ZENIT

THOMAS HARDY

Întoarcerea băştinaşului

editura UNIVERS

EDITURA UNIVERS
BUCUREȘTI — 1970

THOMAS HARDY

întoarcerea băștinașului

ÎN ROMÂNEȘTE DE
DANA CRIVĂȚ

Coperta
colecției
Done
Stan

THE RETURN
OF THE NATIVE

by

Thomas Hardy

Macmillan

I

Un chip pe care vremea
nu lasă urme

Într-o sîmbătă de noiembrie, o dată cu după amiaza care se apropia de asfinţit, vasta întindere de pămînt sălbatic, cunoscută sub numele de Egdon Heath, se întuneca treptat. Deasupra, norii albicioşi, ca o pînză învolburată aruncată peste cer, formau parcă tavanul unui cort ce avea drept podea întreg ţinutul.

Acoperit de perdeaua alburie, cerul desena la orizont o linie precisă, acolo unde întîlnea pămîntul înveşmîntat cu vegetaţie de culoare închisă. În acest contrast, cîmpia stearpă întruchipa venirea unei nopţi pogorîte înainte de împlinirea orei astronomice : întunericul cuprindea aici totul, pe cînd ziua mai dăinuia clară pe cer. De privea în sus, cosaşul era îmbiat să-şi continue munca ; de privea în jos, se grăbea să-şi lege snopul şi să plece spre casă. Marginile îndepărtate ale pămîntului şi ale firmamentului păreau că împart nu numai natura ei şi timpul. Faţa landei sălbatice adăuga prin însăşi culoarea ei jumătate de oră serii ; după cum, în acelaşi chip, putea întîrzia zorile, întrista amiezile, prevesti încruntarea furtunilor de-abia iscate şi adînci, pînă la spaimă şi înfricoşare, miezul de noapte fără lună.

De fapt, măreţia şi adevărata frumuseţe a ţinutului Egdon atunci începea, în tocmai acel moment cînd se săvîrşea lunecarea în noapte ; iar cel care nu se aflase niciodată în cîmpia stearpă la astfel de ceasuri, nu putea spune că o înţelege. O simţeai mai bine cînd nu puteai s-o deslueşti limpede, tot farmecul şi taina ei fiind cuprinse în acel ceas anume şi în cele care urmează pînă la răsăritul soarelui : atunci, şi numai atunci, îşi povestea

adevărata poveste. Locul acesta era rudă bună cu noaptea ; cînd se lăsa noaptea puteai observa cum umbrele ei tind să se împreune cu priveliștea. Întinderea sinuoasă, presărată de măricinișuri, se ridica parcă în întîmpinarea crepusculului, landa răspîndind tot atîta întunerie cît cerul. Astfel întunecimea văzduhului și cea a pămîntului se întruneau înfrățind-se, la jumătate de drum spre noapte.

O stare de încordată veghe domnea acum în cuprins ; cînd totul cădea pradă somnului, pîrlogul părea că se trezește și ascultă. Noapte de noapte părea că așteaptă ceva. Dar stătea la pîndă de atîtea secole, martor încremenit al atîtor destine, încît aveai impresia că singurul lucru pe care-l mai putea aștepta era cataclismul final.

Ținutul acesta dăinuia în amintirea celui care-l îndrăgea, cu o dulce și ciudată trăinicie. Plaiurile însorite, încărcate de flori și roade, se întipăresc rareori cu atîta putere în minte, căci ele se armonizează doar cu o existență ideală, nu cu cea prezentă, reală. Împreunarea luminii crepusculare cu peisajul cîmpiei Egdon era majestuoasă și lipsită de severitate, impresionantă fără să fie spectaculoasă, măreață prin simplitatea ei dar totodată încărcată de prevestiri rele. Ceea ce conferă unei fațade de închisoare mai multă demnitate decît unui palat de două ori mai mare, împrumuta cuprinsului o notă de sublim, de care alte locuri, renumite prin frumusețea lor, sînt total văduvite. Priveliștile încîntătoare sînt pentru vremuri bune ; dar vai ! cum nu se potrivesc cu cele de restriște ! Căci pentru oameni, zîmbetul naturii — ca o batjocură adusă sufletului îndurerat — e mult mai des pricină de suferință decît tristețea unui ținut sumbru. Halucinantul Egdon Heath trezea o emoție mai de curînd deprinsă de om, un sentiment mai subtil și mai ales decît cel care corespunde felului de frumusețe denumit încîntător și fermecător. E de altfel un semn de întrebare dacă domnia exclusivă a acestui fel ortodox de frumusețe nu se apropie de sfîrșit. S-ar putea ca noua vale Tempe să fie un cuprins uscat în Thule : sufletul omului se acordă din ce în ce mai mult cu lucruri a căror înfățișare sumbră nu era pe placul speței, în erele trecute. S-a apropiat vremea, sau poate a și venit, cînd frămîntările celor ce

gîndesc nu-şi găsesc alt corespondent în natură decît ascetismul sublim al unei mlaştini, al mării sau al unui munte. Şi poate că odată şi odată, chiar şi turistului de rînd, ţinuturi ca Islanda i se vor părea aşa cum azi i se par viile şi grădinile de mirt din Sudul Europei ; poate că trecînd din Alpi spre dunele nisipoase din Scheveningen, nici nu va lua în seamă Badenul şi Heidelbergul.

Chiar cel mai sever ascet simţea că îi este îngăduit să rătăcească pe Egdon Heath : de se lăsa pătruns de frumuseţe, aceasta nu-l făcea să depăşească limitele rigorii. Oricine are dreptul legitim să se bucure de culori atît de discrete. Numai în cele mai însorite zile de vară, cîmpia răspîndea o timidă veselie. Peisajul îşi atingea plenitudinea mai cu seamă în nopţile de iarnă, pe timp de furtună şi pe ceaţă, mai mult prin solemnitate decît prin strălucire. Doar atunci îşi găsea Egdon Heath perechea, căci furtuna îi era iubită, iar vîntul prieten. Devenea sălaşul unor ciudate fantome ; descopereai deodată că după asemănarea lui erau plăsmuite acele ţinuturi întunecoase şi nebuloase, în care ne zbatem cînd visăm grozăvii, ţinuturi de care uităm apoi pînă ce ni le aduce aminte o privelişte ca aceasta.

Acum locul semăna cu sufletul omului ; nu era înspăimîntător, nici ostil sau urît ; şi nici banal, lipsit de sens sau resemnat ; ci, întocmai ca omul, vlăguit dar durabil ; în neagra lui monotonie părea tainic şi imens. Cum se întîmplă celor care trăiesc vreme îndelungată în pustiu, înfăţişarea lui căpătase o expresie de singurătate. Era asemenea unui colos solitar cu ochii ţintiţi spre un viitor tragic.

Acest cuprins vechi şi uitat de lume e pomenit în cronica lui Wilhelm Cuceritorul, sub numele de „Bruaria“ şi descris ca o întindere sălbatică, stearpă şi buruienoasă. Mai încolo sînt trecute măsurătorile în leghe ; deşi există oarecari îndoieli asupra dimensiunii exacte a acestor unităţi de măsură străbune, din cifrele consemnate rezultă că, de atunci pînă astăzi, suprafaţa nu s-a micşorat cu mult. „Turbaria Bruaria“ — dreptul de a cosi iarba de pe Egdon Heath — e menţionat în documente privitoare la district. „Pămînt acoperit de turbă şi bălării“ — spune Leland, referindu-se la aceeaşi sumbră fişie de ţară.

Iată cel puțin cîteva date precise, cîteva dovezi semnificative și satisfăcătoare. Așadar, acest ținut proscris și neîmblînzit a fost întotdeauna ca acum. Dușman al civilizației, a păstrat de la începuturi vegetația naturală specifică formei sale de relief, în care s-a acoperit ca într-o haină întunecată. Acest unic veșmînt, pe care nu l-a schimbat niciodată, părea o ironie la adresa vanității vestimentare a oamenilor. Pe un cîmp, un om îmbrăcat după ultima modă ar fi o anomalie. Căci atunci cînd îmbrăcămintea pămîntului este atît de primitivă simțim parcă și noi nevoia să purtăm haine vechi și simple.

Între după amiază și noapte — ca acum — dacă stăteai proptit de vreun buștean noduros în mijlocul văii din Egdon Heath, acolo unde ochiul nu pătrundea mai departe de măgurile și colinele ce împrejmuiau cîmpia, faptul de a ști că tot ce vedeai, că pămîntul pe care călcai, a rămas același pînă în străfunduri, încremenit din vremi preistorice — întocmai ca stelele pe cer — îți copleșea mintea subjugată de transformările Noului. Perenitatea acestei întinderi nedeslelenite era mai străveche decît a mărilor. Cine poate oare afirma că marea este străveche? Distilată de razele soarelui, frămîntată de lună, apele ei se reînnoiesc, în fiecare an, în fiecare zi, în fiecare oră chiar. Se schimbă mările, ogoarele, se schimbă rîurile, satele și oamenii, Egdon Heath însă nu. Suprafața lui era lipsită de excrescențe pietroase pe care să le macine intemperiile, și nu era nici destul de netedă ca revărsările apelor să sedimenteze straturi noi. În afara unei șosele vechi și a unui gorgan și mai vechi — de care vom vorbi mai încolo — ambele întegrîndu-se atît de perfect paisajului încît păreau aproape naturale, nu exista nici o urmă de tîrnăcop, plug sau sapă; cîmpia nu s-a lăsat însemnată decît de transformările geologice.

Șoseaua pomenită mai sus, străbătea partea de jos a întinderii de la un orizont la celălalt. Pe alocuri se confunda cu anticul drum lăturalnic pornit din Via Iceniana sau Ikenild Street construită de romani în apropiere. În seara aceasta, deși întunericul începuse să șteargă contururile lucrurilor, șoseaua albă se vedea deslușit ca ziua.

Pe scenă își face intrarea Omul
mînă în mînă cu necazul

Un bătrîn cu creștetul alb ca al unui munte, cu înfățișare ștearsă și adus din spate, înainta pe drum. Purta o pălărie lustruită, o haină veche de marinar și în picioare pantofi; nasturii hainei, cu o ancoră pe ei, erau de metal. Bastonul cu mîner de argint pe care-l ținea în mînă și cu care găurea solul la intervale egale, dădea impresia unui al treilea picior. Ai fi spus că omul pe vremuri fusese ofițer de marină.

Șoseaua lungă și întortocheată se întindea înaintea lui, albă, uscată și pustie. Îngustîndu-se și cotind după orizont, împărțea landa întunecată ce se așternea netedă de o parte și de cealaltă, întocmai cum împarte cărarea pletele negre pe cap.

Din cînd în cînd, pleoapele bătrînului se crispau din cauza efortului de a iscodi zarea spre care se îndrepta. În cele din urmă, deslușì în depărtare un mic punct mobil — și-și dădu seama că era un vehicul care mergea în aceeași direcție. Era unicul atom de viață în tot cuprinsul, și parcă accentua singurătatea locului. Înainta agale, iar distanța dintre el și bătrîn se micșora din ce în ce.

Apropiindu-se, bătrînul văzu că era un camion ca acele de cărat mobilă, neobișnuit doar din pricina culorii: era vopsit în roșu. Alături pășea un om, roșu și el, din creștet pînă în tălpi, ca și camionul. Hainele, șapca din cap, ghetele, fața, mîinile nu păreau mînjite ci îmbibate cu vopsea.

Bătrînul cunoștea explicația. Călătorul care însoțea camionul era „Omul roșu", adică cel care procura fermierilor vopseaua de însemnat oile. Făcea parte dintr-o categorie pe cale de dispariție în Wessex, avînd în momentul de față același loc în lumea satelor pe care în secolul trecut pasărea *dodo* îl avusese în lumea animalelor. Constituia o legătură ciudată și interesantă, gata să piară și ea, între vechile forme de viață și cele noi.

Cînd își ajunse tovarășul de drum din urmă, fostul ofițer îi ură seară bună. Omul roșu întoarse capul și răs-

punse cu gîndul aiurea. Era tînăr, iar chipul său, nu tocmai arătos, ar fi devenit de bună seamă frumos dacă și-ar fi recăpătat culoarea naturală. Ochii, a căror strălucire contrasta atît de straniu cu tina roșie de pe față, aveau o privire vie ca a păsărilor de pradă, erau albaștri ca ceața de toamnă și de loc respingători. Nu purta nici favoriți, nici mustață, nimic nu ascundea trăsăturile armonioase ale obrazului și ale bărbiei. Colțurile buzelor subțiri, strînse din pricina îngîndurării, tresăreau din cînd în cînd, îndulcindu-i expresia. Purta un costum de catifea vărgată, croit strîns pe corp, potrivit cu îndeletnicirea sa, făcut dintr-un material foarte bun, nu prea uzat, deși își pierduse culoarea inițială, și care-i sublinia zvelțețea trupului. Omul nu părea sărac, dimpotrivă, un aer de prosperitate se degaja din întreaga lui înfățișare. Oricine, văzîndu-l, era îndreptățit să se întrebe : Oare ce l-a făcut pe acest tînăr chipeș să se apuce de meseria asta ?

Nu se arătă de loc dispus să stea de vorbă ; după ce răspunse la salutul bătrînului, continuară să meargă alături, călătorul mai vîrstnic fiind dornic de tovărășie. Nu se auzea nici un zgomot, în afară de vuietul vîntului printre mărăcinișuri, huruitul roților, pașii lor și tropotul celor doi ponei lățoși care trăgeau camionul. Căluții, mărunți dar învățați cu povara, erau din soiul denumit prin partea locului ponei de munte, obținut prin încrucișarea raselor Galloway și Exmoor.

În vreme ce mergeau ei așa, Omul roșu se opri de cîteva ori, aruncînd cîte o privire plină de îngrijorare, prin ferestruica dinăuntrul camionului. Reveni de fiecare dată lîngă bătrîn ; acesta făcu cîteva observații referitoare la cîmpie, iar Omul roșu răspunse cu gîndul aiurea ; apoi își văzură tăcuți de drum. Tăcerea nu-i stingherea pe nici unul ; în locurile singuratice, călătorii — după ce-și dau binețe — parcurg cîteodată împreună mile în șir fără să schimbe o vorbă ; acolo unde, spre deosebire de oraș, poți pune după plac capăt unei tovărășii, acceptarea unei prezențe echivalează cu o conversație, iar cînd doi oameni merg tăcuți alături e ca și cînd ar sta de vorbă.

Și ar fi continuat probabil să nu schimbe nici un cuvînt pînă s-ar fi despărțit, dacă Omul roșu nu s-ar fi

oprit de atîtea ori să privească prin fereastra camionului. După ce se opri pentru a cincea oară, bătrînul îl întrebă :

— Ai ceva în camion în afară de marfă ?

— Da.

— Vreun om care are nevoie de îngrijire ?

— Da.

Nu după mult timp, se auzi un scîncet slab. Omul roşu se repezi la ferestruică, aruncă o privire înăuntru, apoi se reîntoarse.

— E un copil ?

— Nu, domnule, o femeie.

— Ei drăcie ! De ce geme ?

— Geme prin somn. A adormit şi nefiind învăţată cu zdruncinăturile căruţei, visează urît.

— E tînără ?

— Da, e tînără.

— Ehe, iată o întîmplare care m-ar fi pus pe jăratec acum patruzeci de ani ! Nu cumva e nevasta dumitale ?

— Nevasta mea ! răspunse celălalt cu amărăciune. Nu se uită ea la unul ca mine. Dar nu văd de ce trebuie să-ţi dau tocmai dumitale socoteală ?

— Ai dreptate. Dar nu văd de ce nu mi-ai da. Ce rău v-aş putea eu face, ei sau dumitale ?

Omul roşu se opri în loc şi-l privi pe bătrîn în ochi. Într-un tîrziu spuse :

— Ei domnule, o cunosc de mult, deşi ar fi fost mai bine să n-o fi cunoscut niciodată. Dar nu mi-e nimic, şi nici eu nu-i sînt nimic ; şi nu s-ar fi urcat în camionul meu dacă ar fi găsit o trăsură mai acătării.

— Pot să te întreb de unde ai luat-o ?

— De la Anglebury.

— Cunosc oraşul. Ce căuta acolo ?

— Nu prea ştiu, ca să-ţi spun. Acum însă e foarte obosită, nu se simte bine şi de aceea e atît de neliniştită. A aţipit de vreun ceas şi cred că somnul o să-i facă bine.

— Fără îndoială că-i frumoasă, nu-i aşa ?

— Cam aşa.

Călătorul privi cu curiozitate spre camion și fără să-și ia ochii de la ferestruică întrebă :

— Pot să mă uit s-o văd și eu ?

— Nu ! — răspunse tăios Omul roșu. De altfel e prea întuneric înăuntru ca s-o vezi ; și apoi nici n-am dreptul să te las s-o privești. Mulțumesc lui Dumnezeu că doarme așa de adînc : sper să nu se trezească pînă ajunge acasă.

— Cine să fie ? E de prin partea locului ?

— Iartă-mă, da nu-i treaba dumitale.

— N-o fi cumva fata aceea din Blooms-End despre care s-a vorbit cam mult în ultima vreme ? Dacă e ea, o cunosc bine și-mi închipui ce s-a întîmplat.

— Nu-i treaba dumitale... Domnule, îmi pare rău, dar trebuie să ne despărțim. Căluții mei sînt obosiți și am cale lungă de făcut ; vreau să-i trag mai la o parte să-i las să se odihnească vreo oră.

Călătorul vîrstnic dădu indiferent din cap, iar Omul roșu mînă caii spre marginea șoselei, urîndu-i „noapte bună". Bătrînul răspunse și-și continuă drumul.

Omul roșu îl petrecu cu privirea pînă ce din fostul marinar nu se mai văzu decît o pată ; urmări apoi cum pîcla nopții devenea din ce în ce mai deasă. În cele din urmă, scoase legătura de fîn de sub căruță, o desfăcu, aruncă o parte cailor, puse restul pe jos și se trînti deasupra, sprijinindu-se cu spatele de roata carului. Dinăuntru se auzea o respirație ușoară, care avu asupra lui un efect liniștitor ; căzu pe gînduri, meditînd la cele ce avea de făcut.

Pe văile din Egdon, la această oră de tranziție între zi și noapte, toropeala care învăluia cîmpia stearpă te îmbia la contemplație și lene. Egdon Heath avea felul său propriu de a se odihni, neîncremenind mișcarea ci reducînd-o pînă la limitele nemișcării. Această stare a vieții, atît de asemănătoare morții, era plină de sens pentru cine se ostenea să-l descifreze. Privind peisajul amorțit ca un pustiu, sub care pe întreg ținutul mocnea neostoită o forță egală cu cea a plaiurilor și chiar a pădurilor, în sinea omului se trezea un sentiment de teamă, ca în fața unui adversar necunoscut.

Omul roşu ţinea ochii aţintiţi asupra unui decor format din înălţimi ce porneau de la nivelul şoselei, şi se suprapuneau în scară pînă în inima cuprinsului. Creşteau unele îndărătul altora, gropi, movile, creste, dealuri, culminînd cu o măgură profilată pe cerul încă albastru. Ochii drumeţului poposiră un timp printre ridicături apoi se opriră pe cocoaşa din vîrful măgurii. Era un gorgan. Această excrescenţă constituia punctul cel mai înalt şi locul cel mai singuratic al ţinutului. Era mare, deşi de jos părea doar cît un neg pe fruntea lui Atlas. Aici se afla polul acestui pămînt nedesţelenit, pe aici trecea osia lui.

Deodată, Omul roşu băgă de seamă că pe gorganul aşezat ca un coif deasupra muntelui, apăruse un punct şi mai înalt. Străinul venit de aiurea ar fi putut crede că era unul din celţii care construiseră gorganul, căci privelişiea nu purta nici o urmă a scurgerii timpului. Poate că era ultimul supravieţuitor celt venit aici să mediteze înainte de a coborî în noaptea eternă unde avea să-şi întîlnească semenii.

Umbra stătea nemişcată, încremenită ca dealul. Deasupra cîmpiei se ridica măgura, deasupra măgurii gorganul, iar deasupra gorganului umbra unui om. Deasupra tuturor, firmamentul.

Atît de necesară devenise această prezenţă, atît de perfect întregea conturul tenebros al dealurilor încît părea însăşi justificarea existenţei lor. Fără ea, locul ar fi fost ca o biserică cu luminările stinse ; datorită ei, nevoia de grandoare a oamenilor se împlinea. Perspectiva era de o stranie omogenitate, văile, povîrnişurile, gorganul şi umbra omului din creştet formînd un tot unitar. De voiai să izolezi unul sau altul din elementele care compuneau acest tot, nu-l mai puteai reconstitui ca pe un lucru în sine, căci nu se putea desprinde de rest.

Umbra se integrase structural decorului împietrit, şi dacă ar fi făcut vreun gest, mintea l-ar fi înregistrat ca pe un fenomen neobişnuit. Trăsătura principală a acestui tot din care omul reprezenta doar un fragment, era imobilitatea ; o mişcare cît de mică ar fi stricat armonia întregului.

Totuși, oricît părea de neverosimil, omul ieși din nemișcare, făcu doi pași, și se întoarse în loc. Apoi, speriat, coborî prin dreapta gorganului, lunecînd pe vale ca stropul de apă pe petala unei flori, și dispăru. De abia în mișcare se putu distinge că silueta era a unei femei.

Deodată apăru și explicația dispariției subite. În vreme ce ea luneca pe versantul din dreapta, prin stînga gorganului, profilîndu-se pe cer, urca o altă umbră, cu spatele încovoiat sub o povară pe care o așeză pe vîrful măgurei. Urmă încă o umbră, apoi încă una, și încă una pînă ce acoperiră suprafața gorganului.

Din această pantomimă a siluetelor profilate pe cer, reieșea limpede că femeia nu avea nici o legătură cu cei care îi luaseră locul, că, dimpotrivă, îi ocolea și că venise aici cu alt scop decît ei. Imaginația l-ar fi îndemnat pe un privitor oarecare să fie părtinitor cu umbra singuratecă ce pierise și a cărei poveste era desigur mult mai interesantă decît cea a noilor veniți, pe care, fără să vrea, îi considera uzurpatori. Aceștia însă rămaseră și se așezară; nu mai era nici o speranță ca ființa solitară care pînă nu demult străjuise ca o regină peste ținutul pustiu, să se reîntoarcă.

III

Datini ale locului

Dacă cel care privea s-ar fi aflat în apropierea gorganului, și-ar fi dat seama că oamenii aceia erau bărbați și flăcăi din cătunele învecinate. Fiecare urca încărcat cu snopi de tătarcă, legați cîte patru: doi la un capăt și doi la celălalt capăt al unui băț purtat în cumpănă pe umăr. Veneau din spatele cîmpiei, de la un sfert de milă distanță, dintr-un ținut care producea aproape în exclusivitate numai tătarcă.

Acoperiți de snopi, păreau niște tufișuri umblătoare, pînă în clipa în care îi aruncau la pămînt. Urcaseră gor-

ganul în șir, ca turmele de oi, cei mai voinici înainte, cei slabi și tineri în urmă.

Strîngîndu-și poverile la un loc, înălțară drept în mijlocul gorganului — cunoscut pe o rază de cîteva mile sub numele de Rainbarrow — o piramidă de snopi cu o circumferință de treizeci de picioare. Unii pregăteau chibritele, alții alegeau tătarca uscată și alții încercau să dezlege snopii. In acest timp, ceilalți măsurau cu ochii vasta întindere de la picioarele lor. Seara se lăsase de-a binelea. În peisajul sălbatic al văilor din Egdon Heath nu se vedea nimic limpede la nici o oră din zi ; dar în acest loc, orizonturile se lărgeau pînă dincolo de dealuri. Acum, nu se mai deslușea nimic, totul pierzîndu-se în depărtarea neagră.

În vreme ce bărbații și flăcăii înălțau grămada de snopi, în noaptea care învăluia priveliștea se petrecu o schimbare. Din loc în loc, flăcări roșii pătau întunericul. Erau focurile pe care sătenii și enoriașii din împrejurimi le aprindeau pe alte dealuri, unindu-se cu cei de aici în același rit de sărbătoare. Cîte un foc licărea departe împrăștiind în aerul dens din jur, sub formă de evantai, raze palide, gălbui. Focurile mai apropiate aveau strălucirile sîngerii. Altele păreau niște menade despletite. Deasupra lor, norii zugrăviți în roșu semănau cu niște cazane încinse. Să fi fost vreo treizeci de focuri în cuprinsul districtului ; și după cum poți ghici ora uitîndu-te la cadranul ceasului fără să-i vezi cifrele, tot așa puteau localiza oamenii din partea locului văpăile, după unghiul sau direcția lor.

Cînd prima flacără de pe Rainbarrow țîșni spre cer, toți întoarseră ochii de la celelalte focuri ca să-l privească pe al lor. Vîlvătaia jucăușă înveșmînta în haine aurite mulțimea strînsă roată, și acoperea într-o boare de lumină poiana dimprejur, pînă acolo unde marginile gorganului dispăreau rotunjindu-se în jos. Gorganul avea forma unui segment de sferă și nu se schimbase din ziua în care îl construiseră celții : alături se vedea pînă și șanțul din care scoseseră pămînt ca să-l înalțe. Nici un plug nu se încumetase să desțelenească acest sol îndărătnic. Tocmai pentru că nu era fertil, istoricului i se părea mănos. Nu pierduse nici o urmă din trecut,

pentru că nici un agricultor nu încercase să-l cultive.

Cei care aprinseseră focul sălăşluiau într-un strat luminos aşezat deasupra lumii, desprins de întinderea întunecată de dedesubt. Landa se transformase într-un abis fără contingenţă cu locul în care se aflau ei, căci ochii lor, deprinşi cu strălucirea flăcării, nu pătrundeau dincolo de razele ei. Din cînd în cînd, cîte o pară mai puternică se ridica din vreascuri şi trimitea în recunoaştere spre vale, văpăi de lumină care întîlneau în cale, scoţîndu-le o clipă la iveală, tufişuri, ochiuri de apă sau pete albicioase de nisip, pînă ce întunericul le înghiţea din nou. Văzut din punctul de vedere al divinului florentin[1], hăul fără sfîrşit părea o zonă a limburilor, iar murmurul vîntului printre buruieni, ruga şi jelania sufletelor alese.

Bărbaţii şi flăcăii adunaţi acolo se afundaseră parcă în trecut, la o eră anume, pentru a săvîrşi gesturile strămoşilor. Cenuşa focurilor aprinse de britani se păstra neatinsă în gorganul pe care călcau. De aici, pe vremuri, flăcările rugurilor funerare aruncaseră, întocmai ca acele de azi, sclipiri de lumină spre văi. Mai tîrziu, în chiar acelaşi loc, arseseră focuri în cinstea lui Wodan şi Thor. Acest rit sărbătoresc al locuitorilor din Egdon Heath îşi avea obîrşia în riturile druizilor şi ale saxonilor, şi nicidecum — aşa cum pretindeau unii — în complotul din 1605 împotriva Parlamentului, rămas în istorie sub numele „complotul prafului de puşcă".

Aprinderea focului mai avea o semnificaţie : era reacţia legitimă a omului în pragul iernii, cînd goarnele naturii prevestesc stingerea. Era revolta spontană, prometeică, în faţa anotimpului ce va aduce restrişte, frig, întuneric şi moarte. Pogoară haosul nopţii, iar zeii încătuşaţi ai pămîntului strigă : să fie lumină !

Alternanţa de umbră şi lumini a flăcărilor transformase înfăţişarea oamenilor strînşi în jur, îngroşînd trăsăturile şi contururile ca în tablourile lui Dürer. Expresiile feţelor se schimbau o dată cu mişcarea flăcărilor.

[1] Aluzie la Dante Alighieri.

Dispăruse orice stabilitate : totul era tremurător ca frunzişul pomilor, evanescent ca fulgerul. Orbitele adînci ca de craniu, se aprindeau o clipă mai tîrziu, ca luminările ; brazdele feţelor săpate de umbră dispăreau cu totul în lumină. Lucrurile întunecate străluceau, obiectele strălucitoare căpătau sticlири de apă, iar pupilele ochilor licăreau ca scînteile. Cei cărora natura le dăduse chip normal deveneau groteşti, iar cei groteşti, de o hidoşenie supranaturală, ca într-un joc al extremelor.

Probabil că bătrînul chemat de văpaie pe vîrful măgurii, ca şi ceilalţi, nu avea nici nasul, nici bărbia ce părea că le are : era desigur un om ca toţi oamenii. Şedea în faţa focului, lăsîndu-se pătruns de căldura lui. Scormonea jăraticul cu un ţăruş, uitîndu-se-n cenuşă, măsurînd cu ochii para înaltă şi urmărind scînteile pînă dispăreau. Lumina şi căldura treziseră în el o veselie greu de înfrînat. Cu băţul în mînă, începu să joace de unul singur ; pe sub haină se vedeau bălăngănindu-se şi lucind nişte medalii de nichel. Apoi se porni pe cîntat, cu o voce de bondar :

În jurul regelui grăbită,
Se strînse curtea toată.
„Bătrîne jude, la regină
Cu mine vii pe dată !“

Bătrînul spuse — îngenunchind :
„Ai milă, o stăpîne !
Regina chiar de-i vinovată
Ea tot a ta rămîne.“

Se opri pierzîndu-şi suflul ; întreruperea atrase atenţia unui om în puterea vîrstei, care-şi ţinea buzele în formă de semilună încleştate, ca nu cumva să mijească pe ele vreo urmă de voie bună ; îl apostrofă :

— Ca un butoi, taică Cantle ; tare mă tem c-ai îmbătrînit şi ţi-a mucegăit gîtlejul — îi spuse el bătrînului cheflIu cu faţa brăzdată. Te pomeneşti c-ai vrea să fii iar ca atunci cînd ai învăţat să cînţi cîntecul ăsta ?

— Hai ? întrebă Grandfer Cantle oprindu-se în loc.

— Am întrebat dacă n-ai vrea să mai fii tînăr cum ai fost? Că-n timpul din urmă, ţi s-au cam hodorogit foalele, sau mi se pare mie?

— Şi ce, nu-ţi place cum cînt? Dacă nu i-aş mai zice şi eu din cînd în cînd, mi s-ar părea că-s de-o seamă cu cel mai bătrîn dintre oameni; n-am dreptate Timothy?

— Ce se mai aude cu tinerii însuraţei de la hanul „Femeia amuţită"?, întrebă celălalt arătînd cu degetul spre şosea, însă în cu totul altă direcţie decît cea în care se odihnea Omul roşu. Ce-o fi adevărat în toată povestea asta? Spune-ne dumneata care le ştii pe toate.

— ...Dar care ai un păcat: eşti cam chefliu. Nu mă sfiesc şi o spun în gura mare. Aşa-i Grandfer Cantle. Asta-i năravul care trece cu vîrsta, n-am dreptate, vecine Fairway?

— Am auzit că se întorc astă seară. La vremea asta trebuie să fi sosit acasă. Ce alta vreţi să ştiu?

— Ce-ar fi să mergem pînă la ei, să le urăm noroc?

— Nu-s de părere.

— De ce? Eu cred că ar trebui. Eu unul mă duc. Cum să lipsesc tocmai eu din toiul praznicului?

„Îmbracă haina de călugăr,
Aşa-am să fac şi eu
Va crede că sîntem, regina,
Călugărul şi frate-său."

Seara trecută am întîlnit-o pe doamna Yeobright şi mi-a spus că fii-su Clym vine acasă de Crăciun. Deştept îi băiatul ăsta — tii, tare mi-ar place să am sub frunte cîtă minte are el! I-am vorbit şi ei, glumeţ cum mi-e felul, iar ea mi-a spus: „cum se poate ca cineva cu o înfăţişare atît de cuviincioasă să vorbească ca un prost" — aşa mi-a spus. Nu dau nici două parale pe ce crede ea despre mine, să mă ia dracu dacă dau, şi i-am spus şi eu: „Să mă ia dracu dacă-mi pasă de dumneata" am spus. I-am zis-o, hai?

— Cred că mai degrabă ea ţi-a zis-o.

— Ba nu — Grandfer Cantle începu să-şi piardă încrederea în sine. Ce şi voi credeţi c-am început să mă prostesc?

— Ai cam început ; probabil că din cauza nunții se întoarce Clym, să aranjeze ceva cu maică-sa care rămîne singură în casă.

— Da, da, așa trebuie să fie. Dar ascultă-mă și pe mine Timothy, spuse Grandfer grav, că deși-s glumeț de felul meu, cînd nu glumesc — și acum nu glumesc — sînt om cu scaun la cap. Pot să-ți spun multe despre tinerii însurăței. Da, chiar așa, au plecat cu noaptea în cap, la ora șase, la oraș să se cunune, și de atunci nu s-au mai arătat deși, după toate socotelile, trebuie că s-au întors acasă soț și soție. Spune Timothy, nu-i așa că vorbesc ca un om cu mintea întreagă și că doamna Yeobright m-a judecat greșit ?

— Mă rog, așa-i cum zici dumneata. Da' n-am știut că de astă toamnă, de cînd mătușa fetii le-a stricat cununia, cei doi mai vorbeau împreună. De cînd au hotărît iar să se ia ? Știi cumva, Humphrey ?

— De cînd ? întrebă Grandfer Cantle întorcîndu-se și el către Humphrey. Răspunde dacă știi.

— De cînd s-a înduplecat doamna Yeobright și i-a dat încuviințarea să-l ia de bărbat, dacă vrea, răspunse Humphrey fără să-și ia ochii de la flacără. Era un flăcău care vorbea măsurat și care purta seceră, mănuși groase de piele și încălțări greoaie ca toți cosașii de pe Egdon Heath. De aia s-au și dus la oraș să se cunune. Că după ce s-a împotrivit și a făcut atîta zarvă, doamnei Yeobright nu i-ar fi venit la îndemînă să facă nunta în parohia noastră.

— Cred și eu că nu i-ar fi venit la îndemînă, da' nici ălor tineri nu le-o fi fost ușor, spuse Grandfer Cantle, străduindu-se să păstreze în continuare comportarea unui om cu scaun la cap.

— Eu mă aflam la biserică, în ziua aceea, spuse Fairway, și mult m-au uimit cele întîmplate.

— Eu n-am fost la biserică tot anul — interveni Grandfer Cantle — și acu că vine iarna, n-am să merg nici atîta.

— Eu nu m-am dus de trei ani, spuse Humphrey ; parcă-i un făcut, duminica mor de somn ; apoi e și calea prea lungă. Și dacă stai și te gîndești, chiar dacă te duci la biserică tot n-ai nici o garanție c-ai să fii ales printre

cei care ajung în rai, că prea-s puțini, așa că mai bine stau acasă și nu mă duc de loc.

— Eu nu numai că eram acolo, spuse Fairway cu însuflețire, dar stăteam chiar în strană lîngă doamna Yeobright. Și mi-a înghețat sîngele în vine cînd am auzit-o. Da zău, poate nu-ți vine să crezi dar simțeam cum îmi îngheață sîngele în vine așa cum stăteam lîngă ea.

Vorbitorul aruncă o privire celor din jur care se apropiaseră ca să-l audă mai bine ; efortul de a reda cît mai exact cele întîmplate, îl făcea să-și țină buzele mai strînse ca de obicei.

— Semn rău cînd ți se întîmplă ceva în biserică, spuse o femeie.

— Preotul tocmai strigase numele mirilor, continuă Fairway, cînd chiar lîngă mine se ridică o femeie. „Să mă ia dracu dacă asta nu-i doamna Yeobright" — mi-am spus în sinea mea. Întocmai așa mi-am spus, dragi vecini, deși mă aflam în sfîntul sălaș. Nu-mi place să înjur și să drăcui cu lume de față, și sper că femeile or să mă ierte. Dar ce am spus am spus și ar însemna că sînt un mincinos dacă n-aș recunoaște.

— Chiar așa, vecine Fairway.

— „Să mă ia dracu dacă cea care s-a ridicat nu-i doamna Yeobright", mi-am spus, repetă povestitorul rostind cuvîntul cu pricina cu o față la fel de încremenită și severă ca prima oară, dovedind prin asta că nu din plăcere îl pronunțase, ci pentru că era absolut necesar. Apoi auzii cum spune : „interzic cununia !" Iar preotul îi zise : „Stăm de vorbă după slujbă". Atîta a zis doar, de parcă n-ar fi fost popă, ci un laic oarecare ca mine și ca dumneata. Ea avea fața ca de ceară. Poate vă aduceți aminte de monumentul din Weatherbury Church — soldatul acela cu picioarele încrucișate căruia copiii i-au rupt un braț ? Ei bine, cred că are fața aproape la fel de albă ca doamna Yeobright cînd a spus : „interzic cununia !".

Oamenii care ascultau își limpeziră gîtlejurile și aruncară vreascuri pe foc, nu pentru că ar fi fost nevoie, ci pentru că le trebuia timp ca să mediteze asupra celor povestite.

— Cînd am auzit că nu se face nunta, m-am bucurat de parcă mi-ar fi dat cineva șase pence, glăsui cu vocea joasă Olly Dowden — o femeie care trăia din legatul măturilor și care din fire era binevoitoare și cu dușmanii și cu prietenii ei, ca și cum le-ar fi purtat tuturor recunoștință că-i era îngăduit să trăiască.

— Cu toate astea, fata tot s-a dus după el, spuse Humphrey.

— Apoi doamna Yeobright și-a revenit și s-a purtat frumos cu toată lumea — continuă Fairway, nebăgîndu-l în seamă de Humphrey ; n-ar fi vrut, Doamne ferește, ca observațiile și reflecțiile sale originale să pară o completare la cele spuse de celălalt.

— S-au cam făcut de rușine, da chiar și așa nu văd de ce n-au făcut nunta aici — își dădu cu părerea o femeie grasă al cărei corset scîrțîia ca o pereche de pantofi noi, de cîte ori se mișca. Se cade să-ți chemi vecinii din cînd în cînd și să petreci cu ei. Și de ce să scapi un prilej ca ăsta ?

— Nu știu dacă o să mă credeți, dar mie nu-mi plac nunțile — spuse Timothy Fairway cercetînd iar cu privirea pe cei din jur. Eu unul nu-s supărat pe Thomasin Yeobright și pe vecinul Wildeve că s-au cununat fără tămbălău. Dacă făceau nuntă acasă, sigur că se-ncingea jocul și cînd ai trecut de patruzeci de ani, nu-ți mai prieste.

— Adevărat. Cînd ești musafir în casa unei femei, nu poți să te ții deoparte, trebuie să-ți meriți bucatele.

— De Crăciun trebuie să joci fiindcă așa se cade în acea zi a anului ; la nuntă trebuie să joci, fiindcă așa se cade în acea zi a vieții. Chiar și la botez se țopăie, dar numai dacă sînt la primul sau la al doilea copil. Ca să nu mai vorbim de cîntecele pe care trebuie să le cînți... Cît despre mine, eu mă împac cel mai bine cu înmormîntările. Hrana și băutura e tot atît de bună ca la celelalte petreceri, dacă nu chiar mai bună. În schimb, oricît ai vorbi despre mort, nu-ți ostenești picioarele.

— După dumneata, nouă din zece oameni găsesc că dansul e o corvoadă ? remarcă Grandfer Cantle.

— Înmormîntarea e singura petrecere la care un om care a dus de multe ori ulciorul la apă, nu se teme că şi-l sparge.

— Eu totuşi nu pricep cum o fată ca Tamsin Yeobright s-a cununat fără să facă nuntă — spuse grasa Susan Nunsuch, revenind la subiectul iniţial. Mai rău ca o sărăntoacă. Mie nici mirele nu-mi place, deşi unii zic că-i chipeş.

— Ce-i a lui, i-a lui : trebuie să recunoaştem că e băiat deştept şi învăţat, aproape la fel de învăţat ca Clym Yeobright. Are mai multă carte decît îi trebuie ca să ţină „Femeia amuţită". Era inginer, după cîte ştiu. Dar a renunţat la meseria asta, şi ca să trăiască a deschis o cîrciumă. Învăţătura nu i-a fost de folos.

— Nu-i prima oară că se întîmplă — spuse Olly, femeia care făcea mături — şi totuşi cum îşi mai pun oamenii carnea în saramură ca să capete învăţătură. Cînd te gîndeşti că toţi ăia care n-ar fi putut scrie o literă nici dacă li s-ar fi tăiat capul, ştiu acum să se iscălească fără să le tremure mîna, fără să facă o pată măcar — ce spun eu ? — chiar fără o masă pe care să-şi sprijine burta şi cotul.

— Adevărat : nici nu-ţi vine să crezi cît s-a şlefuit lumea, spuse Humphrey.

— Ce mai, înainte să plec la armată — îşi aminti Grandfer Cantle — nu ştiam mai multe decît ştie cel mai prost dintre noi. Şi acum, trebuie să recunoaşteţi că nu sînt multe lucruri la care să nu mă pricep.

— În orice caz, spuse Fairway, dac-ai mai fi o dată tînăr şi ţi-ai lua o nevastă, aşa cum a luat-o Wildeve pe domnişoara Tamsin, ai şti să te iscăleşti în catastiful bisericii, ceea ce Humph aici de faţă, n-ar şti să facă, căci el seamănă cu bietu tat-su în ceea ce priveşte învăţătura. Ei Humph, mi-aduc aminte ziua cînd m-am însurat şi parcă văd şi acum crucea făcută de tat-tu în catastif în loc de semnătură. Am dat cu ochii de ea cînd mi-a venit mie rîndul să mă iscălesc. El şi cu maică-ta au fost ultimii însurăţei dinaintea noastră şi n-am să uit niciodată crucea făcută de tat-tu, lăliie ca o sperietoare de ciori. Doamne că mare şi neagră mai era, leită tat-tu. Cînd am dat cu ochii de ea m-a răzbit rîsul şi

nu mă puteam stăpîni cu toate că eram înfierbîntat de muierea de la brațul meu și cu gîndul la nuntă și la Jack Changley, care cu ceilalți flăcăi se zgîiau la mine prin fereastra bisericii. Dar mi-a pierit repede cheful de rîs cînd mi-am dat seama că întocmai ca tat-tu mi-am pus și eu juvățul de gît. Ei doamne ! ce mai zi a fost !

— Wildeve numără cîțiva ani buni mai mult decît Tamsin Yeobright. Și ce mai fată frumușică este. O femeie tînără, cu stare, cum e ea trebuie să fie nebună să se ducă după un bărbat ca ăsta.

Cel care rostise cuvintele din urmă se alăturase de curînd celorlalți și era un tăietor de turbă ; pe umăr purta unealta cu care tăia turba, un fel de tîrnăcop uriaș, în formă de inimă, cu muchii bine ascuțite, care luceau în văpaia focului ca un arc de argint.

— S-ar fi găsit alte o sută să-l ia de bărbat, numai să le fi cerut el, sări cu gura femeia cea grasă.

— Mă vecine, ai pomenit vreodată bărbat pe care să nu-l vrea nici o muiere ? întrebă Humphrey.

— Eu unul, niciodată, spuse tăietorul de turbă.

— Nici eu, spuse altul.

— Nici eu, întări Grandfer Cantle.

— Ei bine, eu am întîlnit unul — spuse Timothy Fairway, proptindu-se într-un picior. Am întîlnit unul. Dar numai unul singur. Își limpezi zgomotos vocea, apoi mai repetă o dată : Da, am întîlnit un astfel de bărbat.

— Cum arăta ciumatul ăla, meștere Fairway ? întrebă tăietorul de turbă.

— Nu era nici surd, nici mut, nici orb. Da cum era, nu vă pot spune.

— E cunoscut prin partea locului ? întrebă Olly Dowden.

— Puțin, răspunse Timothy ; dar nu pot să-i spun numele... Ei flăcăi, hai de întețiți focul !

— De ce i-or fi clănțănind lui Christian Cantle dinții în gură ? întrebă un băiat care abia se deslușea prin fumul și umbrele din cealaltă parte a focului. Te-a luat cu frig, Christian ?

Răspunse o voce subțire, tremurătoare :

— De fel.

— Ia vino încoace, Christian, arată-te. Nici nu știam că ești pe aici, spuse Fairway privind cu blîndețe spre locul de unde venea vocea.

Astfel interpelat, un tînăr cu părul zburlit, mic în umeri, cu haine mototolite, făcu din proprie inițiativă doi, trei pași, poticnindu-se, apoi mai făcu vreo șase pași impins de ceilalți. Era fiul cel mic al lui Grandfer Cantle.

— De ce tremuri, Christian ? îl întrebă prietenos tăietorul de turbă.

— Eu sînt ăla.

— Care ?

— Bărbatul pe care nu-l vrea nici o femeie.

— Ești pe dracu ! spuse Timothy Fairway căscînd ochii mari ca să cuprindă cu ei cît mai mult, în timp ce Grandfer Cantle își privea progenitura ca găina puiul ieșit din ou de rață.

— Da, eu îs ăla, și de aia mă cutremur, spuse Christian. Și ce, credeți că mult îmi pasă ? Totdeauna spun că nu-mi pasă, mă jur că nu-mi pasă, dar îmi pasă a dracului.

— Ia te uită ce întîmplare ! exclamă meșterul Fairway. Eu care nici nu m-am gîndit la tine. Înseamnă că mai este unul în ținut de care nu știam. De ce ți-ai dat beteșugul în vileag, Christian ?

— Așa mi-a fost mie scris. Ce să fac ? spuse Christian privindu-i pe cei din jur cu ochii săi rotunzi și îndureraţi.

— Ai dreptate, n-ai ce-i face. Dar soarta ta mă întristează și cînd ai vorbit am simțit cum îmi îngheață sîngele în vine, eu care credeam că există un singur nenorocit și cînd colo sînt doi ! Mi se rupe inima pentru tine Christian. Dar de unde știi că nu te vrea nici o muiere ?

— Păi le-am întrebat.

— Ia uite ! n-aș fi crezut că ai atîta îndrăzneală ! Și ce ți-a răspuns ultima cînd ai întrebat-o ? La urma urmei, poate că erau vorbe ce se pot uita.

— „Pici din ochii mei, fătălău slăbănog și nevolnic" astea au fost vorbele ei către mine.

— Da, recunosc că a folosit cuvinte grele. „Pici din ochii mei, fătălău slăbănog și nevolnic" e un fel cam nemilos de a spune „Nu". Dar chiar și peste asta se poate trece, numai timp și răbdare să ai pînă ce-or apărea spice albe în părul muierii. Ce vîrstă ai, Christian ?

— Am împlinit treizeci și unu, ast-vară, meștere Fairway.

— Nu mai ești un copilandru, nu mai ești un copilandru. Dar nu-ți pierde nădejdea, că cine știe...

— Asta-i vîrsta mea după botez, că atunci m-au trecut în cartea parohiei ; da mama mi-a spus că mă născusem cu multă vreme înainte de botez.

— Ei !

— Da' nici în ruptul capului nu-și amintește cînd ; atîta-și amintește că nu era lună.

— Nu era lună, ăsta-i semn rău. Ehei, dragi vecini, vai de el !

— Da, da, vai de el, spuse Grandfer Cantle clătinînd din cap.

— Maica știe că nu era lună pentru că a întrebat o vecină care avea un almanah, așa cum făcea ori de cîte ori năștea un băiat ; cunoștea zicala „zodie fără lună, bărbat fără bărbăție" și era îngrijorată cînd aducea pe lume copil de parte bărbătească. Meștere Fairway, chiar crezi că zicala adevăr spune ?

— Da. „Zodie fără lună, bărbat fără bărbăție". E una din zicalele cele mai adevărate din cîte cunosc. Nimic nu se alege de băiatul născut sub crai nou. Proastă treabă ai făcut mă Christiane, cînd din toate zilele lunii, ți-ai ales o zi ca asta să vii pe lume.

— Mi-nchipui că atunci cînd te-ai născut dumneata luna era foarte plină, nu-i așa ? îl întrebă Christian pe Fairway privindu-l cu o admirație nesfîrșită.

— Da, în orice caz nouă nu era, răspunse detașat Fairway.

— Aș vrea mai degrabă să nu beau strop de vin de lăsata secului decît să fiu un bărbat fără de lună — continuă Christian pe același ton de jelanie. Sînt ca un berbec care n-are decît coarne ; cît privește perpetuarea speței nu-s bun de nimic ; cred că din asta mi se trag toate.

— Ei, oftă Grandfer Cantle oarecum înduioşat în sinea lui, şi cînd te gîndeşti cîte lacrimi n-a vărsat mă-sa cînd era mic de teamă c-o să crească prea înalt şi-o să se facă militar.

— Ce să-i faci, bietul de el, dar sînt atîţia care nu fac mai multe parale, spuse Fairway. Trebuie şi batalii să-şi trăiască traiul, ca şi celelalte oi.

— Atunci poate c-o să-mi croiesc şi eu un drum în viaţă ? Ce zici, meştere Fairway, să mă tem de noapte ?

— Ţi-e scris să dormi singur, iar stafiile nu se arată celor ce dorm împerecheaţi, ci numai celor singuri. De curînd s-a întîmplat un caz. A apărut o stafie foarte ciudată.

— Nu — te rog fii bun şi nu-mi vorbi de ea ! Se-ncreţeşte pielea pe mine de spaimă cînd sînt singur în pat şi mă gîndesc la asemenea blestemăţii. Dar vai ! Timothy, ştiu că n-ai să-mi asculţi rugămintea şi-ai să vorbeşti, iar eu am să visez urît toată noaptea. Ai spus foarte ciudată ? Ce fel era năluca, de ce-ai spus că era foarte ciudată, Timothy ? Ba nu, nu-mi spune !

— Eu nu prea cred în stafii. Dar aşa mi s-a spus, că era înspăimîntătoare. I s-a înfăţişat unui băiat.

— Şi cum arăta ? Nu, nu-mi...

— Era roşie. De obicei stafiile sînt albe ; dar asta era roşie, de parc-ar fi fost muiată în sînge.

Christian trase aer în piept şi rămase cu răsuflarea tăiată, iar Humphrey întrebă :

— Unde a fost văzută ?

— Nu în sat la noi, dar pe aproape, prin împrejurimi. Dar mai bine să nu vorbim de ea. Ce-aţi spune ? continuă Fairway pe un ton mai vesel, întorcîndu-se spre ceilalţi ca şi cînd ideea n-ar fi fost a lui Grandfer Cantle ci a lui. Ce-ar fi să mergem şi să le cîntăm tinerilor însurăţei înainte de culcare ? E doar ziua lor de nuntă. Cînd doi oameni se căsătoresc se cade să te arăţi bucuros de vreme ce supărarea tot nu-i mai desparte. Ştiţi prea bine că nu-mi place să trag la măsea, dar după ce se duc femeile şi cei tineri pe la căşile lor zic să poposim la „Femeia amuţită", să batem la uşa noilor căsătoriţi şi să le facem urările de cuviinţă. Mireasa are să se bucure şi tare aş vrea să-i fiu pe plac că nici ea pe vremea

cînd locuia la mătușă-sa la Blooms-End nu m-a lăsat niciodată să plec neomenit de la casa lor.

— Da, chiar așa să facem — spuse Grandfer Cantle înviorîndu-se pe dată de i se bălăbăniră tinichelele de pe piept. Vîntul ăsta mi-a uscat gîtlejul ca iasca și n-am mai văzut pic de udătură de la amiază. Am auzit că berea pe care au făcut-o în urmă e grozavă. Și-apoi, cinstiți vecini, chiar dac-om veghea pînă mai tîrziu la noapte, ne-om odihni mîine că-i duminică.

— Grandfer Cantle ! S-ar cădea să fii mai domolit la vîrsta dumitale ! spuse femeia cea grasă.

— Ei, iaca, nu mă domolesc. Așa mi-i felul și d-aia nu mă plac muierile. Sîc ! Cînd orice alt moșneag în locul meu s-ar pune pe bocit, eu sînt gata să cînt „Echipajul vesel" sau orice alt cîntec. Așa mi-i felul, totdeauna sînt gata de orice :

„Mînia regelui s-aprinse
El zise încruntat :
Bătrîne îți pierzi viața
De calci ce ai jurat."

— Deci așa vom face — spuse Fairway. Cu voia Domnului mergem să le cîntăm. Da la ce o mai fi venind Clym, vărul lui Thomasin, acasă dacă ea s-a măritat ? Trebuia să vină mai de mult, să oprească lucrurile din vreme și s-o ia el.

— Poate că vine să stea o bucată de timp cu mă-sa căreia acum, că fata s-a dus, trebuie să-i fie urît.

— Ei uite, ca să vezi, mie nu mi-e niciodată urît, niciodată, spuse Grandfer Cantle. Noaptea sînt viteaz ca un general.

Aprins din vreascuri prea subțiri ca să întrețină mult timp flacăra, focul de-abia mai pîlpîia. De-abia pîlpîiau și celelalte focuri, răsfirate de la un orizont la celălalt. Dacă observai cu atenție strălucirea, culoarea și durata văpăilor, puteai afla felul combustibilului și totodată producția specifică regiunii unde ardeau focurile. Cele mai multe semănau cu para limpede și regală de aici, caracteristică ținuturilor producătoare de tătarcă și răchită, ce se întindeau mile nenumărate către una din zări ;

flăcările iuți care se stingeau degrabă, erau alimentate cu paie, păstăi de fasole, coceni de porumb și ce se mai găsește prin locurile cu pămînt arabil. Cele care durau mai mult — puține la număr și încremenite ca niște ochi — indicau existența lemnului și erau aprinse din ramuri de alun și vreascuri spinoase. Focurile acestea din urmă, modeste în comparație cu măreția flăcărilor trecătoare, începeau să aibă întîietate datorită longevității lor. Cele mari piereau, acestea încă mai dăinuiau. Se consumau departe de tot, pe crestele profilate pe cer, ridicate deasupra hățișurilor și ținuturilor mănoase din Nord, a căror sol era mult diferit și de unde cîmpia stearpă părea înstrăinată și plină de mister.

În afară de unul, cel mai apropiat din toate, strălucind printre celelalte ca luna printre stele. Ardea pe o culme opusă locului, unde se afla mica ferestruică din vale. Și era atît de aproape încît, fără să fie mare, lumina lui întrecea cu mult văpăile din jur.

Oamenii își aruncară din cînd în cînd privirile într-acolo ; acum însă cînd focul lor se stinsese, le atrăgea și mai mult atenția. Pînă și focurile cu lemne, chiar cele înfirzíate, începură să obosească, acesta însă rămînea mereu la fel.

— Ia te uită ce aproape e focul ăla ! spuse Fairway. Parcă zăresc un om lîngă el. Mic dar zdravăn foc !

— Pot arunca o piatră s-ajungă pînă acolo, spuse un băiat.

— Parcă eu nu pot ! sări Grandfer Cantle.

— Nici gînd să poți, taică. Pare el aproape focul, da pînă acolo e mai bine de o milă.

— E în cîmpie, dar nu-i cu tătarcă, spuse tăietorul de turbă.

— E foc de scînduri, interveni Timothy Fairway. Numai cheresteaua arde așa. Și-i aprins la Mistover, pe colina din fața casei bătrînului căpitan. Ce om ciudat și căpitanul ! Auzi, să-ți faci foc în curtea ta, așa ca să nu se poată apropia și bucura nimeni de el ! Măcar de l-ar fi făcut de hatîrul vreunui țînc, dar n-are. Trebuie să fie într-o ureche.

— Căpitanul Vye a umblat mult astăzi, şi la ora asta e obosit, spuse Grandfer Cantle, aşa că nu cred să-l fi aprins el.

— Şi nici n-ar pune el pe foc lemn ca ăsta, îşi dădu cu părerea femeia cea grasă.

— Atunci trebuie că l-a făcut nepoată-sa, spuse Fairway — deşi la vîrsta ei, nu-i mai plac jocurile de copii.

— Are năravuri ciudate ; cum trăieşte ea acolo singură şi-i plac tot felul de lucruri din astea !

— E o fată mîndră, zise Humphrey tăietorul de turbă, mai ales cînd pune una din rochiile alea cuconeşti, ale ei.

— Drept spui, aprobă Fairway. Ei, să-i lăsăm focul în plata Domnului, că s-o stingă el. Al nostru s-a şi stins.

— Ce-ntuneric s-a făcut acum că nu mai arde focul, constată Christian Cantle rotindu-şi ochii speriaţi ca de iepure. Măi, vecini, nu credeţi c-ar fi mai bine să mergem spre căşile noastre ? Ştiu că în cîmpie stafiile nu se arată ; dar ar fi mai bine să mergem acasă. Auleo, vai de mine, ce-a fost asta ?

— Nimic, vîntul, spuse tăietorul de turbă.

— Gîndesc că de 5 noiembrie n-ar trebui să se facă veghe decît la oraş. La ţară, în locuri neumblate ca astea, sărbătoarea ar trebui ţinută ziua.

— Vorbeşti prostii, Christian. Inima sus, băiete, fii bărbat. Ei, Susy, hai mîndruţo, să jucăm împreună, pînă nu se întunecă de tot ; vreau să văd dacă te mai ţin picioarele că au trecut cam multe primăveri de cînd te-a furat coţcarul ăla de bărbat-tu.

Cuvintele erau adresate Susanei Nunsuch ; în clipa următoare, asistenţa înmărmurită văzu grăsuna zburînd şi aterizînd drept în locul unde arsese focul. Înainte ca să-şi dea seama, cumătrul Fairway îşi şi petrecuse braţul în jurul mijlocului ei şi o ridicase pe sus. În maldărul de cenuşă sclipeau ici colo scîntei şi ochiuri de jăratec. De îndată ce simţi pămîntul sub picioare, se pomeni sucită şi învîrtită şi răsucită. Susan era o femeie care răsuna întocmai ca un clopot la cea mai mică atingere. În afară de corsetul în care era veşnic încinsă, purta şi iarna şi vara saboţi de lemn ca să-şi ocrotească încălţămintea ; iar cînd Fairway începu să ţopăie cu ea, tropăitul sabo-

ţilor, pîrîitul corsetului şi ţipetele ei formau laolaltă un concert cît se poate de gălăgios.

— Am să-ţi sparg capul, descreieratule ! spuse cumătra Nunsuch, dansînd cu el împotriva voinţei şi bătînd printre scîntei toba cu picioarele. Şi-aşa mi-erau gleznele umflate c-am mers atita cale prin mirişte, acu mă dor şi mai rău.

Veselia lui Timothy Fairway era molipsitoare. Tăietorul de turbă se repezi la Olly Dowden şi începu să se învîrtească cu ea, dar ceva mai potolit. Flăcăii urmară pilda celor vîrstnici şi-şi aleseră fiecare o fată ; Grandfer Cantle, cu bastonul lui, ţopăia ca un ţap cu trei picioare ; într-o clipă se încinse pe Rainbarrow o horă de umbre dănţuind printre scînteile ce săreau pînă la brîu. Ţipetele ascuţite ale femeilor, rîsetele bărbaţilor, saboţii şi corsetul lui Susan, chiuiturile lui Olly Dowden şi vuietul vîntului prin tufişurile de tătarcă alcătuiau muzica în ritmul căreia se săvîrşea acest dans demonic. Singur Christian se ţinea la o parte, legănîndu-se înfricoşat de pe un picior pe celălalt şi îngînînd : „Nu-i a bine, nu-i a bine ! Ia te uită cum le sfîrîie călciiele ! Parcă fac dinadins să-l aducă pe Ucigă-l crucea !"

— Ce se aude ? întrebă unul din flăcăi, oprindu-se în loc.

— Auleo ! Unde ? se sperie Christian venind degrabă lîngă ceilalţi. Dansatorii toţi îşi încetiniră paşii.

— Zgomotul venea de acolo, dindărătul tău, Christian, de unde stăteai adineauri.

— Da, dindărătul meu, spuse Christian. Sfinte Matei, Marcu, Luca şi Ioane, păzeşte şi binecuvîntează ; voi arhanghelii...

— Ţine-ţi, mă, gura. Ce-i ? spuse Fairway.

— Hu-u-u ! se auzi o voce răzbind prin beznă.

— Hei, hei ! răspunse Fairway.

— N-o fi vreun drum de căruţă care taie peste deal pînă la Blooms-End, la doamna Yeobright ? întrebă aceeaşi voce şi se văzu apropiindu-se de gorgan o umbră înaltă şi şuie.

— Vecini, s-a făcut tîrziu, n-ar fi mai bine să pornim cu toţi pe la căşile noastre ? spuse Christian. Să ne strîn-

gem laolaltă și s-o luăm la fugă împreună, ca să nu rămînă nimeni singur.

— Adună mai bine cîteva vreascuri și dă-le foc să vedem cine-i ! propuse Fairway.

La lumina flăcării, văzură un om îmbrăcat în haine strîns croite pe trup și roșu din cap pînă în picioare, care îi mai întrebă o dată :

— N-o fi vreo scurtătură peste deal care să ducă pînă la casa doamnei Yeobright ?

— Ține drumul ăsta care coboară.

— Credeți că poate trece pe aici un camion tras de doi cai ?

— Cred că da ; dacă nu mîni repede, poți ajunge. Drumul e cam hurducat și-ți trebuie un opaiț ca să vadă caii unde să pună piciorul. Pe unde ți-ai lăsat căruța, vecine ?

— Chiar la poalele dealului, la vreo jumătate de milă distanță de aici. Am mers înainte ca să văd dacă poate trece căruța, că s-a lăsat noaptea și n-am mai fost de mult pe aici.

— Fii fără grijă, poți urca, spuse Fairway. Ptiu ! Ce m-am speriat cînd l-am văzut ! adăugă el adresîndu-se tuturor celor de față, printre care se număra și Omul roșu. Doamne ferește, mi-am spus, ce arătare o fi și asta care ne strică liniștea ? Nu-ți fie cu supărare, Om roșu, că maica dumitale te-a făcut chipeș, dar te-ai pocit mai pe urmă. N-am vrut decît să spun ce spaimă am tras. Eram gata să cred că ești necuratul sau năluca ceia roșie de care tocmai a pomenit băiatul de colo.

— Și mie mi-a sărit inima din loc, spuse Susan Nunsuch, mai ales că astă noapte am visat un cap de mort.

— Vai oameni buni, nu mai vorbiți blestemății de astea, se rugă Christian. O batistă pe cap îi lipsește și ar arăta leit ca dracul din tabloul cu „Ispita".

— Ei, vă mulțumesc pentru lămurire, spuse Omul roșu zîmbind ușor. Și acum, vă urez noapte bună la toți.

Și coborî gorganul pierzîndu-se în noapte.

— Cred că i-am mai văzut chipul cîndva, spuse Humphrey. Dar unde, cînd sau cum îl cheamă nu-mi amintesc.

La numai cîteva minute după plecarea Omului roșu, un alt nou venit se apropie de focul reînviat. Era o vă-

duvă din vecinătate, cunoscută și respectată, care făcea desigur parte dintr-o categorie socială mai avută. În noaptea deasă care se lăsase pe cîmpie, capul ei alb se decupa fără umbre, ca o camee.

Era o femeie de vîrstă mijlocie, cu trăsături precise așa cum au oamenii a căror principală calitate este luciditatea. Avea momente cînd părea că-și caută ieșirea dintr-o mreajă nevăzută de ceilalți. Singurătatea cîmpiei se reflecta în acest chip, înstrăinîndu-l de restul oamenilor. Îi privi cu indiferență pe cei de față, nepăsîndu-i ce-ar putea gîndi despre ea întîlnind-o la o oră atît de tîrzie, singură pe dealuri, dovedind prin asta că dintr-o pricină sau alta le era superioară. Căci, deși bărbatul ei fusese fermier, ea era fată de preot și pe vremuri nădăjduise să aibă o situație mai bună.

Oamenii cu tărie de caracter sînt învăluiți, întocmai ca planetele, într-un fel de atmosferă a lor proprie, pe care o poartă pretutindeni ; așa se întîmpla și cu această femeie care abia venise și care oriunde se afla, reușea să se impună celor din jur prin felul ei de a fi. Deobicei era reținută cu vecinii, conștientă fiind de superioritatea ei. Dar atunci cînd hoinărești singur prin întuneric și-ți iese lumină în cale, și oameni, devii dintr-o dată mai sociabil, și bucuria de a-i întîlni ți se citește în ochi.

— Dar e doamna Yeobright, spuse Fairway. Nu-s nici zece minute de cînd a trecut pe aici un om care a întrebat de dumneavoastră, doamnă Yeobright. Era unul din ăia vopsiți cu roșu.

— Și ce voia ? întrebă ea.

— Nu ne-a spus.

— Poate că avea ceva de vînzare ; da ce anume, nu-mi dau seama.

— M-am bucurat cînd am auzit că domnul Clym, fiul dumneavoastră, vine de Crăciun acasă, spuse Sam, tăietorul de turbă. Ei Doamne ! mi-aduc aminte ce-i mai plăceau pe vremuri focurile de pe dealuri.

— Da, sper că se întoarce, spuse ea.

— Ehe, s-a făcut băiat mare, comentă Fairway.

— E om în toată firea, răspunse ea liniștită.

— Tare trebuie să vă fie urît așa de una singură, noaptea prin cîmpie, spuse Christian, ieșind din tăcerea

în care se retrăsese. Păziți-vă să nu care cumva să vă rătăciți. Nu-i bine cînd te rătăcești pe Egdon Heath, iar în seara asta vîntul vîjîie ciudat, cum nu l-am auzit niciodată. Chiar și celor care cunosc bine Egdonul li s-a întîmplat să-și piardă mințile pe aici.

— Dumneata ești Christian ? spuse doamna Yeobright. De ce te ascunzi de mine ?

— Nu v-am recunoscut pe lumina asta, doamnă ; și apoi cum sînt eu slab de înger, m-am cam speriat. Dac-ați ști cît sînt cîteodată de nefericit, v-ați teme că-mi ridic singur viața.

— Nu semeni cu tatăl dumitale, spuse doamna Yeobright, privind spre focul lîngă care Grandfer Cantle, cu oarecare lipsă de originalitate, dănțuia printre scîntei, așa cum făcuseră și ceilalți înaintea lui.

— Ei Grandfer, îi strigă Timothy Fairway, te faci de rîsul lumii. Cine-a mai pomenit om bătrîn ca dumneata, care la șaptezeci de ani bătuți pe muche să țopăie așa de unul singur ?

— Un bătrîn cicălitor, doamnă Yeobright, spuse Christian abătut. Dacă aș avea unde să mă duc, n-aș rămîne la el nici o săptămînă.

— Ți-ar șade bine dumitale ca ăl mai bătrîn dintre noi, să stai liniștit și s-o primești cum se cuvine pe doamna Yeobright, spuse femeia care făcea mături.

— Așa s-ar cădea, ai dreptate, răspunse bătrînul petrecăreț, pocăit și domolit. Da' n-am ținere de minte, doamnă Yeobright, și mereu uit care mi-i locul printre cei d'o seamă cu mine. Vă închipuiți poate că n-am nici o grijă ? Dacă ați ști ce povară înseamnă pentru un om cînd ceilalți îl vor în frunte ! Întrebați-mă pe mine, că eu știu.

— Îmi pare rău să curm vorba, spuse doamna Yeobright, dar trebuie să plec. Mă duceam spre Anglebury Road, la locuința cea nouă a nepoatei mele, care se întoarce astă seară cu bărbat-su ; am văzut focul și am recunoscut vocea lui Olly și m-am abătut să văd ce se întîmplă aici. Poate merge Olly cu mine, că avem aceeași cale.

— Sigur, cucoană, tocmai mă gîndeam și eu să plec, se grăbi Olly.

— Pun mîna în foc c-o să întîlniți Omul roșu de care v-am vorbit, spuse Fairway. S-a dus doar să-și ia camionul pe care l-a lăsat de vale. Am auzit că nepoata dumneavoastră și cu bărbatul ei se întorc acasă de cum se cunună, și ne-am hotărît să mergem să le cîntăm.

— Mulțumesc, oameni buni, spuse doamna Yeobright.

— Noi o tăiem prin mirişte, pe unde nu puteți trece cu rochia asta lungă, așa că n-o să ne așteptați mult.

— Foarte bine. Mergem, Olly ?

— Da, cucoană. Ia uite, se vede lumina de la fereastra nepoatei dumneavoastră. O să ne ajute să ținem calea dreaptă.

Arătă spre luminița slabă care venea din fundul văii, spre care arătase și Fairway ; și cele două femei coborîră gorganul.

IV

Popas la Turnpike Road

Merseră la vale, și merseră și iar merseră, și parcă distanța creștea cu fiecare pas. Tătarca se agăța de fustele lor, foșnind zgomotos, iar feriga țeapănă și uscată le ajungea pînă la umăr. Părea o imprudență ca două femei să umble singure la vreme de seară prin asemenea sălbăticie. Dar în orice anotimp, la orice oră din zi și din noapte, cotloanele acestea le erau bine cunoscute și lui Olly și doamnei Yeobright ; iar chipul unui prieten nu poate fi niciodată înfricoșător, nici chiar cînd se lasă întunericul.

— Pînă la urmă, Tamsin tot s-a măritat cu el, spuse Olly, cînd povîrnișul devenind mai puțin abrupt nu-i mai solicita întreaga atenție.

Doamna Yeobright răspunse încet :

— S-a măritat pînă la urmă.

— O să-i duceți lipsa, că v-a fost ca o fiică.

— Îi duc lipsa.

Olly n-avea destul tact să-şi dea seama că nimerea cu oiştea în gard ori de cîte ori deschidea gura ; dar tocmai din cauza simplităţii ei, nu putea fi bănuită de rea credinţă. Putea pune întrebări care în gura altcuiva ar fi fost supărătoare. Iată de ce doamna Yeobright acceptă să vorbească despre un subiect delicat.

— M-am mirat foarte cînd am auzit că aţi lăsat-o, zău că m-am minunat, continuă Olly.

— Nu te-ai minunat mai mult decît m-aş fi minunat eu acum un an pe vremea asta, Olly. Dar e bine că s-a făcut nunta, din mai multe puncte de vedere. Care însă, mi-e greu să-ţi spun.

— Mi-am dat şi eu seama că nu-i un om de temei, demn să intre în familia dumneavoastră. Să ţii un ban — ăsta-i rost ? Da' se spune că-i deştept, c-a învăţat carte şi s-a făcut inginer, da' că pe urmă s-a lăsat, că nu era în firea lui să aibă o meserie ca asta.

— Totuşi m-am gîndit că e mai bine s-o las să se mărite cu cine-i spune inima.

— Săracuţa de ea, a învins-o dragostea. Ce să faci ? Aşa-i viaţa. Cu toate astea, orice s-ar spune, are ceva pămînt şi circiuma şi ştie să se poarte ca un domn. Şi apoi lucrul o dată făcut, nu mai poate fi desfăcut.

— Aşa-i, confirmă doamna Yeobright. Uite, în sfîrşit, şi urmele camionului. Hai să mergem mai repede.

Încetară să mai vorbească despre căsătorie ; puţin după aceea, ajunseră la o răscruce şi se despărţiră, nu însă înainte ca Olly s-o roage pe doamna Yeobright să-i amintească lui Wildeve de sticla de vin promisă bărbatului ei bolnav. Femeia o luă la stînga, spre casa pitită sub pintenul dealului, iar doamna Yeobright îşi continuă drumul înainte, pe drumeagul ce dădea în şoseaua care ducea la hanul „Femeia amuţită" unde se aştepta s-o găsească pe nepoată-sa, care în aceeaşi zi se cununase cu Wildeve, la Anglebury.

Ajunse mai întîi la „ogorul lui Wildeve", cum numeau oamenii fîşia de pămînt cultivat care ceruse ani lungi de muncă. Cel care descoperise că terenul poate deveni roditor, murise trudind ; urmaşul său îşi cheltuise averea pe îngrăşăminte ; la sfîrşit, venise Wildeve, întocmai ca Amerigo Vespucci, să culeagă laurii cîştigaţi de înaintaşi.

Cînd doamna Yeobright fu în dreptul hanului, gata să intre înăuntru, văzu la vreo două sute de iarzi distanță un car tras de doi cai și un om cu un opaiț în mînă, venindu-i în cale. Își dădu seama îndată că era Omul roșu care întrebase de ea. În loc să intre în han, trecu pe lîngă ușă și se îndreptă spre camion.

Se apropie de el, dar omul era să-și continue calea fără s-o vadă. Ea îl opri zicîndu-i :

— Mi s-a spus că ai întrebat de mine. Sînt doamna Yeobright de la Blooms-End.

Omul roșu tresări, apoi ridică un deget. Opri caii și-i făcu semn să se îndepărteze cîțiva iarzi. Ea-l ascultă uimită.

— Nu vă amintiți de mine, nu-i așa ? spuse el.

— Nu. A, ba cum să nu ? Ești tînărul Venn — tatăl dumitale avea o fermă cu vaci pe aici, prin apropiere, nu ?

— Întocmai. O cunosc pe nepoata dumneavoastră, pe domnișoara Tamsin. Trebuie să vă dau o veste proastă în legătură cu ea.

— În legătură cu ea ? Nu se poate. De-abia s-a întors acasă — cel puțin așa cred — cu soțul ei. Erau înțeleși să se întoarcă azi după masă la hanul de colo.

— Nu-i acolo.

— De unde știi ?

— Fiindcă-i aici. În camion — adăugă el în șoaptă.

— Ce necaz s-a mai abătut pe capul nostru ? îngînă doamna Yeobright punîndu-și mîna la ochi.

— Nu știu ce s-a întîmplat, doamnă. Tot ce știu e că azi, înainte de amiază, mă aflam pe șosea la vreo milă de Anglebury, cînd am auzit în urma mea un pas ușor ca de pasăre și, întorcînd capul, am văzut-o, albă la față de parcă ar fi fost moartă. „Vai ! Diggory Venn, mi-a spus, eram sigură că ești dumneata : fii bun și ajută-mă. Sînt în mare cumpănă".

— De unde știa numele dumitale de botez ? întrebă doamna Yeobright bănuitoare.

— Am cunoscut-o înainte de a mă apuca de meseria asta. Atît a izbutit să mă întrebe dacă poate să meargă cu căruța și a căzut în nesimțire. Am ridicat-o și am urcat-o în camion unde se găsește și acum. A plîns mult, da n-a vorbit aproape de loc ; tot ce mi-a spus e că

trebuia să se cunune azi dimineață. Am încercat să-i dau să mănînce ceva, dar n-a luat nimic în gură. În cele din urmă a adormit.

— Vreau s-o văd, spuse doamna Yeobright repezindu-se la camion.

Omul roșu se urcă primul cu opaițul în mînă apoi o ajută pe doamna Yeorbright să pătrundă înăuntru. Cînd ușa fu dată în lături, văzu în fundul camionului un pat improvizat, în jurul căruia atîrnau toate cearșafurile și cîrpele pe care le avea Omul roșu, spre a feri pe cea care dormea să se atingă de vopseaua roșie. Pe pat zăcea o fată, învelită cu o haină. Dormea și la lumina opaițului i se întrezărea fața.

O față suavă, pură și proaspătă ca a fetelor de la țară, cuibărită în buclele părului castaniu. Era mai mult decît drăguță, era aproape frumoasă. Deși ținea ochii închiși, ghiceai cît trebuie să fie de luminoși ca să încununeze această operă de artă. Disperarea pecetluise trăsăturile chipului, peste care plutea ca un abur îngrijorarea și amărăciunea. Totuși amărăciunea era de prea recentă dată ca să-i fi ofilit obrazul · deocamdată îi conferea doar o anumită demnitate. Roșul buzelor nu pălise încă, ci dimpotrivă devenise mai intens din cauza palorii. Din cînd în cînd, buzele se întredeschideau lăsînd să lunece între ele șoapte. Fata părea să fie întruchiparea unui vers, într-atît simțeai nevoia ritmului și a armoniei de voiai s-o descrii.

În orice caz un lucru era sigur : sufletul îi era atît de descoperit în acea clipă, încît ar fi fost indecent s-o privești. Dîndu-și seama, Omul roșu, cu o nemăsurată delicatețe întoarse privirea în altă parte, lăsînd-o doar pe doamna Yeobright să se uite la față. Dar probabil că și fata era de aceeași părere, căci în momentul următor deschise ochii.

Buzele îi tremurară neștiind ce să rostească : pe fața ei nevinovată i se puteau citi toate gîndurile și frînturile de gînduri ce i se învălmășeau în minte. Avea o asemenea candoare, o asemenea transparență, încît ți se părea că vezi cum curge printr-însa fluidul vieții. Își dădu imediat seama de situația în care se afla.

— Da, mătușă, eu sînt, spuse într-un strigăt. Știu că ești speriată și că nu-ți vine să crezi ; totuși eu sînt cea care se întoarce acasă în felul ăsta !

— Tamsin, Tamsin ! spuse doamna Yeobright aplecîndu-se peste tînăra femeie și îmbrățișînd-o. Fata mea dragă !

Thomasin era gata să izbucnească în hohote ; dar se stăpîni cu o putere nebănuită. Oftă apoi încetișor și se ridică.

— Nu-mi închipuiam că ne vom revedea astfel, continuă ea repede. Unde sîntem, mătușă ?

— Aproape de casă. La Egdon Bottom. Ce nenorocire s-a întîmplat ?

— Îți spun îndată. Chiar așa aproape sîntem ? Atunci cobor și mergem pe jos. O luăm spre casă pe potecă.

— Dar omul ăsta care a fost atît de bun să te aducă pînă aici, te poate duce pînă acasă, nu-i așa ? spuse mătușa întorcîndu-se către Omul roșu, care de cînd se trezise fata plecase din ușa camionului și aștepta în șosea.

— Se poate să mă întrebați ? Se înțelege că vă duc, spuse el.

— E într-adevăr om bun, rosti Thomasin în șoaptă. Îl cunosc mai de mult, și cînd l-am întîlnit astăzi am preferat să vin cu camionul lui decît cu trăsura vreunui necunoscut. Dar acum vreau să merg pe jos. Om roșu, te rog oprește caii.

Bărbatul o privi cu strîngere de inimă, dar opri caii.

Mătușa și nepoata se deteră jos, iar doamna Yeobright îi spuse Omului roșu :

— Știi că acum îmi aduc bine de tot aminte de dumneata. Dar ce te-a făcut să părăsești ferma frumoasă pe care ți-a lăsat-o tatăl dumitale și să te apuci de meseria asta ?

— Ce să fac, am părăsit-o, spuse el aruncîndu-i o privire lui Thomasin care roși. Atunci nu mai aveți nevoie de mine, astă seară ?

Doamna Yeobright privi cerul întunecat, focurile ce se stingeau pe dealuri și fereastra luminată a hanului lîngă care se aflau.

— Cred că nu, fiindcă Thomasin vrea să meargă pe jos, spuse ea. Urcăm repede poteca și îndată sîntem acasă : cunoaștem drumul bine.

Mai schimbară cîteva cuvinte apoi se despărțiră, Omul roșu continuîndu-și calea înainte, cele două femei rămînînd în mijlocul șoselei. Îndată ce vehiculul se îndepărtă destul, ca cel care-l mîna să nu le audă, doamna Yeobright se întoarse către nepoata ei :

— Și acum, Thomasin, spuse ea cu severitate, vrei te rog să-mi explici și mie sensul acestei comedii penibile ?

V

Oamenii cumsecade
sînt uluiți

Thomasin era copleșită de schimbarea petrecută în purtarea mătușii ei.

— Este întocmai sensul pe care l-ai înțeles : nu m-am cununat, răspunse cu vocea pierită. Iartă-mă, mătușă, că te-am făcut de rîs. Îmi pare foarte rău. Dar n-am avut încotro.

— Pe mine m-ai făcut de rîs ? Gîndește-te mai bine la tine.

— Nu e vina nimănui. Cînd am ajuns acolo, preotul n-a vrut să ne cunune pentru că autorizația de căsătorie nu era tocmai în regulă.

— Cum nu era în regulă ?

— Nu știu. Domnul Wildeve poate să-ți explice. Azi dimineață, cînd am plecat de acasă, nu credeam că am să mă întorc în felul ăsta.

Fiind întuneric, Thomasin dădu frîu liber durerii, lăsînd două șiruri de lacrimi să se prelingă tăcute și nevăzute pe obraji.

— Îmi vine să-ți spun că așa îți trebuie, dar știu că nu meriți, continuă doamna Yeobright care, fiind supărată și înduioșată în același timp, trecea pe neașteptate de la o stare la alta. Adu-ți aminte, Thomasin, că eu nu am nici un amestec în toată povestea asta. Încă de

la începutul începutului cînd ţi-ai pierdut capul după omul ăsta, te-am prevenit că n-ai să fii fericită cu el. Eram atît de sigură încît am făcut ceea ce niciodată n-aş fi crezut că sînt în stare : m-am opus în biserică şi săptămîni întregi n-am mai ieşit din gura satului. Dar de vreme ce am consimţit, nu mai admit să te răzgîndeşti fără temei serios. Acum trebuie să-l iei de bărbat.

— Crezi că măcar o clipă am vrut altceva ? întrebă Thomasin oftind adînc. Ştiu că am greşit cînd m-am îndrăgostit de el, dar nu mă mai mîhni mătuşă, vorbindu-mi aşa. Doar n-ai fi vrut să mă duc la el acasă, nu-i aşa ? Casa dumitale era singura în care mă puteam întoarce. El spune că într-o zi două ne putem căsători.

— Ce n-aş da să nu te fi întîlnit niciodată !

— Foarte bine ; atunci am să fiu cea mai nefericită femeie din lume şi n-am să-l mai las niciodată să mă vadă. Nu, nu-l mai iau !

— Prea tîrziu să vorbeşti aşa. Vino cu mine. Mergem la han să văd dacă a venit. Vreau să dezleg pe loc tîlcul întregii poveşti. Să nu-şi închipuie domnul Wildeve că ne poate trage pe sfoară, pe mine sau pe ai mei.

— Dar nu ne-a tras pe sfoară. Autorizaţia nu era în regulă. Are să te lămurească el numaidecît, dacă s-a întors.

— De ce nu te-a adus el înapoi ?

— Eu n-am vrut, răspunse Thomasin printre suspine. Cînd am aflat că nu ne putem cununa, n-am vrut să mă întorc cu el şi mi s-a făcut rău. Apoi l-am întîlnit pe Diggory Venn şi l-am rugat să mă aducă el. Atît ştiu să-ţi spun şi ai dreptul să te superi pe mine dacă-ţi ascund ceva.

— Mă conving eu îndată, spuse doamna Yeobright ; şi făcură cale întoarsă spre hanul denumit prin partea locului „Femeia amuţită", după desenul sinistru de pe frontispiciu, care reprezenta o femeie purtîndu-şi capul sub braţ ; mai jos era o inscripţie bine cunoscută celor ce frecventau cîrciuma :

„Fiindcă femeia-i amuţită,
Aici beţia e oprită."

Fațada casei era îndreptată către cîmpie și către Rainbarrow, gorganul a cărui umbră neagră părea o amenințare a cerului. Pe ușă era o plăcuță mică de aramă ruginită, pe care citeai cu surprindere : „Dl. Wildeve, Inginer" — o amintire de pe vremea cînd cei care crezuseră în el și pe care încă nu-i dezamăgise, îi găsiseră un post la Budmouth. Azi, plăcuța nu mai folosea la nimic, dar el o păstra pentru că ținea la ea. Grădina se afla în dosul casei ; în fundul ei curgea rîul adînc, care despărțea cîmpia stearpă de pajiștea ce se întindea mai încolo.

Dar în întunericul de acum nu se zăreau decît hotarele cerului ; în fundul grădinii se auzea apa cum curgea și cum se strecura în vîrtejuri printre tufișurile de trestie, alungite ca o baricadă de-a lungul malurilor. Frunzele se atingeau în bătaia ușoară a vîntului răsunînd ca o rugă umilă.

Fereastra prin care oamenii de lîngă foc văzuseră lumina luminărilor, n-avea perdea, dar pervazul era prea înalt ca trecătorul să privească în încăpere. Pe tavan se deslușea umbra uriașă a unui bărbat.

— Cred că e acasă, spuse doamna Yeobright.

— Să intru și eu, mătușă ? întrebă Thomasin încetișor. Mai bine stau afară ; nu cred că se cade să intru.

— Ba sigur că trebuie să intri, să fii de față ca nu cumva să-mi umble cu minciuni. Nu stăm mai mult de cinci minute, și după aceea plecăm acasă.

Trecînd prin portița deschisă, bătu la ușă, o dădu în lături și privi înăuntru.

Între flacăra luminării și ochii doamnei Yeobright apărură umerii și spatele unui bărbat. Wildeve, căci el era, întoarse capul, se ridică și făcu cîțiva pași în întîmpinarea musafirilor.

Primul lucru care-ți sărea în ochi de cum te uitai la acest bărbat tînăr, nu era înfățișarea lui ci felul plin de grație în care se mișca ; o grație care-i transforma mișcările într-un soi de pantomimă prin care încerca parcă să explice de ce avea atîta succes la femei. De abia apoi îl vedeai pe el ; mai întîi claia deasă de păr din vîrful capului care-i înălța fruntea asemenea unui antic scut gotic ; și un gît rotund și neted ca un cilindru

perfect. Partea de jos a feței avea o croială delicată. În totul, era tipul de bărbat la care nici un alt bărbat n-ar fi găsit nimic de plăcut, dar la care nici o femeie n-ar fi găsit nimic de neplăcut.

Văzu prin întuneric fata care rămăsese în poartă și spuse :

— Ai ajuns deci acasă, Thomasin. Cum ai putut să mă lași așa, draga mea ? Apoi către doamna Yeobright : Zadarnic am încercat s-o conving. A vrut să plece imediat și de una singură.

— Ești bun să-mi spui și mie ce s-a întîmplat ? întrebă doamna Yeobright trufașă.

— Luați loc, le invită Wildeve aducîndu-le scaune. A fost o greșeală stupidă cum se întîmplă cîteodată. Autorizația nu era valabilă pentru Anglebury. A fost scoasă pentru Budmouth, da cum eu n-am citit-o, n-am știut.

— Da domiciliul dumitale nu-i la Anglebury ?

— Nu. Am locuit la Budmouth pînă acum două zile, și acolo voiam s-o duc pe Thomasin ; dar cînd am venit s-o iau, ne-am hotărît să mergem la Anglebury, uitînd că aveam nevoie de altă autorizație. După aceea n-am mai avut vreme să ajungem pînă la Budmouth.

— Consider că ești foarte vinovat, spuse doamna Yeobright.

— Eu sînt de vină că am ales Anglebury, interveni Thomasin. Am vrut la Anglebury pentru că acolo nu mă cunoaște nimeni.

— Sînt pe deplin conștient că sînt vinovat, așa că nu e nevoie să mi-o spuneți și dumneavoastră, răspunse Wildeve scurt.

— Întîmplări ca asta nu pot fi trecute cu vederea, spuse mătușa. E o mare jignire adusă mie și familiei mele ; și cînd s-o afla, o să ne fie foarte penibil. Cum are să-și mai poată ea privi mîine prietenii în față ? E o palmă pe care eu n-o pot ierta ușor. Poate să-i strice reputația.

— Prostii, spuse Wildeve.

Thomasin, care în timpul discuției nu-și luase ochii de la ei, interveni îngrijorată :

— Îmi dai voie mătușă să stau cinci minute singură de vorbă cu Damon ? Vrei, Damon ?

— Sigur draga mea, spuse Wildeve, dacă ne îngăduie mătușa ta.

O conduse în camera de alături, lăsînd-o pe doamna Yeobright singură lîngă foc.

Îndată ce închise ușa, Thomasin întoarse spre el fața scăldată în lacrimi și-i spuse :

— Simt că mor, Damon ! N-am vrut să ne despărțim certați azi dimineață la Anglebury, dar eram atît de speriată că nici nu știam ce spun. N-am vrut să-i arăt mătușii mele cît de greu mi-a fost, dar pot să mă prefac și să zîmbesc ca și cînd n-ar fi cine știe ce nenorocire ; da, încerc, ca nu cumva să se supere și mai tare pe tine. Știu că nu-i vina ta, orice ar zice mătușa.

— E foarte dezagreabilă.

— Da, murmură Thomasin — și bănuiesc că și eu am fost... Damon, ce ai de gînd cu mine ?

— Ce am de gînd ?

— Da. Cei care nu prea te au la inimă spun despre tine lucruri care mă fac să mă îndoiesc de intențiile tale. Ne cununăm, nu-i așa ?

— Sigur că da. Mergem luni la Budmouth și ne căsătorim.

— Atunci, hai să mergem ! Vai, Damon, ce-am ajuns să spun ! Își ascunse fața în batistă. Eu să te rog să mă iei de nevastă, cînd firesc ar fi fost ca tu să mă rogi în genunchi pe mine — iubita ta neînduplecată — să te iau de bărbat, și să spui că fără mine nu poți trăi. Așa credeam eu că va fi, și cînd colo...

— Ce să faci, realitatea nu se potrivește cu visurile.

— Mie una să știi că puțin îmi pasă dacă nu ne căsătorim — adăugă ea redevenind demnă ; pot trăi și fără tine. Mă gîndesc însă la mătușa care-i mîndră și ține la onoarea familiei. Cred că n-ar suporta dacă povestea asta se află înainte de a avea o încheiere onorabilă. Și vărul meu Clym ar fi foarte afectat.

— Înseamnă că n-are minte. De altfel și voi v-ați cam pierdut mințile.

Sîngele năvăli în obrajii lui Thomasin, de astă dată nu din dragoste. Se stăpîni și spuse umilă.

— N-aș fi vrut să mă port așa, dar n-am putut altfel. Și-acum am impresia că în sfîrșit mătușa a ajuns la cheremul tău.

— Aproape că mi se cuvenea ; există o dreptate pe lumea asta — spuse Wildeve. Adu-ți aminte prin cîte am trecut pînă și-a dat consimțămîntul, palma care am primit-o cînd s-a sculat în biserică și a interzis căsătoria. Nici nu-ți închipui cîtă suferință poate pricinui o asemenea insultă unui om ca mine, pe care Dumnezeu l-a blestemat cu o fire păcătoasă și simțitoare. Un altul în locul meu s-ar bucura să se poată răzbuna pe mătușa ta și nu s-ar mai însura.

Ea-i aruncă o privire plină de durere : întreaga ei ființă era copleșită de mîhnire ca și cînd ar fi vrut să-i dovedească că nu era el singurul om din încăpere îndreptățit să se plîngă de o fire simțitoare. Văzînd-o cît suferă, Wildeve începu să aibă mustrări de cuget și adăugă :

— Am gîndit cu glas tare în fața ta. Știi însă că nu poate fi vorba să dau înapoi de la căsătorie, Tamsie iubita mea. N-aș avea puterea.

— Sigur că n-ai putea, știu ! spuse fata luminîndu-se. Tu care nu poți să vezi nici o insectă suferind, nu suporți nici măcar un sunet urît sau un miros neplăcut, n-ai putea să ne faci, pe mine și pe ai mei să suferim.

— Sigur că nu, dacă îmi stă în putință.

— Dă-mi mîna, Damon.

El i-o dete indiferent.

— Asta ce-o mai fi ? spuse el deodată.

Le ajunse la ureche zvon de glasuri ce cîntau în fața casei, printre care două se distingeau mai cu seamă : una groasă de bas, una pițigăiată ca de fluier. Thomasin le recunoscu : aparțineau lui Timothy Fairway și Grandfer Cantle.

— Ce să fie oare ? Sper că nu... întrebă ea privindu-l speriată.

— Nu, sînt oamenii din împrejurimi veniți să ne cînte de nuntă. E insuportabil ! și începu să se plimbe prin cameră în timp ce afară oamenii cîntau voioși :

„Îi spuse că-i viața și dragostea lui,
De vrea chiar de mîine ea fi-va a lui.
Și fata-l iertă ; la preot plecară,
Will și cu Lue erau fericiți iară ;
O strînse la piept, sărutînd-o duios,
Nicicînd n-a fost mire ca el drăgăstos !"

Doamna Yeobright năvăli din odaia alăturată.

— Thomasin, Thomasin ! strigă ea aruncîndu-i o privire plină de indignare lui Wildeve — ne-am făcut de rîs ! Hai să plecăm imediat. Vino !

Era totuși prea tîrziu să mai iasă nevăzute pe poartă. La ușa camerei din față se auzeau bătăi întețite. Wildeve se uită pe fereastră, apoi reveni lîngă ele.

— Stați, le spuse poruncitor, reținînd-o pe doamna Yeobright de braț.

— E un asediu în toată regula. Sînt cel puțin cincizeci la număr. Dumneata rămîi aici cu Thomasin ; eu ies să-i întîmpin. Rămîneți, vă rog, de dragul meu, pînă pleacă, ca să creadă că totul e în ordine. Hai dragă Tamsie, nu-ți pierde cumpătul ; vezi bine că după asta n-avem încotro, trebuie să ne căsătorim. Stați liniștite și nu vorbiți prea mult. Mă ocup eu de ei ! Proștii, au nimerit-o ca musca-n lapte.

Sili fata neliniștită să se așeze pe scaun, se duse în camera din față și deschise ușa. În dreptul ei, Grandfer Cantle cînta acompaniat de cei de afară. Intră în odaie, dădu din cap binețe lui Wildeve, ținînd mai departe gura deschisă și figura încordată ca să nu piardă isonul corului. Cînd se isprăvi cîntecul, spuse din toată inima :

— Urăm bun venit însurăților, să-i aibă Domnu' în pază.

— Mulțumesc, răspunse Wildeve înciudat, cu fața întunecată ca de furtună.

Pe urmele lui Grandfer își făcură și ceilalți apariția : Fairway, Christian, Sam tăietorul de turbă, Humphrey și alții, vreo doisprezece pe puțin. Toți se uitară zîm-

bind la Wildeve, apoi, cu același zîmbet, la masa lui și la scaunele lui, în pornirea lor prietenească remarcînd deosebirea între lucruri și ființe.

— După cîte văd, n-am ajuns înaintea doamnei Yeobright — spuse Fairway recunoscîndu-i boneta ce se zărea prin geamul care despărțea încăperea de restul locuinței. Cu toate că noi am venit de-a dreptul și dumneaei a ocolit pe cărare.

— Iaca și căpșorul miresei, spuse Grandfer trăgînd cu ochiul în direcția aceea și zărind-o pe Thomasin, care stătea ca pe spini alături de mătușa ei. Nu s-a obișnuit încă cu casa, da' las' că are ea timp.

Wildeve nu răspunse ; simțind că, cu cît le va da mai repede de băut, cu atît mai iute va scăpa de ei, scoase un ulcior de piatră care avu darul să-i înveselească dintr-o dată pe cei veniți.

— Văd că-i de soi, spuse Grandfer Cantle cu aerul unui om prea bine crescut ca să se arate grăbit să guste.

— Da, încuviință Wildeve, e idromel de cel vechi. Sper să vă placă.

— Ba bine că nu ! răspunseră musafirii cu îndoită însuflețire, așa cum se întîmplă cînd ceea ce rostești din politețe se potrivește cu ceea ce simți. Nu s-a pomenit sub soare băutură mai bună.

— Pe cinstea mea că nu s-a pomenit, adăugă Grandfer Cantle. Singurul cusur al idromelului e că se cam urcă la cap și rămîne acolo cam mult. Dar slavă Domnului ! mîine-i duminecă.

— După ce trag o dușcă, mă simt viteaz ca un soldat și m-aș încumeta să mă iau cu toată lumea la trîntă, spuse Christian.

— Îndată ai să te simți viteaz — spuse Wildeve cu condescendență. Pahare sau căni, domnilor ?

— Dacă nu ți-i cu supărare, om bea mai bine din ulcior, trecîndu-l de la unul la altul, că-i păcat să se prăpădească bunătate de băutură risipită în picături.

— Dă-le-n păcate de pahare, că prea se sparg, spuse Grandfer Cantle. La ce folosește un vas dacă nu poți să-l pui să se-ncălzească pe jăratic, spuneți și voi, cinstiți vecini ?

— Ai dreptate, Grandfer, spuse Sam ; și ulciorul trecu din mînă în mînă.

— Ei, spuse Timothy Fairway, simțind că a venit momentul laudelor, mare lucru-i căsătoria, domnule Wildeve ; și ți-ai luat o nevastă ca o nestemată. Da, da, continuă adresîndu-se lui Grandfer Cantle și ridicînd vocea ca să fie auzită pînă și în odaia alăturată, tatăl ei (și făcu semn cu capul în direcția unde era fata) era cel mai bun om din lume. Era oricînd gata să se ridice împotriva fărădelegilor.

— Și puțini erau cei de prin partea locului care să se ia la harță cu el, spuse Sam. Și cînd era cîte o procesiune, mergea în frunte și cînta din clarinet de parcă toată viața n-ar fi făcut altceva. Iar la ușa bisericii, azvîrlea clarinetul, urca sus, înșfăca violoncelul și cînta la violoncel de parcă toată viața n-ar fi făcut altceva. Oamenii — cei care se pricepeau la muzică — spuneau : „Nu se poate ca omul ăsta să fie același cu cel care a cîntat din clarinet".

— Îmi amintesc, spuse tăietorul de turbă, era nemaipomenit să vezi cum unul și același om știa să mînuiască cu atîta dibăcie amîndouă instrumentele.

— Așa se întîmpla și la biserica din Kingsbere, începu Fairway ca unul care a descoperit o altă latură a unui subiect atît de interesant.

Wildeve oftă adînc, ca unul ce nu-și mai poate ascunde plictiseala, și aruncă o privire spre cele două prizoniere.

— Într-o sîmbătă după amiază, a mers să-și vadă un vechi prieten, Andrew Brown, primul clarinetist al bisericii din Kingsbere — om bun de altfel, dar cam slab muzicant, dacă vă mai aduceți aminte ?

— Slab muzicant.

— Și vecinul Yeobright i-a ținut locul la slujbă un timp, ca prieten ce-i era, ca să-l lase pe Andrew să doarmă.

— Ca prieten ce-i era, repetă Grandfer Cantle, ceilalți aprobînd doar din cap.

— Cum a adormit Andrew și cum a suflat o dată vecinul Yeobright în clarinetul lui, deodată cei din biserică și-au dat seama că printre ei se afla un suflet

ales. Toți au întors capetele și au spus : „A !, eram sigur că el e !“ Îmi amintesc de altă duminică, cînd Yeobright și-a adus basul lui. Cînd a ajuns la versul o sută treizeci și trei din cîntarea „Lydiei“, acolo unde zice : „I se prelinseră prin barbă, și prețioasele picături lunecară peste îmbrăcăminte“, vecinul Yeobright, care abia se încălzise, lovi cu arcușul în strune cu atîta însuflețire, încît era gata să le frîngă în două. Stîlpii bisericii se cutremurară ca de tunet. Bătrînul pastor Williams, îmbrăcat în odăjdii, a ridicat brațele spre cer, zicîndu-și parcă în sinea lui : „O, de-am avea și noi un om ca ăsta în parohia noastră !“ Dar nimeni din Kingsbere nu-i ajungea lui Yeobright nici la degetul cel mic.

— N-a fost primejdios cînd s-au cutremurat stîlpii ? se interesă Christian.

Nu primi răspuns : pentru moment toți erau adînciți în admirația stîrnită de întîmplarea povestită. Ca și în cazul concertului executat de Farinelli [1] în fața prințesei, al celebrului discurs al lui Sheridan [2] și alte asemenea exemple, faptul că întrase pentru totdeauna în trecut îi conferea extraordinarului *„tour de force“* al răposatului domn Yeobright, o. glorie în fața căreia n-ar fi rezistat nici o obiecție.

— Cine și-ar fi închipuit c-o să moară în floarea vieții ! spuse Humphrey.

— Îi făcuse moartea semn încă înainte să vină să-l ia. Pe vremea aceea femeile mergeau la tîrgul din Greenhill să-și aducă rochii și gătele ; nevastă-mea, pe atunci o fătuță încă necoaptă pentru măritiș, a plecat într-acolo cu celelalte fete, că iute mai era de picior pînă a nu se îngrășa. La înapoiere am întrebat-o (că tocmai începusem noi să fim în vorbă) : „Ce-ai luat drăguță ?“ „Ia am cîștigat ! am cîștigat o bluză“, îmi spuse ea roșind. E o bluză de o coroană, m-am gîndit eu, și așa și era. Auleu, cînd mă gîndesc cîte îmi toarnă ea mie acum

[1] *Carlo Boschi Farinelli* (1705—1782), celebru tenor italian, cîntăreț oficial al regelui Filip al V-lea al Spaniei.

[2] *Richard Brinsley Sheridan* (1751—1816), celebru dramaturg și politician englez, unul dintre cei mai străluciți oratori ai vremii sale.

fără să roşească, nu-mi vine să cred că ea-i fata de atunci... Da tot atunci mi-a spus — şi de aceea v-am povestit toată povestea : „Apoi asta nu-i nimic — mi-a spus — că am cîştigat bluză albă sau înflorată, pentru ochii care mă văd sau pentru ăi care nu mă văd" (că pe vremea aia, Doamne, ruşinoasă mai era !) „da' mai bine n-o cîştigam decît să văd ce mi-a fost dat să văd. Săracul domnul Yeobright i s-a făcut rău de cum a ajuns la tîrg şi a trebuit să se întoarcă acasă". De atunci nu s-a mai dus nicăieri.

— Şi a început să se ofilească văzînd cu ochii, pînă ce într-o bună zi am aflat că s-a sfîrşit.

— Credeţi că l-a durut cînd a murit ? întrebă Christian.

— Nu, de loc. Nici trupul, nici sufletul. Era om bun şi plăcut în faţa lui Dumnezeu.

— Da ceilalţi oameni, ce zici domnule Fairway, se chinuiesc înainte să-şi dea sufletul ?

— După cum se tem sau nu.

— Mulţumesc lui Dumnezeu, eu unul nu mă tem de fel — spuse Christian energic. Sînt bucuros că nu mi-e frică şi că n-am să mă chinuiesc. Nu cred că mi-e frică — sau chiar dacă mi-e, n-am ce să fac, şi nu se cuvine să mă chinui. Tare aş vrea să nu-mi fie frică.

Se lăsă o tăcere solemnă ; apoi Timothy privind pe fereastra fără perdele şi fără obloane spuse :

— Ce mai foc zdravăn au făcut lîngă casa căpitanului Vye ! Ia uitaţi-vă că tot mai arde şi zău că n-are de gînd să se stingă !

Toţi căscară spre fereastră şi nimeni nu observă privirea furişă din ochii lui Wildeve. În depărtare, pe una din culmile întunecate ale cîmpiei, în dreapta gorganului, putea fi zărită flacăra mică dar trainică.

— E-au aprins înaintea noastră, continuă Fairway — şi uite că toate celelalte focuri s-au stins, numai ăsta nu.

— Poate c-o fi însemnînd ceva ! şopti Christian.

— Ce să însemne ? se răsti Wildeve.

Christian era prea speriat ca să răspundă, aşa că-l ajută Timothy.

— Vrea să spună, domnule, că femeia aceia singuratică, cu ochi de tăciune, despre care unii spun că ar fi vrăjitoare, deşi mie nici prin cap nu mi-ar trece că o fe-

meie tînără și frumoasă ca ea ar putea să fie, se ține de treburi de astea ciudate, și că poate ea a aprins focul.

— Dacă m-ar lua, bucuros aș cere-o de nevastă ; nu m-aș teme eu de piaza rea din ochii ei — spuse Grandfer Cantle plin de înfumurare.

— Nu vorbi așa, tată ! îl rugă Christian.

— Știu că ăl de-o lua-o de nevastă o să se pricopsească cu o mîndrețe de cadră de pus în salon, spuse Fairway cu limba împleticită, luînd ulcica de la gură după o dușcă zdravănă.

— Și o soață șireată ca stoaua polară, spuse Sam luînd ulciorul și înghițind ce mai era înăuntru.

— Ei, cred că a venit vremea să ne ducem, spuse Humphrey observînd că vasul rămăsese gol.

— Ce-ați zice să le mai cîntăm un cîntec ? propuse Grandfer Cantle. Mă simt ca o pasăre cîntătoare.

— Mulțumesc Grandfer, replică Wildeve. Dar nu te mai osteni. Lasă pe altă dată. Cînd oi avea o petrecere.

— Zece cîntece învăț pînă atunci, pe cinstea mea ! îl asigură Grandfer Cantle. Să nu care cumva să credeți că o să mă ascund să nu mă găsiți cînd veți avea nevoie să vă cînt, domnule Wildeve.

— Te cred pe cuvînt, răspunse acest domn.

Își luară cu toții rămas bun, urînd încă o dată gazdei viață lungă și fericire, ca unui om proaspăt însurat ; Wildeve îi petrecu la ușa unde-i aștepta cîmpia întunecată ; întunericul începea la chiar picioarele lor și se așternea pînă la orizont, unde se deslușea forma rotunjită a gorganului. În flanc cîte unul, cu Sam tăietorul de turbă în cap, se avîntară în noaptea deasă îndreptîndu-se spre casele lor.

Cînd foșnetul pașilor prin bălării nu se mai auzi, Wildeve se întoarse în camera unde le lăsase pe Thomasin și pe mătușa ei. Femeile însă nu mai erau acolo. Nu avuseseră altă ieșire decît fereastra care dădea în spatele casei și care era deschisă.

Wildeve zîmbi pentru sine, rămase un moment pe gînduri, apoi se întoarse în încăperea din față. Ochii îi căzură pe sticla de vin de pe cămin. „Ah ! bătrînul Dowden!“ își aminti el ; și îndreptîndu-se spre ușa care dădea în bucătărie strigă :

— Nu e nimeni aici, să ducă ceva bătrînului Dowden ?

Nu primi nici un răspuns. Încăperea era goală, băiatul care grijea de casă se culcase. Wildeve reveni în odaie, își puse pălăria pe cap, luă sticla și ieși încuind cu cheia ușa după dînsul, căci în seara aceea nu venise nici un client la han. De cum ajunse în șosea, dădu iar cu ochii de focul care ardea pe Mistover Knap.

— Tot mai aștepți, frumoasa mea ? murmură el.

Totuși acum n-o luă într-acolo ; lăsînd dealul la stînga porni împiedicîndu-se pe potecuța ce ducea la o căsuță care, ca și celelalte case din landă, se vedea la această oră datorită luminii plăpînde de la fereastra odăii de dormit. Aici locuia Olly Dowden, femeia care făcea mături. Wildeve intră.

Încăperea era scufundată în întuneric ; bîjbîind, găsi o masă pe care puse sticla de vin, și o clipă mai tîrziu ieși iar în cîmpia pustie. Stătu în loc privind spre nord-est, la focul viu care străjuia pe culmea depășită în înălțime doar de Rainbarrow.

Știm din zicală ce se întîmplă cu femeia care stă și cumpănește. Dar proverbul nu se aplică numai la femei, bărbatul pățește la fel dacă gîndul îi este la o femeie, și mai ales la una frumoasă. Wildeve rămase în loc vreme lungă, oftînd nehotărît, apoi își spuse resemnat :

— Ce să fac, Doamne ? Mă duc la ea.

Și în loc s-o ia spre casă, o apucă grăbit pe cărăruia de sub Rainbarrow spre dealul de unde-l chema semnalul luminos.

VI

O umbră solitară
se profilează pe cer

Cînd mulțimea din jurul focului se risipi, lăsînd Egdonul iar pradă singurătății, din partea unde ardea focul cel mic, umbra unei femei strîns învăluite într-un șal, se apropie de gorgan. Dacă Omul roșu ar mai fi fost de ve-

ghe, şi-ar fi dat seama că este aceeaşi femeie misterioasă care dispăruse la venirea străinilor. Îşi reluă locul în vîrful înălţimii, unde rămăşiţele focului o întîmpinară cu luciri de jăratic. Se opri şi rămase neclintită, împrejmuită fiind de întunecimea cerului care în comparaţie cu cea a pămîntului nu mai părea de nepătruns după cum nici un păcat nu mai pare înfricoşător în comparaţie cu cel de moarte.

Cum era ea învăluită în şalul făcut unghi după moda veche, şi cum pe cap purta o basma s-o apere de răcoarea nopţii, nu se putea vedea deocamdată decît că era înaltă şi dreaptă şi că păşea cu eleganţă. Stătea cu spatele la vîntul care bătea dinspre nord-vest, dar nu-ţi puteai da seama dacă stătea aşa ca să-şi ferească faţa, sau pentru că voia să privească spre sud-est.

La fel de ascuns era şi motivul pentru care încremenise acolo, devenind centrul cercului închis de orizont. Nemişcarea ei, singurătatea şi nepăsarea cu care înfrunta noaptea, dovedeau că nu ştia ce înseamnă frica. Ţinutul acesta sinistru rămas neschimbat de pe vremea cînd Cezar se grăbea să-l părăsească înainte de venirea echinoxului de toamnă, cu un peisaj şi o climă ce-i făcea pe călătorii din Sud să asemuiască Britania cu pămînturile cimeriene ale lui Homer — ţinutul acesta nu avea nimic îmbietor pentru o femeie.

S-ar fi putut presupune că asculta vîntul care bătea din ce în ce mai tare, pe măsură ce se înnopta. Şi vîntul se potrivea cu priveliştea, după cum priveliştea se potrivea cu ora tîrzie a nopţii. Şuiera într-un chip cu totul aparte, ca nicăieri altundeva. Rafalele izbucneau în lanţ dinspre nord-vest şi trecerea fiecăreia se auzea întreit, cuprinzînd note de soprană, de tenor şi de bas. Cele mai grave, răsunau ca un ecou peste culmi şi creste. Urma apoi foşnetul de bariton al copacilor. Dar sunetul aparte de care vorbeam, era mai slab şi mai ascuţit, ca o voce pierită ce îngînă o melodie. Mai subţire şi mai greu de urmărit decît primele două, era însă cu mult mai impresionant. În acest sunet consta, cum s-ar spune, particularitatea lingvistică a landei ; şi neputînd fi auzit altundeva decît aici în landă poate că asupra lui îşi ţintise femeia atenţia.

Această notă răzbea prin vuietul plîngăreț al vîntului de noiembrie ca o șoaptă stinsă, uscată și foșnită ; trecîndu-i pe lîngă ureche, cel deprins să recunoască sunetele putea distinge struna din care răsărise, ca și cînd ar fi pipăit-o cu mîna. Era o șoaptă îngînată de mii de strune mărunte vegetale, care nu erau însă nici tulpine, nici frunze sau fructe, nici fire de iarbă, spini, licheni sau mușchi.

Erau clopoței de landă veștejiți, roșii și proaspeți astă vară, acum spălăciți de ploile sfîntului Mihai și zvîntați de soarele de octombrie. Sunetul fiecăruia era atît de slab că sute la un loc de abia atingeau tăcerea ; corul clopoțeilor de pe întreaga vale ajungea la urechea femeii ca un recitativ continuu și tremurat. Totuși chiar unul singur din zvonurile ce pluteau prin aerul nopții ar fi fost de ajuns să-l facă pe cel care-l auzea, să cugete asupra originii sale. Ar fi intuit infinitatea cuprinsă în unitatea sonoră. Vîntul cuprindea, pătrundea, se răsucea și apoi ieșea din fiecare floare ca dintr-un crater.

„Le-a insuflețit spiritul." Sensul acestei expresii nu putea fi ignorat. Înclinația spre fetișizare a ascultătorului emotiv se accentua. De fapt nu vorbeau doar florile veștede de pe versantul drept, de pe cel stîng, sau de pe povîrnișul din față, ci prin fiecare glăsuia parcă o singură ființă misterioasă.

Deodată, printre murmurele sălbatice ale nopții de pe gorgan, se amestecă un sunet nou integrîndu-se atît de perfect armonici generale încît începutul și sfîrșitul său de abia se deslușeau. Crestele, tufișurile și clopoțeii fuseseră primii care să întrerupă tăcerea ; acum li se alătură și femeia, iar șoapta ei părea un simplu adaos celor îngînate mai înainte. Purtată de vînt se contopi și dispăru o dată cu el.

Femeia scosese un suspin adînc, cu gîndul probabil la ceea ce o mînase pe deal. Un suspin întretăiat de parcă, uitînd de sine, lăsase să-i scape ceea ce creierul ei nu mai putea stăpîni. Era evident că starea în care se afla nu era nici de relaxare nici de beatitudine, ci dimpotrivă de încordare.

Departe, în vale, lumina slabă de la fereastra hanului pîlpîia încă ; după cîteva clipe se dovedi că fereastra

— sau ceea ce se petrecea îndărătul ei — avea mai multă legătură cu suspinul femeii, decît tot ce o înconjura. Ridică mîna stîngă în care ținea un telescop. Îl desfăcu cu îndemînare și, ducîndu-l la ochi, îl îndreptă spre han.

Înălțîndu-și capul, basmaua îi lunecă pe spate. Profilul ce se proiecta pe cenușiul mohorît al norului care învăluia culmea dealului amintea, fără să semene cu nici una, de Sappho și de doamna Siddons [1], de parcă umbrele acestora, ieșite din mormînt, se contopiseră într-o singură imagine. Impresia era însă superficială. Contururile unui chip trădează prea puțin din firea omului, care nu se destăinuie decît în mișcarea feței. Din mimică poți descoperi mai lesne caracterul unui bărbat sau al unei femei, decît din observația atentă a întregii sale făpturi. Din cauza nopții ce-o îmbrățișa și-i ascundea mișcările, enigma umbrei de pe gorgan nu putea fi descifrată.

În cele din urmă, femeia părăsi poziția de iscoadă, strînse telescopul și se întoarse spre tăciunii aproape stinși. Aceștia nu mai răspîndeau lumină ci doar, din cînd în cînd, o adiere mai puternică trecînd peste ei îi îmbujora, apoi păleau iar, ca un obraz de fată. Ea se plecă peste mormanul de scrum, alese dintre vreascurile cu capetele transformate în jăratic pe cel mai mare și-l duse în locul unde stătuse mai înainte.

Apropie vreascul de pămînt, suflînd în tăciunele roșu pînă ce o rază aruncată printre buruieni scoase la iveală un obiect mărunt — un ceas de nisip — pe care femeia îl cercetă atentă, deși purta ceas la mînă. Mai suflă în tăciune pînă cînd văzu că nisipul se scursese.

— Ah ! exclamă ea uimită.

Raza trezită de suflarea ei răspîndise o lumină slabă, abia descoperindu-i, o frîntură de clipă, albeața feței. Nu se zărise altceva decît un obraz și buzele întredeschise. Fata aruncă bățul, luă ceasul de nisip, și porni pe cărăruia ce șerpuia de-a lungul crestei și pe care localnicii o numeau potecă. Trecătorul venit de aiurea n-ar fi băgat-o în seamă nici în timpul zilei, dar băștinașii din landă știau s-o găsească chiar în miez de noapte. După ani de hoi-

[1] *Sarah Kemble Siddons* (1755—1831), celebră actriță engleză.

năreală prin locuri puțin umblate, picioarele capătă un fel de sensibilitate tactilă ; pipăind parcă pămîntul, ele descoperă căile nebătătorite chiar atunci cînd întunericul împiedică ochiul să urmeze firul șoselei. Hoinarul obișnuit cu aceste locuri simte prin talpa celor mai groase încălțări, deosebirea dintre buruienile vii ale cîmpiei, și cele strivite ale potecilor.

Umbra solitară mergea pe cărare fără să audă șoaptele iscate de vînt pe strunele clopoțeilor veștejiți. Nici măcar nu întoarse capul cînd trecu pe lîngă marginea rîpei unde păștea tihnit o turmă de animale negre ce se risipiră la apropierea ei. Erau niște ponei sălbatici, din cei care colindă povîrnișurile Egdonului, prea puțini la număr ca să-i tulbure singurătatea.

Femeia își continuă drumul, surdă și oarbă la tot ce o înconjura, cînd o întîmplare cu totul neinsemnată o aduse la realitate. Un spin, agățîndu-i-se de poala fustei, o opri în loc. Nu se smulse, și nici nu încercă să se desprindă ci rămase o clipă țintuită. Cînd voi să se elibereze din prinsoarea spinului, se roti împrejurul său. Era cufundată într-o stare de profundă visare.

Se îndrepta spre focul cel mic și stăruitor care atrăsese atenția oamenilor de pe Rainbarrow și privirea lui Wildeve din vale. Pe fața ei, flăcările aruncau o lumină palidă căci focul încă ardea ; flăcările nu se înălțau de la nivelul solului ci de pe o proeminență de mîl întărit, adunat la punctul de întîlnire a celor două îngrădiri ale zăgazului. Eleșteul era cuprins între malurile sale ca într-o căldare și împrejmuit de trestii și bălării ; focul fusese aprins în singurul loc uscat și, reflectîndu-se în apa liniștită, părea răsturnat. În fund, malurile neîngrădite erau doar ici și colo străjuite de tufe de răchită cu tulpina înaltă, ce semănau cu capetele unor oșteni trași în țeapă, înșiruiți pe meterezele unei cetăți. Cînd flăcările se întețeau, în lumina lor apărea, înălțîndu-se spre nori, un catarg alb. În ansamblu decorul amintea o fortăreață, iar focul era fără îndoială un semnal.

Nu se vedea nici o ființă omenească ; dar din cînd în cînd o umbră alburie se mișca pe țărmul din partea opusă, apoi se făcea nevăzută. Era o mînă mititică care arunca

lemne în foc ; altceva în afara acestei mîini, nu se vedea. Cîte un tăciune cădea din întîmplare în apă, sfîrîind.

De voiai să urci culmea malului, într-o parte a eleșteului se găseau cîteva trepte din bulgări de țărînă împietrită ; spre acestea se îndreptă femeia. De acolo se întindea o ogradă părăginită, care purta încă urmele îngrijirilor de odinioară ; acum însă fusese invadată de ferigi și buruieni, care-și afirmau din nou vechiul lor drept de stăpînire. Mai departe, se întrezărea conturul neregulat al unei case, o grădină, atenansele și, îndărătul lor, un desiș de brazi.

Tînăra fată — căci după felul sprinten în care urcase povîrnișul nu putea fi decît tînără — nu coborî spre ogradă ci porni pe creastă și se îndreptă spre colțul unde ardea focul. Acum era limpede de ce stăruia văpaia ; era mereu alimentată de butuci groși, tăiați cu fierăstrăul din trunchiurile noduroase ale bătrînilor copaci plini de spini care creșteau cîte doi, cîte trei, pe dealuri. În capătul unghiului pe care-l forma țărmul înaintînd în apă, mai era o grămadă de astfel de butuci ; și din acest colț, un băiețel întoarse capul spre fată. Băiatul arunca din cînd în cînd cîte un lemn înspre foc ; probabil că își petrecuse bună parte din seară cu această îndeletnicire, căci pe chipul său apăruseră urme de osteneală.

— Îmi pare bine că te-ai întors, Miss Eustacia, spuse el cu un suspin de ușurare. Nu-mi place să rămîn singur.

— Prostii. M-am plimbat și cu puțin. Nici n-am lipsit mai mult de douăzeci de minute.

— Mi s-au părut atît de lungi, șopti trist băiatul. Și ai plecat de atîtea ori.

— Credeam c-o să-ți facă plăcere să ai și tu focul tău. Și am impresia că nu-mi ești recunoscător că te-am lăsat să-l aprinzi.

— Ba da ; da n-am cu cine să mă joc.

— N-a fost nimeni pe aici cît am lipsit, nu-i așa ?

— Nimeni, doar bunicul matale : ieșise să te caute pe afară. I-am spus că ai plecat să te plimbi sus pe deal ca să te uiți la celelalte focuri.

— Ești băiat deștept.

— Mi se pare că iar vine.

Un moşneag venind dinspre casă intră în sfera de lumină împrăştiată de foc. Era acelaşi bătrîn cu care se întîlnise Omul roşu după amiază pe şosea. Îşi ridică privirea meditativă spre culmea unde stătea fata şi printre buzele întredeschise, străluciră două şiruri de dinţi ca de marmoră.

— Cînd ai de gînd să intri în casă, Eustacia ? întrebă el. S-a făcut vremea să ne culcăm. Sînt mai bine de două ceasuri de cînd m-am întors şi-s obosit. Mi se pare o copilărie din partea ta să stai aşa tîrziu să te joci cu focul şi să iroseşti atîtea lemne. Butucii mei, lemnele cele mai bune de foc din tot ţinutul, pe care le-am strîns pentru Crăciun, le-ai ars aproape pe toate.

— I-am făgăduit lui Johnny că-i dăruiesc un foc, şi văd că nu are încă chef să-l lase să se stingă, răspunse Eustacia pe un ton ce dovedea că voia ei era lege. Bunicule, dumneata du-te şi te culcă. Viu şi eu îndată. Nu-i aşa că-ţi face plăcere focul, Johnny ?

Băiatul o privi cu îndoială şi spuse în şoaptă :

— M-am cam săturat.

Dar bunicul întorsese spatele şi nu auzise răspunsul băiatului.

Cum dispăru bătrînul cărunt, Eustacia îi spuse copilului cu supărare în glas :

— Băiat nerecunoscător, cum îndrăzneşti să mă contrazici ? Nu-ţi mai fac niciodată foc dacă-l laşi pe ăsta să se stingă. Hai, mărturiseşte că-ţi place să-mi faci servicii, nu te mai preface.

Astfel dojenit, copilul recunoscu :

— Da domnişoară, îmi face plăcere, şi cu rîvnă înteţi iar focul.

— Mai rămîi puţin şi-ţi dau o monedă de şase pence ! spuse Eustacia îmblînzită. Pune cîte o bucată de lemn la două, trei minute, nu mai des. Eu mă duc să mă mai plimb puţin pe creastă, dar mă întorc. Şi dacă auzi vreo broască sărind în eleşteu, pocnind apa ca şi cînd ar cădea o piatră, vino să-mi spui : e semn că vine ploaia.

— Da, Eustacia.

— Domnişoară Vye, domnule !

— Domnişoară Vy — stacia.

— Aşa mai merge. Hai mai pune un băţ.

Micul sclav continuă să păzească focul, vorbind şi mişcîndu-se ca un automat mînuit de voinţa capricioasei Eustacia. Parcă era statuia de bronz căreia se spune că Albertus Magnus i-ar fi dat viaţă, putere de a vorbi şi a se mişca pentru a-i fi slujitor.

Înainte de a pleca, fata rămase cîteva clipe neclintită şi ascultă. Locul era la fel de singuratic ca Rainbarrow, doar că se afla la o înălţime mai mică, iar cei cîţiva brazi dinspre nord îl fereau oarecum de vînt. Terasamentul din jurul casei era construit din pătrate groase de pămînt calcaros, provenite din şanţul de lîngă mal, şi dispuse înclinat, în pantă ; aici unde cu greu se aduceau materiale de construcţie şi unde din cauza vîntului nu se puteau planta garduri vii, panta constituia un mijloc de apărare destul de eficace. Locul era complet deschis şi se vedea întreaga vale pînă la rîul care curgea în spatele casei lui Wildeve. Mai sus, către dreapta, mult mai aproape decît de hanul „La femeia amuţită", se înălţa silueta Rainbarrow-ului care întuneca o parte din cer.

După ce supraveghe valea şi desişurile sălbatice, Eustacia avu un gest de ciudă. Din cînd în cînd îi scăpa cîte un cuvînt mînios ; dar între cuvinte se strecurau suspine şi, între suspine, clipe de aşteptare. Coborînd culmea, se îndreptă din nou spre Rainbarrow, dar fără să facă întreaga cale.

Într-un răstimp de cîteva minute, se întoarse de două ori şi întrebă :

— N-ai auzit nici o broască sărind în apă, băieţel ?

— Nu, domnişoară Eustacia, răspunse copilul.

— Bine, spuse ea în cele din urmă ; acuşi intru şi eu în casă, şi atunci îţi dau moneda de şase pence şi te las să pleci.

— Mulţumesc, domnişoară Eustacia, spuse micul fochist obosit, respirînd ceva mai uşurat.

Eustacia se îndepărtă iar de foc, de data asta însă nu înspre Rainbarrow. Merse de-a lungul malului, şi coti spre portiţa din faţa casei unde încremeni privind peisajul.

La o distanţă de 50 de iarzi, zăgazul fărîma unghiul în care se adăpostea focul ; pe mal, ridicînd cîte un butuc, se vedea silueta copilului. Dusă pe gînduri, îl urmări cu

privirea ori de cîte ori acesta se apropia de foc. Vîntul împrăștia fumul, răvășind părul copilului și umflîndu-i șorțulețul. Apoi se liniștea, lăsînd în pace părul și șorțul copilului, iar fumul se ridica drept în sus.

În timp ce Eustacia stătea așa, băiatul tresări și își întrerupse îndeletnicirea : lunecă la vale pe dîmb și se îndreptă spre poarta albă.

— Ce-i ? întrebă Eustacia.

— A sărit o broască în apă, zău, am auzit-o.

— Înseamnă c-o să înceapă să plouă, așa că du-te mai bine acasă. Nu ți-e frică, nu ?

Vorbea cu înfrigurare ca și cînd la spusele băiatului inima i-ar fi sărit din piept.

— N-o să-mi fie, c-o să am cele șase pence.

— Iacătă-i. Și acum fugi cît te țin picioarele — nu pe aici, ia-o prin grădină. Nici un băiat de la noi n-a avut un foc ca al tău.

Băiatul care se săturase de mult de focul lui frumos, o zbughi prin întuneric ca din pușcă. După ce dispăru, Eustacia își lăsă telescopul și ceasul de nisip lîngă poartă și înaintă spre colțul stăvilarului, unde ardea focul.

Ajunsă acolo, așteptă. Peste puțin, din partea cealaltă a eleșteului ceva căzu cu zgomot în apă. Dacă băiatul n-ar fi plecat, ar fi zis că a mai sărit o broască, oricine altcineva însă ar fi asemuit zgomotul cu cel pe care-l face o piatră aruncată în apă. Eustacia făcu un pas spre mal.

— Da ? spuse ea ținîndu-și răsuflarea.

După care, pe cerul pogorît peste vale, se profilă, abia vizibil, un bărbat ce ocoli malul și dintr-o săritură veni lîngă Eustacia. Ea îl întîmpină cu un hohot de rîs : era a treia oară în cursul acestei seri cînd fata dăduse glas fără să vrea, simțămintelor ei. Prima oară, pe Rainbarrow, cînd fusese cuprinsă de îngrijorare ; apoi, lîngă eleșteu, cînd nu-și mai putuse stăpîni nerăbdarea ; rîsul de acum exprima bucuria de a fi învins. Nu rosti nici un cuvînt, și ochii i se opriră asupra lui ca asupra unui lucru miraculos plăsmuit de ea din neant.

— Am venit, spuse bărbatul care nu era altul decît Wildeve. Nu-mi găsesc liniștea. De ce nu-mi dai pace ? Ți-am privit focul toată seara.

Vorbele nu reușeau să ascundă emoția, deși erau rostite pe un ton care se străduia să fie egal, să păstreze un echilibru între două sentimente opuse și extreme.

Surprinsă de felul stăpînit de a fi al iubitului ei, fata voi la rîndu-i să se stăpînească.

— Nu puteai să nu vezi focul meu, răspunse ea cu o liniște prefăcută. De ce n-aș avea și eu unul în ziua de 5 noiembrie ca toate celelalte fete ?

— Știam că l-ai aprins pentru mine.

— De unde știai ? Doar n-am mai schimbat nici o vorbă de cînd... de cînd ai ales-o pe ea, și ai umblat cu ea și m-ai părăsit pe mine, de parcă n-aș fi fost niciodată toată viața și toată fericirea ta.

— Eustacia ! puteam oare uita că toamna trecută tot în acest loc și tot în această zi ai aprins focul pentru mine, ca să viu să te văd ? De ce-ar fi ars focul lîngă casa căpitanului Vye, dacă nu ar fi fost aprins pentru mine?

— Așa-i, recunosc, izbucni ea cu patimă, schimbîndu-se dintr-o dată. Dar nu începe iarăși să vorbești cu mine așa, Damon ; mă faci să-ți spun vorbe pe care n-aș voi să ți le spun. Renunțasem la tine și mă hotărîsem să te uit ; dar mi-a ajuns vestea la ureche, și am ieșit să aprind focul fiindcă m-am gîndit că mi-ai rămas credincios.

— Ce veste ai aflat ca să gîndești așa ? întrebă Wildeve mirat.

— Că n-ai luat-o de nevastă ! șopti ea triumfătoare. Și n-ai luat-o pentru că tot pe mine mă iubești, și n-ai putut... Damon, ai fost crud cu mine și credeam că n-am să te iert niciodată. Nici acum nu cred c-am să pot uita vreodată ; cine poate cere unei femei demne să uite cu desăvîrșire că a fost părăsită ?

— Dacă aș fi știut că mă chemi doar pentru a mă mustra, n-aș fi venit.

— Mie însă nu-mi pasă și te iert, fiindcă n-ai luat-o de nevastă și te-ai întors la mine.

— Cine ți-a spus că n-am luat-o de nevastă ?

— Bunicul meu. A făcut o plimbare lungă azi și cînd se întorcea acasă s-a întîlnit cu un om care i-a vorbit despre o cununie care nu s-a mai făcut ; bănuia că-i vorba de tine ; inima îmi spunea că are dreptate.

— Mai știe cineva ?

— Nu cred. Acum înțelegi Damon de ce am aprins focul ? Doar nu-ți închipuiai că l-aș fi aprins dacă știam că ai devenit bărbatul ei ! Am atîta mîndrie să cred că nu-ți puteai închipui așa ceva.

Wildeve tăcu ; era limpede că își închipuise.

— Chiar îți imaginai că aș fi putut crede că te cununi cu ea ? întrebă serioasă. Atunci ai fost nedrept cu mine ; și pe viața și sufletul meu, mă doare cînd îmi dau seama că mă cunoști atît de puțin. Damon, tu nu ești demn de mine, totuși te iubesc. Nu-i nimic, fie — voi îndura disprețul tău... E adevărat, nu-i așa că-i adevărat, — continuă ea, nemaiputîndu-și înfrînge neliniștea în fața tăcerii lui, — că n-ai fi putut să mă lași și că tot pe mine mă iubești ?

— I-adevărat, altfel de ce aș fi venit ? spuse el cu ciudă. Nu că m-aș mîndri cu credința mea față de tine, după cele ce mi-ai spus despre nemernicia mea. Dacă trebuia cineva să vorbească despre asta, acela eram eu ; din partea ta, acuzația sună jignitor. Da n-am ce face, sînt blestemat să te iubesc și de aceea nevoit să-ți suport umilințele. Din cauza acestui blestem m-am lăsat de inginerie și m-am făcut hangiu : și cît are să mă mai coboare încă, nu știu — continuă s-o privească cu ochii întunecați.

Nelăsînd să scape clipa, cu o mișcare Eustacia făcu să-i lunece șalul pe spate, lăsîndu-și fața și gîtul descoperite în lumina flăcărilor, și spuse zîmbind :

— Ai întîlnit în drumurile tale ceva mai vrednic de privit ?

Eustacia nu era femeia să facă un asemenea gest fără un scop bine definit. El răspunse liniștit :

— Nu.

— Nici chiar umerii lui Thomasin ?

— Thomasin e o fată frumoasă și curată.

— Ce-mi pasă ! se răsti ea înflăcărîndu-se. Nu vreau să vorbim de ea ; acum nu vreau să mă gîndesc decît la tine și la mine. Apoi, după ce-l privi lung, spuse cu aceeași căldură de mai 'nainte : să fiu atît de slabă și să-ți mărturisesc ceea ce orice femeie ar încerca să ascundă ? Să-ți mărturisesc că nu sînt cuvinte care să descrie amărăciunea

în care mă aflam pînă acum două ceasuri, cînd credeam că m-ai părăsit ?

— Îmi pare rău că eu ți-am pricinuit această amărăciune.

— Da poate că nu ești tu singurul vinovat, adăugă ea trufașă. Așa sînt eu făcută. Poate că tristețea e în sîngele meu încă de cînd m-am născut.

— Boala se numește ipohondrie.

— Sau poate de vină e landa asta sălbatică. La Budmouth eram mai fericită. Ah ! vremea de-atunci ! Zilele frumoase de la Budmouth ! Dar de acum înainte va fi frumos și pe Egdon Hill.

— Să sperăm, răspunse Wildeve posomorît. Știi care va fi urmarea chemării tale din seara asta, iubito ? Voi începe iarăși să vin ca mai înainte pe Rainbarrow, să te văd.

— Sigur că vei veni.

— Și totuși trebuie să-ți spun că înainte de a ajunge aici, eram hotărît ca după ce ne despărțim să nu te mai caut niciodată.

— Nu-ți voi mulțumi pentru cuvintele tale, răspunse ea întorcînd fața roșie de indignare. De azi înainte poți veni oricînd pe Rainbarrow, dar nu mă vei mai vedea ; chiar de vei striga, nu voi auzi, oricum vei încerca să mă ispitești, nu mă voi întoarce la tine.

— Ai mai spus tu vorbele astea, frumoaso ; numai că cei de felul tău nu se țin niciodată de cuvînt. De altfel, nici cei de felul meu.

— Iată răsplata pentru osteneala mea, șopti ea cu amărăciune. De ce am încercat să te rechem ? Damon, știi ce mă întreb eu cîteodată ? De obicei atunci cînd mă rănești ? Oare am luat drept nor, o ceață trecătoare ? Ești ca un cameleon, Damon, și acum ai înfățișarea cea mai urîtă. Du-te acasă, sau am să te urăsc.

El privi absent spre Rainbarrow timp cît să numeri pînă la douăzeci, apoi spuse ca și cînd răspunsul i-ar fi fost indiferent.

— Da, am să mă duc. Vrei să mă mai vezi ?

— Numai dacă recunoști că nunta nu s-a făcut fiindcă mă iubești mai mult pe mine.

— Nu cred c-ar fi o politică bună, spuse Wildeve zîmbind. Prea ai şti limpede cîtă putere ai asupra mea.

— Recunoaşte.

— Ştii doar.

— Unde e ea acum ?

— Nu ştiu. Prefer să nu vorbesc cu tine despre ea. Încă n-am luat-o de nevastă : am venit ascultînd chemarea ta. Ţi-ajunge..

— Am aprins focul fiindcă mi-era urît şi m-am gîndit să mă amuz aducîndu-te aici şi învingîndu-te precum vrăjitoarea din Endor l-a învins pe Samuel. Hotărîsem că vei veni ; şi ai venit ! Mi-am dovedit puterea. O milă şi jumătate pînă aici, o milă şi jumătate înapoi — trei mile pe întuneric pentru mine. Nu mi-am dovedit îndeajuns puterea ?

El dădu din cap.

— Te cunosc prea bine, Eustacia mea ; te cunosc prea bine. Cunosc fiecare cută a sufletului tău ; în pieptul ăsta fierbinte nu s-ar fi putut naşte o asemenea dorinţă. În amurg, am zărit o femeie pe Rainbarrow privind spre casa mea. Eu te-am adus acolo înainte ca tu să mă fi adus aici.

Tăciunii reaprinşi ai unei flăcări vechi scînteiară în ochii lui Wildeve ; se plecă voind parcă să-şi lipească obrazul de al fetei.

— Ba nu, spuse ea retrăgîndu-se în cealaltă parte a focului. Ce vrei să faci ?

— Îmi dai voie să-ţi sărut mîna ?

— Nu, nu-ţi dau voie.

— Nici să ţi-o strîng ?

— Nici.

— Atunci noapte bună, fără strîngere de mînă. La revedere, la revedere.

Ea nu răspunse iar el, după o plecăciune elegantă ca a unui profesor de dans, dispăru în direcţia din care venise.

Eustacia oftă adînc : suspinul ei nu era un suspin delicat de fecioară ; se cutremură toată ca de friguri. I se întîmpla cîteodată să arunce o privire lucidă asupra iubitului ei şi să-l vadă ca sub raza unui reflector ; atunci

ii descoperea imperfecțiunile care o făceau să tremure ca acum.

Dar se liniștea repede, și continua să iubească. Știa cît de puțin se putea bizui pe el, dar continua să-l iubească. Împrăștie vreascurile pe jumătate arse, intră în casă și urcă în camera ei fără să aprindă lumina. Se dezbrăcă pe întuneric; foșnetul hainelor fu adesea întretăiat de suspine. Aceleași suspine adînci se auziră și după ce adormi.

VII.

Regina nopții

Eustacia Vye era plămădită din același aluat cu al zeilor. Cu o scurtă pregătire prealabilă, s-ar fi simțit pe Olimp ca în elementul ei. Pasiunile și pornirile ei semănau cu cele ale unei zeițe și prea puțin cu ale unei femei. Dacă pămîntul și omenirea ar fi trecut o clipă în seama ei, dacă ar fi domnit asupra lor după bunul ei plac, puțini ar fi fost aceia care să-și dea seama de schimbarea survenită la cîrmă. Nedreptatea ar fi dăinuit, ici s-ar fi adunat onorurile și colo ocările, justiția ar fi rămas la fel de arbitrară, ne-am fi găsit în fața acelorași eterne dileme, la cheremul aceleiași soarte capricioase, cînd răsfățați, cînd loviți, ca și acum.

La înfățișare era înaltă și cam voinică; pielea, fără să fie palidă, nu era nici colorată, și catifelată la atingere ca un nor. În părul ei părea că s-au strîns nopțile mai multor ierni: îi acoperea fruntea, întocmai cum acoperă întunericul ultima rază în asfințit.

Terminațiile nervoase se prelungeau în pletele-i negre, și fata se liniștea ori de cîte ori le mîngîia. Cînd își peria părul rămînea deodată neclintită cu o privire ca de sfinx. Dacă trecînd pe sub dîmburile de pe Egdon i se agăța o buclă de vreo creangă a stufosului „*Ulex europeus*", a cărui

atingere seamănă cu o perie, se oprea în loc, făcea cîţiva paşi înapoi ca să mai treacă o dată pe lîngă copac.

Avea ochi păgîni, plini de mistere nocturne, a căror lumini care se aprindeau şi se stingeau şi se aprindeau din nou, erau în parte ascunse de pleoape grele cu gene lungi ; mai cu seamă genele de jos erau deosebit de bogate, cum rar se întîlnesc la femeile născute în Anglia. Cu ochii astfel ascunşi putea visa fără ca nimeni să bage de seamă : s-ar fi crezut că poate chiar dormi fără a-i închide. Presupunînd că sufletul ar fi vizibil, sufletul Eustaciei ar putea fi imaginat ca o flacără. Scînteile care se aprindeau în pupilele negre ale ochilor dădeau aceeaşi impresie.

Buzele păreau mai mult sortite să tremure decît să rostească cuvinte, mai mult să sărute decît să tremure, mai mult să se arcuiască decît să sărute. Ar mai adăuga unii că linia în care se întîlneau buzele era curbată şi de o stranie nepotrivire cu priveliştea sălbatică a Egdonului. Se simţea dintr-o dată că această gură nu era moştenită de la sămînţa saxonă a piraţilor din Schleswig, care aveau buze uscate şi aspre. Asemenea arcuire aminteşte mai degrabă bucăţile de marmură sculptate, uitate sub pămînturile sudului. Atît de delicate erau liniile buzelor ei, încît, deşi pline, colţurile erau şlefuite ca vîrful unei săbii. Acestea se rotunjeau doar atunci cînd Eustacia se lăsa cuprinsă de tristeţe, sentiment pe care îl cunoştea prea bine pentru vîrsta ei.

Chipul te făcea să te gîndeşti la trandafirii roşii, la rubine şi la nopţi tropicale ; firea ei, la beţia florilor de lotus şi la marşul din *Athalie*, mişcările ei, la fluxul şi refluxul mării, iar vocea, la sunetul violei. Privită prin ceaţă, schimbîndu-şi doar pieptănătura, putea trece drept oricare dintre zeiţele celebre ale Olimpului. Luna nouă, ca un coif deasupra capului, şi diadema de rouă sclipind pe frunte, puteau fi luate drept podoabele pe care atîţia pictori venerabili le-au dăruit pe pînzele lor lui Artemis, Atena sau Hera.

Dar pe meleagurile Egdonului, Eustacia îşi risipea în zadar autoritatea celestă, ura, dragostea şi fervoarea. Puterea ei nu era neţărmurită, şi conştiinţa acestei îngrădiri o sufoca. Egdonul era iadul ei şi de cînd venise aici, absor-

bise parcă tot ce era umbră și întuneric în landă, rămînînd mai departe și pentru totdeauna străină locului. Înfățișarea ei era în perfectă armonie cu această nesupunere înăbușită, iar frumusețea-i sumbră, expresia flăcării ce mocnea trist sub învelișul ei. În portul capului i se citea o sălbatică semeție, crescută în ea de-a lungul anilor, fără voie și fără constrîngere.

O plasă subțire de catifea îi reținea părul bogat deasupra frunții, făcînd-o să pară și mai majestuoasă. „Nimic nu înfrumusețează mai mult un chip plăcut, ca o panglică îngustă deasupra frunții" spune Richter [1]. Acesta era motivul pentru care fetele din împrejurimi purtau panglici colorate și podoabe de metal ; dar dacă cineva i-ar fi sugerat Eustaciei Vye astfel de panglici și podoabe, ar fi rîs.

Ce căuta oare o asemenea femeie într-un ținut ca Egdon Heath ? Se născuse la Budmouth, un oraș la marginea mării, foarte frecventat pe vremea aceea. Acolo, tatăl ei — un muzicant talentat din Corfu — conducea fanfara regimentului din localitate. Tot acolo o cunoscuse pe mama ei, venită la Budmouth împreună cu taică-su, căpitanul Vye, om de familie bună. Bătrînul nu prea fusese de acord cu căsătoria, căci buzunarele șefului de orchestră erau tot atît de ușoare precum îi era și meseria. Acesta însă se purtă cît se poate de bine, luă numele nevestei sale, se stabili definitiv în Anglia, își dădu toată osteneala să asigure fetei o educație îngrijită, acceptînd în acest scop banii bunicului și, în cîțiva ani, deveni muzicantul cel mai apreciat din regiune ; după moartea soției însă, se apucă de băut și muri curînd. Fata rămase în seama bunicului, care de cînd își rupsese trei coaste într-un naufragiu, se refugiase pe o culme a Egdonului, într-un loc pe care-l îndrăgise pentru că nu plătea pe casă mai nimic și pentru că, din poartă, peste dealuri, vedea la orizont o dîră albastră despre care se spunea că ar fi Canalul Mînecii. Eustacia suferise din pricina schimbării ; se simțea exilată în landa pustie în care era nevoită să trăiască.

[1] *Ludwig Richter* (1803—1884), pictor și ilustrator german ; a ilustrat romanul lui Goldsmith : *Vicarul din Wakefield.*

Astfel se explică faptul că în mintea ei se adunaseră de-a valma cele mai felurite idei, atît noi cît și vechi; ca niște litere magice se înșirau de-a lungul Egdonului amintirile după amiezelor însorite petrecute în compania plăcută a ofițerilor și admiratorilor, pe vreo plajă, în sunetul fanfarei. Fiecare efect de lumină, cum ar fi de pildă straniul luciu al apei în cuprinsul solemn al landei, își găsea corespondent în sinea ei. Izolarea de acum îi aducea din ce în ce mai des înaintea ochilor imaginile din trecut.

De unde însă îi venea trufia? Să fi fost o trăsătură atavică moștenită prin tatăl ei — născut pe o insulă feaciană — de la neamul lui Alcinous [1] din care se trăgea? Sau de la nobilele neamuri Fitjalan și De Vere cu care se înrudea bunicul ei dinspre mamă? Poate era un dar al cerului, sau, pur și simplu, rezultatul firesc al împrejurărilor. În decursul ultimilor ani nici nu avusese cum învăța să fie umilă, căci trăise în singurătate. Izolarea este incompatibilă cu vulgaritatea. I-ar fi fost tot atît de imposibil să fie vulgară, ca ponеilor de landă, șerpilor și liliecilor. Dacă ar fi rămas la Budmouth, viața meschină de oraș i-ar fi denaturat firea.

Singurul mijloc de a păstra o înfățișare regală, atunci cînd nu ai nici împărății, nici suflete asupra cărora să domnești, este să te prefaci că le-ai pierdut. Întocmai așa proceda Eustacia. În mintea ei, modesta casă în care locuia căpăta proporțiile unui somptuos conac, cum nu văzuse niciodată. Dar în plimbările ei pe dealuri se obișnuise cu proporțiile somptuoase. Ca și vara în landă, Eustacia era o exemplificare concretă a expresiei „solitudine animată" — apatică, golită de simțiri și liniștită în aparență — dar plină de viață și activă în realitate.

Dorința ei cea mare era să fie iubită nebunește. Dragostea, ca o băutură amețitoare, era singurul paleativ împotriva urîtului în care i se măcinau zilele. De fapt tînjea după o noțiune abstractă, după ceea ce se numește marea dragoste, nu după un iubit anume.

Nici cînd dădea frîu liber veninului, învinuirile nu căzeau niciodată asupra unei ființe omenești, toată ciuda

1 Personaj mitologic, rege al Feaciei.

ei îndreptîndu-se împotriva făpturilor de ea plăsmuite, mai cu seamă împotriva Destinului, care se amestecă în toate și din a cărui pricină — credea ea — dragostea ține cît tinerețea ; deci oricît va fi de iubită, dragostea va trece o dată cu nisipul din ceasornic. Iată de ce, pe măsură ce devenea mai conștientă de cruzimea sorții, nu-și mai stăpînea pornirile nesăbuite, grăbită să apuce cît mai e vreme — un an, o săptămînă sau măcar un ceas de iubire pătimașă. Același era motivul pentru care cîntase deseori fără să fie veselă, acaparase tot ce putuse fără ca posesiunea să-i facă plăcere, strălucise fără să triumfe asupra nimănui. Singurătatea îi întărîtase dorința. În ținutul Egdon, cel mai sterp sărut se plătea la preț de speculă ; și-apoi unde să găsească oare buze să le merite pe ale ei ?

Spre deosebire de alte femei, pentru Eustacia, fidelitatea în sine nu avea nici un fel de valoare ; dar credința izvorîtă din iubire i se părea neprețuită. Prefera para înflăcărată ce se stinge repede, luminii constante dar plăpînzi a unei lanterne. Știa din intuiție că despre dragoste femeile nu află nimic decît din experiență ; dar în minte făcuse deplină cunoștință cu acest sentiment, și trăsese concluzia că-i izvorul unei bucurii dureroase. Pe care totuși o dorea, așa cum într-un deșert, călătorul dorește apa.

Nu-și îngîna rugăciunile la ore precise, ci ca toți adevărații credincioși le repeta ori de cîte ori îi venea să se închine. Ruga ei era spontană și suna astfel : „Oh Doamne ! eliberează-mi sufletul din tristețea și singurătatea lui ; dă-mi Doamne o dragoste mare, altfel voi muri."

Eroii ei preferați erau Wilhelm Cuceritorul, Strafford [1] și Napoleon Bonaparte, așa cum erau prezentați în manualul de istorie pentru domnișoare, după care învățase la pensionul unde-și făcuse educația. Dacă ar fi avut băieți, i-ar fi botezat Saul sau Sisera, în nici un caz Iacob sau David, pentru care n-avea nici un fel de admirație. La școală, cînd se încăierau cele două tabere, lua totdeauna

[1] *Thomas Wentworth, conte de Strafford* (1533—1641), om de stat, ostaș și politician englez, care a sfîrșit decapitat din ordinul lui Carol I.

partea filistinilor, şi nu o dată îşi pusese întrebarea dacă Pilat din Pont era tot atît de frumos pe cît de drept şi de cinstit.

Era aşadar o fată cu idei destul de emancipate şi cu atît mai originală cu cît trăia înconjurată de oameni cît se poate de simpli. Explicaţia trebuia căutată în pornirea ei instinctivă împotriva convenienţelor. Cît despre sărbători, era aidoma cailor care cînd sînt duşi la păscut privesc cu plăcere spre şosea, unde semenii lor trec cărînd poveri. Nu preţuia odihna decît cînd se bucura singură de ea, în timp ce alţii munceau. De aici îi venea intoleranţa pentru duminici, cînd toţi se odihneau ; şi pretindea că din cauza lor se va trage moartea. O cuprindea o cumplită plictiseală cînd vedea locuitorii landei în hainele lor de duminică, cu bocancii proaspăt unşi şi şireturi desfăcute (aceasta mai ales era un semn caracteristic al duminicilor), plimbîndu-se leneşi cu mîinile la spate, printre căpiţele şi snopii de răchită şi măturică tăiată în cursul săptămînii, lovindu-i din cînd în cînd cu piciorul, ca şi cum n-ar fi ştiut cum de se află acolo. Ca să alunge plictiseala acestor zile, se apuca să deretice prin dulapurile unde bunicul îşi îngrămădise hărţile şi vechile amintiri de marinar, fredonînd pentru ea baladele pe care cei de prin partea locului le cîntau sîmbătă seara. În schimb, sîmbătă seara cînta psalmii, iar Biblia n-o deschidea decît în zi de săptămînă, ca nu cumva să aibă sentimentul că-şi face datoria.

Optica asupra vieţii îi era în bună măsură determinată de firească înrîurire pe care condiţia ei actuală o avusese asupra firii sale. Să locuieşti în landă fără să înveţi să-i cunoşti misterul, e ca şi cum ai lua de soţ un străin fără să-i ştii limba. Eustacia nu vedea frumuseţea plină de subtilităţi a landei, nu percepea decît ceţurile. Iată cum un peisaj care ar fi îndemnat o femeie împlinită să scrie versuri, pe cea nenorocită să se roage, iar pe cea pioasă să cînte psalmi, care ar fi îndemnat chiar femeia uşuratică la meditaţie, făcuse din rebela Eustacia o fiinţă sumbră.

Eustacia nu mai credea de mult în eventualitatea unei căsătorii strălucite ; totuşi, deşi depăşise stadiul iluziilor, nu se putea împăca cu gîndul unui mariaj modest. Ceea

ce o făcea să trăiască într-o ciudată stare de izolare. A-ţi pierde dumnezeiasca încredere că poţi orice, fără a dobîndi mediocra plăcere de a face ce poţi, e mărturia unei forţe de caracter căreia, teoretic, nu i se poate reproşa nimic, e dovada că omul, deşi dezamăgit, respinge compromisul. Dar dacă filosofia se împacă cu acest punct de vedere, bunul simţ îl respinge ca fiind nociv.

Astfel ajunsese Eustacia — al cărei caracter nu era întru totul respingător — la acel stadiu de înţelepciune cînd îţi dai seama că nimic nu mai contează, şi îşi petrecea toate orele libere ale existenţei idealizîndu-l pe Wildeve, din lipsă de alt subiect. Numai aşa se explica ascendenţa acestuia asupră-i, şi ea era pe deplin conştientă. Citeodată, mîndria i se ridica împotriva pasiunii ; se întîmplase chiar ca Eustacia să dorească să se elibereze. Dar din locul în care-l aşezase nu putea fi clintit, decît doar dacă ar fi apărut un alt bărbat mai demn de interes. Încolo, avea moralul scăzut şi singurul paleativ contra tristeţii erau plimbările ; pleca agale, luînd cu sine telescopul bunicului şi ceasul cu nisip al bunicii, acesta din urmă pentru plăcerea ciudată pe care i-o făcea impresia de-a vedea cu ochii scurgerea timpului. Arareori plănuia, dar atunci cînd îşi întocmea un plan folosea priceperea strategică a unui general, nicidecum tacticile obişnuite femeieşti, deşi cînd nu dorea să spună lucrurilor pe nume era în stare să se exprime cu ambiguitatea oracolului din Delphi. În ceruri, locul ei va fi desigur între Heloïse şi Cleopatra.

VIII

Cei ce se află acolo unde
s-ar părea că nu e nimeni

De îndată ce băieţelul cu chipul trist plecă de lîngă foc, strînse cu putere bănuţul în podul palmei, ca şi cînd în felul ăsta ar fi căpătat curaj, şi o luă la fugă. Nu era nici o primejdie să laşi un copil să pornească singur spre

casă, prin părţile acelea ale Egdonului. N-avea de străbătut o distanţă mai mare de trei optimi de milă pînă la casa tatălui său, care împreună cu o altă casă puţin mai la vale, făceau parte din cătunul Mistover Knap : ultima şi cea de a treia casă era cea a căpitanului Vye şi a Eustaciei, şi era cea mai singuratică din toate casele singuratice din regiunea aceasta atît de săracă în populaţie.

Fugi pînă îşi pierdu suflul, apoi prinzînd curaj, îşi continuă drumul agale cîntînd cu vocea îngroşată un cîntec în care era vorba de un marinar, o fată frumoasă şi o comoară tăinuită. În mijlocul cîntecului, copilul se opri : dintr-o văgăună de sub dealul din faţa lui venea o rază de lumină deasupra căreia se ridica un nor de praf, şi un zgomot care semăna cu o pocnitură.

Doar privelişti şi sunete neobişnuite îl speriau pe băiat. Vocea obişnuită a landei nu-l neliniştea căci o cunoştea prea bine. Nu tot aşa stăteau lucrurile cu mărăcinişurile care-i tăiau din cînd în cînd calea, din cauza foşnetului lor lugubru şi a înfăţişării pe care o luau după căderea nopţii, părînd cînd nebuni gata să sară la el, cînd uriaşi cu braţele întinse, cînd schilozi hidoşi. În seara aceea luminile făceau parte din peisaj, dar nici una nu semăna cu cea apărută acum. Discreţia mai mult decît frica îl îndemnă pe băiat ca în loc să meargă mai departe şi să treacă pe lîngă lumină, să facă calea întoarsă cu intenţia de a o ruga pe domnişoara Eustacia Vye să îngăduie servitoarei să-l conducă pînă acasă.

Cînd băiatul ajunse din nou în vîrful povîrnişului, focul de pe ţărm mai ardea încă, dar cu flacără scăzută. Lîngă el, în locul solitarei Eustacia, se aflau două siluete, dintre care una era a unui bărbat. Băiatul se furişă pînă aproape de ei, vrînd ca din cele auzite să-şi dea seama dacă e cazul să deranjeze cu umila lui prezenţă o atît de minunată făptură ca Miss Eustacia.

După ce ascultă cîteva minute, se retrase uluit şi nedumerit, încercînd să facă tot atît de puţin zgomot ca la venire. Era evident că, judecînd situaţia, trăsese concluzia că n-ar fi fost înţelept să întrerupă conversaţia fetei cu Wildeve fără a fi pregătit să primească ocara ei.

Bietul băiat era ca între Scylla şi Charibda. Cînd socoti că depărtarea îl ferea de a mai face vreo descoperire,

rămase o clipă în cumpănă, apoi hotărî că dintre două rele, tot mai bine era să înfrunte misterul luminii din văgăună. Cu un suspin adînc făcu calea întoarsă pe poteca pe care venise.

Lumina dispăruse, ca şi norul de praf, pentru totdeauna, spera în sinea lui băiatul. Mergea înainte cu pas hotărît fără să mai întîlnească nici-o pricină de spaimă, pînă ajunse lîngă cariera de nisip ; aci auzi un zgomot uşor care-l făcu să se oprească. Popasul fu scurt, pentru că repede descoperi că zgomotul pe care-l auzise venea de la cele două animale care păşteau în apropiere.

— Doi cai de landă, aici, spuse el cu voce tare. N-am ştiut că vin pînă aici.

Animalele îi tăiau poteca, dar copilului nu i se făcu frică ; din pruncie se jucase printre copitele cailor. Totuşi, cînd ajunse în dreptul lor, băiatul se miră că nu se feriră în lături ; aveau picioarele din faţă priponite, semn că fuseseră domesticiţi. Acum putea deslusi şi ce se ascundea în săpătura făcută în cariera de nisip de sub deal, care se căsca chiar în faţa lui. În colţul din interior se desena conturul pătrat al unui camion, cu dosul întors spre deschizătură. Dinăuntru, o lumină proiecta o umbră ce se mişca pe peretele vertical din faţa vehicolului.

Copilul bănui că era căruţa vreunui ţigan, dar teama de nomazii călători deabia îl înfioră. Doar un perete de humă îi despărţea pe el şi pe ai lui de acest neam. Ocoli intrarea văgăunii, urcă apoi povîrnişul, se strecură înăuntru pînă la uşa deschisă a camionului ca să vadă cui aparţinea umbra.

Ceea ce văzu, îl nelinişti. În camion, lîngă o sobă minusculă, stătea un om roşu din cap pînă în picioare : era prietenul lui Thomasin. Cîrpea un ciorap, la fel de roşu ca şi el. Şi în timp ce cîrpea, trăgea din pipă, o pipă tot atît de roşie.

Tocmai în acel moment, unul din caii ce păşteau afară încercă să scape din strînsura sforii care-i lega picioarele. Auzind cum se zbate, Omul roşu lăsă ciorapul, aprinse o lanternă şi ieşi. Cînd ridică lanterna în dreptul feţei, lumina se răsfrînse în albul ochilor şi al dinţilor care în contrast cu pielea roşie căpătară luciri stranii. Oricine ar fi fost impresionat de o asemenea apariţie, dar mai ales băiatul

care-şi dădu prea bine seama în vizuina cui călcase. Se ştia doar că oameni mult mai respingători decît ţiganii bîntuiau din cînd în cînd ţinutul, iar printre ei se număra şi Omul roşu.

— Ce n-aş da să fie un ţigan, îşi spuse băiatul în şoaptă.

Intre timp, Omul roşu se reîntoarse de lîngă cai. În rîvna lui de a se ascunde, băiatul făcu totul ca să fie descoperit. Un strat de turbă şi buruieni îmbrăca asemenea unei rogojini marginile văgăunii. Călcînd pe el, băiatului îi lunecă pămîntul de sub picioare şi se rostogoli în nisip pînă la picioarele Omului roşu.

Acesta aprinse lanterna şi-l văzu prosternat în ţărînă.

— Cine eşti ? îl întrebă.

— Johnny Nunsuch, domnule !

— Ce cauţi aici ?

— Nu ştiu.

— Stăteai la pîndă să vezi ce fac, nu-i aşa ?

— Da domnule.

— Şi de ce, mă rog ?

— Pentru că veneam de la domnişoara Vye şi mă duceam spre casă.

— Te-ai lovit ?

— Nu.

— Ba da, uite că-ţi sîngerează mîna. Vino sub coviltir să ţi-o pansez.

— Vă rog, lăsaţi-mă să-mi găsesc moneda.

— De unde o aveai ?

— De la domnişoara Vye, mi-a dat-o că i-am făcut focul pe deal.

Găsiră moneda, apoi intrară în camion, omul întîi, băiatul pe urma lui, mai mult mort decît viu.

Bărbatul căută în punga în care păstra ce-i trebuia pentru cusut, scoase o petică roşie ca tot ce era în jur, rupse o fîşie şi începu să-i bandajeze rana.

— Mi s-a lăsat ca o ceaţă pe ochi, spuse băiatul. Îmi daţi voie să şed, domnule ?

— Şezi, piciule. Nu-i de mirare că te ia cu slăbiciune după căzătura asta. Ia balotul de colo şi stai pe el.

Bărbatul termină de pansat rana iar băiatul spuse :

— Acu să mă duc acasă.

— Ţi-e cam frică de mine. Ştii cine sînt eu ?

Băiatul măsură Omul roşu din cap pînă în picioare cu multă neîncredere, răspunse într-un tîrziu :

— Da.

— Ei, cine-s ?

— Omul roşu, bîigui el.

— Întocmai. Numai că nu există un singur om roşu Voi, copiii credeţi că nu există decît un cuc, o vulpe, un uriaş, un drac şi un Om roşu, şi cînd colo sîntem cu sutele.

— Zău ? Da n-o să mă băgaţi în sac ca să mă furaţi, nu-i aşa ? Că se spune că Omul roşu fură copii.

— Astea-s prostii. Omul roşu nu face altceva decît să vîndă vopsea pentru oi. Vezi tu sacii ăia din fundul căruţei ? Nu-s plini cu copii, ci cu vopsea.

— Sînteţi roşu din naştere ?

— Nu, am devenit. Dacă m-aş lăsa de meseria asta, aş fi tot atît de alb ca tine, adică nu îndată, după vreo şase luni, pentru că roşcaţa mi-a intrat în piele, şi nu mai iese la spălat decît cu timpul. Nu-i aşa că n-are să-ţi mai fie niciodată frică de Omul roşu ?

— N-are să-mi mai fie. Da mi-a spus Willy Orchard că a văzut pe aici zilele trecute o stafie roşie — tot dumneavoastră eraţi ?

— Am fost pe aici de curînd.

— Dar norul acela de praf care l-am văzut adineaorea, de unde venea ?

— Am scuturat nişte saci. Ia spune-mi, aţi aprins un foc mare acolo pe deal, nu ? L-am zărit şi eu. De ce-o fi ţinut domnişoara Vye aşa de mult să aibă un foc, că ţi-a dat şi bani să ai grijă de el ?

— Nu ştiu. Mi-era somn, da' ca nu m-a lăsat să plec şi m-a ţinut să-l păzesc, în timp ce ea se tot plimba pe cărarea ce duce la Rainbarrow.

— Şi cît te-a ţinut aşa ?

— Pînă ce-a sărit o broască în lac.

Brusc, Omul roşu păru preocupat.

— O broască ? întrebă el. La vremea asta a anului nu mai sar broaştele în lac.

— Ba da, am auzit-o eu.

— Sigur de tot ?

— Da. Chiar ca mi-a spus că am să aud, și am auzit. Se spune că e tare deșteaptă și că știe multe, poate o fi făcut vreo vrajă.

— Și ce s-a întîmplat apoi ?

— Apoi am venit încoace, m-am speriat și m-am întors îndărăt ; dar n-am putut să vorbesc cu ea, din cauza domnului cu care era, așa că iar am venit încoa.

— Un domn ! Măi frate și n-ai auzit tu ce-i spunea ?

— Îi spunea că n-a luat-o pe cealaltă de nevastă pentru că ținea mai mult la iubita lui dinainte ; și vorbe de astea.

— Și ce i-a răspuns domnul ?

— I-a răspuns că tot pe ea o iubea mai mult și c-o să vină iarăși noaptea pe Rainbarrow.

— Ei, fir'ar să fie ! exclamă Omul roșu, lovind puternic cu palma dosul căruței, de se scutură toată. Asta-i taina !

Bietul băiat sări de pe scaun.

— Nu te speria, mă frate, spuse bărbatul domolindu-se. Uitasem că ești aici. I se întîmplă și Omului roșu să-și iasă cîteodată din fire, dar nu face rău nimănui. Și ce-a mai zis domnișoara ?

— Nu-mi aduc aminte. Vă rog, domnule, îmi dați voie să plec acasă ?

— Sigur că-ți dau voie. Merg și eu cu tine o bucată de drum.

Bărbatul întovărăși copilul pînă la poteca ce ducea la casa maică-si. Cînd umbra puștiului dispăru în întuneric, Omul roșu făcu cale întoarsă, își reluă locul de lîngă sobă și se apucă iar de cîrpit.

IX

Dragostea împinge omul la viclenie

Rareori mai întîlnești azi un om roșu ca cei de pe vremuri. De cînd se construiseră căile ferate, fermierii din Wessex se descurcau și fără acești vizitatori mefistofe-

lici, procurîndu-şi pe altă cale pigmentul cu care-şi însemnau oile înainte de a le trimite la tîrg. Iar ultimii supravieţuitori pierduseră din nimbul de poezie pe care-l avuseseră odinioară cînd îndeletnicirea lor îi mîna periodic, lună de lună, spre carierele de unde-şi procurau materialul, întrerupîndu-şi viaţa nomadă doar în timpul iernii ; colindau apoi pe la toate fermele, care se numărau cu sutele ; dar în ciuda acestei existenţe hoinare, se bucurau de respectul pe care-l conferă oricui punga bine burdușită.

Vopseaua se încrusta în tot ce atingea, însemnînd întocmai ca pecetea lui Cain pe toţi cei ce umblau cu ea, în mai puţin de jumătate de ceas.

Oricare copil ţinea minte prima lui întîlnire cu Omul roşu. Cînd apărea, roşu ca sîngele din creştet pînă-n tălpi, înfăţişarea lui întruchipa coşmarele dintotdeauna, care chinuie minţile celor mici. „Vine Omul roşu să te ia !“ îşi ameninţaseră generaţii în şir mamele din Wessex, copiii. Un timp, la începutul secolului, îi luase locul cu destul succes Bonaparte ; dar cu trecerea vremii, personajul pălise şi la auzul numelui său nu mai tresărea nimeni, aşa că vechea ameninţare îşi recîştigă prestigiul. Acum însă, Omul roşu era pe cale să-l urmeze pe Bonaparte în lumea uitării, iar locul său era luat de născociri moderne.

Omul roşu trăia ca ţiganii, pe care însă îi disprețuia. Negoţul îi mergea la fel de bine ca şi celor ce împleteau coşuri şi rogojini — dar nici cu aceştia nu avea nimic de împărţit. Era de neam mai bun şi avea o creştere mai aleasă decît crescătorii de vite care-i ieşeau în drum ; dar aceştia de abia îi răspundeau la salut. Marfa lui avea mai mare căutare decît cea a neguţătorilor ambulanţi ; ei însă nu voiau să recunoască şi treceau pe lîngă carul său fără să întoarcă capul. Din cauza culorii, circarii şi oamenii de prin bîlciuri păreau domni alături de el, dar Omul roşu îi privea de sus şi-i ţinea la distanţă. Cu aceştia şi cu alţi hoinari ai drumurilor se întîlnea mereu, dar nu era de-al lor. Îndeletnicirea sa îl făcea să se izoleze şi, cel mai adesea, era singur.

Unii lăsau să se înţeleagă că sub acest chip se ascundeau criminali fioroşi : că aceştia scăpaseră de pedeapsa legii dar nu izbutiseră să scape de judecata propriei lor conştiinţe şi că se apucaseră de meseria asta ca să-şi ispă-

şească păcatele. Altfel de ce ar fi ales-o ? Mai cu seamă în cazul de faţă, întrebarea era cît se poate de îndreptăţită. Omul roşu care se ivise în acea după amiază pe Egdon, era o pildă a unei înfăţişări plăcute, ruinată pentru a alcătui un fundal singularului, pe care l-ar fi slujit la fel de bine şi un chip slut. Căci de fapt, singurul lucru respingător din înfăţişarea lui, era culoarea. Fără ea, ar fi fost la fel de plăcut la vedere ca oricare bărbat voinic şi sănătos, trăit la ţară. Un fin observator şi-ar fi putut da cu părerea că renunţase la locul său firesc în societate din indiferenţă — ceea ce în parte corespundea adevărului. Privindu-l mai mult, s-ar fi putut încumeta să afirme că acest bărbat avea o fire deschisă şi o minte ageră.

Cum stătea el aşa cîrpindu-şi ciorapul, gîndurile îi întunecară chipul. Cu încetul, faţa i se îmblînzi ca apoi să se întipărească pe ea aceeaşi expresie de tristeţe duioasă pe care o avusese tot timpul călătoriei de-a lungul şoselei. Deodată se opri din cusut, lăsă ciorapul din mînă, se ridică în picioare, şi luă, din colţul unde atîrna în cui, o pungă de piele. Printre alte obiecte, înăuntru se afla un pachetel învelit în hîrtie cafenie, cu marginile roase, dovadă că fusese desfăcut şi refăcut cu grijă de foarte multe ori. Se aşeză pe singurul scaun ce-l avea, un scăunel cu trei picioare, din acelea pe care stau femeile cînd mulg, şi apropiind pachetul de flacăra lumînării, scoase din el o scrisoare veche, pe care o desfăcu. La origine, hîrtia scrisorii fusese albă, dar din pricina circumstanţelor, căpătase o nuanţă roşiatică ; literele negre aşternute pe acest fond aminteau de crenguţele hăţişurilor desfrunzite proiectate iarna pe un apus de soare. Scrisoarea datată cam cu vreo doi ani în urmă, era semnată „Thomasin Yeobright" şi avea următorul conţinut :

„Dragă Diggory Venn,

Întrebarea pe care mi-ai pus-o cînd m-ai ajuns din urmă pe drum, atunci cînd mă întorceam de la Pond-close, m-a surprins atît de mult, încît nu ştiu dacă te-am făcut să înţelegi destul de limpede ceea ce gîndesc. Dacă nu mi-ar fi ieşit mătuşa mea în întîmpinare, sînt sigură că ţi-aş fi explicat totul, dar aşa n-am avut prilejul. De atunci nu-mi mai găsesc liniştea, pentru că, după cum ştii şi

dumneata, n-aș vrea să te fac să suferi, dar tare mi-e teamă că n-am să pot, deoarece trebuie să-ți scriu că ceea ce ți s-a părut că ți-am spus atunci, nu-i adevărat. Diggory, nu pot să mă mărit cu dumneata, și nici să-ți îngădui să te gîndești la mine ca la iubita dumitale. Nu pot Diggory, crede-mă. Sper să nu te necăjești prea mult din cauza celor ce ți-am spus. Sînt foarte tristă la gîndul că te-aș putea mîhni, pentru că țin foarte mult la dumneata ; după vărul meu Clym, dumneata ești omul pe care îl prețuiesc cel mai mult pe lume. Dar sînt atîtea motive ca să nu ne căsătorim, că mi-ar fi greu să le înșir într-o scrisoare. Pe drum, cînd m-ai ajuns din urmă, nici nu-mi trecea prin cap că ai să-mi vorbești despre asta, fiindcă niciodată nu m-am gîndit la dumneata ca la un iubit. Nu-mi lua în nume de rău că am rîs cînd mi-ai vorbit ; m-ai înțeles greșit dacă ți-ai închipuit că rîd de dumneata. Ideea dumitale m-a făcut să rîd, nu dumneata. Motivul principal pentru care nu pot să primesc să-mi faci curte este că nu simt nimic din ceea ce ar trebui să simtă o femeie care consimte să se întîlnească cu dumneata, cu gîndul de a-ți deveni soție. Dar să nu crezi că mă gîndesc la altcineva ; nu am în vedere, și nici n-am avut vreodată, pe altcineva. Alt motiv este mătușa mea. Știu că n-ar fi de acord cu căsătoria noastră, chiar dacă eu aș fi. N-are nimic împotriva dumitale, dar nu s-ar învoi să mă dea după un simplu fermier, căci dorește să mă mărit cu un intelectual. Sper să nu te superi pe mine că-ți scriu atît de deschis, dar am simțit că ai să încerci să ne întîlnim și e mai bine să nu ne mai vedem.

Mă voi gîndi totdeauna la dumneata ca la un om de bine, și-ți doresc noroc în viață. Trimit această scrisoare prin fata de serviciu a Janei Orchard. Și rămîn, a dumitale prietenă credincioasă.

Thomasin Yeobright."

Domnului Venn Diggory, fermier.

Din acea dimineață de toamnă îndepărtată, de cînd primise scrisoarea, și pînă azi, Omul roșu n-o mai văzuse pe Thomasin. În acest răstimp, distanța socială dintre ei crescuse mult, din cauza îndeletnicirii de care se apucase el ; deși, în realitate, îi mergea destul de bine. Ba chiar,

avînd în vedere că nu cheltuia mai mult de o pătrime din venit, se putea spune că îi mergea foarte bine.

Îndrăgostiții fără noroc devin la fel de hoinari ca albinele fără stup ; ocupația pe care și-o alesese cu atîta cinism, acum i se potrivea din multe puncte de vedere. Peregrinările lui luau adesea direcția Egdonului, către care-l mînau bătăile inimii, deși niciodată nu încercase să întîlnească fata ce-l atrăgea într-acolo. A fi în ținutul lui Thomasin, aproape de ea, fie chiar și nevăzut, era singura fărîmă de bucurie ce-i rămăsese.

Apoi urmă întîmplarea din ziua aceea, și Omul roșu, care tot era îndrăgostit de fată, după ce-i oferi sprijinul, fusese gata din cauza emoției să renunțe la suspine și la atitudinea rezervată de pînă atunci și să-i mărturisească cît de mult o iubea. După cele petrecute, temeinicia intențiilor lui Wildeve i se părea îndoielnică. Dar speranțele ei către acesta se îndreptau ; așa că Venn își înăbuși orice părere de rău, și hotărî s-o ajute să-și dobîndească fericirea pe care și-o dorea. Se înțelege că această hotărîre îl costase scump și că nu-i venise de loc ușor să se resemneze dar sentimentele Omului roșu erau nu numai trainice ci și generoase. Venn luă prima măsură pentru apărarea intereselor lui Thomasin a doua zi, către ceasurile șapte seara, în urma știrilor aflate de la băiețașul ponosit căzut în pragul văgăunii. De cum auzise de întîlnirea misterioasă dintre Eustacia și Wildeve, numaidecît își dete seama de legătura dintre Eustacia și lipsa de entuziasm a bărbatului pentru cununia proiectată. Totuși nu-i trecu prin minte că pornirea ce-o mînase pe frumoasa fată părăsită de pe deal să aprindă focul care-l ademenise pe Wildeve, se înfiripase la auzul veștilor aduse de bunicul ei. Era înclinat s-o considere pe Eustacia o conspiratoare împotriva fericirii lui Thomasin, un vechi obstacol.

Tot timpul zilei fusese îngrijorat din pricina stării lui Thomasin dar nu se încumetase să calce, mai cu seamă în asemenea clipe potrivnice, pragul unei case în care ar fi fost primit ca un străin. Ca să-și treacă timpul, căutase un alt adăpost pentru cai și căruță, spre est de locul unde se oprise prima oară ; colțul ferit de ploi și vînt pe care-l alese, vădea intenția lui de a-și prelungi popasul.

Apoi făcu pe jos calea întoarsă pînă aproape de unde plecase ; odată cu lăsarea întunericului, o apucă spre strînga și se opri îndărătul tufișului din creasta unei văgăune, la numai douăzeci de iarzi de Rainbarrow.

Venise la întîlnire, dar așteptă degeaba. În afară de el nu se apropie nimeni de Rainbarrow în noaptea aceea.

Eșecul nu-l descurajă. Trecuse prin chinurile lui Tantal și credea că orice realizare trebuie să fie precedată de o anumită doză de dezamăgire ca de un preludiu, absența acestui preludiu i s-ar fi părut nefirească și de prost augur.

Noaptea următoare, la aceeași oră, se afla în același loc, dar și de rîndul acesta, cei doi lipsiră de la întîlnire.

Stătu în zadar la pîndă încă patru nopți de-a rîndul. În cea de a cincea, cînd se împlinea o săptămînă de la prima întîlnire, observă silueta unei femei pe coama dealului și cea a unui bărbat urcînd din vale. Veneau unul către celălalt și se întîlniră lîngă gorgan, în șanțul săpat de Saxoni cînd ridicaseră movila.

Ros de bănuiala unei urzeli împotriva lui Thomasin, Omul roșu nu stătu pe gînduri. Părăsi tufișul și se tîrî pe brînci înainte. Dar cînd se apropie atît cît să nu fie văzut, își dădu seama că din cauza vîntului care bătea în direcția contrară, nu putea urmări discuția dintre cei doi. Lîngă el, ca pretutindeni în landă, erau suprafețe întregi presărate cu bucăți mari de turbă, răsturnate cu susul în jos, ce așteptau să fie transportate de Timothy Fairway înainte de venirea iernii. Omul roșu trase spre sine două, acoperindu-și cu una capul și umerii, iar cu cealaltă, spatele și picioarele. Se făcuse nevăzut și chiar ziuă să fi fost, cu greu putea fi descoperit ; tulpinile buruienilor se ridicau drept în sus, crescînd parcă din el. Înaintă pe brînci, și bucățele de turbă înaintară și ele. Se apropie de cei doi ca o cîrtiță care-și croiește drum pe sub pămînt ; profitînd de întuneric, ajunse pînă lîngă ei.

— Îmi ceri mie părerea ? auzi el vocea gravă, cu accente impetuoase ale Eustaciei Vye. Mie ? E o nerușinare să-mi pui o astfel de întrebare : nu mai am putere să mă stăpînesc ! Începu să plîngă. Te-am iubit și, din păcate, ți-am mărturisit iubirea mea ; și iată ! ești în stare să vii la mine și să mă întrebi cu atîta răceală dacă nu cred că s-ar cu-

veni să te căsătorești cu Thomasin. Bineînțeles că s-ar cuveni. Ia-o de nevastă : ca situație, ești mai aproape de ea decît de mine.

— Bine, bine ; lasă asta, spuse Wildeve sigur pe sine. Trebuie să privim lucrurile în față. Oricît de mare este partea mea de vină, trebuie să recunoaștem că, în momentul de față, Thomasin se află într-o situație mult mai proastă decît tine. Iar eu nu ți-am spus decît că sînt în încurcătură.

— Dar așa ceva n-ai voie să-mi spui mie. Ar trebui să-ți dai seama cît mă costă. Damon, n-ai făcut bine ; ai scăzut în ochii mei. Tu n-ai apreciat cum trebuia bunăvoința mea față de tine, bunăvoința unei femei care te iubea și te prețuia mai mult decît meritai. Thomasin e de vină. Ea mi te-a luat și n-are decît să sufere. Unde-i acum ? Nu că-mi pasă, nici măcar de mine nu-mi pasă. Ah ! dacă aș muri și s-ar termina cu mine, cît de fericită aș fi ! Te-am întrebat, unde-i acum ?

— Thomasin s-a întors la mătușa ei și s-a încuiat în odaie ca să nu dea ochii cu nimeni, răspunse el cu indiferență.

— Cred că nici acum nu ții la ea prea mult, spuse Eustacia cu bucurie în glas, căci altfel n-ai vorbi de ea cu atîta răceală. Tot cu atîta răceală îi vorbești și ei despre mine ? Vai, nu m-ar mira. Spune-mi, la urma urmei de ce m-ai părăsit ? N-am să te iert niciodată decît cu o singură condiție, ca ori de cîte ori mă înșeli să te întorci la mine, pocăindu-te că te-ai purtat rău.

— Nu doresc să te înșel.

— Nu-ți sînt recunoscătoare pentru asta. Nu mi-ar place de fel ca între noi totul să fie neted și tihnit. Cred că-mi place chiar ca din cînd în cînd să mă înșeli puțin. Nimic nu-i mai plicticos ca dragostea, cînd cel pe care-l iubești este pe de-a-ntregul credincios. O ! știu că nu-i frumos să spui așa ceva ; dar e purul adevăr ! izbucni într-un rîs scurt. Numai cînd mă gîndesc, mă apucă plictiseala ! De vrei cumva să-mi dăruiești o dragoste liniștită, mai bine pleacă pe dată !

— Cum aș mai dori ca Tamsie să aibă mai puține calități — spuse Wildeve. Aș putea să-ți rămîn credincios fără să lovesc într-o femeie atît de merituoasă. Eu sînt cel

vinovat ; cu care nu v-ajung nici pînă la degetul mic, nici ţie, nici ei.

— Dar nu trebuie să te sacrifici fiindcă te îndeamnă simţul dreptăţii, răspunse Eustacia cu iuţeală. Dacă n-o iubeşti, atunci pentru binele ei, las-o în pace ! Pînă la urmă asta se dovedeşte a fi totdeauna soluţia cea mai bună. Iarăşi cred că am vorbit cum nu trebuie să vorbească o femeie. De cîte ori ne despărţim, mi-e ciudă pe mine de ceea ce ţi-am spus.

Wildeve făcu cîţiva paşi printre bălării, fără să răspundă. Din direcţia în care bătea, vîntul întîlnea în cale un hăţiş spinos, printre crengile desfrunzite ale căruia se prelingea ca printr-un filtru, umplînd tăcerea cu o incantaţie monotonă, ca şi cum noaptea însăşi ar fi fredonat, cu dinţii încleştaţi, un cîntec de înmormîntare.

Fata întrebă pe jumătate supărată :

— După ultima noastră întîlnire, mi-a trecut prin cap că nu dragostea faţă de mine ci altul ar fi motivul care te-a împiedicat s-o iei pe Thomasin. Spune-mi adevărul, Damon : voi încerca să fiu tare. Am fost sau nu eu pricina ?

— Insişti să-ţi spun ?

— Da, trebuie să ştiu. Îmi dau seama că m-am grăbit să-mi supraestimez forţa.

— Ei bine, motivul imediat a fost faptul că aprobarea de cununie nu era valabilă pentru Anglebury, şi ca a fugit înainte s-apuc să scot alta. Pînă aici, după cum vezi, n-ai fost tu pricina. După aceea, mătuşa ei mi-a vorbit pe un ton care nu mi-a plăcut de fel.

— Da, da. N-ai făcut-o pentru mine, n-ai făcut-o pentru mine. Îţi baţi joc de mine, nu-i aşa ? Ah, Doamne ! cum se poate ca eu, Eustacia Vye, să ţin atît la tine ?

— Lasă prostiile astea ; nu te mînia... Eustacia, îţi aduci aminte cum hoinăream noi anul trecut pe aici printre tufişuri, cînd se răcoreau zilele fierbinţi de vară şi umbra dealurilor ne ascundea privirilor ?

Ea rămase tăcută şi pe gînduri, apoi spuse :

— Da, şi cum mai rîdeam că ai îndrăznit să-ţi ridici ochii pînă la mine. Dar de atunci pînă azi, cu cîtă suferinţă m-ai făcut să plătesc vorbele acelea !

— Da, ai fost crudă cu mine pînă în ziua în care mi-am închipuit că am găsit o fată mai frumoasă decît tine. A fost o descoperire salvatoare pentru mine, Eustacia.

— Tot mai crezi că ai găsit o fată mai frumoasă decît mine ?

— Cîteodată cred, cîteodată nu. Talgerele balanței sînt în echilibru perfect, ajunge o pană doar, ca unul dintre ele să se încline.

— Și chiar nu-ți pasă dacă ne vedem sau nu ? întrebă ea în șoaptă.

— Îmi pasă, dar nu într-atît încît să-mi strice liniștea, răspunse bărbatul fără grabă. Ce-a fost a trecut. Am descoperit că există două flori acolo unde îmi închipuisem că nu-i decît una. Poate că există trei, sau patru, sau chiar mai multe la fel de frumoase ca prima... Cît e de ciudată soarta ! Cine s-ar fi gîndit ca tocmai mie să mi se întîmple așa ceva ?

Fata îl întrerupse cu o înflăcărare care avea să se transforme fie în dragoste, fie în ură :

— Acum, mă iubești ?

— Cine poate ști ?

— Spune-mi ; vreau să aflu !

— Da și nu, rosti el răutăcios. Adică sînt momente și momente. Uneori îmi pari prea înaltă, alteori prea fără de rost, uneori prea melancolică și alteori prea întunecată, sau mai știu eu cum — ceea ce e însă sigur, draga mea, e că nu mai însemni pentru mine lumea întreagă, ca altă dată. Dar ești o domnișoară agreabilă, pe care mă bucur c-am cunoscut-o, c-o întîlnesc și care-mi place la fel de mult ca înainte, sau aproape.

Eustacia tăcu, se răsuci, apoi spuse cu o voce dîrză :

— Am ieșit să mă plimb și vreau să-mi continui drumul.

— Mă rog, te pot urma.

— Pentru că nu poți altfel, oricît de inconstant și de capricios ai fi, nu poți altfel, răspunse ea provocator. Orice ai spune ; oricît ai încerca ; oricît te-ai feri de mine — n-ai să mă poți uita niciodată. Ai să mă iubești toată viața. Ce n-ai da să te însori cu mine !

— Asta-i adevărat! spuse Wildeve. Ce gînduri ciudate am cîteodată, Eustacia; uite, chiar în clipa asta. Știu că urăști landa mai mult ca oricînd.

— O urăsc, șopti ea cu voce gravă, e crucea și suferința mea, și de la ea mi se va trage moartea.

— Și eu o urăsc, spuse el. Ascultă ce sinistru vîjîie vîntul împrejurul noastru!

Ea nu răspunse. Glasul vîntului era solemn și pătrunzător. Simțurile lor distingeau sumedenie de sunete felurite; prin ceea ce percepea urechea, vedeau ce-i înconjoară. Peisajul întunecat era fărîmițat în imagini acustice; cei doi auzeau unde începe și unde se sfîrșește întinderea invadată de buruieni, unde crește tătarca cea înaltă și bățoasă, unde fusese tăiată, încotro se afla desișul de brazi și cît de îndepărtată era cariera de nisip lîngă care creșteau nalbe; căci fiecare din aceste întinderi avea glas după cum avea formă și culoare.

— Doamne, ce pustietate! exclamă Wildeve. Ce farmec pot avea văile și cețurile pitorești, pentru noi care nu vedem nimic altceva? De ce să trăim aici? Vii cu mine în America? Am rude în Wisconsin.

— Asta cere timp de gîndire.

— Pe melcagurile acestea nu te poți simți bine decît dacă ești pasăre sălbatică sau pictor peisajist. Ce spui?

— Dă-mi timp de gîndire, răspunse ea blînd, luîndu-i mîna. America e atît de departe. Hai să ne plimbăm puțin!

Spunînd aceste cuvinte, Eustacia părăsi șanțul urmată de Wildeve, așa că Omul roșu nu-i mai putu auzi. Își scutură din spate povara de turbă și se ridică. Siluetele celor doi scăzură, apoi dispărură. Era ca și cum landa, transformată într-o imensă moluscă, își scosese două coarne și acum și le retrăsese.

Omul roșu traversă valea și se îndreptă spre adăpostul unde se afla căruța sa, cu pas de loc sprinten pentru un flăcău zvelt de douăzeci și patru de ani. Era copleșit și purta în suflet o mare durere. Vîntul, trecînd pe lîngă buzele lui, culese de pe ele accente de deznădejde.

Intră în camion unde găsi focul arzînd în sobă. Fără să aprindă lumînarea, se așeză pe scăunelul cu trei picioare, meditînd asupra legăturii dintre cele văzute și au-

zite şi fata pe care el încă o iubea. Scoase un sunet, adînc — nici hohot, nici suspin — care însă exprima mai elocvent decît amîndouă frămîntările sale.

— Tamsie a mea, şopti el cu amărăciune. Oare ce-i de făcut ? M-am hotărît : voi sta de vorbă cu această Eustacia Vye.

X

O încercare deznădăjduită de a convinge

A doua zi dimineaţa, cu mult înainte ca soarele să atingă înălţimea gorganului, cînd dealurile mai joase semănau cu un arhipelag de insule răsfirate pe o mare ceţoasă, Omul roşu părăsi refugiul în care-şi stabilise cartierul general şi urcă panta spre Mistover Knap. Deşi dimineaţa era friguroasă, şi dealurile păreau pustii, o mulţime de ochi rotunzi şi ageri îşi încrucişară privirile asupra trecătorului. În landă poposeau fel de fel de specii de păsări care, întîlnite în alte locuri, ar fi stîrnit uimire. Prin văile Egdonului rătăcea o dropie, iar nu cu mulţi ani în urmă ai fi putut vedea aici un cîrd de vreo douăzeci şi cinci. Spre înălţimi îşi ridicau capul şoimi care-şi făcuseră cuib în apropierea casei lui Wildeve. Alte păsări cu pene galbene, aparţinînd unei specii africane foarte rar întîlnite în Anglia, obişnuiau pe vremuri să se adăpostească în ierburile Egdonului ; dar de cînd un vînător ucisese una din ele, păsările galbene nu se mai arătaseră în cuprins.

Văzînd şi observînd îndeaproape pe aceşti musafiri înaripaţi, un călător ca Venn, se simţea dintr-o dată în contact direct cu meleagurile necunoscute omului. Drept în faţa lui se oprise o raţă sălbatică, proaspăt sosită dinspre sălaşurile vîntului de Nord. Făptura aducea cu sine misterul nordului : catastrofe polare, furtuni de zăpadă, aurora boreală, steaua polară fixată înspre zenit, atîtea peisaje familiare pentru ea şi fantastice pentru alţii. Dar

în vreme ce privea la Omul roșu, pasărea — întocmai unui filosof — părea să prefere momentul de tihnă și realitatea imediată oricărei amintiri.

Venn trecu pe lîngă aceste păsări exotice îndreptîndu-se spre casa frumoasei fete singuratice, ce trăia în preajma lor și le dispreţuia. Era duminică ; dar cum în cuprinsul Egdonului oamenii mergeau la biserică doar ca să se cunune sau să se înmormînteze, faptul n-avea nici o importanţă. Își pusese în cap să aibă o întrevedere cu Miss Vye — și să-i spună pe ocolite sau de la obraz, după cum va fi cazul, ce credea despre rivalitatea dintre ea și Thomasin ; dovedind încă o dată totala lipsă de cavalerism ce-i caracterizează pe bărbaţii întreprinzători, fie ei regi sau bufoni. Frederic cel Mare pornind război împotriva frumoasei arhiducese, Napoleon respingînd propunerile de pace ale Reginei Prusiei, nu se arătaseră mai indiferenţi faţă de sexul opus, ca Omul roșu în planul său de a o înlătura pe Eustacia.

A bătea la ușa căpitanului, însemna pentru localnicii de condiţie modestă o acţiune destul de aventuroasă. Căci bătrînul, deși uneori vorbăreţ, era trufaș din fire, și nimeni nu putea ști dinainte în ce toane îl va găsi. Eustacia era retrasă și își petrecea mai tot timpul singură. În afara fetei de serviciu care locuia într-o casă învecinată, și a băiatului care îngrijea curtea și grajdurile, nimeni nu le trecea pragul. Ei și cu familia Yeobright erau singurii oameni de seamă din ţinut, și cu toate că erau departe de a fi bogaţi, nu simţeau nevoia să întîmpine cu chip prietenos orice om, pasăre sau animal.

Cînd Omul roșu intră în grădină, bătrînul privea prin ochean la fîșia de mare albastră din depărtare, iar ancorele micuţe de pe nasturii vestonului sclipeau în soare. Îl recunoscu pe Venn, dar fără să amintească de întîlnirea lor pe șosea, spuse doar :

— Ia te uită ! Omul roșu ! Bei un pahar de grog ?

Venn refuză, sub motiv că era prea devreme și spuse că avea treabă cu Miss Vye. Căpitanul îl măsură cîteva clipe din creștet pînă-n brîu, apoi din brîu pînă-n tălpi, și în cele din urmă îl invită în casă.

Miss Vye însă nu se arătă ; Omul roșu se așeză pe laviţa de sub fereastra bucătăriei, cu coatele sprijinite pe genunchi și pălăria în mînă, și aşteptă.

— Probabil că domnișoara nu s-a sculat încă ? întrebă el servitoarea.

— S-a sculat, da nu-i încă gata. Nimeni nu vine să deranjeze o doamnă la ora asta.

— Atunci am să aștept afară, spuse Venn. Dacă vrea să mă primească, roag-o să trimită după mine, și mă întorc.

Omul roșu ieși și începu să se plimbe pe deal. Trecu un timp destul de lung fără ca nimeni să-l cheme. Tocmai se întreba dacă nu cumva făcuse drumul degeaba, cînd o zări pe Eustacia venind agale spre el. Fusese suficientă senzaţia de noutate pe care i-o trezise eventualitatea unei întîlniri cu acest personaj ciudat, ca s-o aducă acolo.

De la prima privire, fata își dădu seama că va fi surprinsă de ceea ce avea să-i spună Diggory Venn și, totodată, că omul din fața ei nu era atît de simplu pe cît crezuse ; nu se răsuci stîngaci la apropierea ei, picioarele nu i se împiedicară, nu dădu nici unul din semnele de stinghereală firești oamenilor de la țară cînd se află alături de o femeie deosebită. La întrebarea dacă pot sta de vorbă, ea răspunse fără să se oprească din mers :

— Da, întovărășește-mă.

Perspicace, Omul roșu intui după numai cîţiva paşi că ar fi fost mai înţelept din partea lui dacă nu s-ar fi comportat cu atîta indiferenţă și hotărî să-și îndrepte greșeala de cum îi va veni la îndemînă.

— Am îndrăznit să viu la dumneavoastră domnișoară, ca să vă aduc la cunoștinţă cele ce mi-au ajuns la ureche în legătură cu bărbatul acela.

— Ah ! Care bărbat ?

Arătă cu brațul în direcţia sud-est, unde se afla hanul lui Wildeve.

Eustacia se întoarse repede spre el :

— Vrei să spui domnul Wildeve ?

— Întocmai ; a adus mare supărare în sînul unei familii și am venit să vă spun, pentru că sînt sigur că aveţi putinţa s-o înlăturaţi.

— Eu ? Despre ce supărare e vorba ?

— E un secret. S-ar părea că nu prea mai vrea să se cunune cu Thomasin Yeobright.

Deşi la auzul acestor cuvinte inima-i bătu mai repede, Eustacia fu la înălţimea rolului pe care-l juca în această dramă. Răspunse cu răceală :

— Nu vreau să aud vorbind despre asta şi nu te aştepta să mă amestec.

— Îmi îngăduiţi să mai spun doar un cuvînt, domnişoară ?

— Nu pot. Nu mă interesează dacă se face sau nu cununia şi chiar dacă m-ar interesa nu văd cum l-aş putea eu obliga pe domnul Wildeve să se supună sfatului meu.

— Fiind unica doamnă din ţinut, cred că puteţi — spuse Venn cu subînţeles. Cazul se înfăţişează în felul următor. Domnul Wildeve n-ar opune nici o rezistenţă şi s-ar cununa pe dată cu Thomasin, dacă nu s-ar fi întîmplat să fie o altă femeie la mijloc. O femeie cu care el vorbeşte mai demult şi cu care se întîlneşte cîteodată în landă, aşa mi se pare mie. Nu se va însura niciodată cu ea, dar din pricina ei n-o va lua de soţie nici pe cea care-l iubeşte atît de mult. Dacă dumneavoastră, domnişoară, care aveţi atîta putere asupra noastră, a bărbaţilor, l-aţi convinge să se poarte cu vecina dumneavoastră Tamsin aşa cum se cuvine, şi să renunţe la femeia cealaltă, s-ar putea să vă asculte şi s-o scutească de suferinţă.

— Nu mai spune ! izbucni Eustacia rîzînd cu gura deschisă, ca o lalea roşie pătrunsă de razele soarelui. Ai o părere mult prea bună despre puterea mea asupra bărbaţilor, Omule roşu. Dacă ar fi într-adevăr atît de mare cum crezi dumneata, aş folosi-o fără preget în folosul oricui mi-ar fi dat vreodată dovadă de prietenie.

— Se poate să nu ştiţi cît vă preţuieşte ?

— Pînă în prezent, n-am aflat. Deşi trăim la o distanţă de numai două mile, n-am călcat niciodată pragul casei mătuşii ei.

Trufia ce se ivise în tonul fetei, îl încunoştinţă pe Venn că dăduse greş. Oftă în sinea lui şi socoti că e necesar să dezvăluie al doilea argument.

— Mă rog, lăsînd asta la o parte, vă asigur domnișoară Vye că nu ține decît de dumneavoastră ca să faceți un mare bine unei alte femei.

Fata dădea din cap.

— Domnul Wildeve e subjugat de farmecul dumneavoastră. Ca de altfel toți bărbații care vă privesc. „Cine-i oare doamna fermecătoare pe care o văd ? Cît e de frumoasă !" Spun ei. „Mai frumoasă decît Thomasin Yeobright" continuă Omul roșu zicîndu-și în gînd : „Iartă Doamne, pe nemernicul ce minte !" Era mai frumoasă, dar Omul roșu era departe de a bănui că acesta e adevărul. Frumusețea Eustaciei era în parte făcută din întuneric, cu care ochiul lui Venn nu se împăca. Îmbrăcată cum era acum în haine de iarnă, semăna cu tigrul care la prima privire pare învelit în culori moarte, dar care într-o lumină puternică e de o impresionantă splendoare. Deși conștientă că răspunsul nu e de demnitatea ei, Eustacia nu se putu stăpîni să nu rostească :

— Multe femei sînt mai frumoase decît Thomasin, așa că nu-i mare lucru să fii mai frumoasă ca ea.

Omul roșu răbdă insulta și continuă :

— El e un bărbat sensibil la înfățișarea femeilor, și s-ar lăsa ușor convins de dumneavoastră să facă ce vreți. Totul e să vreți.

— De bună seamă că ceea ce nu l-a putut convinge cea cu care și-a petrecut atîta vreme, nu-l voi putea convinge eu trăind aici departe de el.

Omul roșu se răsuci brusc și o privi drept în față.

— Domnișoară Vye ! exclamă el.

— De ce-mi vorbești așa, ca și cînd te-ai îndoi de spusele mele ? Glasul îi pierise și răsuflarea își grăbise ritmul. Ce îndrăzneală să-mi vorbești pe tonul ăsta ! mai adăugă fata căzninduse să zîmbească disprețuitor. Ce te îndreptățește să-mi vorbești astfel ?

— Domnișoară Vye, de ce vă prefaceți că nu-l cunoașteți pe omul acela ? Bineînțeles că am ghicit. E sub rangul dumneavoastră și vă e rușine.

— Ești pe de-a-ntregul greșit. Ce vrei să spui ?

Omul roșu se hotărîse să joace cartea adevărului.

— Am fost de față noaptea trecută la întîlnirea de pe Rainbarrow și am auzit fiecare cuvînt — spuse el.

Femeia care stă între Wildeve şi Thomasin sînteţi dumneavoastră.

Perdeaua căzu cu prea multă iuţeală şi pe chipul ei apăru expresia de umilinţă a nevestei lui Candaules. Simţea că în curînd nu-şi va mai putea stăpîni tremurul buzelor şi ritmul respiraţiei.

— Nu mă simt bine, spuse ea grăbită. Nu, nu mi-e rău — dar nu mai vreau să te ascult. Te rog, pleacă.

— Trebuie să vă vorbesc, domnişoară Vye, chiar dacă nu vă e pe plac. Iată ce vreau să vă spun. Indiferent a cui ar fi vina, a ei sau a dumneavoastră, ea se află fără doar şi poate într-o situaţie mai proastă decît a dumneavoastră. Dumneavoastră sînteţi în avantaj renunţînd la domnul Wildeve, pe care în nici un caz nu l-aţi lua de bărbat, nu-i aşa? Pe cînd ei nu i-ar fi atît de uşor să se despartă de el, toată lumea ar acuza-o dacă l-ar pierde. De aceea vă cer — nu pentru că ar avea mai mult drept decît dumneavoastră, ci pentru că e într-o situaţie mai proastă — să renunţaţi la domnul Wildeve în favoarea ei.

— Nu, nu voi renunţa, nu voi renunţa — spuse ea cu vehemenţă, uitînd că pînă atunci îl tratase pe Omul roşu ca pe un servitor. Împotriva nimănui nu s-a ţesut vreodată o astfel de urzeală. Totul merge foarte bine, şi nu mă voi lăsa înfruntată de o femeie inferioară ca ea. E foarte frumos din partea dumitale să vii şi să-i pledezi cauza, dar oare nu ea e vinovată de tot necazul de acum? Şi nu-mi pot eu oare dezvălui înclinaţia faţă de oricine aş socoti că merită, fără să cer încuviinţarea unei obştii de ţărani. Ea e cea care a intervenit între mine şi bărbatul care-mi place, şi acum, cînd n-are decît ce merită, te trimite pe dumneata cu argumente!

— Adevărul este, spuse Venn cu toată seriozitatea, că ea nu ştie nimic. Nu în numele ei, ci într-al meu vă cer să renunţaţi la el. Va fi mai bine pentru amîndouă. Ce vor spune oamenii cînd vor afla că o doamnă se întîlneşte în taină cu un bărbat care s-a purtat urît cu o altă femeie?

— Eu nu i-am făcut ei nici un rău: era al meu înainte de a fi al ei! S-a întors înapoi la mine pentru că — pentru că m-a preferat pe mine — spuse ea cu însu-

fleţire. Dar ce lipsă de mîndrie din partea mea să stau de vorbă cu unul ca dumneata. Şi cîte ţi-am spus !

— Sînt în stare să păstrez un secret, replică Venn cu blîndeţe. Nu vă fie teamă. Sînt singurul care ştie de întîlniri. Vreau să vă mai spun doar un singur lucru, după care am plecat. V-am auzit spunîndu-i că nu vă place să trăiţi aici, că Egdonul vi se pare o închisoare.

— Chiar aşa i-am spus. Priveliştea aceasta are un fel de frumuseţe a ei, ştiu ; dar eu mă simt aici ca într-o închisoare. Omul de care vorbeşti dumneata nu mă face s-o îndrăgesc, deşi el trăieşte aici. Nici nu m-aş fi uitat la el, dacă aşi fi găsit prin locurile astea, un om mai de seamă.

Omul roşu o privi plin de speranţă ; după spusele acestea, poate că cea de a treia încercare avea să reuşească.

— Acum că am început să ne spunem ce avem pe suflet, spuse el, iată care este, domnişoară, propunerea mea. De cînd m-am apucat de meseria asta am cutreierat prin multe locuri.

Ea îşi înclină capul şi îşi întoarse ochii spre valea învăluită în ceaţă.

— Drumul mă poartă deseori la Budmouth. Budmouth este un oraş minunat, plin de farmec — cu marea strălucitoare care pătrunde adînc, ca un arc, în uscat, cu mii de oameni care se plimbă de-a lungul falezei, orchestre în aer liber, ofiţeri de tot soiul şi marinari pretutindeni ; oriunde întorci capul, din zece oameni dacă vezi, nouă sînt îndrăgostiţi.

— Ştiu prea bine, spuse ea dispreţuitoare. Cunosc Budmouth mai bine decît dumneata. M-am născut acolo. Tatăl meu a venit din străinătate, să cînte într-o fanfară militară la Budmouth. Ah ! Doamne ! Cît aş vrea să mă aflu în acest oraş.

Omul roşu fu surprins de flacăra ce se aprinsese în privirile fetei.

— Dacă v-aţi afla la Budmouth, răspunse Venn, în mai puţin de-o săptămînă l-aţi uita pe Wildeve şi pe toţi ceilalţi locuitori ai landei. Eu pot să vă ajut să mergeţi acolo.

— Cum ? întrebă Eustacia, cu ochii întunecați, măriți de interes.

— Unchiul meu este de douăzeci și cinci de ani omul de încredere al unei văduve bogate care trăiește într-o casă frumoasă, cu fața spre mare. Doamna aceasta a îmbătrînit și e paralizată, și dorește o tînără fată care să-i ție companie, să-i facă lecturi și să cînte, și nu găsește nici una pe plac, deși a dat sfoară în țară și a încercat vreo șase. De dumneavoastră ar fi încîntată, iar unchiul meu v-ar înlesni angajarea.

— Și probabil că va trebui să muncesc ?

— Nu, nu chiar să munciți ; veți avea cîte ceva de făcut, de citit de exemplu, sau altceva de felul ăsta. Vă poate aștepta pînă la anul nou.

— Știam eu că e vorba de muncă, spuse ea redevenind lascivă.

— Recunosc că va trebui să vă dați puțină osteneală ca s-o distrați ; dar ceea ce leneșul socotește că e muncă, cel vrednic o numește joacă. Gîndiți-vă la oamenii pe care îi veți întîlni și viața pe care o veți duce, domnișoară ; la veselia din jur și la bărbatul care vă va cere mîna. Unchiul meu tocmai caută o persoană tînără, demnă de încredere, care să fi trăit la țară, căci doamnei nu-i plac fetele de la oraș.

— Să mă ostenesc să-i fiu pe voie ! Nu merg. Ah, să am posibilitatea să trăiesc într-un oraș plin de viață, așa cum se cuvine să trăiască o doamnă, să fac ce-mi place și ce vreau, aș da jumătatea încărunțită a vieții mele. Da, Omule roșu, aș da-o !

— Ajutați-mă s-o fac pe Thomasin fericită, domnișoară, și eu vă dau această posibilitate, o rugă interlocutorul.

— Posibilitate ! ce fel de posibilitate ? ripostă ea trufașă. Ce-mi poate mie oferi un om ca dumneata ? Mă duc acasă. Nu mai am nimic de adăugat. Oare caii dumitale n-au nevoie de nutreț, nici sacii de vopsea să fie cîrpiți, ori n-ai nevoie de cumpărători pentru marfa dumitale, de-ți pierzi așa vremea pe aici ?

Venn nu mai rosti nici un cuvînt. Cu mîinile la spate, se întoarse pe călcîie, ca ea să nu-i vadă dezamăgirea de pe chip. Logica și siguranța acestei fete singuratice îl

făcuseră să se îndoiască de reușită din primele clipe cînd se apropiase de ea. Tinerețea și situația ei îl îndreptățise să se aștepte la mai multă simplitate cînd își alcătuise planul de bătaie. Dar sistemul lui de argumentație care ar fi convins oricare altă fată crescută la țară, nu o înduplecă nicidecum pe Eustacia. Cuvîntul Budmouth avea o deosebită putere de fascinație asupra locuitorilor ținutului Egdon. Portul Royal și plaja întruneau pentru ei în modul cel mai încîntător freamătul Cartaginei bogăția Tarentului și frumusețea Baiană. Eustacia împărtășea această iluzie ; și totuși n-ar fi renunțat la independența ei de dragul de a trăi la Budmouth.

După ce Diggory Venn dispăru, Eustacia se îndreptă spre malul rîului ; lăsă privirea în jos, să-i alunece peste peisajul pictural și sălbatic al văii, către soarele care se afla în aceeași direcție cu casa lui Wildeve. Prin ceața care începuse să se risipească, se iviseră vîrfurile copacilor și tufișurilor din preajma casei, ca și cînd ar fi răzbit printr-o pînză deasă de păianjen care-i învăluia. Gîndurile ei se îndreptau într-acolo ; imprecise și nebuloase, se învîrteau în jurul lui ca și cum în tot cuprinsul, pînă la orizont, ar fi fost nucleul în jurul căruia se polarizau toate visele. Acel bărbat care la început însemnase pentru ea doar un divertisment și care n-ar fi ajuns niciodată să reprezinte mai mult decît o înclinație, dacă n-ar fi avut dibăcia s-o părăsească la momentul potrivit, concentrase asupra lui toate dorințele ei. Sentimentul amestecat cu nepăsare ce-l nutrise Eustacia pentru Wildeve devenise, datorită lui Thomasin, tumultuos ca apele unui torent. Odinioară, pînă să nu fi apărut o altă femeie în viața lui, îl jucase pe degete. De multe ori, doar o fărîmă de ironie preschimba indiferența în interes.

„Nu voi renunța la el niciodată — niciodată", își spuse ea hotărîtă. Aluzia făcută de Omul roșu, referitoare la cele ce-ar putea spune lumea, trezise în sinea fetei o teamă trecătoare. Nu acorda mai multă atenție judecății celorlalți decît o zeiță unui petec de pînză cu care să-și ascundă goliciunea. Nu fiindcă ar fi fost lipsită de rușine, ci fiindcă trăind așa retrasă nu aflase încă puterea opiniei publice. Expulzată în deșert, puțin îi păsase

Zenobiei [1] de ce se spunea despre ea la Roma. Din punctul de vedere al eticii sociale, Eustacia se apropia în concepție de omul primitiv, deși în privința emoțiilor era o adeptă a lui Epicur. Atinsese cele mai tainice profunzimi ale senzualității, dar în fapt, de-abia călcase pragul convențiilor.

Necinstea unei femei cinstite

Omul roșu plecă de lîngă Eustacia foarte îngrijorat de viitorul și fericirea lui Thomasin ; dar mergînd spre căruță, o văzu pe doamna Yeobright care se îndrepta fără grabă spre hanul lui Wildeve și, deodată, își dădu seama că mai exista o cale pe care n-o încercase încă. O ajunse din urmă pe doamna Yeobright și, privindu-i fața, ghici imediat că același scop care-l mînase pe el către Eustacia, îi purta ei pașii către Wildeve.

Ea nu încercă să-l ascundă.

— Atunci, îi spuse Omul roșu, ați face mai bine să renunțați, doamnă Yeobright.

— Și eu sînt pe jumătate încredințată, răspunse ea. Dar nu știu ce altceva aș putea face.

— Aș vrea să vă spun mai întîi și ceva, spuse Venn luîndu-și inima în dinți. Domnul Wildeve nu este singurul bărbat care să fi cerut mîna lui Thomasin ; de ce oare să nu acordați altuia îngăduința de a spera. Doamnă Yeobright, aș fi fericit să mă însor cu nepoata dumneavoastră, și sînt doi ani de cînd doresc s-o iau de soție. Iată, v-am spus și dumneavoastră ceea ce n-am spus nimănui în afara ei.

Doamna Yeobright nu-și trăda de obicei sentimentele cu ușurință, dar nu se putu stăpîni să arunce o privire acestui om cu o înfățișare atît de ciudată.

[1] Regină a Palmyrei, renumită pentru frumusețea și inteligența ei. A fost învinsă și capturată de romani, în anul 272 și trimisă la Tibur, unde și-a sfîrșit viața.

— Înfățișarea poate fi înșelătoare, spuse Omul roșu observîndu-i ochii. Dacă ne gîndim la venit, să știți că sînt multe meserii mai puțin rentabile decît asta ; și nici nu cred ca Wildeve să fie mai înstărit ca mine. Cei mai săraci oameni sînt cei care au vrut să devină intelectuali și n-au izbutit, și apoi, dacă nu vă place culoarea mea, să știți că nu sînt roșu din naștere ; m-am apucat de negustoria asta că așa mi-a venit ; dar oricînd pot să-mi schimb ocupația.

— Îți mulțumesc pentru grija ce-o porți nepoatei mele ; dar mi-e teamă că sînt cam multe piedici. În primul rînd, ea ține la omul acesta.

— Știu ; altfel n-aș fi făcut ce-am făcut în dimineața asta.

— Dacă n-ar ține la el, nu ne-am face atîta sînge rău și nici nu m-aș duce să-i bat la ușă. Ce ți-a răspuns Thomasin cînd i-ai mărturisit sentimentele dumitale ?

— Mi-a scris că ați fi împotrivă ; și altele.

— Într-o oarecare măsură avea dreptate. Nu mi-o lua în nume de rău : vreau numai să știi care-i adevărul. Ai fost bun cu ea, și nu vom uita. Însă cum Thomasin din proprie inițiativă n-a primit să-ți fie soție, lucrurile sînt limpezi fără să mai fie nevoie să-mi spun și eu părerea.

— Da. Numai că între atunci și acum e o diferență, doamnă. Acum e foarte nefericită și mă gîndesc că dacă i-ați vorbi de mine, bineînțeles în cazul în care m-ați aprecia sincer, s-ar putea să-i cîștig inima și s-ar isprăvi o dată cu toată povestea asta cu Wildeve care nici pînă acum nu s-a hotărît dac-o ia sau nu.

Doamna Yeobright clătină din cap.

— Thomasin crede, și la fel cred și eu, că trebuie să devină soția lui Wildeve, dacă ține să-i rămînă numele nepătat în ochii lumii. Dacă fac nunta degrabă toți se vor încredința că doar un accident i-a împiedicat să se ia mai devreme. Dacă nu, reputația ei va fi umbrită, și în orice caz vor rîde toți de ea. Cu alte cuvinte, trebuie făcut tot ce se poate face ca să se cunune cît mai repede.

— Așa credeam și eu pînă acum vreo jumătate de oră. Dar la urma urmei ce prejudiciu poate să-i aducă faptul că a fost cu el pînă la Anglebury ? Cei care o cunosc și știu cît este de curată, și-ar da seama că orice

presupunere ar fi nedreaptă. În dimineața asta am încercat și eu să fac ceva ca să grăbesc nunta, da, doamnă Yeobright, am încercat, crezînd că e de datoria mea s-o fac de vreme ce ea ține așa mult la el. Acum mă întreb dacă am făcut bine. În orice caz, încercarea mea n-a dus la nici un rezultat. Deaceea îndrăznesc să-i cer mîna.

Doamna Yeobright nu păru dispusă să continue discuția.

— Mă tem că trebuie să-mi urmez calea, spuse ea. Nu văd ce altceva aș putea face.

Și plecă. Dar deși această conversație nu schimbă cu nimic hotărîrea mătușii lui Thomasin de a-l vedea pe Wildeve, modifică însă considerabil felul ei de comportare în timpul întrevederii. Mulțumi lui Dumnezeu pentru arma pe care Omul roșu i-o pusese la îndemînă.

Cînd ajunse la han, Wildeve era acasă. O conduse în salon fără să scoată un cuvînt, și închise ușa. Doamna Yeobright începu astfel :

— Am socotit că e de datoria mea să stau de vorbă cu dumneata. Mi s-a făcut o propunere care m-a mirat destul de mult. Știu că Thomasin va fi foarte impresionată ; de aceea am luat hotărîrea ca mai întîi să ți-o aduc la cunoștință.

— Da ? Despre ce este vorba ? întrebă el politicos.

— Bineînțeles că se referă la viitorul ei. S-ar putea nici să nu bănuiești că a apărut un alt bărbat care dorește să se căsătorească cu Thomasin. Deși nu l-am încurajat, conștiința nu mă lasă să-i interzic să-și încerce norocul. Nu vreau să te iau din scurt, dar trebuie să fiu cinstită față de el și de Thomasin.

— Cine-i bărbatul ? întrebă Wildeve surprins.

— Cineva care-i îndrăgostit de ea înainte ca ea să se fi îndrăgostit de dumneata. I-a cerut mîna acum doi ani. Dar atunci l-a respins.

— Și ?

— A întîlnit-o în vremea din urmă și mi-a cerut voie să-i facă curte. A doua oară s-ar putea să nu-l mai refuze.

— Cum îl cheamă ?

Doamna Yeobright refuză să-i spună.

— E un om pe care Thomasin îl prețuiește, adăugă ea, și a cărui constanță o respectă. Am impresia că ceea

ce n-a primit odinioară va primi de astă dată cu amîndouă mîinile. Suferă foarte mult din cauza situației în care se află.

— Nu mi-a pomenit niciodată de acest pretendent.

— Nici chiar cele mai proaste femei nu sînt atît de proaste să-și dea pe față toate cărțile.

— Mă rog, dacă vrea să-l ia de bărbat, n-are decît să-l ia.

— Ușor de spus ; dumneata nu-ți dai seama de dificultate. El dorește această căsătorie mult mai mult decît ea. Și înainte de a-i da vreo speranță, trebuie să ajung la o înțelegere sigură cu dumneata ca nu cumva să te amesteci și să strici un plan pe care-l susțin, pentru că sînt convinsă că este cel mai bun. Să presupunem, de pildă, că se logodesc și că totul e pregătit pentru nuntă iar dumneata reapari și-i mai ceri o dată mîna ? S-ar putea să fi respins, dar ai stîrni multă suferință.

— Bineînțeles că nu voi face așa ceva, spuse Wildeve. Dar încă nu sînt logodiți. De unde știți că Thomasin va zice da ?

— E o întrebare pe care mi-am pus-o și eu ; după toate probabilitățile, sînt înclinată să cred că va accepta cu vremea. Nu cred că mă laud cînd spun că am și eu o oarecare influență asupra ei, E ascultătoare, iar eu voi ști să fiu convingătoare.

— Și, în același timp, să mă denigrați pe mine.

— Te poți bizui pe mine să nu te copleșesc cu laude, spuse ea tăios. Și dacă ți se pare că la mijloc e vreo uneltire, nu pierde din vedere situația critică în care se află Thomasin și nici felul în care a fost trasă pe sfoară. La înfăptuirea acestei căsătorii mă pot bizui pe dorința ei de a se spăla de rușine ; în chestiuni din astea, mîndria rănită a unei femei e un factor hotărîtor. Poate va fi nevoie de oarecare tact, dar voi ști cum s-o iau, cu condiția ca dumneata să-mi dai sprijinul ; n-ai de făcut decît un singur lucru, anume să-i declari răspicat că nu mai e cazul să se gîndească la dumneata ca la viitorul ei bărbat. Asta o va jigni și o va determina să accepte.

— Mi-e foarte greu să vă dau un răspuns chiar acum, doamnă Yeobright. Prea m-ați luat prin surprindere.

— Așa că planul meu va cădea baltă. E foarte necinstit din partea dumitale să refuzi familiei mele un ajutor cît de mărunt și să ne spui limpede că nu mai vrei să ai de a face cu noi.

Wildeve era încurcat și rămase pe gînduri.

— Mărturisesc că nu mă așteptam la așa ceva, spuse. Se înțelege că renunț la ea dacă e voia dumneavoastră, dacă e necesar. Dar mă gîndeam că ar fi posibil să-i devin soț.

— Am mai auzit noi vorbele astea.

— Doamnă Yeobright, să nu ne certăm. Dați-mi puțin timp. Nu vreau să-i stau în cale dacă are în perspectivă ceva mai bun decît mine ; numai că aș fi voit să știu mai devreme. Vă voi scrie sau voi trece pe la dumneavoastră peste o zi, două. E bine așa ?

— Da, răspunse ea, numai dacă-mi promiți să nu vorbești cu Thomasin fără știrea mea.

— Promit, spuse el. Și cu asta, întrevederea luînd sfîrșit, doamna Yeobright se îndreptă spre casă așa cum venise.

Efectul imediat al strategiei ei naive fu — așa cum se întîmplă adesea — cu totul altul decît cel la care se așteptase. În primul rînd, de cum se întunecă, Wildeve plecă spre locuința Eustaciei.

La acea oră ușile erau încuiate, obloanele lăsate ferind parcă încăperile de frigul și întunericul de afară. Semnalul stabilit între ea și Wildeve era ca el să ia o mînă de pietriș și s-o strecoare în crăpătura oblonului ; pietricelele prelingîndu-se încet între oblon și fereastră făceau un zgomot care semăna cu cel al șoarecilor. Luaseră această precauție pentru cazul în care el ar fi vrut s-o cheme pe neașteptate, ca să nu trezească bănuielile bunicului.

Dinăuntru, Eustacia șopti în dreptul ferestrei :

— Am auzit ; așteaptă-mă, semn că era singură.

Așteptă ca de obicei, plimbîndu-se lîngă gard și făcînd cîțiva pași pe malul lacului, căci iubita lui, prea mîndră deși condescendentă, nu-l invitase niciodată în casă. Ea nu părea că se grăbește. Wildeve începu să-și piardă răbdarea. După vreo douăzeci de minute, își făcu

apariția de după colț, și înaintă spre el ca și cînd ar fi ieșit la plimbare.

— Nu m-ai fi lăsat atîta să aștept, dacă ai fi știut de ce am venit, spuse el cu amărăciune. Totuși meriți să fii așteptată.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă Eustacia. Nu știam că ai vreo supărare ? Și eu sînt destul de tristă.

— N-am nici o supărare, răspunse el. Numai că lucrurile au mers prea departe și au atins marginea, iar eu sînt nevoit să iau o hotărîre.

— Ce hotărîre ? întrebă fata cu viu interes.

— Cum ? ai uitat așa de repede ce ți-am propus seara trecută ? Că vreau să plecăm de aici și să te iau cu mine în altă țară ?

— N-am uitat. Dar de ce ai venit după atîta timp să-mi pui din nou întrebarea, cînd nu trebuia să ne vedem înainte de sîmbătă ? Credeam că mai am vreme să mă gîndesc.

— Așa-i, dar s-a schimbat situația.

— Explică-mi și mie.

— Nu vreau să-ți explic ca să nu te superi.

— Dar trebuie să știu și eu motivul grabei.

— Doar nerăbdarea mea, scumpă Eustacia. Totu-i limpede de acum.

— Atunci de ce ești atît de agitat ?

— Nu-s. Totu-i așa cum trebuie să fie. Doamna Yeobright... dar ce legătură are ea cu noi ?

— Aha ! După cîte îmi amintesc, parcă are. Hai spune-mi, nu-mi place cînd mi se ascunde ceva.

— Nu, doamna Yeobright n-are nicio legătură cu noi. Mi-a spus doar că dorește să renunț la Thomasin deoarece un alt bărbat a cerut-o de nevastă. Acum că nu mai are nevoie de mine, îmi dă cu piciorul !

Fără să vrea Wildeve lăsă să i se vadă ciuda.

Eustacia tăcu îndelung.

— Te afli în neplăcuta poziție a unui funcționar concediat, rosti ea cu vocea schimbată.

— Așa se pare. Dar n-am vorbit încă cu Thomasin.

— Și asta te scoate din fire. Nu nega, Damon. Palma asta primită de unde nu te așteptai, te-a descumpănit.

— Și ?

— Și te-ai întors la mine, pentru că nu te poți ridica pînă la ea. Într-adevăr situația s-a schimbat. Ai recurs la mine în lipsă de ceva mai bun.

— Te rog adu-ți aminte că propunerea am făcut-o seara trecută.

Eustacia tăcu din nou, cuprinsă de nelămuriri. Ce să fie oare acest sentiment ciudat care se ivise în inima ei ? Era cu putință ca dragostea ei pentru Wildeve să fi fost doar rezultatul unei emulații, și că aureola din jurul său să dispară pe de-a-ntregul o dată cu știrea că rivala ei nu-l mai voia ? Așadar, în sfîrșit se eliberase ? Thomasin nu-l mai dorea. Cîtă umilință în această izbîndă ! Pe dînsa o iubea mai mult, gîndi ea ; și totuși, îi spunea o voce pe care n-o putea înăbuși, ce fel de bărbat era cel pe care nu-l prețuia o femeie inferioară ei. Instinctul de a nu dori ceea ce respinge altul sălășluiește în mai toate ființele vii, dar la pătimașa Eustacia căpătase forța unei pasiuni. Pînă atunci nu se prea gîndise la faptul că din punct de vedere social îi era superioară ; acum, pentru prima oară își dădu seama că iubindu-l se înjosește.

— Ce spui iubita mea, primești ?

— Dacă în loc de America ar fi vorba de Londra sau Budmouth, murmură ea încet. Să mă mai gîndesc. E mult prea important ca să iau o hotărîre pripită. Ce mult aș vrea să-mi fie Egdonul mai puțin nesuferit, sau să te iubesc mai mult.

— Cîteodată poți fi dureros de sinceră. Acum o lună mă iubeai destul de mult, ca să mă însoțești oriunde.

— Iar tu o iubeai pe Thomasin.

— Da, și probabil că aceasta este explicația, răspunse el cu un rînjet. Să știi că nici acum nu-mi este indiferentă.

— Știu. Numai că acum nu o mai poți avea.

— Hai, Eustacia, să terminăm cu înțepăturile, altfel o să ne certăm. Dacă nu te hotărăști — și încă repede — să pleci cu mine, atunci voi pleca singur.

— Sau îți vei încerca din nou norocul la Thomasin. Ce ciudat mi se pare, Damon, că ți-ar fi fost totuna dacă te căsătoreai cu Thomasin sau cu mine, și că m-ai ales pe mine numai pentru că ți s-a părut că mă poți cîștiga mai ușor. Da, da, ăsta-i adevărul. Cît m-ar fi revoltat

înainte un asemenea bărbat, nici n-aș fi vrut să-l văd în ochi ; acum însă m-am schimbat.

— Vii cu mine, iubita mea ? Plecăm în taină la Bristol, ne căsătorim, și după aceea întoarcem pentru totdeauna spatele acestei Anglii blestemate. Spune da !

— Aș da orice să plec de aici — spuse ea plictisită — dar n-aș vrea să plec cu tine. Mai dă-mi timp de gîndire.

— Ți-am dat destul, spuse Wildeve. Uite îți mai dau o săptămînă.

— Ca să-ți dau un răspuns sigur, am nevoie de un răgaz mai mare. Sînt atîtea lucruri asupra cărora trebuie să reflectez. Cînd te gîndești că Thomasin vrea să scape de tine ! Nu-mi iese din cap.

— Nu-i mai da atîta importanță. Să fixăm de luni într-o săptămînă. Voi fi aici la aceeași oră.

— Mai bine la Rainbarrow, spuse ea. Aici sîntem prea aproape de casă, dacă iese bunicul să se plimbe ?

— Bine, draga mea. Atunci de luni într-o săptămînă, la Rainbarrow la aceeași oră. Pînă atunci, rămîi cu bine.

— La revedere. Nu, nu, nu mă atinge. O strîngere de mînă doar, pînă iau o hotărîre.

Eustacia îi urmări cu privirea umbra, pînă ce dispăru. Își duse mîna la frunte și oftă adînc ; apoi buzele ei pline, arcuite, cedară unui impuls firesc și fata căscă cu voluptate. După aceea, amintindu-și că recunoscuse față de sine cît de trecătoare era dragostea ei pentru Wildeve, îi fu ciudă. Nu-i venea la îndemînă să admită, așa, dintr-o dată, că se înșelase prețuindu-l mai mult decît merita ; o dată cu descoperirea atît de tîrzie a mediocrității lui, trebuia implicit să recunoască propria sa nesocotință. Și se simți rușinată, dîndu-și seama cît de ușor se putea înșela.

Rezultatul demersului diplomatic al doamnei Yeobright era într-adevăr remarcabil, deși cu totul altul decît cel la care se așteptase. Modificase simțitor atitudinea lui Wildeve, dar încă și mai mult pe a Eustaciei. Iubitul ei pierduse aureola de bărbat interesant pe care se bat femeile și pentru cucerirea căruia trebuia să lupte. Devenise un om de rînd.

Fata intră în casă, cuprinsă de acea stare de melancolie, care se aseamănă cu tristețea și care se ivește o

dată cu zorile raţiunii, în ultimele zile ale unei iubiri trecătoare şi nedemne. Una dintre cele mai dureroase şi totodată mai ciudate trepte aflate pe traiectoria dintre începutul şi sfîrşitul unei dragoste, este cea cînd îţi dai seama că deşi nu te-ai trezit cu totul, visul se apropie totuşi de sfîrşit.

Bunicul se întorsese şi tocmai turna romul de curînd adus în nişte sticle pătrate, care-şi aveau locul în dulapul său de băuturi. De cîte ori provizia din dulap se termina, se ducea la hanul lui Wildeve unde, cu spatele spre foc şi paharul în mînă, povestea — cum trăise el şapte ani în cala vaporului şi alte asemeni poveşti uluitoare despre viaţa lui de marinar — celor din partea locului, care în dorinţa de a mai căpăta o halbă, se prefăceau că-i dau crezare.

Acolo îşi petrecuse seara.

— Îmi închipui că ai aflat vestea cea mare, Eustacia? întrebă el fără să-şi ridice ochii de pe sticle. La „Femeia" toată lumea nu vorbea decît de asta, ca şi cînd ar fi de importanţă naţională.

— N-am aflat nimic.

— Tînărul Clym Yeobright, cum i se spune, se întoarce acasă săptămîna viitoare ca să-şi petreacă Crăciunul cu maică-sa. S-a făcut bărbat în toată firea şi tare chipeş, zice-se. Îţi aduci aminte de el?

— Nu l-am văzut niciodată.

— Adevărat, a plecat înainte să vii tu aici. Eu îl ţiu bine minte, de pe vremea cînd nu era decît un băieţaş. Se vedea c-o s-ajungă departe.

— Unde a trăit în ultimii ani?

— În acel oraş al fastului şi deşertăciunilor care se numeşte Paris.

Cartea a II-a

SOSIREA

I

Veşti despre cel aşteptat

An de an, în această perioadă, şi uneori mai devreme, munca măruntă şi efemeră a oamenilor încerca să tulbure liniştea majestuoasă a Egdonului. Activitatea lor, pe lîngă a celor din oraş, sate sau chiar ferme, părea un freamăt uşor, o lîncezeală vecină somnului. Totuşi aici, la adăpostul comparaţiilor, în cuprinsul împrejmuit de dealuri încremenite, unde pînă şi mersul căpăta importanţa unei procesiuni şi unde orice bărbat îşi putea închipui fără greutate că este însuşi Adam, fiecare mişcare a omului trezea atenţia păsărilor din jur, a reptilelor în stare de veghe şi a iepurilor mereu la pîndă printre tufişuri.

Munca se reducea la strîngerea şi clădirea în căpiţă a snopilor de tătarcă cosită de Humphrey de-a lungul zilelor frumoase de vară, şi se făcea sub supravegherea bătrînului căpitan. Humphrey şi Sam pe care-i angajase el, ridicau căpiţa lîngă locuinţa lui.

Era o după amiază blîndă şi tihnită, pe la orele trei, solstiţiul de iarnă se apropiase pe nesimţite, iar soarele gata să apună înşela ochiul băştinaşului care, nevăzînd nici un alt indiciu al trecerii anotimpului, nu se dezvăţase încă să citească orele pe cadranul ceresc, după normele verii. În decursul ultimelor zile şi săptămîni, răsăritul soarelui se deplasase de la nord-est spre sud-vest, şi apusul de la nord-vest spre sud-est ; dar Egdonul părea că nici nu băga în seamă.

Eustacia se afla în sufrageria care, din cauza podelei de piatră şi a căminului din colţ, semăna mai mult cu o bucătărie. Prin aerul încremenit din lipsa oricărei adieri,

frînturi de conversație ajungeau prin coșul sobei pînă la urechile fetei. Ea se apropie de cămin și, ascultînd, își ridică privirea spre hornul vechi și neșlefuit, prin căscătura imensă a căruia fumul își croia anevoie drum pînă la bucățica pătrată de cer din capăt ; razele soarelui aruncau o palidă lumină peste zdrențele de funingine depuse înlăuntrul burlanului, întocmai ca ierburile de mare în crăpătura unei roci.

Își aminti că nu departe de horn se afla căpița de tătarcă și că vocile auzite erau ale lucrătorilor. Bunicul intră și el în vorbă :

— Flăcăul nu trebuia să-și lase casa. Mai bine se apuca de meseria lui tat'su și-i urma calea. N-am nici un fel de încredere în inițiativele astea ale tinerilor. Tatăl meu a fost marinar, tot marinar am fost și eu, și dacă aș fi avut fiu, el tot marinar s-ar fi făcut.

— Orașul în care a trăit se cheamă Paris, spuse Humphrey, și după cît am auzit, acolo i s-a tăiat, cu ani în urmă, capul regelui. Mama, Dumnezeu s-o ierte, mi-a povestit. „Hummy, zicea ea, eram fată pe vremea ceia și într-o după masă cînd stăteam acasă și tocmai călcam niște bonete de-ale mamii, a intrat pastorul și mi-a spus : Jane, i-au tăiat capul regelui, numai Dumnezeu știe ce-o să mai fie".

— N-a trecut multă vreme și nu numai Dumnezeu dar și mulți dintre noi am știut, continuă căpitanul mucalit. Doar asta a fost cauza pentru care mi-am petrecut șapte ani din adolescență sub apă, în dispensarul acela nenorocit de pe Triumf, unde ne veneau într-una oameni fără mîini și fără picioare... Și zi așa, tînărul s-a stabilit la Paris. Conduce afacerile unui negustor de diamante, pare-mi-se.

— Întocmai, domnule. O situație strălucită, așa zice maică-sa ; lucrează într-o prăvălie plină cu diamante, arătoasă ca palatul unui rege.

— Mi-aduc aminte de el cînd a plecat, spuse Sam.

— Bine a făcut băiatu', completă Humphrey. Tot mai mare-i folosul să vinzi diamante decît să-ți pierzi vremea pe aici.

— Mulți șilingi trebuie să coste traiul într-un loc ca ăla.

— A dracului de mulți, omule, întări căpitanul. Da, da' poți cheltui o groază de bani fără să fii nici beţiv nici mîncău.

— Se mai spune că Clym Yeobright s-a făcut om învăţat şi că ştie tot felul de lucruri. Asta pentru că l-au dat la carte de mic.

— Ştie multe, zici ? întrebă bătrînul. Prea se face azi caz de şcoală. După părerea mea, e dăunătoare. N-a mai rămas poartă de casă sau uşă de hambar pe care picii ăştia să nu fi mîzgălit cu creta măscări : o femeie cinstită nu poate trece prin faţa lor fără să roşească. Dacă n-ar fi învăţat să scrie, n-ar fi putut murdări gardurile. Taţii lor nu ştiau carte, şi-n ţară era mai multă linişte.

— Dar dom'le căpitan, nimeni din ţinut nu cred să aibă atîta ştiinţă de carte ca domnişoara Eustacia.

— Şi nu-i mai puţin adevărat că dacă domnişoara Eustacia ar avea mai puţini gărgăuni în cap, ar fi cu atît mai bine pentru ea, rosti scurt căpitanul şi se îndepărtă.

— Uite aşa gîndesc eu, Sam, spuse Humphrey după plecarea bătrînului, că ea şi Clym Yeobright s-ar potrivi ca doi porumbei, ce zici ? Să n-am parte de viaţă că se potrivesc ! Domnoşi amîndoi şi învăţaţi şi tot cu mintea la carte, nici că s-ar putea pereche mai nimerită, făcuţi parcă pe măsură. Neamul lui Clym e la fel de bun ca al ei. E drept că tat'su era fermier ; dar maică-sa se trăgea dintr-o familie de seamă. Tare mi-ar place să-i văd pe ăştia doi bărbat şi nevastă.

— Le-ar sta bine, la braţ împreună, în haine de duminică ; numai să nu se fi schimbat băiatul, şi să fi rămas tot aşa chipeş cum era.

— Le-ar sta, Humphrey. Grozav mi s-a făcut dor să-l văd după atîţia ani de zile. Dacă aş şti cînd vine, aş face trei sau patru mile pe jos să-i ies în cale şi să-l ajut să-şi mai care din cele lucruri ; deşi bănuiesc că n-o mai fi arătînd chiar aşa cum arăta cînd a plecat. Am auzit că vorbeşte franţuzeşte tot atît de iute pe cît mănîncă o fată fragi ; dacă-i adevărat, apăi atunci noi ăştia care nu ne-am mişcat de la casele noastre o să-i părem tare prostănaci.

— Pînă la Budmouth a făcut drumul cu vaporul, pare-mi-se.

— Da, dar cum o să-l facă de la Budmouth încoa nu mai știu.

— Mare necaz și pe capul vară-si Thomasin. Mă întreb ce-o să gîndească un om bine crescut cum e Clym cînd i-o ajunge la ureche. Da' ce mutre am făcut noi cînd am aflat că nu s-au căsătorit după ce ne-am apucat să-i cîntăm atunci seara, ca și cînd ar fi fost bărbat și nevastă. Să n-am parte de viață dacă nu m-aș face foc să aflu că i s-a întîmplat așa ceva unei rude de a mele.

— Te cred. Sărmana fată, multă inimă rea și-o mai fi făcut. Am auzit că suferă și cu sănătatea, și că nu mai iese din casă. Nu i-a mai zărit nimeni obrajii rumeni ca trandafirii printre firele de tătarcă pe unde obișnuia altă dată să treacă în fugă.

— Am auzit că acum nu l-ar mai lua pe Wildeve nici dac-ar vrea el.

— Nu vorbi ! N-am știut.

În vreme ce culegătorii de tătarcă pălăvrăgeau, Eustacia cuprinsă de visare își plecă ochii spre vatră și începu să dea cu vîrful pantofului în vreascurile uscate care ardeau la picioarele ei.

Subiectul conversației o interesase în chip deosebit. În landa singuratică, avea să vină un tînăr chipeș și deștept, care trăise în cel mai tulburător oraș din lume : Paris. Era ca și cînd ar fi pogorît din ceruri. Și mai ciudat era faptul că cei de aici îi găseau, pe ea și pe bărbatul acela, hărăziți unul pentru altul. Doar cinci minute ascultase fata convorbirea celor doi, și în mintea ei luară chip destule viziuni ca să-i umple întreaga după amiază, care altminteri ar fi fost pustie. Sufletul omenesc este cîteodată victima unor asemeni alternanțe bruște între vid și prea plin. Nimic n-ar fi îndreptățit-o pe Eustacia să bănuiască dimineața că, înainte de lăsarea nopții, viața ei interioară avea să se schimbe într-atîta : devenise fermecată ca picătura de apă privită la microscop. Cele spuse de Sam și Humphrey cu privire la potrivirea dintre ea și bărbatul necunoscut avură asupra minții ei același efect ca preludiul Bardului la Castelul Indolenței : mii de năluci se descătușară invadînd golul care pînă mai adineauri era totul.

Pierdută în închipuiri, uitase de trecerea timpului. Cînd reveni la realitate, se lăsase amurgul. Strînsul

tătarcăi luase sfîrșit ; oamenii plecaseră acasă. Eustacia urcă scările gîndindu-se că venise ceasul să-și facă plimbarea obișnuită ; hotărî s-o pornească spre Blooms-End, locul unde se născuse tînărul Yeobright și unde acum trăia maică-sa. Nimic n-o obliga să meargă într-altă parte, și de aceea nu vedea nici un motiv pentru care să n-o ia într-acolo. La nouăsprezece ani te mulțumești ușor doar cu un pelerinaj la scena în care se desfășoară acțiunea visului. Pentru Eustacia, dorința de a privi gardul din jurul casei Yeobright se transformase în necesitate. Ciudat ca o asemenea plimbare să-ți pară deodată o sarcină atît de importantă.

Își puse boneta pe cap, coborî dealul spre Blooms-End și hoinări prin vale ; după vreo milă și jumătate, fundul verde închis al văii se lărgi, tufișurile de tătarcă începură să se depărteze de cărare și să se rărească ; pînă ce nu mai rămaseră decît ici colo cîteva tufe răzlețite. La capătul covorului de iarbă, un gard alb de nuiele marca locul unde se sfîrșea landa. Nuielele se profilau pe cerul întunecat ca un tiv de dantelă albă pe o fîșie de catifea. Dincolo de gard se întindea o grădină mică ; la marginea ei, se înălța o casă bătrînească, cu contur neregulat și acoperiș cu stuf, cu fațada întoarsă spre landă. De aici se vedea întreaga vale. Acesta era colțul necunoscut și îndepărtat în care avea să se întoarcă un bărbat ce-și petrecuse ultimii ani în capitala Franței — în centrul vîltoarei și în inima lumii moderne.

II

Cei de la Blooms-End se pregătesc

În aceeași după amiază, la Blooms-End se făceau pregătiri pentru primirea celui spre care se îndreptau acum toate gîndurile Eustaciei. Dintr-o pornire firească pentru vărul ei Clym, și la îndemnul mătușii sale, Thomasin luă parte la pregătiri cu vechea-i însuflețire

pe care o pierduse în aceste zile atît de triste. În timp ce Eustacia trăgea cu urechea la spusele celor doi lucrători, Thomasin se urca în podul de de-asupra magaziei de lemne, unde erau puse merele la păstrat, ca să le aleagă pe cele mai coapte și mai frumoase.

Lumina pătrundea în pod printr-o spărtură semicirculară pe unde se furișau porumbeii instalați în partea aceasta a dependințelor. Prin aceeași spărtură intrau razele soarelui acoperind ca o mantie aurie fata îngenuncheată și brațele ei goale, cufundate în culcușul moale și castaniu de frunze de ferigă al merelor ; feriga crescînd din abundență în Egdon, oamenii o foloseau pentru ambalarea produselor de tot felul. Porumbeii zburau fără frică în jurul ei, iar în deschiderea din podea apăru capul mătușii, oprită la jumătatea drumului pe scara pe care nu prea se încumeta să urce ; chipul ei luminat de cîteva raze jucăușe, privea spre Thomasin.

— Ia și cîteva din cele roșietice, Tamsin. Îi plăceau aproape tot atît de mult ca ionatanele.

Thomasin se îndreptă spre un alt ungher al podului și dădu în lături frunzele de ferigă de sub care apărură alte fructe coapte și parfumate. Înainte de a le culege, se opri o clipă :

— Dragul meu Clym, mă întreb cum mai arăți tu oare ? spuse ea privind absentă spre deschiderea pe unde intrau porumbeii și prin care soarele se revărsa atît de darnic asupra părului ei castaniu și a carnației transparente, încît părea că strălucirea lui pătrunde prin ele.

— Dacă ți-ar fi fost drag în alt fel, spuse doamna Yeobright de pe scară, cîtă fericire v-ar fi adus întîlnirea aceasta !

— Au oare vreun rost vorbele care nu pot îndrepta nimic ?

— Da, răspunse mătușa cu năduf. Au rostul să păstreze vie rușinea pățită, ca alte fete să fie mai cu băgare de seamă și să nu pățească la fel.

Thomasin își plecă din nou privirea spre mere :

— Au ajuns oamenii să mă arate cu degetul, spuse ea încet, întocmai ca pe hoți, bețivi și cartofori. Cu cine am ajuns să mă asemăn ! Dar oare chiar există vreo asemănare între ei și mine ? Ar fi absurd ! Da' atunci de

ce toți cei cu care mă întîlnesc, prin felul lor de a se purta mă fac să simt că intru și eu în categoria asta? De ce oare nu mă judecă oamenii după faptele mele? Privește-mă mătușă, cum stau aici îngenuncheată să aleg mere, și spune-mi dacă am înfățișarea unei femei pierdute?... măcar de-ar fi toate femeile cinstite atît de cinstite ca mine, adăugă cu vehemență.

— Străinii nu te cunosc cum te cunosc eu, spuse doamna Yeobright; părerea și-o fac după cele ce aud. Neplăcută poveste, recunosc că am și eu partea mea de vină.

— Cît de ușor poți face un pas greșit, rosti fata. Buzele-i tremurau și ochii i se umplură de lacrimi; se strădui să aleagă mere, deși de abia le putea distinge de frunzele de ferigă, ca să-și ascundă durerea.

— După ce isprăvești cu merele, spuse mătușa coborînd scara, vino jos să mergem în landă. Azi nu-i nimeni pe afară așa că nu-i nici o primejdie să te vadă cineva. Trebuie neapărat să culegem crengi de ilice, altfel Clym n-are să creadă că ne-am pregătit pentru primirea lui.

De îndată ce alese merele, Thomasin coborî și porniră împreună prin landă, lăsînd în urma lor gardul alb de nuiele. Curbele line ale dealurilor se vedeau limpede iar atmosfera, ca în zilele frumoase de iarnă, părea compusă din mai multe planuri distincte prin culoare; razele răsfrînte de straturile din apropiere pătrundeau difuz pînă la cele mai depărtate; un strat în tonul șofranului se suprapunea unui strat albastru intens, și amîndouă se profilau pe cenușiul rece al orizontului.

Ajunseseră în locul unde creșteau arbuștii cu boabe roșii, o adîncitură din care vîrfurile copacilor se înălțau de abia pînă la nivelul solului dimprejur. Thomasin se căță pe nodul dintre două crengi ale unui arbust, așa cum făcuse de nenumărate ori în vremurile bune și, cu o foarfecă de grădină, începu să taie ramurile grele de boabe roșii.

— Vezi să nu-ți zgîrii fața, îi spuse mătușa care, rămasă la marginea șanțului, privea către fata învăluită în verdele strălucitor și porfiriul sîngeriu al copacilor. Vii cu mine diseară să-i ieșim înainte?

— Aș veni. Altfel mi-e teamă să nu creadă că l-am uitat, răspunse Thomasin, scuturînd o creangă. Știu că n-are nici o importanță, căci eu aparțin unui singur bărbat ; nimic nu poate schimba lucrurile. Și orice s-ar întîmpla, trebuie să mă căsătoresc cu el.

— Mă tem că... începu doamna Yeobright.

— Îți spui desigur : „Ia te uită la fata asta slabă, cum poate oare crede că va convinge un bărbat s-o ia de nevastă fiindcă așa vrea ea ?“ Dar dă-mi voie să-ți spun un lucru, mătușă dragă : să știi că domnul Wildeve nu-i desfrînat, după cum nici eu nu sînt o stricată. Are însă un fel de a fi care nu-i totdeauna pe placul oricui : nu încearcă niciodată să cîștige pe cei care nu-l înghit.

— Thomasin, spuse doamna Yeobright liniștit, cu ochii la nepoata ei, crezi că mă poți înșela aparîndu-l pe domnul Wildeve ?

— Ce vrei să spui ?

— Am de mult o bănuială că dragostea ta pentru el nu mai este aceeași de cînd ai descoperit că nici el nu e omul fără de prihană pe care-l credeai, și că te prefaci față de mine.

— A vrut să mă ia de nevastă, și eu vreau să-l iau de bărbat.

— Răspunde, te rog, la întrebarea mea : dacă nu te-ar fi făcut de rîs, ai mai fi vrut astăzi să-i fii nevastă ?

Thomasin, tulburată, își îndreptă privirea spre verdele copacilor :

— Mătușă, răspunse ea, cred că am dreptul să nu-ți răspund.

— Da, îl ai.

— Poți crede ce vrei. Eu însă nu ți-am dat și nu-ți voi da niciodată a înțelege, prin vreo vorbă sau vreo faptă că mi-am schimbat părerea despre el. Și mă voi căsători cu el.

— Deocamdată așteaptă pînă te-o cere din nou. Probabil c-o s-o facă, acum cînd crede că... mă rog, ce i-am spus eu. Nici nu-mi trece prin cap să te contrazic, sînt de acord cu tine că s-ar cuveni să te măriți cu el. Oricît m-am opus în trecut, acum te asigur că sînt de părerea ta. E singura cale de a ieși basma curată din încurcătura în care te afli.

— Ce i-ai spus ?

— Că stă în calea altui bărbat care ţi-a cerut mîna.

— Mătuşă, întrebă Thomasin cu ochii rotunjiţi de mirare, cum ai putut să-i spui aşa ceva ?

— Nu te speria, eram datoare s-o fac. Acum nu te pot lămuri mai mult, dar cînd s-o încheia povestea asta, am să-ţi istorisesc totul, şi ce i-am spus, şi de ce i-am spus.

Thomasin fu nevoită să se mulţumească cu această explicaţie.

— Şi n-ai să-i spui deocamdată nimic lui Clym despre căsătoria mea ? întrebă ea.

— Ţi-am dat cuvîntul. Mă întreb însă ce rost are ? Tot o să afle în curînd. Cum te-o vedea o să-şi dea seama că s-a întîmplat ceva cu tine.

De lîngă copacul unde stătea, Thomasin se întoarse şi o privi pe mătuşa ei :

— Ascultă bine ce am să-ţi cer, rosti cu vocea ei delicată în care se simţi deodată o forţă de altă natură decît fizică. Să nu-i povesteşti nimic. Dacă descoperă că nu sînt vrednică să-i fiu rudă, n-are decît. Dar tocmai pentru că odinioară a ţinut la mine, nu vreau să-l îndurerăm vorbindu-i prea degrabă de necazul meu. Gura lumii-i slobodă, ştiu, dar în primele zile nimeni nu va îndrăzni să-i istorisească nimic. Faptul că-i sînt atît de aproape, îi va opri. Şi dacă pînă într-o săptămînă-două nu mă spăl de ruşine, îi voi mărturisi eu însămi.

Hotărîrea cu care vorbi Thomasin înlătură orice altă obiecţie. Mătuşă-sa răspunse doar atît :

— Foarte bine. Avea dreptul să fie înconoştinţat atunci cînd trebuia să aibă loc cununia. N-are să-ţi ierte niciodată că nu i-ai spus.

—Ba da, are să mă ierte cînd şi-o da seama că n-am făcut-o fiindcă am vrut să-l cruţ, ci fiindcă nu mă aşteptam să vină aşa de curînd acasă. Şi te mai rog să nu vă stricaţi petrecerea de Crăciun din pricina mea. Are să fie şi mai rău dacă o amînaţi.

— Bineînţeles că n-am s-o amîn. Nu vreau să mă dau bătută faţă de cei din Egdon şi să fiu de rîsul unui om ca Wildeve. Am culeş destule ramuri, cred c-ar fi bine să ne întoarcem acasă. Pînă le punem în vaze şi atîrnăm

vîscul tocmai bine se face timpul să-i ieşim în cale lui Clym.

Thomasin se dădu jos din pom, scuturâ boabele roşii căzute în poala rochiei şi în păr, apoi cele două femei porniră pe deal în jos, fiecare ducînd cîte jumătate din crengile culese. Erau ceasurile aproape patru şi soarele se pregătea să părăsească valea. Cînd apusul se făcu roşu, femeile ieşiră din nou din casă dar de data asta o apucară în direcţia contrară, mergînd pe şoseaua pe care trebuia să vină cel aşteptat.

Un sunet abia auzit poate da naştere
unui vis îndrăzneţ

Eustacia se opri şi privi spre casa doamnei Yeobright, dîndu-şi osteneala să vadă cît mai departe. Dintr-acolo nu venea însă nici o lumină, nici un sunet, nici o mişcare. Seara era umedă şi rece, landa întunecată şi singuratică. Fata deduse că musafirul nu sosise încă ; mai întîrzie zece, cincisprezece minute, după care făcu cale întoarsă.

După primii paşi, auzi înaintea ei vocile unor oameni care veneau pe şosea. Curînd le văzu capetele profilate pe cer. Mergeau încet ; şi cu toate că era prea întuneric pentru a le desluşi feţele, după mersul lor Eustacia îşi putu da seama că nu erau muncitori. Erau două femei şi un bărbat ; iar vocile femeilor aparţineau doamnei Yeobright şi lui Thomasin.

O observară de-abia cînd trecu în dreptul lor. Un glas bărbătesc îi spuse : „bună seara."

Ea şopti răspunsul, se strecură pe lîngă ei şi se răsuci. O clipă rămase năucă de norocul neaşteptat de a întîlni în cale sufletul casei pe care voise s-o privească, bărbatul fără de care nici nu i-ar fi trecut prin minte să iscodească acele locuri.

Îşi trudi zadarnic ochii să-i desluşească prin întuneric. Totuşi, încordarea era atît de mare încît i se păru că urechile ei îndeplinesc nu numai funcţiunea de percepţie

a sunetelor ci și a imaginilor. Se zice că asemenea fenomene sînt cu putință în clipe de maximă tensiune. Doctorul Kitto, care era surd, avea această părere pretinzînd că, după un lung antrenament, corpul său devenise la fel de sensibil la vibrații ca și urechile.

Ea auzea fiecare cuvînt rostit de cei trei. Nu-și spuneau secrete, sporovăiau cu însuflețire așa cum fac rudele apropiate cînd se întîlnesc după o despărțire îndelungată, în vremea căreia au fost mereu cu gîndul unii la alții. Dar nu vorbele le asculta Eustacia ; nici nu și-ar fi amintit ce vorbe rostiseră. Asculta doar vocea care nouă zecimi de timp tăcea— vocea care-i urase „bună seara". Cîteodată vorbitorul spunea „da", alteori „nu" ; și alteori întreba de cîte un moșneag de prin partea locului. La un moment dat, fata fu uimită auzindu-l pomenind despre prietenia și bucuria cu care îl întîmpinau dealurile din jur.

Cele trei voci se îndepărtară și pieriră. Dar îi fusese dat să-l audă și tot restul lumii dispăruse. Nici o altă întîmplare n-ar fi tulburat-o într-atît. Își petrecuse după amiaza închipuindu-și cît farmec trebuia să aibă un bărbat care venea de-a dreptul de la Paris, care era îmbibat de atmosfera acelui oraș fascinant și familiarizat cu toate frumusețile sale. Și acest bărbat o salutase. Curînd după ce siluetele se făcură nevăzute, Eustacia uită vocile celor două femei ; în schimb, cea a vorbitorului îi rămase întipărită în minte. Să fi avut vocea lui Clym — căci el fusese — ceva deosebit ? Nicidecum : doar faptul că, după glas, cel care rostise bună seara părea un om cu toate posibilitățile emotive intacte. Cu ajutorul imaginației, Eustacia reuși să-i facă portretul. La o singură întrebare nu găsi răspuns. Ce fel de gusturi avea oare bărbatul căruia dealurile triste ale ținutului îi păreau vesele și prietenoase ?

În asemenea împrejurări, mii de gînduri trec prin mintea înfierbîntată a unei femei ; și, cu fiecare gînd, trăsăturile se schimbă abia perceptibil și chipul capătă o altă expresie. Pe fața Eustaciei expresiile se schimbară în succesiune ritmică. Se înflăcără ; apoi flacăra se stinse cînd fata își aminti cît de înșelătoare e închipuirea ; dar prinse din nou curaj, se înflăcără iar, și iar se stinse.

Transformările alcătuiră un ciclu ce repeta ciclul viziunilor care i se perindau prin minte.

Eustacia intră în casă ; era emoționată. Bunicul ei stătea lîngă foc și răscolea tăciunii din vatră încercînd să întoarcă bucățile de turbă cu fața aprinsă în sus ; colțul de lîngă cămin, înroșit de lumina jăraticului, părea un cuptor aprins.

— Cum de nu ne-am împrietenit noi cu familia Yeobright ? întrebă fata înaintînd spre foc și întinzînd mîinile deasupra lui ca să și le încălzească. Mi-ar plăcea să fim prieteni. Cred că sînt oameni drăguți.

— Să mă spînzuri dacă știu de ce, răspunse căpitanul. Bătrînul mi-era tare simpatic, cu toate că era necioplit ca un gard de nuiele. Dar tot nu te-ai fi dus pe la ei, chiar dacă puteai, sînt sigur.

— De ce ?

— Prea s-au învățat cu viața de țară ca să fie pe gustul tău de orășeancă. Își petrec mare parte din timp în bucătărie, beau idromel și vin de soc, și presară nisip pe jos ca să nu se murdărească podeaua. Un fel de trai care mie mi se pare înțelept, dar mă întreb dacă ție ți-ar place ?

— Credeam că doamna Yeobright e o cucoană ? Nu-i fată de preot, așa știam parcă ?

— Da, dar a fost nevoie să se dea după bărbat'su ; și am impresia că, cu timpul, s-a obișnuit destul de bine cu traiul ăsta. A, stai că-mi aduc aminte : am jignit-o o dată fără să vreau și de-atunci n-am mai văzut-o.

Noaptea care urmă, fu o noapte plină de evenimente pentru creierul Eustaciei. O noapte de neuitat. Visă un vis, cum puține ființe pe lume — de la Nabucodonosor pînă la olarul din Swaffham — vreodată visară. Cu siguranță că nici o altă fată care a trecut prin ceea ce trecea Eustacia acum, n-a visat niciodată un vis atît de complex, de uluitor și de palpitant. Avea tot atîtea meandre ca labirintul Cretan, tot atîtea fluctuații ca luminile Nordului, tot atîtea culori cît straturile de flori în luna iunie și forfoteau tot atîtea personaje cît la o încoronare. Reginei Sheherezada visul i s-ar fi părut foarte oarecare ; iar unei fete, călătorită pe la Curțile Europei, cine știe dacă i-ar fi deșteptat interesul. Dar în contextul vieții ei, Eustaciei i se păru minunat așa cum numai un vis poate fi.

Totuşi, printre decorurile strălucitoare în care se desfăşurau scenele fantastice ale visului, întrezărea din cînd în cînd landa ca un fundal pierdut în ceaţă. Se făcea că dansa în acordurile unei muzici divine cu un bărbat îmbrăcat într-o armură de argint, acelaşi bărbat alături de care trecuse toate episoadele năucitoare de pînă atunci şi care avea faţa ascunsă de viziera coifului. Vraja dansului o ameţise. De după coiful lucitor, picurau şoaptele dulci care o făceau să se simtă ca-n paradis. Deodată, ei doi se desprinseră de restul dansatorilor şi, într-o rotire de vals, se cufundară în fundul unui iaz din landă de unde ajunseră într-un loc încununat de o aureolă orbitoare sub arcuri de curcubee. „Aici" spuse vocea de lîngă ea ; privi în sus roşind şi-l văzu ridicînd viziera coifului ca s-o sărute. Exact în clipa aceea auzi un pocnet şi totul se nărui ca un castel din cărţi de joc. Scoase un strigăt :

— Ah, măcar să-l fi văzut la faţă !

Eustacia se trezi din somn. Zgomotul care-i curmase visul fusese făcut de servitoare cînd ridicase obloanele de jos, să lase palida lumină de toamnă să pătrundă în casă. „Ah, măcar să-l fi văzut la faţă ! repetă Eustacia. Era desigur domnul Yeobright !"

Cînd se dezmetici, îşi dădu seama că multe crîmpeie ale visului îşi aveau originea în imaginile şi închipuirile din ajun. Descoperirea aceasta nu-l împiedică însă cîtuşi de puţin să devină un combustibil excelent care să alimenteze o nouă înflăcărare. Fata se afla la hotarul dintre dragoste şi indiferenţă, în stadiul denumit „înclinaţie", perioadă întîlnită în istoria celor mai mari pasiuni, cînd cea mai plăpîndă undă de voinţă e hotărîtoare.

Eustacia era pe jumătate îndrăgostită de o nălucă. Dragostea ei, născută din închipuire, îi întunecase mintea dar îi înălţase sufletul. Dacă ar fi fost capabilă de mai multă pondere şi ar fi stat să judece cît de puţin, emoţia ei s-ar fi potolit sau s-ar fi destrămat cu desăvîrşire. Dacă n-ar fi fost atît de mîndră, ar fi cutreierat prin Blooms-End unde trăia familia Yeobright, pînă ce l-ar fi întîlnit. Nu făcu nici una nici alta. Şi ţinînd seama de starea în care se afla, se comportă ca cea mai cuminte fată ; cam de două sau trei ori pe zi ieşi să se plimbe pe dealurile Egdonului, cercetînd cu ochii meleagurile.

Prima oară se întoarse fără să-l fi întîlnit.

Și în cursul celei de a doua plimbări, hoinări tot singură.

A treia oară, se lăsase o ceață deasă ; iscodi priveliștea, fără prea mare speranță însă. Chiar dacă ar fi fost la o distanță de zece yarzi, tot nu l-ar fi văzut.

La a patra încercare de a-l întîlni începu să toarnă cu găleata și fu nevoită să intre în casă.

A cincea oară, fu într-o după masă : vremea era frumoasă și se plimbă pînă ajunse la marginea văii unde începea Blooms-End. Gardul alb de nuiele era la numai jumătate de milă de ea ; dar nici de rîndul acesta el nu-i apăru în calea privirilor. Se întoarse cu inima frîntă, ruşinîndu-se de slăbiciunea ei. Luă hotărîrea de a nu-l mai căuta pe bărbatul întors de la Paris.

Dar adesea soarta îți joacă festa, ca o femeie cochetă ; de îndată ce Eustacia luă această hotărîre, iată că se ivi prilejul îndelung aşteptat de a-l vedea.

IV.

Eustacia purcede la o aventură

În seara zilei de 23 Decembrie, ultima zi de aşteptare, Eustacia era singură acasă. Ultimul ceas și-l petrecuse meditînd cu tristețe asupra unei veşti de curînd auzită, anume că vizita lui Yeobright avea să fie de scurtă durată și că va pleca în cursul săptămînii viitoare.

„E normal îşi spuse în sinea ei. Un om care duce o viață activă într-un oraş atît de vesel nu-și poate îngădui să zăbovească mult timp la Egdon Heath". Să se întîlnească față în față cu omul a cărui voce îi trezise imaginația, într-un răstimp aşa de scurt, nu mai era cu putință, decît doar dacă ar fi bîntuit ca un prihor în jurul casei în care locuia maică-sa ; ceea ce ar fi fost însă și greu și necuvenit.

Mijlocul la care recurg în asemenea împrejurări fetele și bărbații în provincie, este mersul la biserică. În oricare sat sau orăşel de provincie obişnuit, poți fi

sigur că în ziua de Crăciun sau în duminica următoare, toți cei reîntorși de sărbători acasă — dacă vîrsta sau plictisul nu i-a făcut încă să-și piardă plăcerea de a vedea și de a se lăsa văzuți — vor lua loc într-o stranã a bisericii, făloși de perspectivele și hainele lor noi. Slujba din zilele de Crăciun ia astfel înfățișarea unei parade a celebrităților născute prin partea locului. Aici, fetele care tot timpul anului au fost date uitării, cercetează cu coada ochilor pironiți în cartea de rugăciuni, chipurile flăcăilor nestatornici, nutrind fiecare în inimă speranța că iubitul care o părăsise, o dată sătul de noutăți, va reveni la vechea lui dragoste. Și tot aici, o fată de curînd stabilită în ținut, ca Eustacia, se poate uita în voie la băștinașul plecat înainte de venirea ei și decide dacă e vrednic ca după plecarea lui, ea să încerce să cîștige prietenia părinților lui, spre a-i putea face cunoștința la viitoarea întoarcere.

Dar locuitorii răzleți pe Egdon Heath nu puteau recurge la mijlocul acesta. E drept că erau cu toții enoriași, dar în fapt nu aparțineau niciunei parohii. Cei care veneau să-și petreacă Crăciunul în cele cîteva case izolate din landă, rămîneau printre ai lor, în colțul de lîngă cămin, bînd idromel sau altă băutură, pînă cînd își luau rămas bun și plecau din nou. Inima nu le dădea ghes să înoate două-trei mile prin ploaie, zăpadă sau noroi ca să ia loc în stranã cu picioarele umede și hainele stropite pînă la gît, alături de vecinii lor care locuiau lîngă biserică și care nici nu se udau nici nu se murdăreau pe drum. Eustacia știa mai mult ca sigur că Clym nu va merge la biserică ; ar fi fost deci un efort inutil să-și înhame ponciul la docar și să pornească pe șoseaua desfundată căci tot nu l-ar fi întîlnit.

Se lăsase amurgul și ea stătea lîngă foc în sufrageria pe care în acest anotimp al anului o preferau salonului, din cauza căminului mare în care puteau arde turbă, așa cum îi plăcea căpitanului iarna. În încăpere nu se deslușea nimic în afara celor cîteva obiecte care se profilau pe cer din prichiciul ferestrei : în mijloc bătrînul ceas de sticlă și de o parte și de alta cîte o urnă veche, găsite în gorganul din ținut și în care creșteau doi cactuși cu frunze țepoase. Cineva bătu la ușă. Femeia de servici plecase ;

nici bunicul nu era acasă. După puțin, vizitatorul bătu la ușa camerei.

— Cine-i ? întrebă Eustacia,

— Vă rog, domnu' căpitan, ne dați voie...

Eustacia se ridică și merse la ușă.

— Cum de-ați avut îndrăzneala să intrați ? trebuia să așteptați la ușă.

— Domnu'căpitan ne-a spus că putem intra, răspunse flăcăul cu o voce prietenoasă.

— Da ? așa v-a spus ? întrebă Eustacia cu mai multă bunăvoință. Ce dorești, Charley ?

— Oare ne dă voie bunicul dumneavoastră să repetăm astă seară la ora 7 în magazia de lemne ?

— Ai să fi și tu printre măștile care vor juca anul ăsta ?

— Da, domnișoară, și dom' căpitan îngăduia măștilor să repete aici.

— Știu. Bine, puteți merge în magazie, dacă vreți, spuse Eustacia absentă.

Alesesră ca loc de repetiție magazia de lemne a căpitanului Vye pentru că se afla în centrul landei. Era încăpătoare cît un hambar și tocmai potrivită pentru o asemenea treabă. Băieții care alcătuiau echipa de măști locuiau împrăștiați prin diversele părți ale landei așa că întîlnindu-se aici aveau de parcurs ficcare distanțe aproximativ egale.

Eustacia disprețuia această formă populară de spectacol. Nu la fel se întîmpla și cu flăcăii care îl pregăteau, deși nici ei nu dădeau dovadă de prea mult entuziasm. O sărbătoare tradițională se deosebește de una petrecută „după tradiție" doar prin faptul că prima e de fiecare dată prilej de fierbere și voie bună, pe cînd obiceiurile străbune sînt reluate cu atîta nepăsare încît te și întrebi de ce mai sînt păstrate. Ca Baalam și alți profeți refractari, oamenii par că se supun unei forțe interioare care-i obligă să-și spună și să-și joace rolurile fie că vor, fie că nu vor. Tocmai în acest sentiment contradictoriu constă azi — în epoca noastră calpă — diferența dintre o formă de viață autentică dar fosilizată și o reproducere falsă.

Piesa înfățișa cunoscuta poveste a „Sfîntului Gheorghe" ; toți cei care nu apăreau pe scenă cum era cazul

femeilor, participau la pregătiri. Fără ajutorul surorilor și al iubitelor e greu de imaginat cum s-ar fi făcut costumele ; dar și concursul acesta avea neajunsurile lui. Cînd trebuiau să confecționeze și să decoreze armura, fetele n-ar fi respectat tradiția nici în ruptul capului ; nu se lăsau pînă nu coseau, acolo unde li se părea lor că vin bine, tot felul de noduri și funde de mătase sau catifea. Coiful, platoșa, inelele de fier din jurul gîtului, clinul de sub braț, manșeta mănușii, mîneca, toate nu erau în ochii femeilor decît niște suprafețe pe care să anine petece multicolore.

Se prea putea ca Joe care făcea parte din armata creștinilor — să aibă o iubită ; ca și Jim — care era ostaș musulman. În timp ce lucrau la costume ajungea la urechea iubitei lui Joe că iubita lui Jim festona cu mătase argintie mantia iubitului și că panglicile vizorului, care era de obicei confecționat din fișii colorate ce atîrnau cîțiva centimetri peste ochi, erau în mare parte din același material ; pe dată iubita lui Joe punea și ea mătase argintie la festonul cu pricina, și — ca să fie mai grozavă — adăuga și cîte un pompon pe fiecare umăr. Ca să nu fie nici ea mai prejos, iubita lui Jim împodobea cu funde și rozete tot costumul.

Rezultatul era că în spectacol costumul oșteanului viteaz al Creștinătății nu se mai deosebea prin nimic de cel al cavalerului turc ; și ceea ce era și mai grav, însuși Sfîntul Gheorghe ajungea de putea fi luat drept dușmanul său de moarte, Sarazinul. Iar cei ce purtau costumele, deși în sinea lor găseau confuzia dintre personaje regretabilă, nu-și puteau permite să-și jignească colaboratoarele așa încît inovațiile nu cunoșteau stavilă. Totuși o stavilă exista. Vraciul sau Doctorul își păstra mereu aceeași înfățișare : hainele întunecate, pălăria de un anumit format și sticla de leacuri de sub braț nu puteau fi luate drept ale altuia. Același lucru era valabil și pentru Moș Crăciun — un bătrîn cu toiag în mînă care întovărășea ca un proteguitor trupa în călătoriile sale de la o parohie la alta și care purta în mînă punga pentru bani.

Se făcu șapte, ora repetiției, și Eustacia auzi voci în magazia de lemne. Ieși ca să-i mai treacă gîndurile negre și merse pînă la șopronul în care se păstrau legumele și zarzavaturile, și care se sprijinea de magazie. În peretele

de chirpici era o gaură făcută mai de mult pentru porumbei ; prin ea se putea vedea în magazie. De acolo venea o lumină slabă ; Eustacia ureă pe un scaun ca să privească înăuntru. Pe o cornișă erau fixate trei torțe înalte de stuf ; la lumina lor, vreo șapte-opt flăcăi se căzneau să-și învețe rolurile, rotindu-se în cerc, ciorovăindu-se și încurcîndu-se unii pe alții. Humphrey și Sam, tăietorii de tătarcă și turbă, îi priveau ; la fel făcea și Timothy Fairway care, sprijinit de perete, sufla băieților din memorie și le povestea întîmplările cu haz și amintiri de pe vremea cînd el și alții ca el, jucau în același spectacol cu măști în locul flăcăilor tineri de acum.

— Ei lasă că sînteți destul de bine cum sînteți — spuse el. Da' pe vremea mea ne-ar fi huiduit dacă jucam așa. Harry care-l face pe Sarazin ar trebui să umble mai țanțoș iar John să nu-și mai scuipe bojocii cînd vorbește. Încolo cred că merge. Costumele sînt gata ?

— O să fie luni.

— Mi se pare că luni seară începeți să jucați ?

— Da, sîntem chemați acasă la Doamna Yeobright.

— Aha, la doamna Yeobright. Ce i-o fi venit să vă cheme ? Îmi închipuiam că la vîrsta ei s-o fi săturat de măști.

— Face petrecere la ea acasă în cinstea lui Clym, că de cînd a plecat e primul Crăciun cînd stă la Blooms-End.

Eustacia se întristă și mai mult. Deci va avea loc o petrecere în casă la familia Yeobrihgt ; și bineînțeles că pe ea n-o vor invita. Niciodată nu se dusese la asemenea întruniri, ignorîndu-le, ca nefiind demne de ea. Ce bine făcea dacă mergea ; ce ocazie minunată se ivise acum de a-l întîlni pe bărbatul către care se simțea atrasă ca de un magnet puternic. Știa că această forță ce-o împingea spre el putea crește, și în sinea ei tocmai asta dorea ; i-ar fi putut opune rezistență și atunci și-ar fi recăpătat liniștea ; dar în starea în care se afla nu mai putea rămîne, căci prea era chinuitoare.

Flăcăii și bărbații se pregăteau de plecare, iar Eustacia își reluă locul lîngă focul din cămin. Se cufundă în gînduri, dar nu pentru multă vreme. Peste cîteva minute Charley — cel care venise să ceară voie să repete în

magazie, se îndreptă către bucătărie să lase cheia. Eustacia auzindu-l deschise uşa antretului şi-l strigă :

— Charley, vino 'ncoa.

Flăcăul fu uimit. Intră pe uşa din faţă, nu fără să i se urce sîngele în obraji ; căci prezenţa acestei fete îl intimida şi pe el ca pe atîţia alţii.

Ea-i făcu semn să ia loc pe un scaun lîngă foc, apropiindu-se la rîndul ei de cealaltă parte a căminului. Se vedea prea bine după faţă că avea să dea repede în vileag motivul care-o îndemnase să-l cheme pe Charley.

— Tu pe cine faci Charley ? Cavalerul turc, nu-i aşa ? întrebă frumoasa fată privindu-l prin fumul înălţat în vatra care-i despărţea.

— Da, domnişoară, Cavalerul turc, răspunse el luîndu-şi inima în dinţi.

— Rolul tău e lung ?

— Are cam vreo nouă replici.

— Mi le spui şi mie ? Tare mi-ar plăcea să le aud.

Flăcăul surîse, apoi aprinzîndu-se ca jăratecul începu :

„Eu sînt cavalerul din Turcia
Acolo am deprins viteţia..."

Şi aşa mai departe, recită toate tiradele pînă la ultima, cea din final cînd cavalerul turc cade răpus de mîna Sfîntului Gheorghe.

Eustacia mai auzise versurile cîndva. Cînd isprăvi băiatul, le reluă fără să schimbe o iotă, fără greşeală, şi fără poticneli. Repeta aceleaşi replici, dar cît de altfel sunau !

Charley o privi uimit.

— Ce deşteaptă sînteţi ! exclamă el plin de admiraţie. Mie mi-au trebuit trei săptămîni pînă să le învăţ.

— Nu e prima oară cînd le aud, spuse ea calmă. Spune-mi, Charley, dacă te-aş ruga să faci ceva pentru mine, faci ?

— Chiar dacă mi-ar fi greu, aş face, domnişoară.

— Mă laşi să joc eu o singură dată în locul tău ?

— Vai de mine domnişoară ! Da cu hainele astea muiereşti... nu puteţi.

— Fac eu rost de altele bărbăteşti — şi de tot ce trebuie în afară de mască şi costum. Ce să-ţi dau eu ţie ca

să-mi împrumuți costumul tău și să mă lași să joc eu luni seara rolul tău, fără să spui nimănui cine sînt? Bineînțeles că va trebui să spui că tu nu poți juca și că altcineva — un văr al domnișoarei Vye de exemplu, îți ține locul. Niciunul din echipă n-a vorbit în viața lui cu mine așa că n-are cum să mă recunoască; și chiar de m-ar recunoaște, puțin îmi pasă. Spune-mi ce să-ți dau ca să faci asta pentru mine? Vrei jumătate de coroană?

Băiatul dădu din cap nemulțumit.

— Cinci șilingi?

Băiatul dădu din nou din cap.

— Nu-mi trebuie bani, spuse el, mîngîind cu podul palmei mînerul de fier al vătraiului.

— Atunci ce vrei, Charley? întrebă Eustacia dezamăgită.

— Vreau ce n-ați vrut atunci la serbarea din mai, spuse băiatul în șoaptă fără să ridice privirea și continuînd să mîngîie vătraiul.

— Da, mi-aduc aminte, rosti Eustacia, devenind deodată mai distantă. Voiai parcă să ne ținem de mînă și să intrăm în joc, nu-i așa?

— Jumătate de oră domnișoară, și fac ce-mi cereți.

Eustacia îl privi cu băgare de seamă. Avea cu trei ani mai puțin ca ea, deși după îndrăzneală nu s-ar fi zis.

— „Jumătate de oră" ce? întrebă ea deși înțelesese despre ce era vorba.

— Să ne ținem de mînă.

Fata tăcu. Apoi se tocmi:

— Un sfert de oră n-ajunge?

— Ba da, domnișoară Eustacia, dacă-mi dați voie să vă și sărut mîna. Un sfert de oră. Și jur să fac tot ce-mi stă în putință ca să jucați în locul meu fără să spun la nimeni nimic. Da nu credeți că s-ar putea să vă recunoască cineva după glas?

— S-ar putea. Da — o să iau o pietricică în gură și o să mi-l schimb. Deci ne-am înțeles; îți dau voie să mă ții de mînă un sfert de oră de îndată ce-mi aduci costumul, sabia și masca. Acum poți pleca.

Charley plecă, iar Eustacia descoperi un nou sens vieții. Avea, în sfîrșit, ceva de făcut: exista pe lume un om pe care voia să-l vadă, și găsise o cale neobișnuită.

„Ah ! suspină în sinea ei, un țel în viață, iată ce-mi lipsește mie !“

Manifestările Eustaciei erau de obicei destul de potolite ; pasiunile o copleșeau, n-o înviorau. Fiind rare, pornirile ei erau însă cu atît mai impetuoase.

Că ar putea fi recunoscută n-o îngrijora prea tare. Partenerii cu care trebuia să joace nu aveau de unde s-o știe. Cu musafirii nu se întîmpla același lucru. Dar la urma urmei, chiar dacă ar fi bănuit cine este, nu se întîmpla nici o nenorocire : Ar fi descoperit prezența ei, și nimic mai mult ; motivul pentru care se afla printre ei, n-ar fi fost dat în vileag. Ar fi privit fapta ca pe un capriciu oarecare al unei fete pe care și așa o socoteau destul de ciudată. Că ea făcea cu o intenție foarte serioasă ceea ce nu se face decît în glumă, ar fi rămas mai departe o taină știută doar de ea.

În seara următoare, Eustacia se așeză la ușa magaziei de lemne așteptînd amurgul, o dată cu care trebuia să vină Charley să-i aducă costumul. Bunicul ei era acasă așa că nu-și putea primi complicele în casă.

Cînd apăru, privit în perspectiva landei întunecate, era ca o muscă pe spatele unui negru ; cărase toate lucrurile și drumul îi tăiase răsuflarea.

— Aici aveți tot ce vă trebuie, șopti el punînd bocceaua în prag. Și acum, domnișoară Eustacia...

— Plata. Sînt gata. Ți-am dat doar cuvîntul.

Se sprijini de canatul ușii și-i întinse mîna. Charley o luă într-ale sale cu o gingășie ce nu-și găsește asemănarea decît poate în a copilului care ține în mînă o vrabie rănită.

— Da' aveți mănușa ! spuse el cu reproș.

— Ieșisem să mă plimb, îl lămuri ea.

— Bine, dar...

— Ai dreptate, nu-i cinstit.

Își scoase mănușa și-i întinse mîna goală.

Clipele treceau una după alta, și cei doi stăteau așa fără să scoată nici o vorbă, fiecare cufundat în gîndurile lui, privind peisajul întunecat.

— Parcă nu le-aș consuma toate astă seară, spuse Charley, melancolic după ce trecuseră vreo șase sau opt

minute, mîngîindu-i mîna. Pot să mai păstrez cîteva minute pe altă dată ?

— Cum vrei, spuse ea fără urmă de emoție în glas. Dar să nu dureze mai mult de-o săptămînă. Vreau să te rog ceva : așteaptă puțin pînă îmi pun costumul și vezi apoi dacă fac rolul cum trebuie. Dar mai întîi stai să mă uit în casă.

Intră și dispăru cîteva minute. Bunicul dormea adînc în fotoliul de lîngă foc.

— Acum, spuse ea cînd se întoarse, du-te și fă cîțiva pași în grădină, și cînd sînt gata te chem.

Charley aștepta plimbîndu-se, cînd deodată auzi un fluierat ușor. Se înapoie în ușa magaziei.

— Ați fluierat, domnișoară Vye ?

— Da ; intră, o auzi el pe Eustacia ascunsă în întunericul încăperii. Nu pot aprinde lumina pînă cînd nu închizi ușa. ca să nu se vadă de afară. Dacă poți ajunge pe întuneric, pune te rog pălăria în dreptul găurii din perete.

Charley făcu cum i se porunci și cînd se aprinse lumina, o văzu pe Eustacia preschimbată în băiat, îmbrăcată în costumul multicolor și înarmată din cap pînă în picioare. Se prea poate că sub privirea lui uluită, fata să fi roșit ; dar din cauza panglicilor care țineau loc de vizor și atîrnau de coif, acoperindu-i fața, nu se putea ști după chip dacă se simțea — cum ar fi fost firesc — rușinată sau stingherită că purta haine bărbătești.

— Îmi vine destul de bine, spuse ea contemplîndu-și halatul alb, numai că mînecile tunicii — sau cum s-o fi chemînd — sînt cam lungi. Poalele halatului le pot scurta cu un tiv. Acum, fii atent.

Și Eustacia începu să recite, umblînd voinicește de colo pînă colo, lovind cu spada în dreapta sau stînga, după cum cerea textul, respectînd întru totul stilul acestui fel de spectacol. Charley, plin de admirație, făcu observațiile cuvenite pe tonul cel mai cald cu putință, simțind încă în mîna lui atingerea mîinii ei.

— Și acum să vedem ce le spunem celorlalți. În primul rînd, unde vă întîlniți înainte de a porni spre casa doamnei Yeobright ?

— Ne gîndeam să ne întîlnim aici, dacă n-aveţi nimic împotrivă, domnişoară. La ora opt, ca să fim la nouă acolo.

— Bun. Tu, bineînţeles nu apari. Merg eu în locul tău, cu vreo cinci minute întîrziere, gata îmbrăcată şi le spun că nu poţi veni. Ca motivul să pară cît mai adevărat, cred că ar fi bine să te duci trimis de mine. Cei doi ponei ai noştri au obiceiul să rătăcească prin livezi ; mîine seară mergi să vezi pe unde umblă. Restul lasă pe mine. Şi acum poţi pleca.

— Da, domnişoară. Dar, dacă nu vă supăraţi, aş vrea ca înainte de a pleca să-mi mai daţi un minut ce mi-aţi promis.

Eustacia îi întinse din nou mîna.

— Un minut, spuse, dar i-o lăsă pînă ce trecură şapte sau opt minute.

Apoi, recăpătîndu-şi demnitatea, se retraseră ea şi mîna ei, la oarecare distanţă. Plata o dată achitată, fata ridică între ei doi un zid de netrecut.

— Ei, s-a terminat, şi n-aş fi vrut să consum toate minutele azi, spuse el cu un oftat.

— Ai primit ce ţi se cuvenea, spuse ea întorcîndu-i spatele.

— Aşa-i, domnişoară. Ce să-i faci, s-a terminat. Nu-mi mai rămîne decît să mă întorc acasă.

V

La lumina lunii

În seara următoare, flăcăii se adunară la locul stabilit, aşteptînd să-şi facă apariţia cavalerul turc.

— După ceasul de la han e opt douăzeci, şi Charley încă n-a venit.

— La Blooms-End nu-i decît opt şi zece.

— Fără zece, la ceasul lui Grandfer Cantle.

— Iar al căpitanului, opt şi zece.

În cuprinsul Egdon, măsurarea timpului era arbitrară. Stabilirea orei isca veşnic discuţii între adepţii diverselor

doctrine ale cătunelor de care ţineau. Unele dintre aceste doctrine aveau aceeaşi rădăcină din care abia mai tîrziu se ramificaseră ; altele însă fuseseră de la început divergente. Astfel estul ţinutului Egdon credea în ora hanului „Femeia amuţită", iar vestul în cea de la Blooms-End. Ceasul lui Grandfer Cantle avusese şi el în decursul anilor mulţi adepţi a căror credinţă însă slăbise de cînd moşneagul îmbătrînise. Flăcăii adunaţi din toate colţurile Egdonului aveau aşadar fiecare o părere proprie asupra punctualităţii ; acceptînd o soluţie de compromis, hotărîră să mai aştepte puţin.

Eustacia era la pîndă, şi-i privea prin gaura din perete ; văzînd că a sosit momentul să apară, apăsă pe clanţa uşii şi intră cu îndrăzneală. De bunicul ei nu avea de ce să se teamă, căci era de mult la hanul „Femeia amuţită".

— În sfîrşit, iată-l pe Charley ! De ce ai întîrziat atîta ?

— Nu sînt Charley, rosti Cavalerul turc de după vizor. Sînt un văr al domnişoarei Vye şi am venit să-i ţin locul. Charley a fost nevoit să meargă după ponei care au scăpat într-o livadă, şi cum nu putea să se înapoieze pînă seara, m-am învoit să joc eu rolul lui ; îl ştiu la fel de bine ca el.

Flăcăii impresionaţi de portul ei frumos, de silueta elegantă şi de comportarea demnă, îşi dădură seama că dacă noul venit cunoştea rolul, schimbul era în folosul lor.

— N-ar fi nici o pagubă, dacă n-ai fi aşa de tînăr, spuse Sfîntul Gheorghe.

Vocea Eustaciei era ceva mai cristalină şi mai melodioasă decît a lui Charley.

— Ştiu rolul la perfecţie, vă asigur, spuse Eustacia hotărîtă. Pentru a-şi atinge scopul, n-avea nevoie decît de îndrăzneală, de aceea fata-şi luă curajul cu amîndouă mîinile. Ce mai staţi pe gînduri ? Haideţi să facem o probă. Vă garantez că n-o să mă prindeţi cu nici o greşeală.

Trecură iute piesa în revistă şi flăcăii fură încîntaţi de Cavalerul turc. La opt şi jumătate, stinseră lumînările şi o luară prin landă spre casa din Blooms-End, a doamnei Yeobright.

În noaptea aceea, copacii erau îmbrăcaţi în chiciură, şi luna, deşi abia în primul pătrar, arunca o lumină

vaporoasă peste siluetele fantastice ale cetei de băieți costumați, cu penele și panglicile fluturînd și foșnind ca frunzele toamna. Poteca lor nu-i călăuzea peste Rainbarrow ci prin valea care lăsa la est gorganul centenar. Pe o lățime de vreo zece iarzi, fundul văii era încă verde iar oglinzile de gheață prinse de fiece firicel de iarbă păreau că se mișcă toate, o dată cu umbrele flăcăilor. De o parte și de alta, desișurile de tătarcă și bălării erau mai întunecate ca niciodată ; lumina unei luni neîmplinite n-avea putere destulă să argintească o asemenea întindere mohorîtă.

După o jumătate de oră de umblet și sporovăială, cînd iarba se lăți tot mai mult pe albia văii, ceata de tineri se trezi în fața casei. La văzul ei, Eustacia, care în timpul drumului fusese cuprinsă de îngrijorare, fu din nou fericită că se avîntase într-o asemenea aventură. Venise aici să-l vadă pe omul care avea puterea să-i salveze sufletul de la moartea de fiecare zi în care se stingea. Cine era Wildeve ? Un bărbat interesant, dar nu se ridica la înălțimea năzuințelor ei. Poate că dă Dumnezeu și în seara aceasta va întîlni un adevărat erou.

Pe măsură ce se apropiau, se auzeau tot mai tare acordurile muzicii vesele din casă. Din cînd în cînd le ajungeau la urechi, acoperind partiturile celorlalte instrumente numai sunetele prelungi și joase ale serpentului, instrument de suflat nelipsit în vremea aceea din orchestrele populare ; urma apoi, străbătînd aceeași cale, tropăitul săltăreț al dansatorilor. Distanța micșorîndu-se, sunetele disparate se împreunară compunînd melodia cunoscutului cîntec „Dragostea lui Nancy".

Desigur era și el acolo. Cu cine dansa oare ? Poate că în această clipă chiar, o femeie oarecare, mult inferioară Eustaciei, profita de împrejurare ca să-l prindă-n mreje. În timpul dansului, în mai puțin de o oră, femeia poate aprinde în inima bărbatului o flacără pentru care altfel i-ar trebui luni de zile. A face curte unei femei înainte de a o cunoaște, a o cere de nevastă înainte de a-i face curte, ignorarea succesiunii „după tipic" a sentimentelor, este apanajul celor ce trec prin viață cu pas de regi. Observîndu-i comportarea își va da de îndată seama ce fel de om era.

Întreprinzătoarea Eustacia trecu poarta gardului împreună cu ceilalți și se află în fața intrării. Ca o țeastă groasă, acoperișul de stuf acoperea casa, coborînd mult în spațiile dintre ferestrele de la etaj : fațada, pe care cădeau jucăușe razele lunii fusese la origină albă ; acum însă era în mare parte acoperită de o viță uriașă.

Zvonul de petrecere venea dindărătul ușii de la intrare, pe care nici o altă încăpere n-o despărțea de cea în care se dansa. De scîndurile ei se frecau foșnind rochiile dansatoarelor și se izbeau umerii dansatorilor. Eustacia, deși locuia la numai două mile distanță, nu văzuse niciodată cum arăta pe dinăuntru această veche casă bătrînească. Căpitanul Vye și familia Yeobright nu se prea frecventaseră, căci primul venise pe aceste meleaguri ca străin și cumpărase casa de mult părăsită de la Mistover Knap, cu puțin înainte de moartea soțului doamnei Yeobright ; o dată cu acest eveniment tragic și cu plecarea fiului se rupseseră orice fel de relații.

— Cum, ușa asta nu dă mai întîi în antret ? întrebă Eustacia oprindu-se cu ceata în fața intrării.

— Nu, răspunse băiatul care-l făcea pe Sarazin ; ușa dă direct în salonul în care are loc petrecerea.

— Deci nu putem deschide ușa fără să oprim dansul ?

— Așa-i. Trebuie să stăm aici pînă se isprăvește, căci ușa din dos se încuie totdeauna de cum se lasă noaptea.

— N-o să ne facă ei s-așteptăm prea mult, spuse Moș Crăciun. Dar faptele nu prea confirmară proorocirea lui. Abia se sfîrșea o melodie că instrumentele atacau una nouă cu atîta foc, de parcă ar fi fost la prima. Acuma tocmai începură cunoscutul „Vis al diavolului“ un cîntec dintr-acelea fără introducere, mijloc sau încheiere, care mai mult ca oricare altul îți dă impresia că nu se mai sfîrșește niciodată. Cei ce stăteau afară sub lumina lunii își puteau da seama destul de bine de vijelia jocului, după numărul izbiturilor de picioare pe care le îndura ușa la fiecare rotire mai vertiginoasă, dezlănțuită de vijelia notelor.

Primele cinci minute de tras cu urechea trecură destul de repede. În curînd se făcură zece, apoi cincisprezece, fără ca îndrăcitul dans să dea vreun semn că are de gînd să se încheie. Rîsetele, loviturile și bubuitu-

rile în ușă erau la fel de zdravene, în schimb plăcerea de a sta afară scăzuse mult.

— De ce dă doamna Yeobright petreceri dintr-astea? întrebă Eustacia oarecum mirată de atîta voie bună.

— Și încă petrecerea asta nu-i așa grozavă ca altele. A chemat oamenii simpli — vecinii și fermierii — fără să facă vreo osebire, ca să le dea o masă bună și să chefuiască. Ea și cu fiu-su îi servesc.

— Îhî, făcu Eustacia.

— Cred că ăsta-i ultimul acord, spuse Sfîntul Gheorghe cu urechea lipită de scîndura ușii. I-am auzit pe doi, un flăcău și o fată, cînd treceau prin colțul ăsta vorbind, și el i-a spus ei: „Ah! drăguța mea, ce păcat! S-a terminat!"

— Slavă celui de sus, spuse Cavalerul turc jucînd în loc și luîndu-și lancea, căci avea o lance ca toți ceilalți băieți. Ghetele-i fiind dintr-o piele mai subțire ca ale flăcăilor, avea picioarele ude și înghețate.

— Să n-am parte să joc cum trebuie astă seară dacă ăștia nu ne mai țin zece minute pe dinafară, spuse Oșteanul cel viteaz, care auzind cum orchestra atacă o nouă melodie pe ultimele note ale cîntecului, se plecase să se uite pe gaura cheii.

— N-o să ție mult, ăsta-i un joc de șase, spuse Doctorul.

— Ce-ar fi să intrăm să ne prindem și noi în joc? Doar n-am venit nechemați, spuse Sarazinul.

— Nici gînd să facem una ca asta, replică Eustacia autoritar, măsurînd cu pași eleganți distanța dintre ușă și gard, ca să se încălzească. Nu se cade să dăm buzna peste ei că le stricăm dansul.

— Ia te uită ce se crede ăsta, doar pentru că are puțin mai multă carte ca noi, comentă Doctorul.

— Du-te la dracu'! spuse Eustacia.

Trei sau patru dintre băieți se sfătuiră în șoaptă, apoi unul se întoarse către ea:

— Mă rog frumos, am vrea să ne spui ceva, începu el cu grijă. Nu cumva ești Miss Vye? Că noi așa gîndim că ești.

— N-aveți decît să gîndiți ce vreți, spuse Eustacia răspicat. Dar luați bine aminte că unor băieți cumsecade nu le șade bine să vorbească pe seama unei doamne.

— N-o să spunem la nimeni, domnișoară. Pe cuvînt de cinste.

— Vă mulțumesc, răspunse ea.

În clipa aceea viorile mai oftară o ultimă dată și serpentul scoase un sunet puternic de era cît p-aci să sară acoperișul. Judecînd după tăcerea relativă care urmă, dansul luase sfîrșit iar dansatorii se așezaseră pe scaune; atunci Moș Crăciun apăsă pe clanță și-și băgă capul pe ușă.

— Colindătorii! Colindătorii, strigară în cor cîțiva oaspeți. Faceți loc colindătorilor.

Adus de spate, Moș Crăciun își făcu intrarea rotindu-și toiagul să facă loc de joc actorilor; între timp, în versuri frumoase aduse la cunoștința celor de față că a venit chiar de va fi, chiar de nu va fi bine primit, încheindu-și cuvîntarea astfel:

„Stați puțin și ne-ascultați
Toți de-aci, vecini și frați
Pe Sin' Gheorghe-l veți vedea
Cum lupta și învingea."

Într-un capăt al încăperii musafirii își căutau loc să șadă, scripcarul schimba coarda ruptă la vioară, cel care sufla în serpent își curăța mușțiucul iar flăcăii începură povestea Sfîntului Gheorghe. Oșteanul cel viteaz atacă primul, adresîndu-se Sfîntului Gheorghe.

„Eu sînt oșteanul cel viteaz
Ș-am venit pe-o zi ca az...

și așa mai departe. Partitura lui se încheia cu provocarea aruncată necredincioșilor după care urma intrarea în scenă a Eustaciei.

„Eu sînt Cavalerul din Turcia
Acolo am deprins vitejia
Oșteanu-acesta va muri
Sîngele-n vine-i se va răci."

În vreme ce declamau, Eustacia ținea capul sus și vorbea pe o voce cît putea mai groasă, nestingherită de privirile iscoditoare ale asistenței. Dar atenția ei fiind concentrată asupra manierei de a juca fără ca ceilalți s-o recunoască, și ochii fiindu-i neacomodați cu noutatea locului, cu lumina lumînărilor și panglicile vizorului care-i acopereau chipul, îi fu cu neputință să deslușească limpede cine se afla printre spectatori. La capătul cel mai îndepărtat al unei mese plină cu lumînări, putu distinge cîteva fețe, atîta tot.

Între timp, Jim Starks, în rolul Oșteanului viteaz, făcuse un pas înainte și aruncîndu-i o privire crîncenă răspunse :

„De ești Cavalerul din Turcia
Atunci arată-ți vitejia."

Și se încăierară ; rezultatul luptei fu o lovitură mai puternică decît cerea arta interpretativă, dată de Eustacia lui Jim, care, în dorința de a fi cît mai veridic, se prăvăli ca un buștean pe podeaua de piatră de era să-i sară brațul din încheietură. Mai urmară cîteva replici ale Cavalerului turc — spuse cam prea încet — în care acesta se lăuda că e gata să-l înfrunte pe Sfîntul Gheorghe și ostașii săi, apoi își făcu triumfal intrarea Sfîntul Gheorghe recitînd binecunoscutele versuri :

„Eu sînt Sfîntul Gheorghe cel vestit,
Cu spada-n mînă sînt cumplit
A Egipetului rege fiica sa în dar mi-a dat
Cînd eu țara lui mănoasă, de balaur am scăpat.
Ce muritor oare cutează
Să-nfrunte spada mea viteză ?"

Interpretul era băiatul care o recunoscuse primul pe Eustacia ; cînd ea, în rolul turcului, îl înfruntă așa cum cerea textul și se luară la bătaie, tînărul își mînui sabia cu multă atenție ca nu cumva s-o lovească. Rănit, Cavalerul căzu sprijinindu-se pe unul din genunchi. Intră Doctorul — îi dădu să bea o înghițitură din sticla ce-o purta sub braț. Cavalerul își reveni și lupta reîncepu. Dar forțele îl părăsiră cu încetul și în cele din urmă își

dete sufletul; turcul murea în această dramă venerabilă la fel de greu ca în zilele noastre.

Această prăbuşire treptată era de fapt unul din motivele care o determinaseră pe Eustacia să aleagă rolul, deşi partitura cavalerului turc nu era dintre cele mai scurte. Căderea bruscă de pe verticală pe orizontală cu care se încheiau mai toate partiturile personajelor războinice nu era o mişcare destul de elegantă pentru o fată. În schimb, era uşor să mori ca turcul, pe încetul.

Eustacia zăcea printre cei răpuşi, însă nu culcată pe podea căci reuşise să cadă într-o poziţie oblică cu capul ridicat, sprijinindu-se de pendula masivă din colţ. Spectacolul se desfăşura în continuare, urmară scenele dintre Sfîntul Gheorghe, Sarazin, Doctor şi Moş Crăciun; Eustacia nemaiavînd nimic de făcut, găsi în sfîrşit prilejul să cerceteze locul şi să-l caute din ochi pe cel pentru care venise.

VI

Cei doi stau faţă-n faţă

Camera fusese aranjată pentru dans, iar masa mare de stejar dată la perete, formînd un paravan în faţa căminului. La ambele capete, în spatele ei şi în colţul de lîngă cămin, se aşezaseră musafirii gîfiind şi cu feţele aprinse; printre ei Eustacia recunoscu cîţiva dintre oamenii mai înstăriţi din ţinut. Aşa cum se aşteptase, Thomasin nu se afla în încăpere şi Eustacia îşi aminti că de afară văzuse lumină la una din ferestrele de la etaj; probabil că era fereastra camerei lui Thomasin. Din fotoliul de la gura căminului, ieşeau un nas, o bărbie, două mîini, doi genunchi şi nişte degete de la picioare care toate laolaltă îl alcătuiau pe Grandfer Cantle, invitat în calitate de ajutor al doamnei Yeobright la grădinărit. Din vulcanul de turbă din faţa lui, se ridica un fum gros care răzbătea prin crăpăturile hornului, se

încolăcea în jurul solniței, apoi se pierdea printre bucatele de pe masă.

Curînd privirea i se îndreptă spre altă parte a odăii. La celălalt capăt al căminului era vechea bancă cu spătar înalt, accesoriu nelipsit de lîngă un cămin cu deschidere mare, în care fumul se împrăștie numai la o adiere mai puternică. Această bancă cu spătarul ei înalt reprezintă pentru vatra demodată de pe timpuri ceea ce reprezintă pentru un ogor bătut de vînturi cordonul de copaci plantați spre est, sau pentru o grădină, gardul de la nord. Dincolo de spătar, lumînările pîlpîiau, buclele de păr se zburleau, femeile tinere tremurau și bătrînii strănutau. La adăpostul lui însă, era ca-n rai. Nu trăgea cîtuși de puțin, iar cei care ședeau pe bancă, erau pătrunși de dogoarea focului nu numai în obraji și, învăluiți în căldura lui binefăcătoare, se porneau pe cîntece și snoave.

Dar nu cei așezați pe bancă o interesau pe Eustacia. Deasupra capetelor lor, profilat pe lemnul de culoare închisă, se detașa un chip. Era al lui Clement Yeobright, sau Clym cum îi spuneau locuitorii ținutului, care se sprijinea de una din marginile spătarului; Eustacia știa că nu putea fi decît al lui. Deodată spațiul în centrul căruia se afla fața lui Clym căpătă în ochii fetei intensitatea unui tablou de Rembrandt. De unde stătea, îl putea vedea din cap pînă-n picioare, dar toată atenția ei se concentrase asupra chipului care, privit astfel, căpăta o forță stranie.

Un om de vîrstă mijlocie l-ar fi luat pe Clym drept tînăr, deși unui tînăr i s-ar fi părut matur. Pentru că trăsăturile sale purtau nu atît urmele anilor cît cele lăsate de experiența vieții. Chiar dacă însumează numărul de ani trăiți de Jared, Mahalaleel și alți oameni din epoci antediluviene la un loc, vîrsta omului modern se calculează după intensitatea cu care trăiește.

Avea trăsături bine croite, chiar frumoase. Dar dinăuntru, mintea îi modelase chipul și însemnase în el, ca pe o tăblie, tot ce nu putuse uita. Curînd frumusețea avea să fie mîncată de acest parazit care se numește gînd, și care s-ar fi putut hrăni din vlaga unei fețe căreia n-ar fi avut ce să-i strice. Dacă cerul l-ar fi ferit pe tînărul Yeobright de obositoarea deprindere de a

medita, lumea ar fi spus: „Ce bărbat frumos!" Dacă aceeași minte s-ar fi ascuns sub trăsături mai accentuate, lumea l-ar fi considerat un meditativ; dar discrepanța dintre tensiunea interioară și simetria exterioară, îi dădea o înfățișare bizară.

Oamenii care începeau prin a-l privi, sfîrșeau prin a-i citi gîndurile. Fața lui era ca o carte deschisă. Fără să fi fost crestată de cute adînci, purta totuși semnele unei puteri de percepție exacerbate, caracteristice celor ce-și petrec primii patru sau cinci ani după încheierea unor studii mai mult sau mai puțin captivante, muncind cu sîrguință. Încă de pe acum, expresia lui Clym sugera o mărturie că pentru trup, gîndul e o boală și că frumusețea fizică ideală este incompatibilă cu sensibilitatea excesivă și voința de a pătrunde toate înțelesurile. Mintea își trage substanța din aceeași sevă de care are și trupul nevoie; viăguirea la care duce alimentarea a două canale de scurgere dintr-o singură sursă de energie, începuse să se facă văzută în înfățișarea lui Clym.

În fața unor anumiți oameni, filosoful meditează cu părere de rău că gînditorii nu sînt decît materie pieritoare, iar artistul că materia pieritoare trebuie să gîndească. Și unul și altul, observîndu-l pe Yeobright ar fi deplîns — fiecare de pe poziția sa — interdependența reciproc destructivă dintre materie și spirit.

Optimismul său înnăscut lupta să alunge pesimismul parazitar, dar nu izbutea pe deplin. Clym părea un singuratic, expresia lui însă spunea mai mult. Cum se întîmplă în cazul unor naturi generoase, fărîma de dumnezeire încătușată ignobil în efemera carcasă umană, îi lumina ca o rază privirea.

Produse asupra Eustaciei o impresie fulgerătoare. Starea de maximă excitație la care ajunsese fata ar fi făcut-o desigur să-l găsească extraordinar și pe cel mai obișnuit bărbat. Prezența lui Yeobright o tulbură profund.

Luă sfîrșit și ultima parte a spectacolului: capul Sarazinului căzu, iar Sfîntul Gheorghe ieși victorios. Nimeni nu comentă piesa, cum n-ar fi comentat de altfel nici apariția ciupercilor toamna după ploaie sau a ghioceilor primăvara. Și actorii și spectatorii erau la fel de indiferenți: nu fusese decît un punct al programului

conform căruia se veseleau în fiecare Crăciun ; deci, nu era nimic de spus.

Mai urmă corul plîngăreț din final la care participară toți morții, ridicîndu-se solemn în picioare ca stafiile soldaților lui Napoleon la o trecere în revistă în miez de noapte. Apoi ușa se deschise și în prag apăru Fairway întovărășit de Christian și de încă un flăcău. Așteptaseră și ei afară sfîrșitul spectacolului, cum așteptaseră colindătorii sfîrșitul dansului.

— Intrați, intrați, îi invită doamna Yeobright, iar Clym le ieși în întîmpinare.

— Cum se face c-ați venit așa tîrziu ? Grandfer Cantle e aici de mult, și cum știam că locuiți alături ne închipuiam că o să veniți împreună.

— Aș fi venit cu mai devreme, spuse domnul Fairway, cățind către grinda de sus a peretelui să găsească un cui în care să-și pună pălăria ; dar de cel pe care-l folosea de obicei era aninat vîscul și de restul cuielor erau agățate crengi verzi cu boabe roșii culese de Thomasin. Singura soluție să se descotorosească de pălărie era s-o plaseze în echilibru între candelabru și pendulă.

— Aș fi venit cu mai devreme, reluă el pe un ton mai grav, da' știu cu cum e la petreceri de astea că geme casa de lume, și gîndeam să nu viu pînă nu se mai potolesc oamenii puțin.

— Tot așa gîndeam și eu, doamnă Yeobright, spuse Christian cu toată seriozitatea ; numai că vedeți, tata murea de nerăbdare și a plecat de acasă înainte de înserare. I-am spus eu lui că nu șade frumos unui om bătrîn să vină prea devreme, dar pe-o ureche i-a intrat și pe alta i-a ieșit.

— Asta-i bună ! Ce era să stau și s-aștept ca petrecerea s-ajungă-n toi fără mine ? La chef sînt sprinten ca un ogar ! cîrîi Grandfer Cantle din fotoliul de lîngă cămin.

Între timp, Fairway aruncă o privire iscoditoare spre Yeobright :

— Poate n-o să mă credeți, oameni buni — spuse el adresîndu-se celor din încăpere — dar pe domnișorul ăsta nu l-aș fi recunoscut dacă l-aș fi întîlnit în altă parte ; tare mult s-a schimbat.

— Și dumneata te-ai schimbat, Timothy, în bine, spuse Yeobright măsurînd statura impunătoare a lui Fairway.

— Master Yeobright, ia uită-te și la mine. Nu-i așa că și eu m-am schimbat în bine ? spuse Grandfer Cantle ridicîndu-se și vîrîndu-se sub nasul lui Clym ca să devină centrul observației.

— N-avea grijă, ne uităm noi, spuse Fairway luînd în mînă luminarea și plimbînd-o prin fața hlizită a bătrînului hîtru care se căznea să fie săltăreț ca un tînăr.

— Nu te-ai schimbat mult, spuse Yeobright.

— Poate doar c-a mai întinerit, adăugă Fairway pe un ton care nu suferea contrazicere.

— Din păcate nu-i vina mea și n-am de ce mă făli — spuse bătrînul glumeț. Dar asta mi-i firea și nu pot s-o schimb ; ea poartă toată vina. Da, da, așa a fost master Cantle de cînd îl știm. Da' lui mister Clym nici la degetul cel mic nu-i ajung.

— Nici unul din noi nu-i ajunge, spuse Humphrey ca pentru sine, plin de admirație.

— Zău că nu s-ar fi găsit unul măcar din cei de față vrednic să-i stea în preajmă, dacă pe vremuri n-aș fi fost soldat în compania locală de vulturi, cum ni se zicea, că eram toți tare chipeși, spuse Grandfer Cantle. Chiar și așa, tot nu ne putem pune cu el. Da' acu' vreo patruzeci de ani nu era în tot Wessexul de Sud flăcău mai arătos ca mine, cel puțin așa se spunea. Să mă fi văzut în ziua cînd goneam cu toată compania spre străzile Budmouthului căci se zvonise că ar fi debarcat Bonaparte pe coastă. Eram nalt și drept ca plopul tînăr, aveam flintă, baionetă și pistol, și o mîndrețe de uniformă că la soare te puteai uita, dar la mine ba. Da, măi vecini, tare mai eram eu chipeș pe vremea cînd eram soldat. Atunci trebuia să mă fi văzut !

— Master Cantle seamănă la stat dinspre partea mă-si, Dumnezeu s-o ierte, spuse Timot. I-am cunoscut bine pe frații ei. Niciodată nu s-au făcut în tot Wessexul de Sud coșciuge mai lungi ca ale lor, și se spune că unul din ei, George — fie-i țărîna ușoară — tot n-a încăput — de au trebuit să-i îndoaie picioarele.

— Coșciuge, unde ? întrebă Christian apropiindu-se. I s-a arătat cumva vreo stafie cuiva, master Fairway ?

— Nu, băiete. Și nu-ți mai ieși din minți cum auzi o vorbă ; fii bărbat, răspunse Timothy mustrător.

— Voi fi, spuse Christian. Da' acu' că mă gîndesc parcă ieri seară umbra mea era întocmai ca un coșciug. Ce-o fi însemnînd oare cînd umbra cuiva seamănă cu un coșciug ? Spuneți-mi, vecini, nu-i așa că nu-i semn rău și că n-are de ce să-mi fie frică ?

— Auzi vorbă, frică ! spuse Grandfer. Pe cuvînt de cinste că mie nu mi-a fost niciodată frică de nimeni în afară de Bonaparte ; altfel n-aș fi fost ostașul care am fost. Mare păcat că nu m-ați văzut în vremea aceea !

Între timp, colindătorii se pregătiseră de plecare, dar doamna Yeobright îi oprise rugîndu-i să ia loc și să mănînce ceva. În numele tuturor, Moș Crăciun se grăbi să accepte invitația.

Eustacia fu încîntată de acest prilej de zăbavă. Ncaptea geroasă pe care trebuia s-o înfrunte i se părea și mai rece decît era în realitate. Pe de altă parte, știa că întîrzierea îi poate pricinui încurcături. Din cauza lipsei de spațiu, doamna Yeobright așează dincolo de pragul ușii care dădea spre cămăruță o bancă, pe care colindătorii se așezară la rînd. Cum ușa rămăsese deschisă, cele două încăperi formau de fapt una singură. Apoi doamna Yeobright șopti cîteva cuvinte la urechea fiului său, care traversă odaia îndreptîndu-se către ușa camerei mai mici, lovind în tăcere cu capul ramurile de vîsc, și aduse colindătorilor carne friptă și pîine, prăjituri de casă, idromel și vin vechi ; el și cu maică-sa serveau musafirii pentru că servitoarea se număra și ea printre caspeți. Colindătorii își scoaseră coifurile și începură să bea și să mănînce.

— Ia și dumneata ceva, îl îndemnă Clym pe Cavalerul turc oprindu-se cu tava în mînă în fața luptătorului. Ea însă refuză ; nu se descoperise și printre panglicile care-i ascundeau chipul nu i se zărea decît luciul ochilor.

— Nu iau nimic, mulțumesc.

— Nu vă fie cu supărare e foarte tînăr, spuse Sarazinul încercînd să-l scuze — nu e dintre cei vechi,

l-am luat cu noi doar fiindcă ălălalt n-a putut veni.

— Ia totuşi ceva, insistă Yeobright. Măcar un pahar de idromel sau de vin.

— N-ar fi rău să tragi o duşcă, spuse Sarazinul, o să-ţi ţină de cald la întoarcere.

Eustacia nu putea mînca fără să-şi descopere faţa, dar de băut putea bea. De aceea duse la gură paharul de vin care dispăru sub ploaia de panglici. Din cînd în cînd, Eustacia îşi amintea că era în primejdie de a fi recunoscută, dar simţea în acelaşi timp o bucurie fără seamăn. Atenţia pe care i-o acorda ei — de fapt nu ei, ci unui personaj cu totul imaginar — acest bărbat, primul demn să fie adorat din cîţi întîlnise pînă atunci, treziră în sufletul fetei sentimente neobişnuit de complexe. Se îndrăgostise de el pentru că apariţia lui în acest decor i se păruse aproape neverosimilă, pentru că hotărîse să se îndrăgostească de el, dar mai ales pentru că avea o chinuitoare nevoie de dragoste ca să alunge oboseala ce-i lăsase Wildeve în suflet. Crezînd că-l va iubi pe Clym împotriva voinţei ei, se sugestionase ca Lordul Lyttleton şi alţii ca el care visară că vor muri într-o zi anume, şi care într-adevăr muriră în acea zi numai datorită încrederii încăpăţînate şi morbide în visul avut. De îndată ce unei fecioare îi va trece prin cap că la o anumită oră şi într-un anumit loc se va îndrăgosti de cineva, lucrul este ca şi făcut.

Oare vreun amănunt să-l fi făcut pe Yeobright în acea clipă să ghicească sexul persoanei ascunse sub acel costum ciudat, sau să intuiască cît de mare era capacitatea ei de a simţi şi de a-i face pe alţii să simtă, sau să bănuiască diferenţa uriaşă dintre ea şi tovarăşii ei? Cînd Regina Iubirii apăruse deghizată în faţa lui Eneas, prezenţa ei degajase un parfum subtil de nemurire, care-o trădase. Dacă asemenea emanaţii misterioase pornite din pieptul răvăşit de emoţii al unei pămîntene, proiectate asupra celui ce formează obiectul pasiunii ei sînt o realitate, atunci desigur că ele îi semnalaseră lui Yeobright prezenţa Eustaciei. O privi dus pe gînduri şi căzu într-o adîncă reverie părînd să uite de ochii celor din jur. Dar clipa trecu, bărbatul se îndepărtă, iar

Eustacia bău înceţişor vinul fără să ştie ce bea. Omul pe care hotărîse dinainte că-l va iubi intră în camera cea mică şi o traversă.

După cum s-a mai spus, colindătorii luaseră loc pe o bancă al cărei capăt, din lipsă de spaţiu, ajungea pînă în cea de-a doua odaie. Eustacia intimidată se aşezase în mijlocul băncii, putînd vedea astfel ce se petrecea atît în cămăruţă cît şi în încăperea în care erau musafirii. Îl urmări cu privirea pe Clym pînă cînd acesta ajunse în extremitatea întunecoasă a odăii. Acolo se afla încă o uşă, pe care în clipa cînd Clym vru s-o deschidă, cineva din cealaltă parte o deschise, lăsînd o lumină puternică să pătrundă înăuntru.

Acel cineva era Thomasin, trasă la faţă, îngrijorată, şi mai atrăgătoare ca de obicei, purtînd în mînă o luminare. Vederea ei îl bucură pe Yeobright care-i luă mîna şi i-o strînse.

— Bravo, Tamsie, spuse el recăpătîndu-şi voioşia, îmi pare bine că te-ai hotărît să vii.

— Sst ! nu rămîn, răspunse ea în şoaptă. Am coborît doar ca să-ţi spun ceva.

— De ce nu intri înăuntru ?

— Nu pot. Prefer să stau aici. Nu mă simt prea bine şi acum că ai venit să stai mai mult cu noi o să avem destul timp să fim împreună.

— Fără tine, petrecerea nu mai e ca în ceilalţi ani. Eşti într-adevăr bolnavă ?

— Puţin, iubite vere — aici — spuse ea în glumă ducîndu-şi mîna la inimă.

— Ah ! poate că mama ar fi trebuit să mai cheme astă seară pe cineva la noi ?

— Ba nu. Am venit doar ca să te rog...

El o urmă în încăperea alăturată închizînd uşa după ei. Nici Eustacia, nici colindătorii — singurii martori ai întîlnirii dintre cei doi — nu mai văzură şi nu mai auziră nimic.

Eustaciei i se ridică tot sîngele în cap şi îi năvăli în obraji. Îşi dădu deodată seama că, sosit doar de două sau trei zile, Clym nu aflase încă de penibila situaţie în care Wildeve o pusese pe Thomasin şi că văzînd-o locuind în casa lor, ca mai înainte, nu bănuise nimic. Cine putea

şti dacă sentimentele pe care Thomasin le nutrea pentru un alt bărbat, oricît de puternice ar fi fost ele, se vor dovedi destul de trainice în preajma vărului ei, atît de învăţat şi de călătorit ? Trăind atît de aproape unul de celălalt, şi fără nici o altă prezenţă capabilă să le capteze atenţia, oricînd între ei s-ar fi putut aprinde flacăra iubirii. Chiar dacă afecţiunea copilărească de pe vremuri a lui Clym se domolise, ce o împiedica să reînvie ?

Eustacia era stînjenită de ţelele ţesute de ea cu atîta şiretenie. Ce păcat că apăruse în veşmîntul acesta nepotrivit, îngăduind alteia s-o eclipseze doar fiindcă purta haine femeieşti. De-ar fi ştiut cît de importantă avea să fie această întîlnire, ar fi răscolit cerul şi pămîntul ca să se arate sub înfăţişarea ei obişnuită. Să-şi ascundă tocmai acum frumuseţea, nimeni să nu vadă tulburătoarea schimbare a chipului transfigurat de emoţie ! Tocmai acum să fie lipsită de fermecătorul drept de a fi femeie şi în schimb să audă o voce interioară repetîndu-i ca un ecou lugubru : „Aici nimeni nu te respectă". Cînd se îmbrăcase băieţeşte, uitase că va fi tratată ca un băiat. Împrejurările o făcuseră atît de sensibilă încît, deşi purta toată vina şi comportarea celor din jur era firească, se simţi jignită ca şi cum ar fi fost pălmuită.

Costumele de teatru au adus deseori mari servicii femeilor. Nu ne referim doar la frumoasa interpretă a lui Polly Peachum de la începutul secolului trecut sau la cea a Lydiei Languish de la începutul acestui secol, care au cîştigat datorită hainelor nu numai admiraţia bărbaţilor ci şi blazonul ducal : sute de femei s-au făcut astfel iubite atunci cînd au vrut. Bietul Cavaler turc însă, nu putea beneficia de avantajul pe care-l conferă de obicei femeilor asemenea costume, din pricina panglicilor atîrnate de vizor, pe care nu îndrăznea să le dea în lături.

Yeobright se întoarse singur. La cîţiva metri de Eustacia, se opri în loc pironit de un gînd. Rămase cu ochii la ea. Fîstîcită, fata privi în altă parte, întrebîndu-se în sinea ei cît avea să dureze acest purgatoriu. După cîteva secunde, Clym îşi continuă drumul.

E în firea multor femei înflăcărate să amestece în chip inconştient înfrîngerea de moment, cu dragostea.

Pradă unor sentimente contradictorii ca iubire, teamă, rușine, Eustacia se simțea stînjenită cum nu mai fusese niciodată pînă atunci. Nu avea altă dorință decît să plece cît mai repede. Ceilalți colindători nu păreau să se gîndească ; aplecîndu-se la urechea băiatului de lîngă ea, îi șopti că-i va aștepta afară, se îndreptă spre ușă căznindu-se să treacă neobservată, o deschise și se strecură în curte.

Calmul și singurătatea nopții îi redară liniștea. Merse pînă la gardul de nuiele și, sprijinindu-se de el, ridică ochii spre lună. Rămase așa un timp pînă ce ușa se deschise iar. Crezînd că sînt colindătorii, Eustacia întoarse capul ; dar se înșelase : era Clym, care părăsise casa fără să fie văzut de nimeni și care închise cu grijă ușa în urmă-i.

Veni lîngă ea.

— Am o îndoială ciudată, spuse el, și aș vrea să-ți pun o întrebare. Nu-i așa că ești femeie ? Sau poate mă înșel ?

— Sînt femeie.

O privi îndelung și atent.

— Au început și fetele să umble cu colindul ? Înainte nu se obișnuia.

— Nici acum.

— Atunci de ce o faci ?

— Ca să mă amuz și să-mi alung tristețea, spuse ea cu voce joasă.

— Ce te întristează ?

— Viața.

— E un izvor de triste țe cu care mulți s-au împăcat.

— Știu.

Urmă o lungă tăcere.

— Și a fost amuzant ? rupse Clym într-un tîrziu tăcerea.

— Poate în clipa de față.

— Nu ești supărată că am descoperit că nu ești băiat ?

— Ba da, deși mă gîndeam că s-ar putea să mă dau de gol.

— Te-aș fi invitat cu multă plăcere la petrecerea noastră dacă aș fi știut că dorești să vii. Ne cunoaștem mai demult ?

— Nu.

— Nu vrei să intri din nou și să mai rămîi ?

— Nu. Nu vreau să mă recunoască ceilalți.

— În mine să știi că poți avea încredere. După o clipă de gîndire adăugă cu blîndețe : Nu vreau să te mai plictisesc cu prezența mea. Totuși, ciudată întîlnire ; mă abțin să întreb cum de o fată cu educație ca dumneata se află într-o asemenea situație.

Ea nu-i satisfăcu curiozitatea, iar el îi ură noapte bună, apoi, înconjurînd casa și ajungînd în curtea de din dos, se plimbă în sus și în jos o bună bucată de vreme, înainte de a intra în casă.

După cele petrecute, Eustacia cu sîngele înfierbîntat de un foc interior, nu-și mai aștepta tovarășii. Dădu la o parte panglicile care o înăbușeau, deschise portița și porni prin landă. Nu se grăbea. La această oră bunicul era de mult în pat. Și cum se obișnuise cu plimbările ei din nopțile cu lună, nu-i mai lua în seamă absența ; de vreme ce el se simțea bine, îi îngăduia și ei să se simtă la fel. Fata era preocupată de o problemă mult mai importantă decît cea a întoarcerii acasă. Dacă Yeobright era cît de cît curios, cu neputință să nu-i descopere numele. Și ce dacă ? Exaltată la început de felul în care se încheiase aventura, deveni în cele din urmă abătută și descurajată. Încercă să facă bilanțul serii și descoperi cu moartea în suflet cît de falimentar fusese rezultatul : la ce folosise isprava ei ? Pentru familia Yeobright rămăsese mai departe o străină. Din aureola romantică, nebunească și prostească cu care-l împodobise pe bărbatul acela, putea lua naștere o nouă suferință. Cum de-și îngăduise să-și piardă capul după un om cu totul necunoscut ? Ultima picătură care umplu cupa plină cu amărăciune fu gîndul la Thomasin, trăind zi de zi alături de el, într-o primejdioasă intimitate ; tocmai aflase că nu va pleca de îndată, așa cum crezuse, ci va rămîne în casa părintească o vreme mai îndelungată.

Ajunsese la Mistover Knap, dar înainte de a deschide poarta grădinii se întoarse și mai privi o dată spre landă. Gorganul se înălța deasupra dealurilor, iar luna deasupra gorganului. Aerul era înghețat și domnea o liniște deplină. Eustacia își aminti deodată un fapt de care uitase cu desăvîrșire. Îi făgăduise lui Wildeve să fie la opt lîngă gorgan, ca să-i răspundă dacă acceptă sau nu să fugă împreună.

Ea însăși fixase seara și ora întîlnirii. Desigur că el venise la locul hotărît, o așteptase în frig și plecase dezamăgit.

— Cu atît mai bine, nu-i strică, spuse ea nepăsătoare. Wildeve îi părea acum ca un soare fără raze, privit prin sticlă afumată ; îi venea foarte ușor să-l judece cu nepăsare.

Zăbovi lîngă portiță, dusă pe gînduri; îi veni din nou în minte comportarea plină de căldură a lui Thomasin față de vărul ei.

— Ah ! dac-ar fi fost măritată cu Damon înainte de venirea lui ! spuse ea. Și ar fi fost, dacă nu eram eu ! Ah ! dac-aș fi știut — dac-aș fi știut !

Eustacia își mai ridică o dată ochii ei ca două fulgere spre lună și, scoțînd un oftat adînc care-o cutremură toată, pătrunse sub umbra acoperișului. Își zvîrli costumul în verandă, îl învălătuci și intră, îndreptîndu-se spre camera ei.

VII

O alianță între Frumusețe și Cuviință

Indiferent de cele ce făcea Eustacia, bătrînul căpitan o lăsa liberă ca păsările cerului ; dar nu știu cum s-a făcut că a doua zi de dimineață chemă fata la el și o întrebă de ce ieșise atît de tîrziu.

— Am fost şi eu în căutare de aventuri, bunicule, spuse ea privind pe fereastră, în felul ei adormit de sub care uneori ţîşnea o nebănuită forţă.

— În căutare de aventuri, s-ar spune că eşti unul din filfizonii pe care i-am cunoscut cînd aveam douăzeci şi unu de ani.

— Trăim într-o asemenea singurătate !

— Tocmai ăsta-i norocul. Dacă am trăi la oraş ar trebui să-mi pierd tot timpul ţinîndu-mă după tine. Cînd m-am întors de la han, mă aşteptam să te găsesc acasă.

— Nu-ţi voi ascunde ce-am făcut. Mă plictiseam şi am fost cu colindătorii. Am jucat rolul Cavalerului turc.

— Nu zău ! Ha ! ha ! Doamne fereşte ! Nu m-aş fi aşteptat să fii în stare de aşa ceva, Eustacia.

— A fost prima oară în viaţa mea cînd am jucat teatru şi, bineînţeles, ultima. Acum că ţi-am spus, nu uita că e un secret.

— Desigur. Da' bine, Eustacia, niciodată... ha !ha ! Doamne ce m-ar mai fi amuzat cu patruzeci de ani în urmă ! Da' rămînem înţeleşi, fata mea, altă dată nu mai faci. N-ai decît să colinzi landa zi şi noapte dacă vrei, şi să-mi dai pace ; însă la chestii de astea să nu te mai prind !

— Nu-ţi face griji din pricina mea, bunicule.

Cu aceste cuvinte discuţia luă sfîrşit, Eustacia fiind învăţată să nu traducă niciodată în practică un dialog de acest fel care, chiar dacă slujea binele, ar fi costat-o un preţ prea mare. Gîndurile îi luară curînd altă cale, înstrăinîndu-se de fiinţa ei ; mînată deodată de o solicitudine fără seamăn faţă de cel pentru care ea nu reprezenta nici măcar un nume, porni în landa sălbatică, cuprinsă de neastîmpăr întocmai ca evreul Ahasverus. Se afla cam la o jumătate de milă departe de casă, cînd văzu puţin înaintea ei, apucînd de după un povîrniş, ceva roşu, o faţă ştearsă şi ponosită ca o flacără în plin soare ; îşi dete seama că nu putea fi decît Diggory Venn.

În ultima lună, de cîte ori vreun fermier nevoit să-şi înnoiască provizia de vopsea pentru oi întreba unde-l putea găsi pe Venn, i se răspundea „Pe Egdon Heath". Zi după zi, răspunsul rămăsese acelaşi. Acum, cînd pe Egdon întîlneai mai cu seamă secerători şi cosaşi care

tăiau și strîngeau tătarcă, nicidecum turme de oi care urcaseră pe dealurile din nordul sau estul Egdonului, popasul lui în acel loc, în care se stabilise ca Israel în Zin, nu-și găsea nici o explicație. Căci nu vînzarea vopselii îl determinase pe Venn să întîrzie în landă în această perioadă a anului cînd cei de o teapă cu el se îndreptaseră spre locurile unde aveau să ierneze.

Eustacia privi omul singuratic. La ultima lor întîlnire, Wildeve îi povestise că Venn se arătase gata să-i ia locul de logodnic al lui Thomasin, dar fusese respins de doamna Yeobright. Avea o statură frumoasă, un chip tînăr cu trăsături regulate, ochi luminoși, minte ageră, iar situația și-ar fi putut-o ameliora oricînd voia. Cu toate acestea era puțin probabil ca Thomasin să accepte de bărbat o făptură atît de ciudată, avînd alături un văr ca Yeobright și știind că nici Wildeve nu era cu totul indiferent. Eustacia bănui numaidecît că biata doamnă Yeobright, din grija pentru viitorul nepoatei ei, amintise de existența unui nou iubit doar pentru a stimula sentimentele celuilalt. De rîndul acesta Eustacia trecuse de partea familiei Yeobright, și intră în jocul mătușii.

— Bună dimineața, domnișoară, spuse Omul roșu scoțîndu-și de pe cap șapca din piele de iepure și nedînd de bănuit că ar purta fetei pică pentru felul în care se purtase cu el.

— Bună dimineața, Om roșu, răspunse ea neostenindu-se să-și ridice ochii cu gene umbroase, pînă la ai lui. Nu știam că mai ești pe aicea. Ai venit cu carul?

Venn făcu semn spre un loc apărat, acoperit de un tufăriș des de mure cu tulpini roșietice, atît de înalt încît forma un fel de văgăună. Rugul, deși țepos, e un adăpost căutat în apropierea iernii, fiind ultimul dintre tufișuri care-și pierde frunzele. Îndărătul ramurilor se zărea coviltirul și hornul carului lui Venn.

— Rămîi prin apropiere? întrebă ea cu oarecare interes.

— Da, am treburi pe aici.

— Legate numai de vînzarea vopselii?

— N-au nici o legătură cu vopseaua.

— Dar cu domnișoara Yeobright au?

Fața ei părea să ceară încheierea unui armistițiu, de aceea el răspunse fără ocol :

— Da, domnișoară.

— Din pricină că aștepți să te căsătorești cu ea. Sub vopseaua care-i acoperea fața, Venn roși.

— Nu glumiți pe socoteala mea, domnișoară Vye, spuse el.

— Cum, nu-i adevărat ?

— Bineînțeles că nu.

Se convinse astfel că el nu fusese în ochii doamnei Yeobright decît un *pis aller* [1], iar el nici măcar nu fusese încunoștințat de această promovare puțin ispititoare.

— Așa îmi închipuiam, spuse ea liniștită, și era cît pe aci să treacă mai departe fără să adauge nimic, cînd deodată, privind spre stînga, văzu o siluetă binecunoscută urcînd una din cărările care ducea spre punctul unde sta. Aflîndu-se la o cotitură, era cu spatele la ei. Fata căută cu ochii un ascunziș ; nu exista însă decît o singură scăpare ca să evite întîlnirea cu cel ce venea spre ei. Întorcîndu-se cu fața la Venn îl întrebă :

— Ești bun să-mi dai voie să mă odihnesc cîteva minute în carul dumitale ? Din cauza umezelii nu găsesc nici un loc unde să mă pot așeza.

— Desigur, domnișoară ; vă fac imediat loc.

Îl urmă în văgăuna din tufiș pînă la locuința lui clădită pe roți ; Venn intră și scoase scăunelul cu trei picioare lîngă ușă.

— Altul mai confortabil n-am, spuse el coborînd și luînd-o pe cărare, unde continuă să-și fumeze pipa, plimbîndu-se în sus și în jos.

Eustacia se săltă în căruță și se așeză pe scăunel făcîndu-se nevăzută de ochii celor care treceau pe cărăruie. Curînd auzi niște pași, alții decît ai lui Venn, apoi, cînd cei doi bărbați se încrucișară, un nu tocmai prietenos „bună ziua" ; cel de-al doilea își continuă drumul. Eustacia scoase capul pe ușă pînă ce văzu un spate și niște umeri care se făceau din ce în ce mai mici ; simți în inimă un val de tristețe, fără să-și explice de ce. Era

[1] O soluție găsită în lipsă de ceva mai bun (fr.).

probabil senzația neplăcută care, dacă inima nestatornică are totuși vreo urmă de generozitate, se ivește la apariția neașteptată a iubitului de odinioară, care nu mai e iubit.

Cînd Eustacia voi să plece, Omul roșu se apropie de ea.

— Cel care a trecut pe aici a fost domnul Wildeve, spuse el încet ; pe față i se citea că se așteptase s-o vadă dezamăgită că nu-l întîlnise.

— Da, l-am zărit cînd urca dealul, răspunse Eustacia. Nu înțeleg de ce trebuie să-mi spui ?

Întrebarea nu era lipsită de îndrăzneală, ținînd seama că Omul roșu știa despre vechea ei poveste cu Wildeve ; dar felul direct de a fi al Eustaciei avea darul să oprească pe buzele interlocutorului, ținut la distanță, orice părere.

— Mă bucură întrebarea dumitale, spuse Omul roșu fără să se lase intimidat. Dacă mă gîndesc bine, ea se potrivește cu ceea ce am văzut ieri seară.

— Da ? Ce anume ?

Eustacia ar fi vrut să plece dar ținea să afle.

— Domnul Wildeve a zăbovit mult timp lîngă Rainbarrow, așteptînd o doamnă care n-a venit.

— Se pare că și dumneata așteptai ?

— Da, cum fac de obicei. Am fost fericit de dezamăgirea lui. Va veni și diseară.

— Și din nou va fi dezamăgit. Omule roșu, adevărul este că doamna de care vorbești, departe de a voi să stea în calea căsătoriei lui Thomasin cu domnul Wildeve, ar fi încîntată s-o ajute.

Deși nu arăta, mărturisirea îl uimi pe Venn ; de obicei, îți arăți uimirea în fața unei afirmații care se abate doar cu un pas de la presupunerile tale ; în cazuri mai complicate, cînd abaterea este mai mare, încerci s-o ascunzi.

— Desigur, domnișoară, răspunse el.

— De unde știi că domnul Wildeve va veni din nou la Rainbarrow diseară ? întrebă ea.

— L-am auzit vorbind de unul singur, cu voce tare. Era furios.

O clipă, Eustacia cercetă în sinea ei să deslușească ce simte, apoi spuse în șoaptă, ridicîndu-și ochii adînci și întunecați spre Venn :

— Tare nu știu ce să fac! Nu vreau să fiu nepoliticoasă dar nici să-l mai văd nu vreau; și am niște lucruri pe care trebuie să i le dau înapoi.

— Dacă vreți să le trimiteți prin mine, împreună cu un bilet în care să-i scrieți că nu mai aveți nimic să-i spuneți, vă stau la dispoziție și nu voi sufla nimănui vreo vorbă. Cred că ar fi cea mai simplă cale de a-l face să vă înțeleagă.

— Foarte bine, spuse Eustacia. Vino cu mine spre casă, și-ți dau ce să-i duci.

Ea porni, și cum cărăruia ce șerpuia printre bălăriile din landă era foarte îngustă, Venn călcă pe urmele pașilor ei. De departe, fata îl văzu pe bătrînul căpitan stînd pe bancă și scrutînd orizontul cu telescopul său; îl rugă pe Venn s-o aștepte și intră în casă.

Zece minute mai tîrziu, îi aduse un pachețel și un bilet, pe care i le înmînă întrebîndu-l:

— Nu mă dumiresc de ce te-ai oferit cu atîta grabă să duci lucrurile astea.

— Mai întrebați de ce?

— Bănuiesc că vrei să-i faci un serviciu lui Thomasin. Ești tot atît de dornic s-o ajuți să se mărite cu Wildeve?

Venn era mișcat.

— Aș fi preferat să se mărite cu mine, spuse el pe un ton grav. Dar dacă nu poate fi fericită fără el, consider că datoria mea este să-mi dau toată silința s-o ajut să-l cîștige. Socot că așa e mai bărbătește.

Eustacia aruncă o privire plină de mirare către bărbatul care rostise aceste cuvinte. Ce fel ciudat de a iubi, eliberat de orice urmă de egoism, care consituie de cele mai multe ori elementul principal, uneori chiar unicul, din care se hrănește pasiunea. Generozitatea Omului roșu impunea atîta respect, încît era greu de înțeles; fetei i se păru absurdă.

— Deci, în sfîrșit, sîntem de acord, spuse ea.

— Da, răspunse Venn întunecat. Dar dacă mi-ați spune de ce îi purtați grijă lui Thomasin, mi-ar veni mai ușor. Schimbarea mi se pare atît de neașteptată și ciudată.

Eustacia fu descumpănită.

— Asta nu-ți pot spune, Om roșu, răspunse ea rece.

Venn nu mai adăugă nimic. Băgă scrisoarea în buzunar și înclinîndu-se în fața Eustaciei, plecă.

Noaptea coborîse din nou pe Rainbarrow cînd Wildeve se pregătea să ia în piept povîrnișul de la poalele lui. Cum ajunse în vîrf, o umbră înălțată parcă din pămînt răsări în spatele lui. Era emisarul Eustaciei. Îl bătu pe Wildeve pe umăr. Înflăcăratul hangiu și fost inginer tresări ca Satan la atingerea lăncii lui Ithuriel.

— Întîlnirea are totdeauna loc aici, la ora opt, spuse Venn, și iată-ne din nou prezenți toți trei.

— Toți trei ? întrebă Wildeve privind iute în jur.

— Da ; dumneata cu și ea. Poftim : e ea — și-i arătă scrisoarea și pachetul.

Wildeve le luă nedumerit.

— Nu prea înțeleg ce înseamnă toate astea, spuse el. Cum de-ai venit aici ? Trebuie să fie vreo greșeală la mijloc.

— Vei înțelege citind scrisoarea. Poftim la lumină. Omul roșu scoase din buzunar un capăt de lumînare de seu și o aprinse oblojindu-i flacăra cu șapca.

— Cine ești ? spuse Wildeve descoperind la palida rază a flăcării culoarea roșie a celui cu care stătea de vorbă. Dumneata ești Omul roșu pe care l-am întîlnit azi dimineață pe deal — ești cel care...

— Te rog citește scrisoarea.

— Nu m-aș fi mirat dacă te-ar fi trimis cealaltă, bombăni Wildeve și deschise scrisoarea. Dintr-o dată fața lui deveni serioasă.

Domnului Wildeve.

M-am gîndit bine și am luat hotărîrea să rupem o dată pentru totdeauna orice legătură dintre noi. Cu cît mă gîndesc mai mult, sînt mai convinsă că trebuie să punem capăt prieteniei noastre. Dacă în cursul acestor doi ani mi-ai fi fost tot timpul credincios, ai fi avut temei să mă învinovățești că sînt lipsită de inimă ; dar dacă socotești cu sînge rece cît am suferit atunci cînd m-ai părăsit și cum am acceptat, fără să intervin o singură dată, curtea pe care o făceai altei fete, sînt convinsă că-mi vei recunoaște dreptul de a-mi consulta sentimentele acum înainte de-a primi să te întorci la

mine. Faptul că ele nu mai sînt ce-au fost, poate fi condamnabil, dar nu mi-l poți reproșa ținînd seama cum m-ai părăsit pentru Thomasin.

Micile daruri pe care mi le-ai dat în prima perioadă a prieteniei noastre îți vor fi înapoiate de purtătorul acestei scrisori. S-ar fi cuvenit să ți le trimit cînd am aflat de logodna voastră,

Eustacia.

Prima jumătate a scrisorii îl nedumerise pe Wildeve cînd ajunse la nume, se simți de-a dreptul umilit.

— Mare prost am fost, cu amîndouă, spuse el cu ciudă. Cunoști cuprinsul scrisorii ?

Omul roșu fredona o melodie.

— N-ai gură să răspunzi ? întrebă Wildeve enervat.

— Ta-ra-ta-ta-ta, fredonă Omul roșu.

Wildeve rămase cu ochii pironiți la picioarele lui Venn, apoi îi ridică încet, măsurînd la lumina lumînării statura lui Diggory, pînă cînd în cele din urmă îl privi în față.

— Ha-ha ! Ei, am impresia că n-am decît ceea ce merit, după felul cum m-am purtat cu amîndouă, spuse el în cele din urmă, mai mult pentru sine decît pentru Venn. Dar cel mai inexplicabil lucru din toate mi se pare felul netot în care îți deservești propriile interese aducîndu-mi astea.

— Interesele mele ?

— Bineînțeles. Era în interesul dumitale să nu faci ceva ce m-ar împinge din nou spre Thomasin, acum că s-a hotărît — sau e pe punctul de a se hotărî să te ia de bărbat. Doamna Yeobright mi-a spus că te însori cu ea. Adevărat sau nu ?

— Sfinte Doamne, mi s-a mai spus și n-am crezut. Cînd ți-a vorbit de mine ?

Wildeve începu să fredoneze cum făcuse Omul roșu mai înainte.

— Nu te cred, strigă Venn.

— Ta-ra-ta-ta, cîntă Wildeve.

— Vai, ce bine știi să imiți ! spuse Venn cu dispreț. Trebuie să scot adevărul la lumină. Chiar acum mă duc drept la ea.

Diggory se retrase cu paşi hotărîţi ; Wildeve îl urmări cu privirea lui batjocoritoare, ca şi cînd n-ar fi fost mai mult decît un biet tăietor de tătăreă. După ce silueta Omului roşu dispăru, Wildeve o luă în jos, coborînd de-a dreptul valea fără să ţină seama de poteci. Pierderea celor două femei era pentru el — odinioară adorate de amîndouă — o lovitură de nesuportat. Doar prin Thomasin se mai putea salva din această situaţie ridicolă ; o dată însurat cu ea, gîndi el, remuşcările aveau s-o chinuie mult şi bine pe Eustacia. Nu era de mirare că Wildeve, neştiutor de apariţia unui alt bărbat în viaţa ei, bănuia că refuzul Eustaciei era o înscenare. Numai dacă ar fi ştiut atracţia pe care celălalt bărbat o avea asupra ei, ar fi crezut că scrisoarea nu era scrisă sub imperiul unei toane şi că ea renunţa cu adevărat la el, cedîndu-l lui Thomasin. Cine însă şi-ar fi putut închipui că devenise generoasă din pricina egoismului unei noi pasiuni, că rîvnind să-l apropie pe Clym, se arăta mărinimoasă faţă de vara lui, că nu renunţa decît din dorinţa de acaparare ?

Hotărît să se însoare cît mai repede şi să frîngă inima mîndrei fete, Wildeve îşi urmă calea.

Între timp, Diggory Venn se întorsese la căruţă şi stătea cu ochii pironiţi pe sobă. O nouă perspectivă se deschidea înaintea lui. Căci oricît ar fi fost de binevoitoare vederile doamnei Yeobright cu privire la căsătoria lui cu Thomasin, îşi dădea seama că, pentru fericirea ei, trebuia să renunţe la felul lui de viaţă de pînă acum. Sacrificiul însă nu i se părea prea mare.

Inima nu-l răbda să amîne pe a doua zi întrevederea cu Thomasin şi să-i împărtăşească planurile sale. Se apucă iute să-şi facă toaleta, scoase la iveală dintr-un cufăr un rînd de haine de postav şi, în douăzeci de minute, în lumina lămpii din căruţă sta un bărbat care amintea de Omul roşu de mai-nainte doar prin culoarea feţei ; aceasta nu se putea schimba într-o singură zi. Închizînd uşa cu zăvorul, Venn porni spre Blooms-End.

Tocmai ajunsese în dreptul gardului alb şi pusese mîna pe portiţă, cînd uşa casei se deschise şi se închise iute la loc. Înăuntru se strecurase o femeie. În acelaşi timp, un bărbat care, după toate probabilităţile, stătuse

de vorbă cu o femeie în cerdac, înaintă în direcția porții unde se opri față în față cu Venn. Era din nou Wildeve.

— Da' grăbit ai mai fost, omule, spuse Diggory sarcastic.

— Iar dumneata vii prea tîrziu, după cum singur îți vei da seama, spuse Wildeve ; și, coborînd vocea : mai bine ai face cale întoarsă. Am cerut-o și-i a mea. Noapte bună, Om roșu ! După care Wildeve plecă.

Venn simți cum i se rupe inima, deși nu-și făcuse prea mari iluzii. Se sprijini de gardul alb și rămase așa, nehotărît, mai bine de un sfert de oră. Apoi traversă grădina, bătu la ușă, și întrebă de doamna Yeobright.

În loc să-l invite înăuntru, ea ieși în cerdac. Între cei doi urmă timp de zece minute o discuție purtată pe ton jos și măsurat. În cele din urmă, doamna Yeobright intră în casă iar Venn porni întristat prin landă. Cum ajunse în casa lui purtată pe roți, aprinse lampa și, fără să i se poată citi ceva pe chip, își scoase hainele cele bune și în cîteva minute redeveni același Om roșu care fusese mai înainte.

VIII

Într-o inimă blîndă,
iese la iveală fermitatea

În seara aceea, în casa tihnită și plăcută de la Blooms-End, domnea tăcerea. Clym Yeobright nu era acasă. După petrecerea de Crăciun, plecase pentru cîteva zile la un prieten care locuia la vreo zece mile depărtare.

Femeia învăluită în umbră pe care o văzuse Venn depărtîndu-se de Wildeve în cerdac, și furișîndu-se pe ușă, fusese Thomasin. După ce intră, își scoase haina aruncată în grabă pe umeri și înaintă spre lampa aprinsă lîngă care stătea doamna Yeobright. Alături se afla măsuța de lucru, trasă între bancheta cu spătar și colțul căminului.

— Nu-mi place să ieși singură după lăsarea nopții, Tamsin, îi spuse mătușa, fără să-și ia ochii de pe lucru.

— Am fost doar pînă la ușă.

— De ce ? întrebă doamna Yeobright, surprinsă de o schimbare în vocea fetei ; o privi atentă.

Obrajii lui Thomasin erau cu mult mai îmbujorați decît fuseseră înainte de necaz, și ochii îi străluceau.

— El a fost cel care bătuse, spuse ea.

— Mi-am închipuit.

— Vrea să se căsătorească pe dată.

— Nu mai spune ? A venit nerăbdător ? Doamna Yeobright își îndreptă privirea cercetătoare spre nepoată. De ce nu l-ai poftit pe domnul Wildeve înăuntru.

— N-a vrut să intre. Mi-a spus că nu sînteți în termeni buni. Vrea să ne cununăm poimîine, la biserica din parohia lui, nu la a noastră, iar la cununie să nu chemăm pe nimeni.

— Da ? Și ce i-ai răspuns ?

— Am acceptat, răspunse Thomasin hotărîtă. Am devenit o femeie care se conduce după cap. Nu mă mai iau după îndemnul inimii. Sînt hotărîtă să mă mărit cu el în orice condiții de cînd... de cînd am primit scrisoarea lui Ciym.

Scrisoarea zăcea în coșul de lucru al doamnei Yeobright ; la vorbele lui Thomasin o luă, o desfăcu și o reciti pentru a zecea oară :

„Ce înseamnă povestea asta stupidă care circulă pe seama lui Thomasin și a domnului Wildeve ? Dacă aș bănui că este cît de cît adevărată, aș considera-o un scandal care ne înjosește pe toți. Cum a luat naștere un asemenea zvon infam ? Se spune că trebuie să pleci printre străini ca să afli ce se petrece în propria ta casă, și se pare că așa s-a întîmplat cu mine. Bineînțeles că-i contrazic din toate puterile pe cei ce-mi pomenesc despre asta ; dar îmi este foarte penibil și nu mă dumiresc cum e cu putință să se vorbească astfel pe socoteala lui Thomasin. Nu-mi vine să cred că o fată ca ea ne-a făcut de rîs, întorcîndu-se necununată de la cununie. Ce vină poartă Thomasin ?“

— Da, spuse doamna Yeobright cu tristețe, punînd scrisoarea de unde o luase, dacă crezi că te poți mărita

cu el. Și dacă domnul Wildeve dorește să mergeți singuri la biserică, acceptă. Eu una nu mai pot nimic. Totul depinde numai de tine. Strădania mea de a-ți crea o viață fericită a încetat în clipa în care ai părăsit această casă ca să-l însoțești la Anglesbury ; apoi, continuînd pe un ton destul de acru : De fapt aș putea să te întreb de ce te mai sfătuiești cu mine ? Dacă ai fi plecat și te-ai fi măritat fără să-mi spui nici un cuvînt, nu știu zău dacă m-aș fi supărat ; îmi dau seama că, biata de tine, n-ai încotro.

— Nu vorbi așa că-mi pierd curajul.

— Ai dreptate, nu voi mai vorbi așa.

— Nu-i iau apărarea, mătușă. Firea omenească are slăbiciuni iar eu nu sînt oarbă să pretind că el e perfect. La început am crezut că este, acum nu mai cred. Dar știu ce am de făcut, și știi și dumneata că știu. Încă mai sper că o să fie bine.

— La fel și eu, și vom continua amîndouă să sperăm, spuse doamna Yeobright ridicîndu-se și sărutînd-o. Deci căsătoria va avea loc chiar în dimineața zilei cînd se întoarce Clym, nu-i așa ?

— Da. M-am gîndit că e mai bine să se sfîrșească înaintea venirii lui. În felul acesta, îl vom putea privi în ochi, și dumneata și eu. Nu mai contează faptul că nu i-am spus.

Doamna Yeobright dădu afirmativ din cap și după o clipă întrebă :

— Vrei să te conduc la altar ? Dacă da, sînt gata, ca și rîndul trecut, să te conduc. După ce o dată te-am împiedicat să te cununi, acum pot face măcar atîta.

— Nu cred că am să te rog să vii, spuse Thomasin stînjenită dar hotărîtă. Sînt sigură că ne-am simți cu toții prost. Mai bine să nu fie de față nici o rudă de a mea, ci numai oameni străini. Nu vreau cu nici un chip să te pun într-o situație penibilă, și după cele ce s-au petrecut, chiar și mie mi-ar veni greu să te știu lîngă mine. Nu-ți sînt decît nepoată, ai făcut destule pentru mine, și nu are nici un rost să te mai frămînți din pricina mea.

— Ne-a învins, spuse mătușa. Am impresia că te-a chinuit numai ca să se răzbune pe mine că l-am umilit, cînd a vrut să te ia prima oară.

— Ba nu, mătușă, negă Thomasin în șoaptă.

În seara aceea, discuția despre căsătorie se opri aici. Puțin mai tîrziu, Diggory Venn bătu la ușă ; întorcîndu-se din cerdac unde stătu de vorbă cu el, doamna Yeobright aruncă indiferentă :

— Te-a căutat alt pretendent.

— Pe mine ?

— Da ; tînărul acela ciudat pe care-l cheamă Venn.

— Crezi că avea de gînd să-mi facă curte ?

— Da : și i-am spus că a venit prea tîrziu.

Thomasin privi tăcută flacăra luminii.

— Bietul Diggory, spuse ea, apoi se apucă de alte treburi.

Cele două femei își petrecură ziua următoare cu tot felul de pregătiri încercînd să se ia cu treaba ca să evite emoțiile care preced un asemenea eveniment. Împachetară iarăși rochiile și celelalte articole vestimentare ale lui Thomasin, și discutară despre diverse amănunte gospodărești, spre a-și ascunde temerile interioare asupra viitorului ei, ca soție a lui Wildeve.

În sfîrșit, sosi și dimineața nunții. Căzuse de acord cu Wildeve s-o aștepte la biserică, pentru ca să nu dea prilej de comentarii celor ce i-ar fi văzut mergînd împreună, așa cum de fapt se obișnuiește la țară.

Mătușa și nepoata stăteau împreună în dormitor, unde se îmbrăca mireasa. Soarele se reflecta ca într-o oglindă în părul pe care Thomasin îl purta totdeauna împletit. Îl împletea după un criteriu calendaristic : cu cît ziua era mai importantă, cu atît cozile ei aveau mai multe șuvițe. În zilele obișnuite le împletea în trei, duminicile în patru, iar alte sărbători în cinci. Cu ani în urmă luase hotărîrea ca în ziua nunții să-și împletească părul în șapte. Așadar îl împleti în șapte.

— M-am gîndit să-mi pun rochia de mătase albastră, spuse ea. E totuși ziua mea de nuntă, chiar dacă-i o zi tristă. Adică, se grăbi să adauge spre a nu fi greșit înțeleasă, nu-i o zi tristă, dar cele dinaintea ei ne-au adus multă dezamăgire și necazuri.

Respirația adîncă a doamnei Yeobright amintea de un suspin.

— Parcă aș fi preferat să fi fost Clym acasă. Ai fixat dimineața asta fiindcă era plecat.

— În bună parte. Mă simțeam vinovată că nu i-am mărturisit nimic ; și cum tot luasem hotărîrea asta ca să nu-l supăr, m-am gîndit că e mai bine să-mi îndeplinesc planul și să-i spun întreaga poveste după ce norii s-au împrăștiat.

— Ești o fată înțeleaptă, o liniști doamna Yeobright zîmbind. Tare aș fi vrut ca tu și el — ba nu, n-aș fi vrut nimic. Grăbește-te, e ora nouă, se întrerupse ea auzind bătăile ceasului din odaia de jos.

— I-am spus lui Damon că plec la nouă, răspunse Thomasin părăsind iute încăperea.

Mătușa o urmă. Cînd Thomasin ajunse pe cărarea care despărțea ușa de poartă, doamna Yeobright o privi șovăitoare și-i spuse :

— Mi se rupe inima să te văd plecînd singură.

— E mai bine așa, spuse Thomasin.

— În orice caz, adăugă mătușa străduindu-se să fie veselă, vin după masă să-ți fac o vizită și-ți aduc totul. Dacă se întoarce Clym la timp, va veni și el cu mine. Vreau să-i dovedesc domnului Wildeve că nu mai am nimic împotriva lui. Ce-a fost, a trecut. Să te binecuvînteze Dumnezeu ! Deși nu cred în superstiții, voi face după datină. Aruncă un papuc în urma fetei, care se întoarse, zîmbi și porni din nou.

Cîțiva pași mai încolo, privi iar înapoi.

— M-ai strigat, mătușă ? întrebă ea cu glas tremurător. La revedere.

Dar văzînd fața îmbătrînită și umedă de lacrimi a doamnei Yeobright, fata, mînată ca de un resort interior, făcu în fugă calea întoarsă și se aruncă în brațele mătușii sale, care înaintă cîțiva pași în întîmpinarea ei.

— Ah ! Tamsie ! spuse cea mai bătrînă dintre femei plîngînd, mă doare inima să te văd plecînd.

— Sînt... sînt — începu Thomasin, gata și ea să plîngă. Dar înăbușindu-și emoția, spuse încă o dată : La revedere — și se duse.

Doamna Yeobright urmări printre firele țepene de tătarcă o siluetă zveltă străbătînd valea și făcîndu-se din ce în ce mai mică — pînă ce nu se mai văzu decît o pată albastră, pierdută pe fondul cafeniu al cîmpiei uscate, solitară și fără de altă apărare decît speranța.

Dar personajul de temut al dramei lipsea din scenă : acesta era bărbatul.

Ora ceremoniei fusese astfel aleasă de Thomasin și Wildeve încît ea să n-apuce să dea ochii cu vărul Clym, care trebuia să se întoarcă în aceeași dimineață. I-ar fi venit foarte greu să-i admită că zvonul ce-i ajunsese la ureche era în parte adevărat, atîta vreme cît situația era încă neclarificată. Dar după ce se va înfățișa a doua oară la altar, va putea susține cu fruntea sus că prima dată doar întîmplarea împiedicase cununia.

Nu părăsise Blooms-Endul nici de o jumătate de oră cînd, venind din direcția cealaltă a văii, Clym pătrunsese în casă.

— Am luat micul dejun dis-de-dimineață, spuse el după ce dădu ziua bună maică-si, și aș mai lua o gustare dacă se poate.

Se așezară la masă și el puse întrebarea care-i stătea pe buze, îngrijorat și cu voce scăzută, crezînd că Thomasin încă nu coborîse de sus.

— Ce-s vorbele astea care umblă pe socoteala lui Thomasin și a lui Wildeve ?

— Sînt în bună măsură adevărate, răspunse doamna Yeobright calmă, acum însă sper că totul s-a aranjat. Ridică ochii spre ceas.

— Sînt adevărate ?

— Thomasin a plecat azi la el.

Clym împinse farfuria din față.

— Înseamnă că a izbucnit un scandal ; acum îmi explic ce era cu Thomasin. Din pricina asta nu se simțea bine, nu-i așa ?

— Da. Dar n-a fost un scandal, ci o nenorocire. Îți voi spune tot, Clym. Nu trebuie să-ți pierzi cumpătul, mai bine ascultă-mă și ai să vezi că am făcut cum era mai bine.

Apoi îi povesti cele întîmplate. Tot ce știuse el înainte de a se întoarce de la Paris era că între Thomasin și

Wildeve exista o legătură pe care mama lui nu o privea cu ochi buni, dar că, după insistențele lui Thomasin, se mai îmblînzise. De aceea la auzul povestirii, Clym fu surprins și mîhnit.

— Și s-a hotărît ca nunta să aibă loc înainte de întoarcerea ta, spuse doamna Yeobright, ca să nu mai dea ochii cu tine, fiindcă-i venea greu. De aceea a plecat la el ; au hotărît să se cunune azi dimineață.

— Da' nu pot să înțeleg, spuse Yeobright sculîndu-se în picioare. Nu îi seamănă. Îmi explic foarte bine de ce nu mi-ai scris după întoarcerea ei acasă. De ce nu m-ai anunțat cînd trebuia să aibă loc cununia prima dată ?

— Pentru că eram supărată pe ea. Aveam impresia că e încăpățînată. Cînd mi-am dat seama că tu nu însemni nimic pentru ea, mi-am jurat că nici ea nu va mai însemna nimic pentru tine. Mi-am spus că nu mi-e decît nepoată ; i-am declarat că n-are decît să se mărite, dar că eu nu mai vreau să știu de ea și că nici ție nu vreau să-ți bat capul din pricina ei.

— Dar nu m-ai fi bătut la cap. Rău ai făcut, mamă.

— Mi-era frică să nu-ți strici rostul, să renunți la situația pe care o ai, sau să-ți distrugi viitorul din cauza asta, de aceea nu ți-am spus. Bineînțeles că dacă s-ar fi căsătorit cum se cuvine, ți-aș fi scris deîndată.

— Tamsie se cunună în timp ce noi stăm aici !

— Da. Doar dacă nu s-o mai întîmpla ceva, ca rîndul trecut. E posibil, avînd în vedere că mirele e același.

— Da, și eu cred că s-ar putea. Ai făcut oare bine s-o lași să plece ? Dacă Wildeve e într-adevăr un nemernic ?

— Atunci nu va merge la biserică, și ea se va întoarce din nou acasă.

— Trebuia să te mai gîndești.

— Nu folosesc la nimic cuvintele tale, răspunse mai-că-sa privindu-l o clipă impacientată ; apoi continuă : nu știi cît ne-am chinuit amîndouă, în săptămînile astea, Clym. Nu-ți închipui cît de dureros este pentru o femeie cînd i se întîmplă așa ceva. Nu știi cîte nopți fără somn s-au scurs în casa asta și cîte cuvinte amare nu ne-am spus din ziua de cinci noiembrie pînă azi. Sper să nu mai trec niciodată prin ce-am trecut în aceste

șapte săptămîni. Tamsie nici n-a păşit pragul casei, iar mie mi-a fost ruşine să dau ochii cu vecinii ; şi tu mă acuzi că am lăsat-o să facă singurul lucru care ne putea spăla de ruşine.

— Nu, spuse el încet. Nu te acuz. Dar gîndeşte-te că am fost luat pe neaşteptate. Eram aici şi nu ştiam nimic ; apoi aflu aşa, dintr-o dată, că Tamsie s-a dus să se cunune. Şi eu cred că nu era altă cale. Ştii, mamă — continuă el furat deodată de propriile-i amintiri — pe vremuri mă gîndeam la Tamsin ca la iubita mea. Da, aşa mă gîndeam la ea. Ce ciudaţi sînt băieţii ! Şi cînd m-am întors de data asta, mi s-a părut că ţine la mine mai mult ca înainte, şi mi-am adus aminte de ce simţisem pentru ea înainte, mai cu seamă în seara petrecerii, cînd îi era rău. Cu toate astea, petrecerea a avut loc — oare nu i-o fi venit prea greu ?

— N-aveam ce face. Hotărîsem să dăm o petrecere, şi n-avea nici un rost să facem atîta caz de supărarea noastră. Frumoasă primire ţi-am mai fi făcut dacă ne închideam în casă şi îţi băteam toată ziua capul cu nenorocirea lui Tamsin.

Clym rămase dus pe gînduri.

— Aproape că mi-ar fi părut mai bine dacă n-avea loc petrecerea, spuse el, şi din alte motive. Dar despre asta am să-ţi vorbesc mîine sau poimîine. Acuma trebuie să ne gîndim la Tamsin.

Între mamă şi fiu se aşternu tăcerea.

— Să-ţi spun drept, reluă Yeobright pe un ton din care resentimentul nu dispăruse încă, nu cred că ne-am purtat bine cu Tamsin lăsînd-o să se mărite în felul ăsta, fără ca măcar unul dintre noi s-o însoţească ; să fi simţit cel puţin că-i sîntem alături. Doar n-a făcut nimic ca să merite indiferenţa noastră. E deajuns că are parte de o nuntă ca asta, făcută în pripă şi pe furiş, nu trebuia s-o pedepsim ţinîndu-ne la o parte. Zău nu trebuia. Eu mă duc.

— Probabil că la ora asta s-a şi isprăvit, spuse maică-sa cu un suspin ; doar dacă n-au întîrziat sau dacă el...

— Tot ajung la vreme să-i văd ieşind din biserică. N-ai făcut bine, mamă, că nu mi-ai spus nimic. Mai că aş dori ca el să nu fi venit.

— Și să-i strice reputația, nu ?

— Dar nu i-ar strica viața.

Își luă pălăria și părăsi grăbit casa. Doamna Yeobright, adîncită în gînduri nu tocmai vesele, rămase nemișcată. Nu stătu însă singură prea multă vreme. Cîteva minute mai tîrziu, Clym se întoarse, însoțit de Diggory Venn.

— Am aflat că nu am timp să ajung la biserică, spuse Clym.

— S-au cununat ? întrebă doamna Yeobright întorcîndu-și spre Venn fața pe care se putea citi lupta ciudată dintre dorința ei de a căpăta un răspuns afirmativ și speranța ca nunta să nu fi avut loc.

Venn se înclină.

— Da, doamnă.

— Ce ciudat, spuse Clym în șoaptă.

— De rîndul ăsta Wildeve a fost corect ? întrebă doamna Yeobright.

— Da. Reputația lui Thomasin nu mai are nici o urmă de pată. Și am venit cît am putut de repede să vă aduc vestea, văzînd că nu sînteți acolo.

— Dar dumneata cum de erai ? De unde ai știut ? întrebă ea.

— Mă aflam prin împrejurimi și i-am văzut intrînd în biserică, spuse Omul roșu. La bătaia ceasului, Wildeve era în ușă și o aștepta. M-a surprins punctualitatea lui.

Venn nu găsi de cuviință să explice că nu întîmplarea îl mînase către biserică și că încă de cînd auzise că Wildeve își revendicase drepturile asupra lui Thomasin, hotărîse să fie de față la deznodămînt. Serios din fire cum era, Venn nu se bizuia pe vorbe.

— Cine mai era de față ? întrebă doamna Yeobright.

— Aproape nimeni. Eu am stat mai în lături, așa că ea nu m-a văzut...

Omul roșu vorbea răgușit cu privirea îndreptată spre grădină.

— Cine a dus-o la altar ?

— Domnișoara Vye.

— Cîtă cinste ! Domnișoara Vye ? Trebuie socotit o adevărată cinste, nu-i așa ?

— Cine-i domnișoara Vye ?

— Nepoata căpitanului Vye de la Mistover Knap.

— O fată venită de la Budmouth, care se ține cu nasul pe sus, spuse doamna Yeobright. Mie nu-mi place prea tare. Unii spun că ar fi vrăjitoare, dar presupunerea este bineînțeles absurdă.

Omul roșu nu suflă nici un cuvînt despre felul în care făcuse cunoștință cu fata aceea frumoasă, și nici că se afla la biserică nu din întîmplare, ci pentru că el, Venn, o chemase, așa cum îi făgăduise cînd aflase că Wildeve o va lua pe Thomasin de soție. Se mulțumi să-și continue povestirea :

— Ședeam rezemat de zidul cimitirului cînd i-am văzut venind, pe unul dintr-o parte, pe celălalt din cealaltă parte ; domnișoara Vye era și ea pe acolo, uitîndu-se la pietrele de pe morminte. Cum i-am văzut intrînd, m-am strecurat și eu înăuntru ; cum o cunoșteam bine pe Thomasin, voiam să asist la slujbă. Mi-am scos ghetele pentru că făceau cam multă gălăgie și m-am urcat sus, în galerie. De acolo am văzut că preotul și notarul îi așteptau.

— Cum de a luat domnișoara Vye parte la slujbă, de vreme ce nu venise decît în plimbare ?

— Pentru că nu era nimeni altcineva. Intrase și ea în biserică, puțin înaintea mea. Înainte de a începe slujba, preotul s-a uitat în jur și cum ea era aproape, i-a făcut semn și a venit pînă la treptele altarului. Cînd a trebuit să semneze, și-a ridicat vălul de pe față și s-a iscălit, iar Tamsin i-a mulțumit. Omul roșu vorbea din ce în ce mai încet, ca un om furat de gînduri, căci își aminti cum se schimbase Wildeve la față în clipa în care Eustacia își ridicase vălul care-i ascundea chipul, și îl privise drept în ochi. Apoi, continuă Diggory cuprins de tristețe, am plecat, deoarece povestea lui Tamsin Yeobright se încheiase.

— M-am oferit s-o conduc, spuse doamna Yeobright cu părere de rău. Dar ea s-a împotrivit zicînd că nu era nevoie.

— Nu mai are nici o importanță, răspunse Omul roșu. Totul s-a terminat așa cum trebuia să se termine de mult, și să sperăm că Dumnezeu va avea grijă de fericirea ei. Și acum, vă zic bună ziua.

Își puse șapca pe cap și plecă. Din clipa în care părăsi casa doamnei Yeobright, nimeni nu-l mai văzu prin partea

locului o bună bucată de vreme. Dispăru fără urmă. A doua zi, dis-de-dimineață, în zmeurișul în care se adăpostise, nu mai era nici urmă de car; doar o mînă de paie și cîteva buruieni pătate de vopsea roșie, pe care prima ploaie avea s-o spele, aminteau de popasul lui Venn.

Diggory făcuse o fidelă dare de seamă asupra cununiei, numai că, fiind în fundul bisericii, îi scăpase un amănunt semnificativ. În vreme ce Thomasin se iscălea tremurînd de emoție, Wildeve aruncă Eustaciei o privire în care se putea citi cu ușurință: „Te-am pedepsit". Ea îi răspunse încet, fără ca el să-și dea seama cît de adevărat era răspunsul: „Greșești; nici nu știi cît mă bucur astăzi că a devenit soția ta".

Cartea a III-a

FASCINAȚIA

I

„Gîndul mi-este împărăția"...

Pe chipul lui Clym apăruse, abia deslușită încă, expresia tipică a viitorului. Dacă artei din zilele noastre îi va urma o perioadă clasică, un nou Fidias asemenea chipuri va ciopli în piatră. Atitudinea de resemnare în fața vieții, ce înlocuiește tot mai mult intensa plăcere de a trăi a oamenilor aparținînd civilizațiilor anterioare, pătrunde pînă în esența raselor superioare, modificînd radical expresia fețelor ; această modificare va constitui desigur punctul de plecare a unei noi concepții artistice. Am și început să ne dăm seama că cel care trece prin viață fără să încrețească fruntea, și fără ca gîndul să-i lase urme pe obraz, este lipsit de acuitatea perceptivă proprie omului modern și nu poate fi considerat ca atare. Frumusețea virilă — mîndria de altă dată a speței umane, este astăzi aproape anacronică ; se naște întrebarea dacă nu cumva chiar și frumusețea femenină va deveni cu vremea anacronică ?

Adevărul este că un șir lung de secole care au adus numai dezamăgiri a zdruncinat concepția elină asupra vieții, ca să zic așa. Noi știm ceea ce grecii doar bănuiau ; azi pînă și copiii de țiță simt ceea ce Eschil doar își închipuia. Pe măsură ce descoperim cusururile legilor naturale și efectul lor asupra vieții umane, ne vine tot mai greu să ne bucurăm de climatul general ; este o bucurie care s-a demodat.

Înălțat pe această nouă treaptă a cunoașterii, omul își va făuri idealuri corespunzătoare care îi vor modela într-alt fel chipul ; trăsăturile sale vor semăna probabil

cu ale lui Yeobright. Pe fața lui, ochiul nu se oprea ca pe un tablou, ci ca pe pagina unei cărți; nimeni nu voia să vadă cum este ci să descifreze ce se întipărise pe ea. În lumina simbolurilor, trăsăturile lui erau frumoase, întocmai cum sunetele cele mai obișnuite devin armonioase în vorbire, iar formele cele mai simple, sugestive în scris.

Fusese un copil care promitea; ce anume, nimeni nu putea prezice. Că se va realiza într-un fel cu totul aparte, sau că se va rata într-un fel aparte părea în aceeași măsură probabil. Dar era absolut sigur că pe locul hărăzit prin naștere nu va rămîne.

Iată de ce, ori de cîte ori venea vorba despre el, cei din împrejurimi întrebau: „Ah, Clym Yeobright? Ce-o mai fi făcînd el acum?" Cînd vorbitorii își manifestă interesul față de cineva prin instinctiva întrebare „ce mai face cutare?" se simte de îndată că nu vor fi surprinși dacă cutare nu face, ca majoritatea dintre noi, nimic deosebit. Dar în ceea ce îl privea pe Clym, intuiau că el se va singulariza fie în bine, fie în rău. Sperau sincer că-i va merge bine. În sinea lor însă, erau încredințați că se va duce de rîpă. Cîțiva dintre tîrgoveții înstăriți, care în drum spre tîrg poposeau la hanul lui Wildeve, reluau mereu acest subiect de discuție. De fapt, deși nu erau băștinași ai Egdonului, le-ar fi fost greu să-l ocolească atunci cînd se așezau în fața ferestrei și, trăgînd din pipele lor lungi de lut, contemplau landa. În timpul copilăriei sale, Clym se contopise într-atîta cu landa încît nimeni n-o putea privi fără să și-l amintească. Așa încît subiectul revenea într-una: dacă avea să-și facă un nume și avere, cu atît mai bine pentru el; dacă soarta avea să-i fie tragică, cu atît mai bine pentru povestitor.

Adevărul este că faima lui Yeobright se răspîndise supărător de mult încă înainte de a pleca de acasă. „Nu-i a bine cînd renumele depășește meritele" a spus cîndva iezuitul spaniol Gracian. La vîrsta de șase ani, Clym pusese o întrebare ce suna ca una din enigmele scripturii: „Cine a fost primul bărbat care a purtat pantaloni scurți?" întrebase el și de la un capăt al Egdonului la celălalt, toți locuitorii aplaudaseră. La șase ani, pictase bătălia de la Waterloo cu polen de crin și zeamă de agrișe, neavînd acuarele. În chipul acesta, pînă să împlinească doi-

sprezece ani, îi mersese vestea ca artist și cărturar, pe o rază de cel puțin două mile. Cel căruia i se ducea faima peste mii de kilometri, în tot atîta timp în care un altul își face cunoscut numele la sute de kilometri, are neapărat ceva deosebit.

S-ar prea putea ca faima lui Clym, ca aceea a lui Homer, să fie întrucîtva tributară unor întîmplări ; dar, oricare ar fi fost cauzele, Clym era renumit.

Crescu, și în pragul vieții găsi sprijinul de care avea nevoie. Dintr-un capriciu, soarta care-l făcuse pe Clive [1] să înceapă prin a fi grefier, pe Gay [2] comerciant de postavuri, pe Keats medic și pe alții să se apuce de fel de fel de îndeletniciri, mină băiatul neastîmpărat și vînjos crescut în landă, spre o meserie al cărei obiect erau simbolurile huzurului și ale deșertăciunii.

Detaliile asupra felului în care a fost făcută această alegere sînt lipsite de importanță. După moartea tatălui său, un om cu dare de mînă din partea locului a avut bunăvoința să-l ajute ; ajutorul său s-a concretizat prin trimiterea băiatului la Budmouth. Yeobright nu voia să părăsească landa, dar altă perspectivă nu avea. De la Budmouth plecă apoi la Londra, iar după scurtă vreme, la Paris, unde rămase pînă acum.

Și fiindcă toți așteptau lucruri mari de la el, după primele zile petrecute acasă, vecinii începură să se întrebe de ce zăbovește atît. Depășise timpul îngăduit unei vacanțe, totuși nu plecase. În dimineața primei duminici după cununia lui Thomasin, tocmai despre asta se vorbea în fața casei lui Fairway, unde cîțiva localnici veniseră să se tundă. Aici se adunau duminica dimineața bărbații din sat să-și radă bărbile și să-și taie părul ; se întorceau apoi acasă, unde către prînz urma spălatul de duminică, și o oră mai tîrziu se îmbrăcau de sărbătoare. Pe Egdon Heath, duminicile nu începeau înainte de amiază.

În diminețile de duminică, Fairway era cel care tundea și rădea locuitorii din Egdon ; victima își scotea haina

[1] *Robert Clive* (1725—1774), militar și om de stat englez.

[2] *John Gay* (1685—1732), poet și autor dramatic englez, autor al libretului *Opera de cinci parale*.

şi se aşeza pe un scăunel în faţa casei, iar împrejurul său vecinii stăteau la taifas privind nepăsători cum vîntul lua şuviţele tăiate, împrăştiindu-le spre cele patru colţuri ale lumii. Iarnă, vară, scena se repeta în fiecare săptămînă cu excepţia duminicilor în care vîntul sufla prea puternic; atunci scăunelul era împins puţin mai încolo, după colţul casei. Acompaniat de ţăcănitul foarfecelui, Fairway povestea întîmplări din viaţa lui şi a altora, iar ascultătorii n-ar fi îndrăznit, Doamne fereşte, să se plîngă de frig, nici chiar cei dezbrăcaţi şi cu capul descoperit, de teamă să nu pară lipsiţi de bărbăţie. Dacă instrumentele bărbierului îl jucau după ureche, sau pieptănul îl zgîria pe ceafă, cel ce stătea pe scăunel nu crîcnea, nu se dădea în lături, şi-şi stăpînea cu străşnicie muşchii feţei ca nu cumva să zvîrnească, altfel ar fi fost socotit prost crescut, avînd în vedere că Fairway nu lua bani. Duminicile cei cărora le şîngera obrazul sau ceafa, obişnuiau să se scuze, explicînd: „Ştii, m-am bărbierit."

Începură să vorbească despre Yeobright văzîndu-l în depărtare hoinărind prin landă.

— Unul căruia îi merge bine în altă parte, n-ar zăbovi două-trei săptămîni degeaba pe aici, spuse Fairway. Are el niscaiva planuri în cap, ascultaţi ce vă spun eu.

— Da n-o să poată deschide o prăvălie de nestemate la noi, spuse Sam.

— Nu văd de ce s-ar fi cărat încoace cu două cufere grele, dacă n-avea de gînd să rămînă; dar de ce dracu' s-ar putea apuca aici, numai Dumnezeu din cer ştie.

Nu mai avură timp de ipoteze, căci Yeobright se apropiase; şi zărind grupul celor ce-şi aşteptau rîndul la tuns, se îndreptă către ei. Privindu-i mustrător drept în faţă, le spuse fără nici un fel de introducere:

— Ia să vedem, oameni buni, oare ghicesc despre ce vorbeaţi?

— Dă, mă rog, dacă poţi, spuse Sam.

— Despre mine.

— Nu mi-ar fi trecut prin minte să-ţi spun, spuse Fairway cu toată cinstea — da acum că tot ai ghicit, ei bine dom'le Yeobright, mărturisesc că despre mătăluţă vorbeam. Tocmai ne minunam ce te face să-ţi pierzi vremea de pomană pe aici, cînd ţi-ai făcut o situaţie şi un

nume în lume, cu meseria aceea a dumitale — iaca despre ce vorbeam, dacă ţii să ştii adevărul.

— Vă spun îndată, răspunse Yeobright devenind pe neaşteptate serios. Nu-mi pare rău că am prilejul să vă explic. M-am întors acasă pentru că am stat şi m-am gîndit că aici pot fi o idee mai puţin inutil decît în altă parte. E o descoperire pe care am făcut-o de curînd. La început cînd am plecat de acasă, socoteam că locul acesta nu merită să-mi aţintesc atenţia asupra lui. Disprețuiam viaţa pe care o ducem noi, cei de aici. Să-ţi ungi ghetele cu clei în loc să le lustruieşti cu cremă, să-ţi scuturi haina de praf bătînd-o cu nuiaua în loc s-o perii cu peria ; există oare ceva mai ridicol ? îmi spuneam în sinea mea.

— Aveai dreptate ! Aşa-i !

— Nu-i adevărat. Greşiţi. N-aveam dreptate.

— Să ne fie cu iertare. Credeam că aşa gîndeşti.

— Pe măsură ce felul meu de vedere lua altă întorsătură, am devenit tot mai nemulţumit. Mi-am dat seama că mă străduiam să mă comport la fel cu cei din jurul meu, nişte oameni de care nu mă lega nimic. Încercam să uit cum trăisem mai'nainte ca să mă învăţ cu o viaţă care însă nu era întru nimic mai bună decît prima. Era doar alta.

— Cu totul alta, spuse Fairway.

— Ce loc nemaipomenit trebuie să fie Parisul ! exclamă Humphrey. Ce mai vitrine sînt pe acolo, şi tobe şi trompete ; pe cînd noi ăştia de aici, or că-i ploaie, or că-i vînt, toată ziulica pe afară.

— M-aţi înţeles greşit, pledă Clym. Eram profund nemulţumit. Dar nemulţumirea a crescut şi mai mult cînd mi-am dat seama că meseria pe care o făceam era cea mai deşartă, cea mai inutilă, cea mai puţin bărbătească dintre toate meseriile pe care şi le-a ales vreodată un bărbat. Iată ce m-a împins să iau hotărîrea de a o părăsi, şi de-a încerca să mă apuc de altceva, să muncesc printre nişte oameni pe care îi cunosc atît de bine şi cărora ştiu că le pot fi de mare folos. M-am întors acasă spre a-mi pune planul în aplicare. Mă voi angaja la o şcoală cît mai aproape de Egdon, ca să pot veni cu regularitate aici, unde voi ţine în casa mamei mele cursuri

serale. Înainte însă, trebuie să mai studiez puțin, ca să fiu pregătit cum se cuvine. Acum, vă las căci trebuie să plec.

Și Clym își reluă plimbarea peste dealuri.

— N-o să facă nimic din ce-a spus, zise Fairway. În cîteva săptămîni o să vadă lucrurile în altă lumină.

— E inimos băiatul, spuse un altul. Da-mi dau și eu cu gîndul c-ar face mai bine să-și vadă de treburile lui.

II

O hotărîre care dezamăgește

Yeobright își iubea semenii. Convingerea lui era că majoritatea oamenilor sînt lipsiți de acel fel de învățătură care să-i călăuzească nu atît spre prosperitate, cît spre înțelepciune. Ar fi de dorit ca o întreagă clasă să se ridice cu prețul unor sacrificii individuale, nu cîțiva indivizi să se ridice prin eforturile unei clase. El unul, ar fi acceptat pe loc să fie primul individ sacrificat.

În trecerea de la viața bucolică la cea intelectuală, sînt cel puțin două stadii intermediare, dacă nu chiar mai multe ; și unul dintre aceste stadii este aproape invariabil înălțarea pe o treaptă socială superioară. Căci e greu de imaginat transformarea bruscă a placidității bucolice în viu interes intelectual, fără ca în prealabil să fi existat ca o fază de tranziție un interes de parvenire socială. Yeobright făcea excepție de la această regulă pentru că, deși se străduia să-și înnobileze mintea, se mulțumea cu un trai modest, ba chiar în unele privințe sărăcăcios și primitiv, simțindu-se de o seamă cu cei de jos.

Era un fel de Ion Botezătorul care, în locul căinței, propovăduia înnobilarea. Teoriile sale aveau multe puncte comune cu cele ale gînditorilor cunoscuți de la oraș, ai timpului. Evoluția sa era în bună parte rodul peri-

oadei de studiu petrecută la Paris, unde se familiarizase cu sistemele etice la modă.

Ca urmare a nivelului de dezvoltare intelectuală, relativ înalt, pe care-l atinsese, Yeobright era ceea ce se poate numi un om nefericit. În mediul rural condițiile nu erau încă destul de coapte pentru ceea ce voia el să facă. Un om nu trebuie să-și depășească vremea decît în parte : dacă toate năzuințele merg înaintea timpului, renumele este amenințat. Dacă ar fi fost războinicul fiu al lui Filip[1] atît de evoluat încît să conceapă progresul fără vărsări de sînge, ar fi fost un erou de două ori mai mare decît a fost, dar nimeni n-ar fi auzit de Alexandru.

De dragul renumelui, inovațiile trebuie aplicate în special acolo unde aduc un folos practic. Propovăduitorii care și-au impus punctele de vedere, au izbutit pentru că au formulat în vorbe ceea ce de mai multă vreme ascultătorii lor simțeau intuitiv. Cel care militează pentru evoluția estetică, minimalizînd importanța evoluției pe scara societății, va fi înțeles doar de cei pentru care evoluția socială nu mai constituie o preocupare. Cînd discuți în fața unei lumi bucolice despre posibilitatea acumulării de cultură premergătoare acumulării de avuții, s-ar putea să ai dreptatea de partea ta, dar ignorezi o ordine cu care omenirea s-a obișnuit de prea multă vreme. Cînd Yeobright propovăduia locuitorilor din Egdon înălțarea pe culmile unei senine înțelegeri, fără a trece mai întîi prin procesul de îmbogățire, era ca și cînd ar fi demonstrat caldeenilor din antichitate că pot ajunge de pe pămînt direct în ceruri, fără a străbate mai înainte eterul.

Avea Yeobright o minte bine organizată ? Nu. O minte bine organizată este cea care nu are nici o înclinare pronunțată ; este o minte despre care poți spune cu mîna pe cruce că nu-i va aduce neajunsuri posesorului ei, că nu-l va face să se simtă ca un nebun în cămașă de forță, să fie torturat ca un eretic sau crucificat ca un profanator. Și nici aclamat ca un profet, preacinstit ca un preot sau ovaționat ca un rege. Este mintea care nu aduce decît mulțumire și mediocritate. Cea din al cărei efort rezultă

[1] Referire la Alexandru cel Mare, fiul lui Filip al II-lea al Macedoniei.

poeziile lui Rogers [1], picturile lui West [2], puterea politică a lui North [3], cea care îngăduie posesorului ei să-şi găsească drumul spre bunăstare, să-şi conducă barca în direcţia vîntului, să părăsească scena cu demnitate, să moară în patul lui şi după moarte să i se ridice monumentul pe care, în majoritatea cazurilor, îl merită. O astfel de minte nu i-ar fi permis niciodată lui Yeobright să săvîrşească o eroare ridicolă, ca aceea de a renunţa, în folosul semenilor săi, la slujba pe care o avea.

Mergea spre casă fără a ţine seama de poteci. Nimeni altul nu cunoştea landa mai bine decît Clym. Peisajele acestea, substanţa şi mirosurile lor puseseră stăpînire pe simţuri. Putea fi considerat un produs al lor. Cînd deschisese pentru prima oară ochii, asupra lor privise : primele imagini păstrate în amintire aveau ca decor aceste culmi ; optica sa asupra vieţii împrumutase coloritul lor ; jucăriile lui fuseseră cuţitaşele de cremene şi vîrfurile de săgeţi, pe care, găsindu-le aici, se întreba cum de poate „creşte" piatra în forme atît de ciudate ; florile sale fuseseră clopoţeii purpurii şi mugurii galbeni de tătarcă ; împărăţia animalelor, şerpii şi lăcustele ; societatea lui, hoinarii din landă. Tot ce ura Eustacia pe meleagurile acestea, se transformase în inima lui Clym în dragoste. Cum mergea el aşa, îşi aruncă privirea către orizont şi se simţi fericit.

Pentru mulţi, Egdon Heath era un loc care, cu generaţii în urmă ieşise din scurgerea secolelor, şi apoi intrase, ca un necioplit, în secolul prezent. Era demodat şi prea puţini îşi risipeau vremea să-l studieze. Nici n-ar fi putut fi altminteri în epoca ogoarelor geometrice, a gardurilor vii împletite, şi a cîmpiilor irigate cu ajutorul unor construcţii alambicate, care în lumina soarelui străluceau uneori ca nişte schele de argint. În plimbările sale călări, fermierul, căruia îi înflorea zîmbetul pe buze văzînd cum creşte iarba semănată şi cum rodeşte grîul, sau

[1] *Samuel Rogers* (1763—1855), poet englez, de restrînsă celebritate.

[2] *Benjamin West* (1738—1820), pictor englez, autor al unor tablouri conformiste, cu subiecte istorice.

[3] *Frederick North* (1732—1792), om de stat britanic, renumit prin incompetenţa sa în rezolvarea problemei coloniale.

care suspina întristat în fața napilor roși de insecte, de abia dacă își arunca privirile către pîrlogul îndepărtat încruntînd sprîncenele. Cît despre Yeobright, admirînd de pe culmi văile, nu-și putea înăbuși bucuria primară constatînd că arăturile care încercaseră să răpească landei ici colo cîte-o palmă de pămînt, după primul sau al doilea an erau invadate din nou de ferigă și tătarcă.

Cobori valea și ajunse acasă la Blooms-End. Mama curăța florile din fereastră de frunzele uscate. Ridică spre el ochii în care se citea limpede că nu înțelegea ce ascunde lunga ședere a fiului lîngă ea; pe fața ei se întipărise de cîteva zile întrebarea. Clym își dădu seama cum aceeași curiozitate pe care i-o arătaseră vecinii ce se tundeau la Fairway pusese stăpînire și pe mama lui, alungîndu-i liniștea. Nu rostise încă nici o întrebare, nici chiar atunci cînd sosirea cuferelor confirmase că el nu avea să plece curînd. Dar prin tăcerea ei cerea mai imperios decît prin vorbe, o explicație.

— Nu mă mai întorc la Paris, mamă, spuse el. Cel puțin în vechea mea calitate. Mi-am părăsit slujba.

Doamna Yeobright se întoarse către dînsul surprinsă și supărată.

— Mi-am închipuit eu că s-a-ntîmplat ceva, de cum am văzut cuferele. Mă întreb de ce nu mi-ai spus mai devreme.

— Poate că așa ar fi trebuit. Dar nu știam dacă vei fi de acord cu planurile mele de viitor. În anumite privințe nici mie nu-mi erau încă limpezi. Vreau să apuc o cu totul altă cale.

— Sînt foarte mirată, Clym. Ce altceva mai bun vei găsi?

— Nu-i greu de găsit ceva mai bun. Dar nu bun în sensul în care gîndești dumneata. Din punctul acesta de vedere s-ar putea spune că e mai prost. Dar îmi urăsc meseria și înainte de a muri vreau să fac și eu într-adevăr ceva pe lumea asta. M-am gîndit că voi izbuti ca învățător — un învățător al celor sărmani și ignoranți, să-i învăț ceea ce nimeni nu i-ar învăța.

— După toată strădania și sprijinul ce ți l-am dat ca să pornești în viață, acum cînd nu aveai decît să ții drept

înainte calea spre belşug, spui că vrei să devii un învăţător al săracilor ? Ideile tale te vor duce de rîpă, Clym.

Doamna Yeobright vorbise cu calm, dar pentru unul care-o cunoştea atît de bine ca fiul ei, resentimentul dindărătul cuvintelor era evident. El nu răspunse. Se afla în situaţia omului care pierduse orice speranţă de a fi înţeles, avînd în faţă un conlocuitor cu o logică prea limitată ca să priceapă, chiar în condiţii favorabile, subtilitatea argumentării.

Nici unul din ei nu mai pomeni vreun cuvînt pînă după sfîrşitul mesei. Apoi, reluînd discuţia ca şi cînd de la începutul ei nu trecuse o dimineaţă, mama spuse :

— Mă nelinişteşte, Clym, să aflu că te-ai întors acasă cu astfel de gînduri. Nici nu-mi trecea prin minte că tu însuţi, liber şi nesilit de nimeni, vrei să te cobori. Am fost întotdeauna convinsă că te vei strădui să urci, aşa cum se străduiesc toţi bărbaţii demni să fie numiţi astfel, mai cu seamă după ce-au fost îndreptaţi pe o cale care le deschide perspective.

— N-am încotro, spuse Clym cu emoţie în glas. Mamă, îmi urăsc meseria. Şi pentru că ai vorbit de bărbaţi demni să fie numiţi astfel, ţi se pare că unui asemenea bărbat îi este îngăduit să-şi irosească timpul într-un chip atît de lipsit de bărbăţie, în vreme ce mai bine de jumătate din omenire merge spre distrugere, pentru că nu se găseşte nimeni să i se devoteze şi s-o povăţuiască cum să scape de nimicnicia în care s-a născut ? Mă scol în fiecare dimineaţă şi văd cum toate creaturile gem şi trudesc, aşa cum spune Sfîntul Pavel, iar eu, în plină putere şi sănătate, iată-mă stînd şi vînzînd podoabe sclipitoare femeilor bogate şi celor uşuratice, ce se lasă ademenite de deşertăciunile lumeşti. M-am chinuit tot anul care a trecut şi am ajuns la concluzia că nu mai pot continua.

— De ce alţii pot şi tu nu ?

— Nu ştiu, poate fiindcă există anumite lucruri care au preţ în ochii lor, iar într-ai mei, n-au ; acesta-i un motiv în plus care m-a determinat. Trupul meu se mulţumeşte cu puţin. Rafinamentele nu mă delectează ; lucrurile bune nu mă desfată. Ei bine, n-ar trebui să transformăm aceste cusururi în calităţi şi, fiind în stare să

mă lipsesc de ceea ce unii au nevoie, să dispun de această economie în favoarea altora ?

Yeobright moștenise în bună parte firea femeii cu care se înfrunta, așa că trezi într-însa, mai mult prin vibrații ale sufletului decît prin argumente, aceleași sentimente, deși ea încerca să le ascundă, spre binele lui. Mama vorbi mai puțin sigură de sine :

— Totuși puteai deveni un om cu stare, dacă mergeai înainte. Să conduci prăvălia aceia cu diamante, ce-ți puteai dori mai mult ? Era o slujbă în care te bucurai de încredere și respect. Am impresia că vei călca pe urmele tatălui tău, ca și lui ți se face lehamite cînd îți merge bine.

— Nu, spuse fiul ei ; nu de asta mi se face lehamite, deși mi-e greață și de ceea ce numești dumneata a-ți merge bine. În fond, mamă, ce înseamnă să-ți meargă bine ?

Doamna Yeobright era o femeie mult prea cumpănită pentru a se grăbi să răspundă printr-o definiție curată, de aceea întrebarea lui Yeobright, întocmai ca întrebările „Ce e înțelepciunea ?“ a lui Socrate și „Ce e adevărul ?“ a lui Pilat din Pont, rămase fără răspuns.

Tăcerea fu întreruptă de Christian Cantle, care mai întîi trînti portița de la grădină, apoi bătu în ușă, o deschise și apăru în pragul ei, îmbrăcat în hainele bune de duminică.

Se obișnuia pe Egdon ca povestitorul să rostească prefața povestirii sale înainte de a fi intrat cu adevărat în casă, ca atunci cînd se află față-n față cu gazda să ajungă la povestirea propriu zisă. Pînă să închidă ușa, Christian apucase să spună :

— Cînd te gîndești că tocmai eu, care de-abia dacă ies din cînd în cînd din casă, am fost de față azi dimineață cînd s-a întîmplat.

— Înseamnă că ne aduci noutăți, Christian ? întrebă doamna Yeobright.

— Da, despre o vrăjitoare, și de aceea trebuie ca să iertați ora la care viu, că mi-am zis : trebuie să mă duc să le spun, chiar dacă n-or fi gătat masa. Să vă spun drept, m-au trecut fiorii de tremuram ca varga. Credeți că poate ieși vreun bucluc ?

— Din ce ?

— Azi dimineaţă la biserică ne ridicasem în picioare cînd părintele a spus : „Să ne rugăm.“ Eu am gîndit „Poţi să te rogi tot atît de bine în genunchi ca şi în picioare“ şi m-am lăsat pe genunchi ; şi au mai făcut şi alţii ca mine. Da n-a trecut nici un minut cînd deodată s-a auzit un răcnet ca şi cum şi-ar fi dat cineva ortul popii. Toţi am sărit în picioare şi ne-am dat seama că Susan Nunsuch o înţepase pe domnişoara Vye cu o igliţă de ciorap. Se lăuda mai de mult că are s-o facă de cum o prinde-o pe fată la biserică, unde ea nu merge prea des. A aşteptat săptămîni întregi, că voia să-i ia sînge şi să-şi descînte copiii care parcă-s blestemaţi, mor unul după altul. Sue a urmărit-o în biserică, s-a aşezat lîngă ea şi cum a prins ocazia numai ce a vîrît andreaua în braţul fetei.

— Doamne fereşte ! Ce îngrozitor ! spuse doamna Yeobright.

— Şi a vîrît-o atît de adînc, că domnişoara a leşinat ; eu m-am speriat de învălmăşeală şi m-am pitit după orgă că n-am mai văzut nimic. Da mi-au spus ăilalţi că au scos-o afară la aer ; şi cînd s-au întors, ia-o pe Sue de unde nu-i. Da' ce-a mai răcnit fata, biata de ea. Şi părintele, îmbrăcat în odăjdii, numa ce-a ridicat mîna şi-a spus : „Şedeţi, oameni buni, şedeţi.“ Da' oamenii pas de-l ascultară. Şi ce credeţi c-am descoperit eu atunci, doamnă Yeobright ? Sub odăjdii părintele poartă un rînd de haine ! Am văzut o mînecă atunci cînd a ridicat mîna.

— E o barbarie, spuse Yeobright.

— Da, spuse mama lui.

— Stăpînirea ar trebui să cerceteze, spuse Christian. Da' iată-l, pare-mi-se, pe Humphrey.

Humphrey intră în încăpere.

— Aţi auzit cele întîmplate ? Văd bine că aţi auzit. E foarte ciudat cum ori de cîte ori merge vreun cetăţean din Egdon la biserică, sigur de tot iese cu bucluc. Ultima dată cînd s-a dus unul de la noi a fost chiar în ziua cînd vecinul Fairway a intrat în cascadă ; şi altă dată, dumneavoastră, doamnă Yeobright, aţi interzis cununia.

— Da a mai fost în stare biata fată să ajungă pînă acasă ? întrebă Clym.

— Mi-au spus că şi-a venit în simţiri şi a ajuns cu bine. Şi-acum că v-am povestit ce aveam de povestit, mă duc şi eu pe la casa mea.

— Şi eu, spuse Humphrey. Ei da' acu o să vedem şi noi dacă este adevărat ce se spune despre ea.

După ce plecară, Yeobright o întrebă încet pe maică-sa :

— Crezi că mai era vreme de aşteptat pînă să mă fac învăţător ?

— E adevărat că e mare nevoie de învăţători, de misionari şi alţi astfel de oameni, răspunse ea. Dar nu este mai puţin adevărat că am dreptul să doresc să nu duci traiul ăsta, şi să te văd bogat ; să mă doară că te-ai întors acasă şi că s-a ales praful de toată strădania mea.

Ceva mai tîrziu în cursul zilei veni Sam, tăietorul de tătarcă.

— Am venit cu împrumutul, doamnă Yeobright. Bănuiesc că aţi auzit ce s-a întîmplat fetei ăleia frumoase de pe deal ?

— Da, Sam ; au venit vreo şase pînă acuma să ne povestească.

— E o fată frumoasă ?

— Da, e arătoasă, răspunse Sam. Zău că nu-i om pe aici pe la noi să nu se mire că o asemenea fată trăieşte în pustietatea asta.

— E smeadă ori bălaie ?

— Cu toate că am văzut-o de vreo douăzeci de ori, n-aş putea să vă spun.

— Are părul mai închis ca al lui Tamsin, şopti doamna Yeobright.

— E o fată de care ai putea spune că parcă nu bagă nimic în seamă.

— Are poate o fire melancolică ?

— Stă toată ziulica de una singură şi nu vorbeşte cu nimeni.

— O atrag aventurile ?

— După cîte ştiu eu, nu.

— Ia cumva parte la jocurile flăcăilor, ca să-şi mai treacă urîtul ? ...cum ar fi colindul de pildă ?

— Nu. Îi e mintea la altele. Cred mai curînd c-o poartă departe de-aici, la domni și cucoane pe care n-o să-i cunoască niciodată și la palate pe care n-o să le mai vadă.

Observînd interesul ciudat al lui Clym, doamna Yeobright îi spuse stingherită lui Sam :

— Vezi la ea mai multe decît noi ăilalți. După mine, domnișoara Vye este prea trîndavă ca s-o găsesc fermecătoare. N-am auzit pînă acum să fi adus vreun folos cuiva, nici măcar ei însăși. Nimeni nu ia o fată cuminte drept vrăjitoare, nici chiar în Egdon.

— Prostii. Asta nu demonstrează nimic, spuse Yeobright.

— Eu unul nu mă pricep la delicateţuri de astea, spuse Sam retrăgîndu-se dintr-o discuție care putea lua o întorsătură neplăcută ; și ce zace în ea trebuie să lăsăm să treacă timpul ca să aflăm. Eu am venit la dumneavoastră ca să-mi dați cu împrumut sfoara cea mai lungă și mai groasă ce aveți în casă. Căldarea domnului căpitan a căzut în fîntînă și n-au apă ; și cum nu ne-am dus azi la muncă, ne-am gîndit că poate om scoate-o noi. Am și făcut rost de trei sfori de ham, da' n-ajung pînă la fund.

Doamna Yeobright îi spuse că poate să ia orice sfoară o găsi în cămară, și Sam se duse să caute. Cînd trecu din nou prin fața ușii, Clym îi ieși în întîmpinare și-l conduse pînă la portiță.

— Domnișoara asta vrăjitoare o să mai stea multă vreme la Mistover ? întrebă el.

— Așa cred.

— Mai mare rușinea să-i facă ce i-a făcut. Trebuie s-o fi durut rău de tot, și cred că mai mult sufletul decît brațul.

— Da zău, mai mare rușinea ; și ce mîndrețe de fată ! Trebuie să faceți cunoștință, domnule Yeobright, mai ales că dumneata ai colindat lumea și știi mai multe pentru vîrsta dumitale ca noi ceilalți.

— Crezi că i-ar plăcea să fie învățătoare ? întrebă Clym.

Sam dădu din cap.

— Îmi dau cu părerea că nu prea se potrivește cu felul ei.

— A fost doar așa, un gînd ce mi-a trecut prin cap. Ar trebui s-o văd și să stau de vorbă cu ea, ceea ce nu-i ușor pentru că familiile noastre nu sînt în relații prea bune.

— Vă spun eu cum puteți s-o vedeți, domnule Yeobright, spuse Sam. Astă seară la orele șase, mergem la ei acasă să scoatem găleata din fîntînă; n-ai decît să vii și dumneata să ne dai o mînă de ajutor. O să fim vreo cinci sau șase, da' fîntîna-i adîncă și dac-o mai fi unul, cu atît mai bine; numai dacă nu ți-i cu supărare să te amesteci cu noi. Că ea o să fie pe acolo.

— Să mă mai gîndesc, spuse Yeobright și se despărți.

De gîndit se gîndi îndelung; dar în casă nici o vorbă despre Eustăcia nu mai fu rostită. Dacă romantica martiră a superstiției și colindătorul melancolic cu care schimbase cîteva cuvinte sub lumina lunii erau una și aceeași persoană, încă nu știa.

III

Primul act al unei drame străvechi

După amiaza era frumoasă și Yeobright cu mama lui se plimbară un ceas prin landă. Cînd ajunseră pe creasta înaltă care desparte Blooms-End de valea următoare, se opriră și priviră în jur. La una din marginile pîrlogului se vedea hanul „Femeia amuțită" iar de departe, în cealaltă direcție, se ridica Mistover Knap.

— Vrei să-i faci o vizită lui Thomasin ? întrebă el.

— Da, dar de rîndul ăsta nu-i nevoie să vii dacă nu vrei, îi spuse mama.

— În cazul acesta, eu de aici o iau în altă direcție. Mă duc la Mistover.

Doamna Yeobright, mirată, întoarse capul spre el.

— Mă duc să-i ajut să scoată găleata din fîntîna căpitanului, continuă el. E foarte adîncă și s-ar putea să

le fiu de folos. Și aș vrea s-o întîlnesc pe domnișoara Vye, nu atît pentru frumusețea ei cît pentru altceva.

— Trebuie neapărat să te duci ? întrebă maică-sa.

— Așa am de gînd.

Și se despărțiră.

— N-am ce-i face, șopti pentru sine mama lui Clym văzîndu-l cum se depărtează. Se vor întîlni cu siguranță. Și Sam ăsta, mai bine și-ar duce veștile pe la alte case, nu la mine.

Clym se făcea din ce în ce mai mic tot urcînd și coborînd movilele ce-i ieșeau în cale.

— Are o inimă simțitoare, își spuse mama lui Clym urmărindu-l cu ochii, altfel n-ar avea importanță. Ce repede se îndreaptă într-acolo.

Într-adevăr, călca voinicește trecînd prin tătarcă și tăind drumul în linie dreaptă, ca și cînd întreaga lui viață ar fi depins de pașii pe care-i făcea. Maică-sa oftă adînc și făcu calea întoarsă, nemaioprindu-se la Thomasin. În văi, ceața se lăsase alcătuind forme stranii, dar crestele erau încă scăldate de lumina soarelui, care se revărsa și asupra lui Clym ; mergea repede înainte, precedat de umbra sa alungită și privit de toți iepurii și de celelalte animale de cîmp.

Apropiindu-se de malul invadat de tătarcă și de șanțul din vecinătatea locuinței căpitanului, auzi voci ce-l vestiră că băieții se apucaseră de treabă. Cînd ajunse lîngă portița lăturalnică, se opri și privi în curte.

Lîngă gura fîntînii, vreo șase bărbați voinici se înșirau unul în spatele altuia ținînd cu strășnicie funia trecută peste arborele fîntînii și aruncată în apă. Legat de mijloc cu o altă funie mai scurtă, înnodată la unul din stîlpi ca mijloc de precauție în caz de accident, Fairway sta plecat peste gura puțului, ținîndu-se cu mîna stîngă de frînghia verticală care cobora în puț.

— Gata, tăceți din gură ! spuse Fairway.

Tăcură toți și Fairway imprimă o mișcare circulară sforii cu un gest care amintea frămîntatul aluatului. După un minut, se auzi un plescăit în fundul fîntînii ; impulsul helicoidal al funiei fusese transmis cîrligului din capătul ei.

— Trageți ! porunci Fairway ; iar oamenii care țineau de sfoară începură s-o încolăcească în jurul roții.

— Cred c-am dat peste ceva : spuse unul din cei ce trăgeau.

— Atunci dă-i înainte cu nădejde.

Înfășurară sfoara de zor, pînă cînd de jos veni spre ei zgomotul regulat al picăturilor pe suprafața apei, zgomot care creștea pe măsură ce se înălța găleata. Scoseseră mai bine de cincisprezece metri de sfoară.

Apoi Fairway aprinse un felinar, îl legă de o funie căreia îi dădu drumul să lunece în jos paralel cu prima. Clym se apropie de fîntînă și privi în jos ; la lumina felinarului, văzu pe peretele igrasios frunzulițe ciudate, trăind fără noțiunea anotimpurilor, și petice subțiri de mușchi ; în fund, căldarea și sfoara se legănau în întunecimea umedă.

— E doar aninată de cîrlig, fiți cu băgare de seamă, pentru Dumnezeu, spuse Fairway.

Traseră cu mare atenție, pînă ce găleata pe care se prelingea apa se ridică pînă la aproape doi metri sub nivelul privitorilor, ca un bun prieten reînviat și reîntors pe pămînt. Trei sau patru mîini se întinseră s-o apuce, funia se dădu în lături, roata scăpă, primii doi care o țineau fură trîntiți pe spate ; se auzi cum corpul în cădere izbea pereții fîntînii, ca în cele din urmă un plescăit puternic să vestească ajungerea lui în fundul puțului. Găleata era din nou pierdută.

— Lua-o-ar dracu de căldare ! exclamă Fairway.

— Hai, înc-o dată ! Coborîți cîrligul.

— Sînt țeapăn ca un corn de berbec de-atîta aplecat, mormăi Fairway îndreptîndu-se și întinzîndu-se de-i pîrîiră încheieturile oaselor.

— Șezi și te odihnește cîteva minute, Timothy, îl îndemnă Yeobright. Trec în locul dumitale.

Coborîră din nou cîrligul. Cînd atinse apa, le ajunse la ureche un sunet ușor ca o sărutare ; în clipa aceea Yeobright îngenunche și începu să învîrtă de funie, cum făcuse Fairway mai înainte.

— Legați-l cu funia de mijloc — e primejdios ! răsună un țipăt blînd și îngrijorat deasupra lor.

Toți întoarseră capul. Vorbise o femeie care privea de sus de la o fereastră în care se răsfrîngeau razele purpurii ale apusului. Ținea buzele întredeschise și părea să fi uitat pentru o clipă unde se află.

În consecință, îi trecură funia pe după mijloc și-și văzură mai departe de treabă. Cînd traseră de sfoară, încărcătura era ușoară și își deteră seama că agățaseră doar o bucată din frînghia găleții. O aruncară. Humphrey îi luă locul lui Yeobright și din nou coborîră cîrligul.

Yeobright se retrase lîngă grămăjoara de sfoară udă scoasă din fîntînă, și rămase pe gînduri. Nu încăpea îndoială că vocea femeii de la fereastră și cea a colindătorului melancolic era una și aceeași.

— Cîtă grijă din parte-i ! își spuse în sinea lui.

Eustacia, care roșise observînd efectul exclamației ei asupra grupului din vale, dispăruse din fereastră, dar Yeobright își îndrepta mereu privirile într-acolo. Între timp, oamenii izbutiră să pescuiască găleata, de data asta fără peripeții. Unul dintre ei porni să-l caute pe căpitan, ca să-l întrebe dacă voia să-i mai dreagă ceva la fîntînă. Dar căpitanul nu era acasă ; Eustacia apăru în prag și ieși în curte. Devenise demnă și calmă, ca și cînd nu ea ar fi fost cea care manifestase atîta îngrijorare pentru siguranța lui Clym.

— Vom putea scoate apă din fîntînă astă-seară ? întrebă ea.

— Nu, domnișoară, că s-a desprins fundul de la căldare. Nu-l putem drege acum așa că venim noi mîine dimineață și-l facem.

— Am rămas fără apă, șopti pentru ea fata, întorcîndu-se spre casă.

— Pot să vă trimit eu de la Blooms-End, spuse Clym făcînd cîțiva pași către ea și scoțîndu-și pălăria.

Yeobright și Eustacia rămaseră o clipă cu ochii unul la altul ; în acest scurt răstimp, amîndoi își amintiră o scenă petrecută sub lumina lunii. Imobilitatea calmă a feței ei se transformă într-o expresie caldă și inefabilă ; trecerea era atît de tulburătoare de parcă ziua ar fi parcurs într-o clipită evoluția de la amiaza radioasă la demnitatea înserării.

— Mulțumesc, nu cred să fie nevoie, răspunse ea.

— Dar ați rămas fără apă.

— Am rămas ceea ce numesc eu fără apă, spuse fata îmbujorîndu-se și ridicîndu-și încet pleoapele cu gene lungi, ce păreau atît de grele. Bunicul însă găsește că-i destulă. Vino să-ți arăt ce înseamnă asta.

Făcu cîțiva pași cu Clym pe urmele ei. Cînd ajunse în locul unde cotea gardul și unde începeau scările ce duceau spre mal, sări sprintenă ; vioiciunea de acum contrasta cu mișcările ei de obicei molatice, și dovedea că apatia aparentă nu-i venea din slăbiciune.

Clym urcă scările în spatele ei și cînd ajunse în vîrful treptelor observă un mușuroi mic de cenușă.

— Cenușă aici ? întrebă el.

— Da, spuse Eustacia. Aici am aprins focul la cinci noiembrie și locul a rămas însemnat.

Erau urmele focului pe care-l aprinsese ca să-l ademenească pe Wildeve.

— Privește, asta-i apa pe care-o avem, continuă ea, împingînd cu piciorul în eleșteu o piatră ce rămase pe jumătate afară din apă, ca un ochi fără pupilă. La plescăitul pietrei, Wildeve nu mai apăru, ca rîndul trecut. Bunicul spune că a trăit douăzeci de ani în largul mării, bînd o apă de două ori mai proastă ca asta, și că, deci, este destul de bună cînd n-avem alta.

— De fapt, în anotimpul acesta apa din eleșteu nu conține impurități. De-abia a plouat.

Fata dădu din cap.

— Să nu mor în pustiul de aici mai reușesc eu, dar să beau apă din baltă, nu pot, spuse ea.

Clym aruncă o privire spre fîntîna lîngă care nu mai rămăseseră nici unul dintre oameni.

— E destul de departe ca să trimitem după apă de izvor, spuse el după o scurtă tăcere. Dar fiindcă nu vă place cea din eleșteu, să încerc eu să scot din fîntînă.

— Nici oamenilor nu le-am cerut să scoată, mă mustră conștiința să te las pe dumneata.

— Nu-ți fă grijă din pricina mea.

Clym înnodă găleata la capătul funiei pe care o trecu peste roată și ținîndu-i celălalt capăt în mîini, o lăsă să

lunece în jos. Înainte de a-i da drumul să ajungă la fund, se uită să vadă dacă ține.

— Trebuie să leg capătul ăsta de ceva, ca să nu ne scape, îi spuse el Eustaciei care se apropiase. Poți să ții funia o clipă, sau să chem servitorul ?

— Pot, spuse Eustacia, iar el se duse să vadă de capăt.

— S-o las să lunece ? întrebă ea.

— Nu te-aș sfătui să-i dai drumul prea jos, spuse Clym. Ai să vezi că devine din ce în ce mai grea.

Totuși Eustacia îi dădu drumul puțin cîte puțin. Clym înnoda de zor cînd deodată fata strigă : „Nu pot s-o opresc !"

Clym veni în goană și de-abia putu opri lunecarea frînghiei încolăcind-o în jurul unui stîlp.

— Te-ai rănit ?

— Da, răspunse ea.

— Rău ?

— Nu, cred că nu, și-și desfăcu palmele. Una din ele sîngera ; funia îi jupuise pielea. Eustacia își înfășură mîna într-o batistă.

— Trebuia să-i dai drumul, spuse Yeobright. De ce nu i-ai dat ?

— Pentru că mi-ai spus s-o țin... E a doua rană pe ziua de azi.

— Da, știu ; am auzit. Egdonul meu natal m-a făcut să roșesc. Rana din biserică e gravă, domnișoară Vye ?

Era atîta compătimire în glasul lui Clym, încît Eustacia își suflecă mîneca și-și arătă brațul alb și plin. Pe pielea ei catifelată, asemenea marmorei, apăruse o pată roșie ca rubinul.

— Iat-o ! spuse ea pipăind-o cu degetul.

— Cîtă cruzime din partea acelei femei ! exclamă Clym. Căpitanul Vye n-are de gînd s-o tragă la răspundere ?

— A plecat de acasă tocmai pentru asta. Nu știam că mă bucur de o reputație ocultă.

— Ai leșinat ? întrebă Clym privind punctul roșu de pe braț ca și cînd ar fi vrut să-l sărute și să-l vindece.

— Da, din cauza sperieturii. Nu mai fusesem de mult la biserică. Și acum, probabil că iar n-am să mai merg mult timp la biserică, poate niciodată. După cele ce s-au petrecut nu le mai pot înfrunta privirile. Îți dai seama ce

umilită m-am simțit ! După întîmplare, cîteva ore aș fi dat orice să mor, acum însă puțin îmi pasă.

— Sînt aici ca să măturăpăienjenișul din mințile lor, spuse Yeobright. N-ai vrea să mă ajuți ? Să le fim amîndoi învățători. Ar avea mult de cîștigat de pe urma noastră.

— Nu prea sînt dispusă. Nu-mi iubesc prea mult semenii. Ba chiar cîteodată îi urăsc.

— Cred totuși că dacă m-ai lăsa să-ți explic planul meu, poate te-ar interesa. N-are nici un rost să urăști oamenii — dacă vrei și trebuie să urăști ceva, atunci urăște pe cea care i-a zămislit.

— Vrei să spui Natura ? O urăsc. Dar oricînd vrei să-mi vorbești de planul dumitale sînt gata să te ascult.

Discuția se încheiase și nu le rămînea decît să se despartă. Clym știa asta prea bine, iar Eustacia schițase printr-un gest intenția de a-și lua rămas bun ; el însă o privi ca și cînd ar mai fi avut să-i spună ceva. Poate că dacă nu și-ar fi petrecut o parte din viață la Paris, ar fi tăcut.

— Ne-am mai întîlnit o dată, nu-i așa ? spuse el uitîndu-se la ea cu mai mult interes decît se cădea.

— Nu recunosc, spuse Eustacia privindu-l netulburată.

— Dar îmi este îngăduit să cred ce vreau ?

— Da.

— Te simți singură.

— Nu pot suferi landa decît în anotimpul culorilor. Soarta e nemiloasă cu mine obligîndu-mă să trăiesc aici.

— Cum poți spune asta ? întrebă el. Pe mine landa mă înveselește, îmi dă putere și liniște. Nicăieri în lume nu mi-ar plăcea mai mult să trăiesc decît pe aceste dealuri.

— Pot fi într-adevăr frumoase pentru ochiul unui pictor ; eu însă nu voi învăța niciodată să pictez.

— Uite acolo se află o piatră foarte ciudată din vremea druizilor, zise el aruncînd o pietricică spre a indica direcția. Ai fost vreodată s-o vezi ?

— Nici măcar n-am știut că există o asemenea piatră ciudată din vremea druizilor. În schimb știu că la Paris sînt bulevarde mari.

Yeobright privi gînditor în pămînt.

— Asta înseamnă multe, spuse el.

— Bineînțeles, răspunse Eustacia.

— Îmi amintesc cînd rîvneam și eu după tumultul orașului. Cunosc un remediu pentru boala asta : cinci ani petrecuți într-un oraș mare, și te-ai vindecat.

— Fă-mă și pe mine să am parte de asemenea remediu, Doamne ! Și acum, domnule Yeobright, trebuie să intru să-mi pansez mîna.

Se despărțiră și Eustacia se pierdu în umbra serii. Își simțea inima plină. Uitase trecutul ; i se părea că viața de-abia acum începuse. Clym nu-și dădu seama decît mai tîrziu de efectul acestei întîlniri asupra lui. În drum spre casă, avu impresia că planul său devenise parcă mai sublim : o femeie frumoasă luase cunoștință de el.

Ajungînd acasă, urcă în camera în care avea să lucreze și-și petrecu seara despachetînd cărțile din lăzi și punîndu-le în rafturi. Dintr-o altă ladă scoase o lampă și un bidon cu gaz. Pregăti lampa, aranjă masa de scris și își spuse : „Iată-mă gata să încep".

A doua zi, se trezi dis-de-dimineață, citi două ore la lumina lămpii înainte de micul dejun, citi toată dimineața și toată după amiaza. O dată cu apusul soarelui își simți ochii obosiți și își rezemă spinarea de spătarul scaunului.

Fereastra camerei dădea spre acareturi și, dincolo de ele, spre vale. Ultimele raze ale soarelui de iarnă aruncau umbra prelungă a casei dincolo de gard, dincolo de ierburile care mărgineau landa, pînă departe în sus, pe pereții văii unde hornurile caselor și vîrfurile copacilor se întindeau spre cer ca niște furci. Șezuse toată ziua în fața mesei de scris și hotărî să facă o plimbare pe dealuri înainte de a se întuneca ; și, ieșind pe ușă, porni spre Mistover.

Peste o oră și jumătate apăru iarăși la portiță. Ferestrele erau cu storurile trase, iar Christian Cantle, care toată ziua cărase îngrășămînt și lucrase în grădină, plecase. Intrînd în casă, Clym observă că maică-sa, după ce-l așteptase o bună bucată de vreme, cinase singură.

— Unde ai fost, Clym ? întrebă de cum îl văzu. De ce nu mi-ai spus că aveai de gînd să ieși la ora asta ?

— M-am plimbat prin landă.

— Ai s-o întîlnești pe Eustacia Vye, dacă urci pe deal.

Clym tăcu o clipă.

— Da, chiar am întîlnit-o, recunoscu el din nevoia de a fi cinstit.

— Chiar mă întrebam dacă v-aţi văzut.

— Nu ne-am dat întîlnire.

— Bineînţeles ; asemenea întîlniri sînt totdeauna întîmplătoare.

— Nu cumva eşti supărată, mamă ?

— E greu să spun că nu sînt. Supărată ? Nu. Dar cînd mai reflectez la cauza obişnuită care-i schimbă pe cei mai destoinici bărbaţi în nişte neisprăviţi, mă cuprinde neliniştea.

— Poate că în general ai dreptate, mamă. Dar în ceea ce mă priveşte, te asigur că nu trebuie să-ţi pierzi liniştea.

— Cînd mă gîndesc la tine şi la noile tale capricii, spuse doamna Yeobright aprinzîndu-se, bineînţeles că nu mai sînt liniştită cum eram anul trecut pe vremea asta. Mi se pare de necrezut ca un bărbat care a cunoscut atîtea femei frumoase la Paris şi în alte părţi, să se lase atît de uşor ademenit de o fată de aici. N-aveai decît s-o iei în altă direcţie.

— Am studiat toată ziua.

— Da, adăugă ea, agăţîndu-se de o speranţă — începusem să cred că poate ai să izbuteşti şi ai să te afirmi ca învăţător, dacă într-adevăr ţi s-a urît de calea pe care ai apucat.

Yeobright n-avu curajul s-o contrazică, deşi în vederile sale, educarea celor tineri nu era cîtuşi de puţin un mijloc de afirmare socială. N-avea nici o veleitate în sensul acesta. Se afla la răscrucea vieţii cînd tinerii descoperă precaritatea condiţiei umane, o descoperire care potoleşte pentru un timp ambiţiile. În Franţa, nu arareori cei ajunşi la această răscruce se sinucid ; la noi în Anglia oamenii se comportă mult mai bine, sau mult mai prost, după cum e cazul.

Era straniu cum în clipa de faţă, dragostea dintre mamă şi fiu se făcuse nevăzută. Se spune că dragostea, cu cît este mai puţin pămîntească, este mai puţin demonstrativă. Cînd atinge forma ei absolută şi indestructibilă, ajunge la o adîncime la care orice exteriorizare devine penibilă.

Era cazul celor doi. Dacă cineva i-ar fi auzit vorbind, ar fi gîndit : „Ce reci sînt unul cu celălalt".

Doamna Yeobright fusese impresionată de principiile lui Clym și de hotărîrea de a se dedica învățămîntului. Și cum oare putea fi altfel, cînd el făcea parte din ea, cînd relațiile dintre ei erau la fel de organice ca relațiile dintre două mîini aparținînd aceluiași trup ? El renunțase s-o convingă prin logica argumentelor ; care nu-i fu mirarea cînd își dădu seama că poate pătrunde pînă la înțelegerea ei prin forță magnetică, un mijloc de comunicare tot atît de superior vorbelor, ca vorbele urletelor.

Avea chiar senzația ciudată că nu i-ar fi prea greu s-o înduplece și să-i dovedească faptul că singura lui cale spre realizare era o viață modestă, poate chiar săracă ; maică-sa era doar prietena lui cea mai bună. Mai greu îi venea să se decidă să înceapă explicația. Mama lui era atît de dreaptă, încît i se strîngea inima la gîndul că i-ar putea pricinui o durere.

Ea privea lumea cu o uluitoare perspicacitate, ținînd seama cît de puțin o cunoștea. Există însă oameni, care deși nu au o idee precisă despre anumite lucruri, știu să stabilească între ele raporturile juste. Blacklock, poetul orb din naștere, putea să descrie obiectele cu mare exactitate ; profesorul Sanderson, deasemenea orb, ținea cursuri admirabile despre culoare și putea învăța pe alții teoria noțiunilor pe care ei le aveau și dînsul nu. În ceea ce privește viața socială, femeile sînt înzestrate cu astfel de daruri ; ele pot analiza o lume pe care n-au văzut-o niciodată, și evalua forțele doar din cele auzite.

Ce însemna pentru doamna Yeobright lumea ? O aglomerație ale cărei tendințe le putea percepe, dar care în esență îi rămînea necunoscută. Privită de la distanță, societatea îi apărea așa cum ne apar nouă mulțimile în tablourile lui Sallaert, Van Alsloot și alți pictori din aceeași școală — niște imense mase de oameni care se înghiontesc, se agită, fiecare în direcția lui, dar ale căror fețe nu se deosebesc, tocmai pentru că perspectiva e vastă.

Pînă în prezent, cît privește latura reflectivă, viața ei fusese completă. Avea o filozofie proprie, cu limitele inerente condițiilor în care trăise, care-și pusese amprenta

pînă și pe mișcările ei. Acestea aveau o pornire majestuoasă, deși nu erau majestuoase și ascundeau o mare siguranță, deși nu erau totdeauna sigure. La fel cum pasul ei elastic de odinioară devenise mai țeapăn cu vîrsta, felul ei mîndru de a înfrunta viața fusese înăbușit de necazuri.

Următorul eveniment de minimă importanță, dar care avea să contribuie la precizarea destinului lui Clym, se petrecu cîteva zile mai tîrziu. Yeobright, întrerupînd cîteva ore studiul, asistă la săpăturile întreprinse într-un gorgan. În după amiaza respectivă, Christian se înapoia acasă venind din direcția gorganului și doamna Yeobright îi puse cîteva întrebări în legătură cu săpăturile.

— Au săpat o gaură și au dat peste niște oale care aduc a ghivece de flori, numai că erau cu deschizătura în jos și umplute cu oase adevărate. Oamenii au luat din oase ca să le aducă acasă ; da' n-aș înnopta cu așa ceva în casă ! Că se spune că morții vin cîteodată să ceară ce-i a lor. A luat și domnul Yeobright un ghiveci de ăla plin cu oase de mort, și a vrut să-l ducă acasă, da' se vede că n-a fost să fie așa. Poți să răsufli ușurată, că după ce s-a gîndit mai bine, l-a dat, ghiveciul cu oase cu tot ; și-i mai bine pentru dumneata, zău așa doamnă Yeobright, că ce te făceai cu el noaptea ?

— L-a dat ?

— Da. Domnișoarei Vye. Se pare că tare-i mai plac mobile d-astea de cimitir.

— Era și Miss Vye acolo ?

— Mai încape vorbă ?

Cînd se întoarse Clym, puțin timp după conversația asta, maică-sa îi spuse pe un ton neobișnuit :

— Urna pe care voiai să mi-o aduci mie, ai dat-o altcuiva.

Yeobright tăcu ; tensiunea din glasul maică-si nu îngăduia răspuns.

Primele săptămîni ale anului trecură una după alta. Yeobright își continua studiul la el în odaie, dar serile făcea lungi plimbări și cînd ieșea o lua totdeauna spre Mistover sau spre Rainbarrow.

La începutul lui martie, landa dădu primele semne de trezire din somnul iernii. Primăvara venise pe nesimțite cu pași felini. Eleșteul de lîngă casa Eustaciei, era la prima vedere la fel de lipsit de viață și de părăsit ca în timpul iernii ; dar dacă-l priveai atent și nemișcat, descopereai pe încetul animația ascunsă din apele lui. Anotimpul trezise la viață o întreagă lume. În fund, mormolocii și șopîrlele se luau la întrecere, stîrnind bășicile de aer, care urcau bolborosind la suprafață ; broaștele făceau gălăgie ca un cîrd de boboci, avîntîndu-se cîte două, cîte trei pînă la mal ; deasupra, albinele roiau încoace și încolo, iar zumzetul lor se apropia și se depărta ca sunetele unui gong.

Într-o asemenea seară cobora Yeobright valea de la Blooms-End, venind dinspre eleșteul lîngă care, împreună cu o altă persoană, petrecuse în tăcere clipe îndelungate, ascultînd fără să audă zvonurile de redeșteptare ale naturii. Cobora spre vale cu pas iute și săltat. Înainte de a intra în casă, se opri și trase aerul adînc în piept. Lumina de la fereastră cădea pe fața lui : avea obrajii în flăcări și ochii strălucitori. Totuși, pecetea ce o simțea pe buze nu se vedea. Dar senzația că există era atît de puternică, încît nu îndrăznea să intre în casă de teamă ca maică-sa să nu-l întrebe : „Ce e cu pata asta roșie care-ți arde buzele ?“

Își luă inima în dinți și intră. Ceaiul era gata și el se așeză la masă în fața maică-si. Ea nu rosti prea multe cuvinte ; iar cele întîmplate și spuse cu puțin înainte sus pe deal, îl împiedicau să înceapă o conversație superficială. Știa prea bine că tăcerea mamei sale era prevestitoare de furtună, dar acum îi păsa mai puțin. Înțelegea de ce nu vorbea cu el, dar n-avea cum înlătura cauza supărării ei. În ultima vreme, șezuseră destul de des unul în fața altuia fără să scoată un cuvînt. Pînă la urmă, Yeobright aduse în discuție subiectul cu pricina, intrînd de-a dreptul în miezul lui.

— De cinci zile stăm la masă fără să schimbăm o vorbă. Care-i rostul, mamă ?

— Nici unul, spuse ea cu glasul plin de resentimente. Dar un motiv există.

— Nu, atîta timp cît nu-ţi ascund nimic. Am vrut de mult să stăm de vorbă, şi-mi pare bine că am abordat subiectul. Motivul este desigur Eustacia Vye. Ei bine, recunosc că ne-am întîlnit în ultima vreme, şi chiar destul de des.

— Da, da, înţeleg eu prea bine ce înseamnă asta. Şi sînt îngrijorată, Clym. Îţi iroseşti viaţa aici, şi numai din cauza ei. Dacă n-ar fi fost femeia asta, n-ai fi perseverat în dorinţa de a te apuca de învăţămînt.

Clym privi mustrător spre maică-sa.

— Ştii că nu-i adevărat, spuse el.

— Ştiu că ideea ţi-a venit înainte de a o cunoaşte, dar ar fi rămas o intenţie. În teorie, planul tău era frumos, dar transpus în practică, ridicol. Mă aşteptam ca într-o lună sau două să vezi ce nebunie e un asemenea sacrificiu şi că la vremea asta te vei fi întors la Paris. Sînt de acord cu obiecţiile tale în privinţa negoţului de bijuterii, mă gîndeam că poate ai dreptate zicînd că nu-i o meserie pentru un bărbat ca tine, deşi ai fi putut ajunge milionar. Acum însă cînd văd cum te laşi tras pe sfoară de fata asta, tare mă întreb dacă mai pot avea încredere în tine.

— Cum mă las tras pe sfoară ?

— E o fată leneşă şi veşnic nemulţumită. Da' să lăsăm asta, şi să presupunem că are toate meritele pe care i le atribui, de ce vrei tocmai acum să te legi de cineva ?

— Există şi o raţiune practică, începu Clym dîndu-şi drumul cu toată aprehensiunea inevitabilelor argumente ce aveau să urmeze. Dacă deschid o şcoală, prezenţa unei femei cultivate lîngă mine îmi va fi de mare folos.

— Cum ? Chiar vrei să te însori cu ea ?

— Ar fi încă prematur să vorbesc de însurătoare. Dar gîndeşte-te la avantajul unei asemenea căsătorii. Ea...

— Să nu-ţi închipui că e bogată. N-are nici o leţcaie.

— Are în schimb o educaţie aleasă şi va face o impresie foarte bună în fruntea unui internat. Pentru că recunosc că mi-am modificat într-o oarecare măsură planul,

într-un sens care-ţi va fi pe plac. Nu mai am de gînd să mă fac eu însumi învăţător şi să încerc doar prin umilele mele mijloace să luminez minţile celor nevoiaşi. Am găsit ceva mai bun. Voi deschide o şcoală pentru fiii fermierilor şi între timp îmi voi da examenele. În felul acesta, şi cu sprijinul unei soţii ca ea...

— Vai Clym !

— ...sper că voi reuşi în cele din urmă să conduc una din cele mai bune şcoli din ţinut.

Yeobright pronunţase pronumele cu o fervoare care, mai ales într-o discuţie cu o mamă, era de-a dreptul indiscretă. În asemenea împrejurări, nici o mamă din lume n-ar fi fost în stare să-şi stăpînească revolta văzînd cum fiul ei împarte dragostea ce i se cuvine, între ea şi o altă femeie.

— Eşti orbit, Clym, spuse înverşunată. Blestemată fie ziua în care ţi-a ieşit în cale. Iar planul tău nu este decît un castel de nisip, ridicat pentru a-ţi justifica nebunia care a pus stăpînire pe tine ; nu urmăreşti decît să-ţi înşeli conştiinţa ca să-ţi dea pace să faci o prostie.

— Nu-i adevărat, mamă, spuse el hotărît.

— Ai îndrăzneala să afirmi că spun neadevăruri, cînd nu urmăresc altceva decît să te scutesc de o mare nenorocire ? Să-ţi fie ruşine, Clym ! Dar numai ea poartă vina, stricata aceea !

Faţa lui Clym se aprinse ca văpaia. Puse mîna pe umărul maică-si şi rosti cu un glas poruncitor şi în acelaşi timp rugător :

— Nu suport să te aud vorbind astfel, mamă. S-ar putea să-ţi răspund într-un fel pe care l-am regreta amîndoi mai tîrziu.

Maică-sa întredeschise buzele pregătindu-se să-i mai spună încă un adevăr usturător, dar privindu-l, văzu pe chipul lui ceva care-o făcu să tacă. Yeobright măsură de cîteva ori odaia în lung şi în lat, apoi deodată ieşi pe uşă. Cînd se întoarse, deşi nu depăşise gardul grădinii, era trecut de unsprezece. Maică-sa se dusese la culcare. Pe masă ardea lampa şi-l aştepta cina. Se îndreptă spre uşă fără să se atingă de mîncare şi urcă în camera lui.

IV

Un ceas de fericire
şi multe de tristeţe

Ziua următoare fu destul de posomorîtă la Blooms-End. Yeobright rămase la el în odaie, aplecat peste cărţile sale ; dar nu prea avu spor. Nevrînd să pară supărat pe maică-sa din pricina discuţiei din ajun, încercă să schimbe cîteva vorbe cu ea, fără să ţină seamă de felul tăios în care-i răspundea. Consecvent cu hotărîrea de a păstra aparenţele unor raporturi normale, către şapte seara îi spuse :

— Astă seară-i eclipsă de lună. Mă duc să privesc. Şi, punîndu-şi haina, plecă.

Luna nu se urcase încă destul pe cer ca să poată fi văzută din pragul casei ; Yeobright porni pe deal pînă ajunse sub razele ei. Dar nu se opri, ci merse mai departe spre Rainbarrow.

După jumătate de oră se afla în vîrful gorganului. De la un capăt la celălalt al orizontului cerul era senin şi toată landa scăldată în lumina lunii ; rămăsese însă tot întunecată, brăzdată doar ici colo de albele cărări şi albii ale apelor în care strălucea nisipul şi pietricele de cuarţ. Clym admiră priveliştea apoi se plecă şi-şi trecu mîna prin bălării. Văzînd că pămîntul e uscat, se întinse cu faţa în sus, spre luna care se oglindea în ochii lui, lăsîndu-şi în ei imaginea micşorată.

Venise adeseori aici fără să pomenească maică-si unde se duce ; de rîndul acesta îi vorbise pentru prima oară deschis despre scopul plimbării sale, evitînd însă să spună lucrurilor pe nume. Se afla într-o situaţie care cu trei luni înainte i s-ar fi părut incompatibilă cu principiile sale morale. Retrăgîndu-se să lucreze în locul acesta singuratic, sperase să scape de servituţile sociale ; cînd colo era şi aici prizonierul lor. Îşi dorea mai mult decît oricînd să trăiască într-o lume în care ambiţia să nu fie unicul aspect oficial al progresului — o lume care poate că există sau a existat cîndva pe globul acela argintiu ce strălucea deasupra capului său. Scrută cu privirea tărîmul acela îndepărtat — dincolo de Golful Curcubeelor, de

Oceanul Furtunilor, de Lacul Viselor, de Plaiurile Îngrădite și de minunatul Inel al Munților — pînă cînd, în cele din urmă, i se păru că străbate aievea peisajul sălbatic închipuit, zăbovind pe dealurile lui pline de caverne, hoinărind prin deșerturi, coborînd văile și străvechile funduri de mare, sau urcînd pînă la craterele vulcanilor.

Și în vreme ce privea strania planetă, o pată mică umbri partea de jos a roții de lumină : începuse eclipsa. Fenomenul ceresc îndeplinea și o funcție secundară : aceea de semnal al îndrăgostiților. La apariția ei, Yeobright părăsi sferele extraterestre și se întoarse pe pămînt ; se ridică în picioare, își scutură hainele și ascultă atent. Trecu un minut, și încă unul, trecură zece, iar umbra de pe lună se mărise mult. În sfîrșit, desluși în stînga lui un foșnet, apoi o siluetă înfășurată în mantie care venea dinspre poalele gorganului ; Clym fugi spre ea. În clipa următoare o ținea în brațe, iar gura lui întîlni gura ei.

— Eustacia mea !

— Clym, iubitul meu !

Le trebuise mai puțin de trei luni ca să ajungă aici.

Rămaseră mult timp înlănțuiți, fără să scoată o vorbă, pentru că nici o vorbă n-ar fi fost destul de elevată pentru ceea ce simțeau ; pentru ei, cuvintele reprezentau niște instrumente învechite de comunicare rămase dintr-o epocă barbară și îndepărtată, pe care le tolerau doar din cînd în cînd.

— Începusem să mă întreb de ce nu vii, spuse Yeobright, cînd fata se desfăcu din îmbrățișare.

— Ai spus zece minute după apariția petei de umbră pe marginea lunii ; și atît e acum.

— Bine ; hai să nu ne mai gîndim decît că sîntem împreună.

Apoi, mînă în mînă, tăcură din nou iar pata din lună crescu și mai mult.

— Ți s-a părut lung timpul de cînd nu m-ai văzut ? întrebă ea.

— Mi s-a părut trist.

— Dar nu și lung ? Din cauză că muncești, nici nu-ți dai seama de absența mea. Mie, care nu fac nimic, mi s-a părut ca și cînd aș fi trăit sub apă.

— Draga mea, aș suporta mai ușor urîtul, decît trecerea iute a timpului în chipul în care s-a scurs de ieri pînă azi.

— În ce chip ? Gîndindu-te desigur că ar fi fost mai bine să nu mă iubești.

— Cum ar putea un bărbat gîndi astfel cînd iubește ? N-ar fi cu putință, Eustacia.

— Pentru o femeie n-ar fi cu putință, pentru un bărbat este.

— Mă rog, la orice m-aș fi gîndit, un lucru e sigur — te iubesc — dincolo de orice limite și de orice cuvinte. Te iubesc pînă la suferință — eu care n-am avut niciodată pentru nici o femeie din lume mai mult decît o înclinație trecătoare. Lasă-mă să-ți privesc chipul luminat de lună, să-i deslușesc toate liniile și contururile. Cînd te gîndești ce mică este diferența între trăsăturile acestui chip și trăsăturile celorlalte chipuri pe care le-am privit înainte de a te cunoaște pe tine. Și totuși ce mare diferență — diferența dintre totul și nimic ! Să-ți mai ating o dată gura ! și încă o dată ! și încă o dată ! Nu-ți simți ochii grei, Eustacia ?

— Privirea e grea. Probabil din cauza sentimentului de incomensurabilă milă pe care-l am față de mine că m-am născut.

— Chiar și acum ?

— Nu. Deși știu că n-o să ne iubim totdeauna ca acum. Nu există nici o chezășie că dragostea noastră e veșnică. Se va risipi ca și cum n-ar fi fost, și de aceea mi-e teamă.

— Nu trebuie să-ți fie.

— Ce știi tu ? Ai văzut mai multe decît mine, ai colindat orașe și ai cunoscut oameni de care eu știu doar din auzite, ai trăit ani mai mulți decît mine : dar în ceea ce privește dragostea, sînt mai bătrînă decît tine. Mai demult am iubit un alt bărbat, iar acum te iubesc pe tine.

— Pentru numele lui Dumnezeu, nu vorbi așa, Eustacia.

— Nu eu sînt cea care va obosi întîi. Mi-e teamă că totul se va termina în felul următor : mama ta va afla de întîlnirile noastre și te va convinge să renunți la mine.

— Așa ceva nu se va întîmpla niciodată. De altfel știe de întîlnirile noastre.

— Și mă vorbește de rău, nu-i așa ?

— Nu-ți pot spune.

— Ce mai stai ? Pleacă ! Ascult-o ! Am să te nenorocesc. E o nebunie din partea ta să te întîlnești cu mine. Sărută-mă și du-te pentru totdeauna. Pentru totdeauna — înțelegi ? Pentru totdeauna !

— Nu voi pleca de lîngă tine.

— E unicul mijloc de a te salva. Mulți bărbați s-au nenorocit din pricina dragostei.

— Calmează-te, draga mea, susții cu încăpățînare niște închipuiri ; m-ai înțeles greșit. Astă seară n-am venit aici numai pentru că te iubesc : mai există un motiv. Căci deși, spre deosebire de tine, eu sînt încredințat că dragostea noastră poate fi veșnică, totuși, la fel ca și tine, socotesc că felul în care trăim acum nu mai poate dura.

— Prin tine, vorbește mama ta ! Știam eu că așa are să fie.

— Nu te mai gîndi la asta. Crede-mă, te rog, că n-aș putea suporta să te pierd. Am nevoie să te știu mereu alături. Chiar în seara asta, tare-mi vine greu să ne despărțim. Iubita mea, nu există decît un singur leac care să pună capăt îngrijorării mele : să fii nevasta mea.

Fata tresări ; izbuti totuși să se stăpînească și să răspundă :

— Cinicii spun că acesta-i leacul care vindecă de îngrijorare, vindecînd de dragoste.

— Răspunde-mi. Pot spera că într-o zi — chiar dacă nu îndată — vei fi soția mea ?

— Trebuie să mă gîndesc, șopti Eustacia. Acum vorbește-mi de Paris. E pe lume alt oraș mai frumos ?

— E într-adevăr foarte frumos. Dar răspunde-mi : vei fi a mea ?

— A altuia nu voi fi — nu-ți ajunge ?

— Ba da, deocamdată.

— Și acum vorbește-mi de Louvre și de Tuileries, insistă ea.

— Nu-mi place să vorbesc de Paris. Da' mi-aduc aminte de o încăpere însorită a Louvre-ului, Galeria lui Apollo, care ți s-ar potrivi. Ferestrele dau mai toate către

răsărit ; și dis-de-dimineață, în zilele senine, soarele năpădește în odaie cu o impetuozitate superbă. Razele lui se răsfrîng în stucaturile aurite ale pereților, apoi lunecă pe suprafețele măiestru încrustate ale sipetelor, se oglindesc în tăvi și vase de aur și argint, se opresc cu sclipiri de foc pe podoabele și nestematele și, mai încolo, pe emailurile întîlnite în cale, țesînd o pînză de lumină orbitoare. Dar să vorbim despre căsătoria noastră...

— Dar galeria regelui de la Versailles nu-i tot la fel de somptuoasă ?

— Ba da. Ce rost are să vorbim însă de încăperile palatelor ? Totuși mi-ar plăcea să locuim amîndoi în micul Trianon : nopțile, pe lună, te-ai putea plimba prin grădină, închipuindu-ți că te afli într-un crîng aici în Anglia ; seamănă mult cu peisajele noastre.

— Mi-ar displace asemănarea.

— Atunci te-ai putea plimba pe pajiștea din fața Marelui Palat. Acolo totul te face să te simți în plină epocă romantică.

Și, pentru că ea nu le cunoștea, îi descrise palatele de la Fontainebleau și St. Cloud, Bois de Boulogne și alte locuri de hoinăreală ale parizienilor ; ea îl întrerupse :

— Cînd mergeai pe acolo ?

— Duminicile.

— Cît îmi sînt de nesuferite duminicile de la noi ! Ce repede m-aș învăța cu felul de viață al parizienilor. Te vei întoarce, nu-i așa dragul meu Clym ?

Clym dădu din cap, privind eclipsa lunii.

— Dacă te întorci, atunci eu voi fi... ceea ce vrei tu, spuse ea drăgăstoasă, lipindu-și capul de pieptul lui. Dacă spui da, spun și eu fără să-ți mai cer timp de gîndire.

— E nemaipomenit cum în privința asta și tu și mama sînteți de acord ! spuse Yeobright. Dar am jurat, Eustacia, să nu mă mai întorc. Nu orașul îmi displace, ci meseria mea

— Da' poți face altceva.

— Nu pot. Și apoi m-ar împiedica să-mi realizez planul. Nu mai insista, Eustacia. Răspunde-mi, vrei să te măriți cu mine ?

— Nu-ți pot răspunde.

— Nu te mai gîndi la Paris ; e un loc ca oricare altul. Făgăduiește-mi, iubito !

— Sînt convinsă că vei renunța la planul tău, și că lucrurile se vor aranja spre binele meu ; așa încît îți făgăduiesc că voi fi a ta pentru totdeauna.

Clym îi ridică cu multă gingășie capul și o sărută.

— Tu nu știi încă peste ce ai dat, spuse ea. Cîteodată mă întreb eu însumi dacă Eustacia Vye are calitățile care să facă din ea o soție bună, o adevărată femeie de casă. Da' să lăsăm astea acuma. Privește cum trece timpul... trece... trece ! Fata arătă spre luna pe jumătate ieșită din umbra eclipsei.

— Ești prea tristă.

— Nu sînt tristă. Dar sînt înspăimîntată ori de cîte ori gîndul mă poartă dincolo de prezent. Ce se petrece cu noi acuma, știm. În clipa asta, sîntem împreună ! Dar putem ști oare pînă cînd ? Lipsa de certitudine trezește în mintea mea cele mai cumplite aprehensiuni, chiar atunci cînd sînt îndreptățită să mă aștept numai la bine... Clym, ce culoare stranie a căpătat chipul tău în lumina eclipsei de lună ; parcă ar fi un cap sculptat în aur. Ăsta-i semn că în viață ai să faci lucruri mai mari decît te aștepți.

— Ce ambițioasă ești tu, Eustacia ; de fapt nu, nu ești ambițioasă, ci dornică de lux și belșug. Probabil că așa ar trebui să fiu și eu ca să te fac fericită. Însă, departe de a fi așa, aș putea trăi o viață întreagă aici ca un sihastru, dacă știu că munca mea nu-i de prisos.

Îndărătul cuvintelor sale se simțea că nu mai era chiar atît de sigur de a fi bărbatul ideal pentru Eustacia, că se îndoia de cinstea comportării lui față de o fată ale cărei gusturi se potriveau atît de puțin cu ale sale. Ea îi bănui gîndurile și-i șopti dornică să-l liniștească :

— Nu mă înțelege greșit, Clym ; deși mi-ar place la Paris, pe tine te iubesc pentru tine. Să fiu soția ta și să trăiesc la Paris, ar fi pentru mine raiul pe pămînt ; totuși, prefer să trăim aici ca doi pustnici dar împreună, decît să nu fiu cu tine. Oricum, pentru mine, a te avea

înseamnă mult, foarte mult. Mi-e teamă că mărturisirea mea e prea sinceră.

— Numai o femeie poate vorbi astfel. Dar mai e puțin și trebuie să plec. Te însoțesc pînă acasă.

— S-a și făcut vremea să pleci ? întrebă ea. Da, într-adevăr nisipul s-a scurs aproape tot iar eclipsa se mărește din ce în ce. Nu pleca încă ! Mai stai pînă se împlinește ora ; atunci n-am să te mai rog să stai. Te vei duce acasă și vei dormi ; eu cînd dorm suspin mereu. Ți-apar vreodată în vis ?

— Nu-mi amintesc nici un vis în care chipul tău să fi fost limpede.

— În schimb al tău e prezent în toate visurile mele ; și aud vocea ta în toate sunetele. Aș vrea să nu fie așa. Iubirea ce ți-o port mă copleșește. Se spune că o asemenea dragoste nu durează. Dar trebuie să dureze. Și totuși țin minte că o dată, la Budmouth, printre husarii care defilau pe strada principală, am văzut un ofițer pe care nu-l cunoșteam și cu care n-am schimbat niciodată nici un cuvînt ; m-am îndrăgostit atît de nebunește de el, încît credeam că voi muri, dar n-am murit și în cele din urmă am încetat să mă mai gîndesc la el. Ce groaznic ar fi să vină un timp în care să nu te mai iubesc, Clym !

— Te rog nu mai rosti asemenea lucruri fără noimă. Dacă se va întîmpla așa, atunci vom spune : „viața noastră e fără de credință și fără de rost", și vom muri. Dar ceasul a trecut ; hai să mergem.

Porniră ținîndu-se de mînă, pe poteca ce ducea la Mistover. Lîngă casă, Clym spuse :

— Astă seară e prea tîrziu ca să vorbesc cu bunicul tău. Crezi că s-ar putea împotrivi ?

— Vorbesc eu cu el. Într-atît m-am învățat să nu ascult decît de mine, încît am trecut cu vederea că ne trebuie consimțămîntul lui.

Apoi se despărțiră și Clym o luă spre Blooms-End.

Pe măsură ce se depărta de prezența vrăjită a iubitei sale, fața lui se posomora. Era pe deplin conștient de impasul aproape fără ieșire în care-l mînase dragostea.

Cu toate că Eustacia nu se împotrivise fățiș planului său și consimțise să aștepte pînă ce va fi intrat în noul lui făgaș, îi era cu neputință să nu-și dea seama că cel pe care-l iubea era călătorul proaspăt venit din lumea veselă din care făcea ea parte, nu bărbatul al cărui țel era incompatibil cu acel trecut care-o fascinase. Cînd erau împreună, adesea fata suspina sau lăsa să-i scape o vorbă și el știa că, deși nu-i ceruse să se reîntoarcă în capitala Franței, în sinea ei păstra speranța că după căsătorie va ajunge acolo ; aceste gînduri îi tulburară lui Clym multe ceasuri plăcute. Apoi mai era și ruptura din zi în zi mai gravă dintre el și maică-sa. Fapte cu totul neînsemnate aduceau de multe ori în discuție dezamăgirea ce i-o pricinuise ; de fiecare dată pornea de unul singur pe dealuri, sau petrecea o bună parte din noapte treaz și chinuit de remușcări. Dacă ar fi reușit s-o facă pe doamna Yeobright să înțeleagă cît de generos și de întemeiat era planul său, și cît de neînduplecată era hotărîrea lui chiar în fața Eustaciei, cum s-ar fi schimbat totul !

Acum că privirea se obișnuise cu lumina orbitoare a focului aprins de frumusețe și dragoste, Yeobright începu să deslușească dimensiunile impasului în care se afla. Cîteodată i se întîmpla să-i pară rău c-o întîlnise pe Eustacia, dar alunga gîndul cu spaimă socotindu-l o profanare. Trebuia să împace între ele trei forțe antagonice, gata să se distrugă reciproc : încrederea mamei sale în fiul ei, hotărîrea de a deveni învățător și fericirea Eustaciei. Ar fi fost împotriva firii sale să sacrifice una din aceste forțe, deși de abia-i stătea în puteri să împace două. Dragostea lui era tot atît de castă ca a lui Petrarca pentru Laura, dar transformase în cătușe dificultățile anterioare. Situația lui nu fusese prea ușoară nici chiar atunci cînd nu-și dăruise inima ; acum însă prin apariția Eustaciei devenise peste măsură de complicată. Tocmai cînd maică-sa începuse să se obișnuiască cu planul său de viitor, se ivise un al doilea plan și mai îngrijorător pentru ea decît primul ; i-ar fi fost cu neputință să le accepte dintr-o dată pe amîndouă.

V

Un schimb de vorbe tari, după care izbucneşte neînţelegerea

Cînd Yeobright nu era cu Eustacia, stătea în camera lui plecat asupra cărţilor ; iar cînd nu stătea plecat de-asupra cărţilor, era cu Eustacia. Întîlnirile lor aveau loc în taina cea mai desăvîrşită.

Într-o zi, mama lui tocmai se întorcea de la Thomasin pe care fusese s-o vadă de dimineaţă. După dezordinea trăsăturilor de pe chip, Clym îşi dădu seama că se întîmplase ceva.

— Nu-mi cred urechilor ce-am auzit, spuse ea supărată. Căpitanul s-a lăudat la han că tu şi cu Eustacia v-aţi logodit şi vă căsătoriţi.

— I-adevărat, spuse Yeobright, ne vom căsători, dar mai e mult pînă atunci.

— Nu prea cred eu c-o să fie chiar aşa de mult. Presupun că veţi pleca împreună la Paris ? Vorbea cu adîncă deznădejde.

— Nu mă întorc la Paris.

— Şi cum ai să-ţi ţii nevasta ?

— Voi deschide o şcoală la Budmouth, după cum ţi-am mai spus.

— E de necrezut ! Da' oraşul e plin de profesori şi învăţători. Eşti lipsit de pregătire. Ce şanse poate avea unul ca tine ?

— Şanse de îmbogăţire n-are. Dar cu sistemul meu de educaţie — care este pe cît de nou pe atît de cinstit, voi face mult bine semenilor mei.

— Visuri ! visuri ! Dacă ar mai fi rămas vreun sistem încă neinventat, l-ar fi descoperit de mult cei care studiază la universităţi.

— Nu-i chiar aşa, mamă. Aceia nu-l pot descoperi pentru că profesorii de la universităţi nu vin în contact cu clasa pentru care am elaborat sistemul meu, adică cu cei care n-au avut nici un fel de pregătire preliminară. Eu voi avea de-a face cu nişte oameni cu mintea nealte-

rată de balastul noțiunilor de care îndeobște trebuie să se dezbare înainte de a trece la studiul propriu-zis ; în aceste minți virgine vreau să introduc fără nici un preambul noțiunile esențiale.

— Poate că dacă ți-ai fi păstrat libertatea, ți-aș fi dat crezare ; dar femeia asta... chiar dacă ar fi fost vorba de o fată cumsecade tot n-ar fi fost bine ; dar fiind cum...

— Este o fată cumsecade.

— Asta s-o crezi tu. Fata unui șef de orchestră din Corfu ! Cum a trăit ea pînă acum ? Nici măcar numele pe care-l poartă nu-i cel adevărat.

— Este nepoata căpitanului Vye, iar tatăl ei a luat numele maică-si. Iar ea are firea și purtările unei doamne.

— Lumea îi spune, „căpitanul" dar așa căpitan poate fi oricine.

— A fost în marina regală.

— Mă rog, o fi fost în larg cu vreun vas oarecare. Da de ce n-are grijă de ea ? Nici o fată bine crescută n-ar hoinări prin landă ca ea, la orice oră din zi sau din noapte. Da', lăsînd asta, sînt convinsă cum te văd și cum mă vezi, că între ea și bărbatul lui Thomasin a fost ceva.

— Mi-a mărturisit chiar ea. I-a făcut curte acum un an ; și ce-i rău în asta ? Cu atît mai mult țin la ea.

— Clym, spuse maică-sa hotărîtă, din păcate n-am nici o dovadă împotriva ei. Dar dacă va fi o soție bună pentru tine, înseamnă că nu există pe lume decît soții bune.

— M-ai adus în pragul exasperării, crede-mă, ripostă Yeobright pierzîndu-și răbdarea. Chiar astăzi voiam să potrivesc în așa fel lucrurile ca să vă întîlniți. Dar nu-mi dai nici o clipă pace ; orice aș dori, găsesc împotrivire din partea dumitale.

— Mă îngrozesc la gîndul că propriul meu fiu va face o căsătorie nechibzuită. Mai bine muream decît să apuc ziua asta ; nu pot suporta, e o nenorocire care întrece orice închipuire !

Întoarse fața spre fereastră. Respira iute, cu gura întredeschisă, iar buzele-i erau pale și tremurînde.

— Mamă, spuse Clym, orice vei face, eu te voi iubi întotdeauna, să știi. Am însă dreptul să-ți amintesc că

la vîrsta mea sînt destul de matur ca să știu singur ce e bine și ce nu e bine să fac.

Doamna Yeobright rămase înmărmurită și o clipă tăcu, neștiind ce să spună. Apoi răspunse :

— Știi tu asta ? Și socoți că e bine să-ți strici viitorul pentru o asemenea femeie leneșă, cu gîndul numai la plăceri ? Nu-ți dai oare seama că vrînd s-o iei de nevastă dovedești că nu ești în stare încă să deosebești răul de bine ? Te străduiești din toate puterile, pui atîta suflet ca să fii pe placul unei femei.

— Întocmai. Și acea femeie ești dumneata.

— Cum poți să-ți bați astfel joc de mama ta ? îl întrebă ea întorcîndu-și spre el ochii înlăcrimați. Nu m-am așteptat niciodată din partea ta Clym, să te porți ca un fiu denaturat.

— Se prea poate, spuse el cu amărăciune. Nu ți-ai dat seama la ce grea încercare m-ai pus și de aceea te surprinde purtarea mea față de dumneata.

— Îmi și răspunzi ! Nu te gîndești decît la ea. N-ai renunța la femeia aia nici în ruptul capului.

— O dovadă în plus a meritelor ei. Niciodată n-am putut suporta ceea ce e rău. Nu o iubesc numai pe ea. Te iubesc pe tine și chiar pe mine și tot ce este bun. Dar cînd unei femei îi displace altă femeie devine nemiloasă.

— Vai, Clym ! te rog nu pune în seama mea rătăcirile încăpățînate ale minții tale. Dacă țineai cu tot dinadinsul să-ți iei o nevastă care nu-i vrednică de tine, de ce-ai venit s-o cauți aici ? De ce n-ai căutat-o la Paris ? Cel puțin acolo așa-i moda. Te-ai întors doar ca să-mi amărăști și să-mi scurtezi zilele, biata de mine. Mai bine te-ai duce și ai rămîne acolo unde ți-ai lăsat inima !

Clym răspunse cu vocea sugrumată :

— Ești mama mea. De aceea nu-ți răspund ; îți spun doar atît că-mi cer iertare de a fi considerat casa ta drept casa mea. Nu mai vreau să-ți impun prezența mea ; am să plec.

Și plecă, cu ochii plini de lacrimi.

Era o după amiază însorită de început de vară ; landa își lepădase veșmîntul cafeniu, îmbrăcîndu-l pe cel verde.

Yeobright se îndreptă spre marginea văii care pornea de la Mistover și Rainbarrow. Se liniștise și acum cerceta priveliștea. În vîlcelele crescute ca niște cocoașe în vale, abundau ferigile tinere care în timpul verii aveau să se înalțe pînă la cinci-șase picioare. Coborî încă puțin, apoi se întinse la capătul unei cărări, care pornea din dreptul unei văgăuni, și așteptă. Aici făgăduise el Eustaciei s-o aducă în acea după masă pe maică-sa, ca să facă cunoștință. Însă încercarea eșuase.

Își găsise un adevărat cuib de verdeață. Ferigile din jurul lui, deși multe și dese, alcătuiau totuși o masă uniformă : nici măcar o floricică nu păta puzderia de frunzulițe triunghiulare, făcute parcă la mașină. Aerul era cald ca un abur blînd iar tăcerea desăvîrșită. Cît cuprindea cu ochii, nici o ființă vie în afară de șopîrle, cosași și furnici. Clym se simțea ca într-o lume de demult, într-o epocă antediluviană, cînd plantele nu se diferențiau prea mult unele de altele, făcînd mai toate parte din familia ferigilor ; cînd încă nu apăruseră flori și boboci, cînd întreg regnul vegetal era reprezentat doar prin frunzișuri monotone, în care nu cînta nici o pasăre.

Timp îndelungat stătu întins și dus pe gînduri pînă cînd zări deasupra frunzelor de ferigă o bonetă de mătase albă ivindu-se în partea stîngă și apropiindu-se de el ; Yeobright avu certitudinea că aparține fetei pe care o iubea. Inima-i zvîcni puternic în piept, se trezi din starea de apatie în care căzuse și sărind în picioare, spuse cu voce tare :

— Eram sigur că va veni.

Fata dispăru cîteva clipe după o colină, apoi răsări în fața lui.

— Ai venit singur ? exclamă ea ; se ghicea dezamăgirea după roșeața din obraz și rîsul puțin silit, oarecum vinovat. Unde-i doamna Yeobright ?

— N-a venit, răspunse el încet.

— Îmi pare rău că n-am știut că vei fi singur, spuse ea cu toată seriozitatea, că ne vom petrece timpul împreună, fără s-avem nici o preocupare. O bucurie care vine prin surprindere este pe jumătate pierdută ; așteptarea o face de două ori mai plină. Nu m-am gîndit nici o clipă

azi că s-ar putea în după masa asta să te am numai pentru mine ; iar timpul cît vom fi împreună va trece atît de repede.

— Așa e.

— Bietul de tine ! spuse ea în continuare, privindu-i drăgăstos chipul. Ești trist. S-a întîmplat ceva acasă la tine. Dar să uităm realitatea și să luăm drept adevărate închipuirile noastre.

— Dar ce vom face, iubito ? întrebă el.

— Vom continua ca acuma — trăind de la o întîlnire la alta, fără să ne pese de ziua de mîine. Știu însă că tu nu poți, îmi dau seama că te frămîntă mereu gîndul acestui mîine. Dar nu trebuie, Clym, și vei încerca, nu-i așa, iubitul meu ?

— Ești întocmai ca toate femeile. Vă mulțumiți cu o existență bazată pe temelii întîmplătoare ; bărbații însă au nevoie de un fundament solid, și-ar fi în stare să-și construiască cu propria mînă o lume pe măsura lor. Ascultă-mă, Eustacia. Trebuie să avem o discuție care nu mai suferă amînare. Înclinația ta filozofică pentru *carpe diem* [1] nu mă impresionează astăzi. Felul nostru de viață trebuie să înceteze cît mai repede.

— Vorbești așa din pricina mamei tale !

— Da. Și nu înseamnă că te iubesc mai puțin ; dar trebuie să știi.

— Nu degeaba mi-a fost teamă de norocul meu, spuse ea de-abia mișcînd buzele. A fost ca o flacără care arzînd prea puternic se consumă degrabă.

— De ce-ți pierzi speranța ? Am în fața mea patruzeci de ani de muncă, așa încît nu există motive de deznădejde. Acum mă aflu la o cotitură grea, atîta tot. Aș fi preferat ca-n mintea oamenilor să nu fie înrădăcinată concepția că linia progresului nu poate fi uniform ascendentă.

— Ah ! Și ai încă puterea să faci considerații filozofice. Ei bine, da, obstacolele nefaste la care te referi sînt totuși bine venite dintr-un anumit punct de vedere, căci ne dau posibilitatea să privim cu indiferență ceasurile de crudă ironie în care se amuză Soarta. Am auzit că au fost oameni

[1] Bucură-te de ziua care trece (lat.).

care au plătit cu viața norocul venit pe neașteptate, temîndu-se prea mult că nu vor apuca să se bucure de el. În ultima vreme, mi se părea că mă număr și eu printre ei ; văd însă că am fost cruțată. Hai să ne plimbăm.

Clym îi luă mîna de pe care fata își scoase înadins mănușa — le plăcea să umble ținîndu-se de mînă — și pășiră amîndoi printre ferigi. O luară de-a lungul văii, avînd în dreapta soarele ce luneca spre muchea orizontului și le alungea umbrele drepte ca niște plopi, departe peste tulpinile de ferigă și tătarcă ; le stătea bine împreună, întruchipînd parcă simbolul dragostei împlinite. Eustacia mergea cu capul dat pe spate iar în privirea-i biruitoare, plină de voluptate, se citea mulțumirea de a fi cîștigat prin ea însăși, fără nici un fel de ajutor, un bărbat cu care se potrivea și ca intelect, și ca înfățișare și ca vîrstă. Cît despre Clym, paloarea cu care se întorsese de la Paris trecuse, iar urmele pe care timpul și gîndul începuseră să le lase pe fața lui, se vedeau mai puțin ; recăpătase din nou sănătatea și energia cu care-l înzestrase natura. Merseră pînă ajunseră la pămîntul îmbibat cu apă din marginea landei ; mai încolo se întindea mlaștina.

— Aici trebuie să ne despărțim, Clym, spuse Eustacia.

Se opriră pregătindu-se să-și ia rămas bun. În fața lor, relieful era neted ca în palmă. Soarele culcat pe linia orizontului strălucea îndărătul norilor arămii și liliachii așezați în straturi sub cerul de un verde palid. Deasupra petelor întunecate de pe întindere, aflate în lumina soarelui, plutea un abur purpuriu împestrițat de roiuri jucăușe de țînțari, care zburau și dansau ca scînteile de foc.

— Ah, cît îmi vine de greu să plec de lîngă tine, exclamă Eustacia, cuprinsă deodată de îngrijorare. Mama ta va încerca să te influențeze ; mă va judeca, mă va ponegri ; nu va scăpa nici povestea cu vrăjitoria ca să mă înnegrească și mai mult în ochii tăi !

— Nimeni nu va îndrăzni să ne vorbească de rău, nici pe tine nici pe mine.

— Ah, cît aș vrea să am siguranța că n-am să te pierd niciodată — că n-ai fi în stare să mă părăsești.

Clym tăcea. O iubea nespus ; intensitatea acelei clipe fu hotărîtoare.

— Vei avea această siguranță, spuse el cuprinzînd-o în brațe. Ne vom căsători.

— O ! Clym !

— Vrei ?

— Dar putem ?

— Bineînțeles că putem, sîntem amîndoi majori. Și în toți anii ăștia n-am muncit degeaba, am agonisit ceva bani ; iar dacă tu ești de acord să locuim într-o căsuță mică, aici pe undeva în landă, pînă cînd găsesc o casă la Budmouth în care să deschid o școală, putem trăi cu foarte puțin.

— Cît timp va trebui să locuim în căsuța din landă ?

— Vreo șase luni. Pînă atunci am vreme să studiez. Da, ne vom căsători și se va isprăvi chinul nostru. Desigur că deocamdată vom duce o viață izolată pînă ne mutăm la Budmouth, unde de altfel am și trimis o scrisoare pentru informare. Crezi că bunicul tău va consimți ?

— Cred că da, cu condiția să nu dureze mai mult de șase luni.

— Garantez, dacă nu se întîmplă vreo nenorocire.

— Dacă nu se întîmplă vreo nenorocire, repetă ea încet.

— Ceea ce nu cred. Iubito, hotărăște ziua.

Se sfătuiră asupra datei și în cele din urmă aleseră ziua. Aveau să se căsătorească peste două săptămîni.

Cu acestea întrevederea luă sfîrșit, și Eustacia plecă spre casă. Clym o urmări dispărînd în direcția soarelui. Razele de lumină o învăluiră pe măsură ce se depărta și foșnetul rochiei printre ierburi și tulpini nu se mai auzi. Clym se simți deprimat privind reliefful plat și monoton al peisajului, deși era sensibil la frumusețea verdelui proaspăt al începutului de vară, arborat pînă și de cel mai pirpiriu firicel de buruiană. Plaiul perfect orizontal avea ceva apăsător, sugerîndu-i parcă arena în care se desfășoară lupta omului cu destinul ; avea sentimentul de a fi la fel de dezarmat ca orice ființă vie rămasă singură sub bolta însorită.

Eustacia nu mai era pentru el o zeitate ci femeia lui pentru care trebuia să lupte, pe care trebuia s-o apere și s-o protejeze. Acum că-și revenise, ar fi dorit ca nunta

să nu aibă loc atît de grabnic. Dar zarul fusese aruncat şi era hotărît să nu dea înapoi. Evenimentul apropiat avea să dovedească dacă Eustacia făcea parte dintre cei care iubesc prea pătimaş pentru ca iubirea lor să fie durabilă şi adevărată.

VI

Yeobright pleacă
şi ruptura se adînceşte

După zgomotele mărunte din camera de sus a lui Clym pe care doamna Yeobright le auzi toată seara, îşi dădu seama că fiul ei îşi strîngea lucrurile.

Dimineaţa, Clym plecă de acasă îndreptîndu-se din nou spre landă. Îl aştepta o zi întreagă de umblat, căci pornise să caute o casă în care să locuiască împreună cu Eustacia după căsătorie. Cu o lună în urmă, văzuse întîmplător o căsuţă mică şi izolată, cam la două mile depărtare de satul East Egdon şi la vreo şase mile de Blooms-End ; o porni într-acolo.

Vremea nu mai era aceeaşi ca în ajun. Apusul roşiatic şi vaporos care o învăluise pe Eustacia făcînd-o nevăzută ochilor săi, prevestise schimbarea. Era una din zilele acelea umede şi vijelioase de iunie, care în Anglia seamănă adesea cu noiembrie. Pe cer goneau norii compacţi şi vineţii. Aburii adunaţi de pe alte continente veneau mînaţi de vîntul ce se rostogolea şi se învîrtea în cale.

În cele din urmă, Clym ajunse la marginea unei plantaţii de brazi şi fagi sădiţi în anul în care se născuse el. Copacii, încărcaţi de frunze şi ramuri fragede, sufereau mai mult acum ca-n toiul viscolului iarna, cînd crengile lor goale erau pregătite să înfrunte furtuna. Fagii tineri se plecau, se-ncovoiau, trosneau, se rupeau, iar seva dătătoare de viaţă începuse să se prelingă ca sîngele din rănile scoarţei ; avea să se scurgă încă multă vreme iar cicatricile aveau să dispară doar cînd copacii vor fi transformaţi în lemne de foc. Fiecare tulpină se răsucea din rădăcină,

ca un os în încheietură, și la fiecare rafală crengile scoteau un geamăt de durere. Într-un desiș din apropiere, un pițigoi încercă să ciripească ; dar vîntul îi suflă penele în răspăr pînă ce-l opri din cîntat.

Doar cîțiva metri spre stînga lui Yeobright, în landa deschisă, vijelia dezlănțuită era neputincioasă. Acolo, vîntul furios, în stare să smulgă copacii, de abia atingea ca o mîngîiere tătarca și buruienile mărunte. Egdonul știa cum să întîmpine o asemenea vreme.

Yeobright ajunse la căsuță spre amiază. Părea la fel de singuratică ca aceea a bătrînului căpitan ; un cordon de brazi, înconjurînd curtea ca un gard, o despărțea de landă. Merse încă o milă pînă în satul unde locuia proprietarul, se întoarse cu el la casă și se înțeleseră asupra condițiilor ; a doua zi chiar, cel puțin una din camere trebuia pusă la dispoziția noului locatar. Clym avea de gînd să locuiască acolo de unul singur pînă în ziua nunții, cînd avea să se mute și Eustacia.

Apoi făcu calea întoarsă spre casă, prin burnița care schimbase atîta decorul. Ferigile printre care șezuse culcat cu o zi înainte șiroiau de apă udîndu-i picioarele pînă la piele ; blana iepurilor care-i săreau înainte era și ea umedă și plină de noroi.

Ajunse acasă pătruns de umezeală și destul de obosit după cele zece mile de mers. Începutul nu fusese tocmai ușor, dar hotărîrea lui o dată luată, Clym nu îngădui nici o amînare sau abatere. Seara și ziua următoare se pregăti de plecare. Își dădea seama că, după cele întîmplate, rămînînd acasă un minut în plus decît era necesar, ar fi putut-o supăra și mai mult pe maică-sa, printr-un cuvînt, o privire sau un gest nechibzuit.

În ziua respectivă, la ora două, închiriase o căruță și își trimisese bagajele. Următorul lucru ce trebuia să-l facă era să-și cumpere mobila strict necesară, bună și pentru casa în care vor locui la Budmouth, unde, desigur, își vor mai cumpăra și altă mobilă mai frumoasă. Exista o prăvălie destul de mare, la cîteva mile depărtare de noua lui locuință, la Anglebury, unde avea de gînd să înnopteze.

Nu mai avea nimic de făcut decît să-și ia rămas bun de la maică-sa. Cînd coborî, o găsi la locul ei obișnuit de lîngă fereastră.

— Mamă, am venit să ne luăm rămas bun, spuse el întinzîndu-i mîna.

— Mi-am închipuit după pregătiri că pleci, răspunse doamna Yeobright cu un glas din care izbutise printr-o dureroasă strădanie să alunge orice urmă de emoție.

— Ne despărțim fără să fii supărată pe mine, nu-i așa, mamă ?

— Desigur, Clym.

— Mă căsătoresc în ziua de douăzeci și cinci.

— Mi-am închipuit că te însori.

— După aceea vei veni neapărat să ne vezi. Atunci poate că ai să mă înțelegi mai bine, și relațiile dintre noi nu vor mai fi încordate cum sînt acuma.

— Nu cred că va fi cu putință să vin să vă văd.

— Nu va fi nici vina mea, nici a Eustaciei. Rămîi cu bine.

O sărută pe obraji și se îndepărtă, copleșit de amărăciune ; îi trebuiră mai multe ore pînă să-și revină. Situația era de asemenea natură încît orice cuvînt în plus ar mai fi adăugat o barieră între ei ; era tocmai ceea ce căuta să evite cu orice preț.

De cum părăsi Clym casa părintească, maică-sa își pierdu stăpînirea și fu cuprinsă de o adîncă deznădejde. După un timp, începu să plîngă și plînsul îi aduse oarecare ușurare. Restul zilei îl petrecu plimbîndu-se năucă în sus și în jos pe poteca grădinii. În cele din urmă, se lăsă noaptea care aduse cu ea foarte puține clipe de odihnă. A doua zi, din nevoia instinctivă de a face ceva care s-o trezească din starea în care se afla, urcă în camera fiului ei și făcu singură curățenie, gîndindu-se că într-o bună zi se va întoarce, deși acea zi nu avea să vină niciodată. Apoi, ca să-și omoare timpul ieși să vadă de flori, deși florile nu-i mai încîntau privirea.

Vizita neașteptată a lui Thomasin, curînd după masă, fu o mare alinare. Nu era pentru prima oară că se vedeau după căsătoria fetei ; și acum cînd vechile neînțelegeri fuseseră înlăturate, cele două femei se întîlneau totdeauna cu plăcere și fără să se simtă stingherite.

Raza de soare care pătrundea prin ușa deschisă, îi stătea bine tinerei neveste oprite în prag. O lumina la fel cum prezența lui Tamsie lumina landa. Gesturile și pri-

virile ei aminteau de vioiciunea păsărilor. Orice metaforă sau comparaţie referitoare la Thomasin era neapărat legată de păsări. Mişcările ei erau tot atît de felurite ca zborurile lor. Cînd era gînditoare, semăna cu un mic uliu, agăţat în eter prin zvîcnirea nevăzută a aripilor. Cînd era veselă, trupşorul ei zvelt se învîrtea printre movile şi copaci ca cel al unui bîtlan. Cînd era speriată, se repezea uşoară înainte ca un pescăruş. Cînd era senină, plutea ca o rîndunică ; aşa îi apăruse în prag.

— Pari foarte veselă, Tamsie îi spuse doamna Yeobright cu un surîs trist pe buze. Ce mai face Damon ?

— Foarte bine.

— Cum se poartă cu tine, Thomasin ? şi doamna Yeobright o privi atentă.

— Foarte frumos.

— Spui adevărat ?

— Da, mătuşă. Dacă s-ar purta rău, ţi-aş spune. Ezită. Apoi adăugă, roşind. El... nu ştiu dacă fac bine să mă plîng şi să-ţi spun, dar nu ştiu ce să fac. Ştii, mătuşă, am nevoie de bani, ca să-mi cumpăr şi eu cîte ceva, dar el nu-mi dă de loc. Şi nu-mi vine să-i cer ; iar el probabil că nu-mi dă pentru că nu ştie că am nevoie. Ce crezi, ar trebui să-i spun ?

— Sigur că da. Nu i-ai pomenit chiar nimic pînă acum ?

— Mai aveam eu nişte bani, răspunse Thomasin evaziv, şi pînă de curînd n-am avut nevoie. Am adus eu vorba de asta săptămîna trecută ; el însă pare că a uitat.

— Trebuie să-l faci să-şi amintească. Să ştii că eu am o cutie plină cu galbeni vechi de aur pe care mi i-a încredinţat unchiul tău ca să-i împart între tine şi Clym cînd voi crede de cuviinţă. Poate că a venit timpul să vi-i dau. Pot fi schimbaţi în bani oricînd.

— Aş vrea să primesc partea mea, bineînţeles dacă şi dumneata eşti de părere.

— O vei primi dacă ai nevoie. Însă mai întîi s-ar cădea să-i spui bărbatului tău răspicat că n-ai bani şi să vezi ce va răspunde.

— Bine, mătuşă, aşa voi face... Am aflat despre Clym şi ştiu că eşti supărată din pricina lui, de aceea am venit să te văd.

Doamna Yeobright întoarse capul, încercînd din răsputeri să-şi ascundă simţămintele. Dar încetă să se prefacă şi, izbucnind în plîns, spuse :

— Ah, Thomasin, crezi că mă urăşte ? Cum îl rabdă oare inima să mă amărască într-atît, cînd ştie că toţi anii ăştia n-am trăit decît pentru el ?

— Să te urască ? Nu te urăşte, spuse Thomasin vrînd s-o mîngîie, dar o iubeşte prea mult. Ia lucrurile aşa cum sînt. Purtarea lui nu e de neiertat. Ştii, eu una nici nu găsesc alegerea lui chiar atît de proastă. Familia dinspre mamă a domnişoarei Vye este foarte onorabilă : cît despre tatăl ei, el a fost un călător romantic, ca grecul Ulise.

— Degeaba, Thomasin ; degeaba. Apreciez intenţia ta, dar nu vreau să te bat la cap reluînd discuţia de la început. Ne-am spus tot ce era de spus şi unul şi altul. Clym şi cu mine nu ne-am despărţit certaţi ; despărţirea a fost şi mai dureroasă. Nu o ieşire violentă mi-ar fi sfîşiat inima cît împotrivirea lui încrîncenată şi încăpăţînarea cu care a pornit pe o cale greşită. Ah, Thomasin, ce cuminte era cînd era mic, ce drăguţ şi apropiat !

— Da, ştiu.

— Nu credeam vreodată că propriul meu copil să crească şi să se poarte astfel cu mine. Mi-a vorbit ca şi cînd m-am opus la căsătorie ca să lovesc în el. Ca şi cînd eu i-aş putea dori răul !

— Sînt pe lume femei mai nevrednice decît Eustacia Vye.

— Dar sînt atîtea mult mai vrednice ; asta-i nenorocirea. Din pricina ei şi numai a ei s-a purtat bărbatul tău cum s-a purtat, Thomasin, pot să jur !

— Nu-i adevărat, sări iute Thomasin. I-a făcut curte, atîta tot, dar înainte de a mă cunoaşte pe mine.

— Mă rog ; să zicem că aşa stau lucrurile. N-are nici un rost să le răscolim. Dacă e scris undeva ca fiul tău să fie orb, trebuie să fie orb. Dar de ce le este oare dat femeilor să vadă de departe ceea ce un bărbat nu vede nici de aproape. Clym n-are decît să facă cum îi place, pentru mine nu mai înseamnă nimic. Aşa-i cînd eşti mamă, îţi dăruieşti cei mai buni ani şi toată dragostea ca soarta să te răsplătească prin dispreţ.

— Ești prea neînduplecată. Decît să te simți atît de nenorocită, mai bine te-ai gîndi la mamele pe care fiii lor le-au acoperit de rușine, făptuind crime sau mărșăvii.

— Thomasin, te rog să nu-mi faci tu mie morală — nu suport. Brutalitatea unei lovituri depinde de măsura în care lovitura depășește așteptările, de aceea mamele de care vorbeai nu-s mai nefericite ca mine : ele erau pregătite... Ce să fac, Thomasin, așa sînt eu făcută, adăugă ea cu un surîs amar. Alte văduve se apără de rănile pricinuite de copii, măritîndu-se și refăcîndu-și viața cu un alt bărbat. Eu însă am fost o biată făptură slabă, în stare să mă leg o singură dată. Inima mea n-a putut cuprinde mai mult, și nici putere n-a avut. Așa pierdută și năucită cum am fost în clipa în care și-a dat bărbatul meu sufletul, am rămas și pînă acum, fără să fac nici o încercare să schimb ceva. Pe atunci eram încă tînără, acum aș fi putut avea o familie care să mă consoleze de pierderea acestui fiu unic.

— Ai dat dovadă de noblețe trăind așa.

— Dar și de lipsă de înțelepciune.

— Nu te mai gîndi la asta, mătușă dragă ; lasă-mă să te alin. Rămîn acum lîngă dumneata, și voi veni să te văd în fiecare zi.

Și timp de o săptămînă, Thomasin se ținu de cuvînt. Se străduí s-o facă pe doamna Yeobright să ia în ușor apropierea nunții ; aduse știri despre pregătiri și îi spuse că fusese invitată. Săptămîna următoare nu se simți bine și nu veni. Monezile de aur nu le primise, căci lui Thomasin îi venea greu să aducă iarăși vorba despre bani cu bărbatul ei, și doamna Yeobright insistase ca mai întîi să discute cu el.

Într-una din zile, Wildeve stătea în ușa hanului. În afara cărării care urca prin landă spre Rainbarrow și Mistover, mai exista un drum mai ocolit dar mai ușor către Mistover, care se despărțea de șosea puțin mai la vale de han. Acesta era singurul drum carosabil din partea locului care ducea la casa căpitanului. Pe el cobora o căruță venită dintr-un sat apropiat ; băiatul care mîna caii opri în fața hanului să bea un pahar.

— Vii de la Mistover ? întrebă Wildeve.

— Da. Veşti bune dintr-acolo. Se pregăteşte o nuntă — spuse băiatul şi-şi vîrî faţa în ulcior.

Wildeve nu aflase nimic, şi deodată o expresie de durere îi apăru pe chip. Întoarse capul să nu fie văzut. Apoi întrebă din nou :

— Se mărită Miss Vye ? Cum se face că se mărită aşa de repede ?

— Prin voia lui Dumnezeu şi a unui mire gata s-o ia.

— Cine e ? Domnul Yeobright ?

— Da. Au fost în vorbă toată primăvara.

— Bănuiesc că-l iubeşte.

— E nebună după el, aşa mi-a zis omul care le grijeşte casa şi curtea. Iar flăcăul ăla de la grajd, Charley, parcă şi-a pierdut capul. Că nătărăul era şi el mort după ea.

— Şi ea cum e, veselă, bucuroasă ? Auzi, să se mărite aşa de repede, aşa de...

— Nu-i chiar aşa de repede.

— Într-adevăr, nu-i chiar aşa de repede.

Wildeve intră în casă, cu o durere ciudată în inimă. Îşi sprijini cotul de cămin şi fruntea de cot. Cînd intră Thomasin, nu-i pomeni nimic din cele auzite. Vechiul dor de Eustacia îl mistuia iar : şi asta numai pentru că aflase că avea să fie a unui alt bărbat.

Wildeve era făcut să rîvnească la ce nu putea obţine şi să se sature de ceea ce avea ; să tînjească după pasărea de pe gard fără să-i pese de cea din mînă. Acestea sînt de altfel trăsăturile caracteristice ale sentimentalilor. Iar Wildeve făcea parte din categoria lor, deşi flăcările inimii lui nu se înălţau pînă în sferele poeziei. Ar fi putut fi considerat pe drept cuvînt un Rousseau al Egdonului.

VII

Dimineaţa şi seara unei zile

Sosi şi ziua nunţii. După aparenţe, nimeni nu şi-ar fi închipuit că în dimineaţa aceea cineva din Blooms-End manifesta vreun interes pentru cele ce se întîmplau la

Mistover. Împrejurul casei doamnei Yeobright plutea o liniște solemnă ; nici înăuntru nu era mai multă mișcare. Mama lui Clym refuzase să meargă la ceremonie și își lua micul dejun în încăperea bătrînească de lîngă verandă, cu ochii încremeniți pe ușa deschisă. Era aceeași încăpere unde cu șase luni înainte avusese loc petrecerea de Crăciun la care venise Eustacia în taină ca o străină. Acum, singurul musafir care-i călcă pragul fu o vrăbiuță; văzînd că nimic nu se clintește, păsărica prinse curaj și țopăi în jurul camerei, apoi încercă să iasă prin fereastră căutîndu-și drumul printre florile din ghivece. Femeia singuratică se ridică de pe scaun, îi deschise fereastra apoi se îndreptă spre ușă. O aștepta pe Thomasin. Fata îi trimisese în ajun o scrisoare spunîndu-i că ar fi vrut să-și ia banii și că va trece a doua zi dacă va fi cu putință.

Totuși nu la Thomasin îi era gîndul doamnei Yeobright, acolo jos, în vale, în timp ce privea spre culmi, peste landa însuflețită de zborul fluturilor și bîzîitul cosașilor care se auzea de pretutindeni ca șoapta unui cor. Se simțea și ea în toiul pregătirilor gospodărești care se desfășurau la o depărtare de cel mult două mile, ca și cînd ar fi fost de față. Încercă să alunge gîndul și începu să se plimbe prin grădină, dar privirea ei se întorcea într-una spre biserica de care ținea Mistover, iar ochii mințîi înlăturară toate dealurile din cale. Dimineața era pe trecute. Bătu ora unsprezece : oare nuntașii erau în drum spre biserică ? Probabil că da. Văzu în închipuire întreaga scenă și pe el apropiindu-se cu mireasa. Văzu cîrdul de copii din poartă întîmpinînd trăsura trasă de ponei cu care îi povestise Thomasin că aveau să vină mirii. Apoi îi văzu intrînd în biserică, îndreptîndu-se spre altar și îngenunchind ; în clipa aceea i se păru că începe slujba.

Își acoperi fața cu mîinile :

— E o greșeală ! gemu ea. Are să-și dea el seama într-o zi, și atunci are să mă pomenească.

În timp ce stătea ea așa copleșită de presimțiri negre, ceasornicul vechi dinăuntru bătu de douăsprezece ori. Puțin după aceea, îi ajunse la ureche zvonul de veselie ce venea de departe de peste dealuri. Adierea ce

venea dintr-acolo aducea cu ea dangătul voios al clopotelor, trase după datină : un-doi, trei, patru. Clopotarii din East Egdon vesteau cununia fiului ei cu Eustacia.

— Deci s-a isprăvit, oftă ea încet. Ehe ! nu mai e mult şi se isprăveşte şi viaţa. Ce rost are să-mi ard la nesfîrşit obrazul cu lacrimi ? Toată viaţa am plîns, ba pentru una, ba pentru alta ; aşa mi-a fost soarta. Şi totuşi se spune că vine o vreme şi pentru bucurie !

Către seară, sosi Wildeve. De cînd se măritase Thomasin cu el, doamna Yeobright se străduia să-i arate cît mai multă prietenie, dar nu reuşea decît să fie rece ; de fapt aşa ajung mai totdeauna relaţiile dintre oameni legaţi printr-o înrudire nedorită : dau osteniţi la o parte viziunea unei realităţi întocmite după dorinţa lor, spre a se acomoda cu realitatea aşa cum este ea. Trebuie recunoscut faptul că Wildeve se purtase foarte curtenitor faţă de mătuşa soţiei sale ; de aceea cînd îl văzu, nu fu de loc surprinsă.

— Thomasin n-a putut veni aşa cum făgăduise, răspunse el la întrebarea ei plină de îngrijorare, ştiindu-şi nepoata foarte strîmtorată din pricina lipsei de bani. Căpitanul a fost ieri seara pe la noi şi a insistat personal să vină la nuntă. Iar ea s-a dus, ca să nu pară nepoliticoasă. Au trecut de au luat-o cu ei în trăsură, şi tot ei o vor aduce înapoi.

— Deci nunta s-a făcut, spuse doamna Yeobright. S-au dus la casa lor ?

— Nu ştiu. N-am mai avut nici o ştire de la Mistover de la plecarea lui Thomasin.

— N-ai mers cu ea ? întrebă ca şi cînd ar fi existat vreun motiv bine întemeiat să nu se ducă.

— N-am putut, răspunse Wildeve roşind puţin. Nu puteam lipsi amîndoi de acasă ; azi s-a deschis tîrgul de la Anglebury şi am avut multă treabă de dimineaţă. Mi se pare că vrei să-i trimiţi ceva lui Thomasin. Dacă n-ai nimic împotrivă, îi pot duce eu.

Doamna Yeobright ezită, întrebîndu-se dacă Wildeve ştia despre ce era vorba.

— Ea ţi-a spus ? întrebă.

— Nu în mod special. A pomenit întîmplător că avea nu știu ce de luat.

— Nu-i nevoie să-i trimit. Poate veni singură oricînd vrea.

— N-are să poată prea repede. În starea în care se află, sănătatea nu-i îngăduie să mai umble atît de mult ca pînă acum. Apoi adăugă cu o mină de sarcasm : Da' despre ce obiect atît de prețios este vorba, că nu-mi poate fi încredințat mie ?

— E prea neînsemnat ca să te deranjăm pe tine.

— S-ar zice că te îndoiești de cinstea mea ? spuse el izbucnind în rîs, deși îi năvălise sîngele în obraji cum i se întîmpla la mînie.

— N-ar trebui să gîndești astfel, îi spuse ea tăios. Dar la fel ca toată lumea, consider că e mai bine ca anumite lucruri să fie făcute de anumite persoane și nu de altele.

— Cum vrei dumneata, cum vrei dumneata, răspunse Wildeve laconic. N-are rost să ne certăm pentru asta. Ei, eu trebuie să plec, nu pot lăsa prea multă vreme hanul în grija servitorilor.

Plecă salutînd la despărțire mai puțin politicos decît la venire. Dar, doamna Yeobright îl cunoștea destul de bine ca să nu-i ia în seamă manierele, nici pe cele bune nici pe cele proaste.

Rămasă singură, doamna Yeobright se gîndi cum ar fi mai bine să procedeze cu monezile pe care nu voise să i le încredințeze lui Wildeve. Era greu de presupus că Thomasin îl rugase pe el să i le aducă, de vreme ce era strîmtorată tocmai pentru că-i venea greu să-i ceară lui bani. Pe de altă parte, Thomasin avea desigur mare nevoie de darul unchiului ei și va trece cel puțin o săptămînă pînă să poată veni la Blooms-End. Să-i trimită monezile la han, ar fi fost o prostie căci Wildeve ar fi fost mai mult ca sigur de față cînd le-ar fi primit și tot ar fi aflat, or, dacă așa cum bănuia mătușa, el nu se purta față de Thomasin chiar atît de bine cît merita ea, banii ar fi trecut din mîinile ei prea darnice într-ale lui. Dar în seara aceea, Thomasin era la Mistover și acolo putea primi orice fără știrea bărbatului ei. Ocazia era prea bună și nu trebuia scăpată.

Şi-apoi acolo se afla şi băiatul ei care acum era bărbat însurat. Nici că putea găsi un moment mai prielnic ca acesta ca să-i dăruiască partea lui. La gîndul că astfel îi putea dovedi fiului ei cît de departe era de a voi să ţină supărarea, îi învioră inima ei rănită de mamă.

Urcă scara şi scoase dintr-un sertar ţinut sub cheie o cutie; răsturnă pe masă o grămadă de monezi vechi şi arămii pe care le păstra de ani de zile. Erau în total o sută; le împărţi în două moviliţe de cîte cincizeci fiecare. Punîndu-le în două pungi de pînză groasă, coborî în grădină şi-l chemă pe Christian Cantle care se învîrtea pe acolo, în speranţa să capete peste răsplata cuvenită şi masa de seară. Doamna Yeobright îi întinse pungile, însărcinîndu-l să le ducă la Mistover şi să le înmîneze personal lui Thomasin şi fiului ei. Apoi, pentru a-l face să fie cu băgare de seamă, se gîndi că ar fi mai bine să-i spună ce era în cei doi săculeţi. Christian îi vîrî în buzunar, făgădui să aibă grijă de ei şi porni la drum.

— Nu te grăbi, spuse doamna Yeobright. E mai bine să ajungi acolo o dată cu lăsarea întunericului; atunci n-are să te observe nimeni. Dacă nu se face prea tîrziu, vino înapoi să cinezi.

Cînd ajunse la poalele dealului de unde pornea urcuşul spre Mistover, erau ceasurile aproape nouă; dar în zilele lungi de vară la această oră primele umbre ale înserării de-abia încep să schimbe nuanţa priveliştii. Înainte de a purcede mai departe, Christian auzi vocile unor bărbaţi şi ale unor femei, din care nu vedea decît capetele şi care traversau vîlceaua din faţă.

Se opri în loc cu gîndul la pungile cu bani din buzunar. Dar chiar pentru unul ca Christian era prea devreme să se teamă de hoţi; totuşi procedă aşa cum se obişnuise încă din copilărie de cîte ori i se întîmpla să aibă asupra lui mai mult de doi-trei şilingi, şi cum desigur ar fi procedat şi posesorul diamantului Pitt în atare împrejurări. Se descălţă, desfăcu pungile şi răsturnă monezile dintr-o pungă în gheata stîngă iar monezile din cealaltă în gheata dreaptă, împrăştiindu-le cît mai egal pe fundul încălţărilor care aduceau cu două mici lădiţe, mult mai încăpătoare decît aveau nevoie tălpile lui

Christian. Le puse apoi din nou în picioare, înnodînd şireturile pînă în capete şi porni mai departe cu sufletul mai uşor şi pasul mai apăsat.

Drumul îl duse spre pîlcul de oameni şi, apropiindu-se, descoperi cu plăcere că erau de prin partea locului şi că-i cunoştea; printre ei se găsea şi Fairway de la Blooms-End.

— Cum? merge şi Christian acolo! spuse Fairway de cum dete cu ochii de el. Îmi pun capul că nu-i fată sau nevastă în tot cuprinsul să nu rîvnească la pînza ceea de rochie.

— Da despre ce-i vorba? întrebă Christian.

— Mergem să ne încercăm sorţii, ca în fiecare an. Vii şi tu cu noi să joci la loterie?

— N-am mai auzit pînă acum de aşa ceva. O fi ca jocul cu ciomagul sau vreo altă întrecere sîngeroasă de felul ăsta? Nu, mulţumesc domnule Fairway, fără supărare, da' eu unul nu vin.

— Christian habar n-are ce frumos e; nici nu-şi închipuie cît o să-i placă, spuse o femeie voinică. Hai măi Christian şi tu la petrecere, că nu-i nici o primejdie. Fiecare bărbat dă un şiling şi poate cîştiga pînză de rochie pentru nevastă sau ibovnică dacă are.

— Eu n-am avut norocul ăsta. Da nu zic că nu mi-ar place să văd şi eu cum e, dacă nu se fac farmece şi poate omul să privească fără să plătească sau să intre în bucluc.

— N-ai în ce bucluc intra, spuse Timothy. Zău Christian, dacă îţi dă inima ghes să vii, avem noi grijă să nu ţi se întîmple nimic.

— Şi nu se petrec lucruri deocheate? Că vedeţi dumneavoastră oameni buni, nu vreau să fiu o pildă proastă pentru taică-meu care şi aşa cam are obiceiul s-o ia pe de lături. Da dacă-i vorba să cîştig o rochie pe un şiling şi nu se fac farmece, apoi aş merge, că jumătate de oră dac-oi pierde, nu-i pagubă. Iaca vin dacă mă duce după aceea careva pînă la Mistover în caz că se face întuneric şi n-are nimeni drum într-acolo.

Îi făgăduiră unul sau doi şi Christian se abătu din cale cotind cu ceilalţi spre dreapta către hanul „Femeia amuţită".

Cînd intrară, găsiră adunaţi laolaltă în sala mare a hanului vreo zece dintre locuitorii ţinutului ; noii veniţi sporiră încă o dată pe atîta numărul lor. Cei mai mulţi se înşirară de-a lungul pereţilor pe scaunele cu braţe de lemn, ca ale stranelor din vechile catedrale ; mulţi beţivi renumiţi de odinioară, care-şi pierduseră aici multe zile şi nopţi şi care acum zăceau — un pumn de ţărînă îmbibată de alcool — în vreun cimitir din apropiere, îşi gravaseră pe speteze numele. Printre stacanele de pe masa lungă din faţa celor prezenţi, se afla un pachet desfăcut, conţinînd o pînză subţire — pînza de rochie, cum îi spuneau toţi — care avea să fie trasă la sorţi. Wildeve stătea în picioare cu spatele la cămin, fumînd o ţigară ; iar cel care se ocupa cu loteria — un negustor venit dintr-o localitate depărtată, pălăvrăgea despre neîntrecutele calităţi ale materialului.

— Pînă acum domnilor, spuse el în continuare cînd noii veniţi se apropiară de masă, avem patru concurenţi, mai lipsesc patru pînă la completarea numărului. Dar văd după feţele celor ce au intrat că sînt oameni prea deştepţi ca să lase să le scape această ocazie unică de a-şi înfrumuseţa cucoanele pe bani atît de puţini.

Fairway, Sam şi încă unul, puseră cîte un şiling pe masă ; negustorul se întoarse spre Christian.

— Nu, domnule, spuse Christian, dîndu-se îndărăt cu o străfulgerare de neîncredere în ochi. Dacă nu e cu supărare, apoi eu am venit doar să privesc, că eu sînt un biet băiat, care nu mă pricep la de astea. Aş pune eu banul da' numai dacă aş fi sigur că iau bucata : altfel zău nu pot.

— Cred că poţi fi sigur — spuse negustorul. Cu toate că nu bag mîna în foc c-ai să cîştigi, dar de ce mă uit mai mult la tine, îmi dau seama că ai o faţă de cîştigător cum n-am mai pomenit.

— În orice caz, ai tot atîta noroc ca noi să cîştigi, spuse Sam.

— Ba chiar mai mult că eşti cel de pe urmă venit, adăugă un altul.

— Şi m-am născut şi cu căiţa norocului în cap, care poate mă apără şi de pierdere, nu numai de înec, mai spuse Christian pe jumătate convins.

In cele din urmă, Christian puse şi el un şiling şi începu tragerea la sorţi, fiecare aşteptîndu-şi rîndul la dat cu zarurile. Cînd îi veni rîndul, Christian luă cutia cu mîini tremurînde, o scuturâ cu teamă şi aruncă doi de şase. Trei din ceilalţi aruncaseră şi ei perechi dar mai mici, iar restul doar puncte simple.

— Domnul are faţa unui cîştigător, v-am spus eu, remarcă negustorul cu îndrăzneală. Luaţi-o domnul meu ; e a dumneavoastră.

— Aoleo, aoleo, aoleo ! spuse Fairway. Să mă ia dracu' dac-am mai pomenit aşa ceva !

— A mea ! întrebă Christian, cu ochii holbaţi şi uimiţi. Da ! Eu, eu n-am nici fată, nici nevastă, nici văduvă domnule călător, şi mă tem că dac-oi lua-o o să mă rîdă lumea. Am vrut să văd şi eu cum e jocul, atîta ! Nu m-am gîndit la asta ! Cum am să ţiu eu la mine în cămaşă o cîrpă femeiască fără să mă fac de batjocură ?

— Ia-o şi păstreaz-o de noroc, spuse Fairway. Poate c-o ademeni vreo femeie care altminteri nu s-ar uita la tine.

— Trebuie s-o iei, spuse Wildeve care privise de departe şi nepăsător întreaga scenă.

Pachetul fu luat de pe masă şi oamenii începură să bea.

— Ca să vezi ! spuse Christian mai mult pentru el. Cînd te gîndeşti că nici n-am ştiut pînă acum că sînt aşa de norocos ! Ce făpturi ciudate mai sînt şi zarurile astea, sîntem cu toţii la cheremul lor iar ele îmi dau mie ascultare ! De acu-ncolo nu mă mai tem de nimic. Pipăi drăgăstos zarurile unul cîte unul. Ştiţi, domnule, şopti el confidenţial lui Wildeve care se afla în stînga lui, dac-aş putea folosi puterea asta ca să înmulţesc bani, apoi mare bine aş putea face cuiva care vă este aproape, avînd în vedere că am la mine ceva de-al ei ! — şi bătu cu una din ciubotele sale pline cu bani în podea.

— Ce vrei să spui ? întrebă Wildeve.

— E o taină. Ei, şi acum trebuie să plec — aruncă o privire îngrijorată lui Fairway.

— Încotro ? întrebă Wildeve.

— La Mistover Knap. Trebuie s-o văd pe doamna Thomasin, atîta tot.

— Și eu mă duc acolo s-o iau pe doamna Wildeve. Putem merge împreună.

Wildeve rămase pe gînduri ; se cunoștea după ochi că ghicise. Ceea ce doamna Yeobright nu voise să-i încredințeze, erau bani pentru nevastă-sa. „Da-n ăsta a avut încredere să-i dea" își spuse sie însuși. Oare ceea ce aparține nevestei nu aparține și bărbatului ?"

Porunci băiatului de prăvălie să-i aducă pălăria apoi îi spuse lui Christian :

— Ei, Christian, sînt gata.

— Domnule Wildeve, îi spuse Christian cu timiditate înainte de a părăsi încăperea, nu-mi împrumuți și mie cutiuța aceea fermecată în care stă închis norocul meu, că mai vreau să mai încerc să dau cu zarurile de unul singur. Privi pofticios spre cutia cu zaruri de pe poliță căminului.

— Cu plăcere, spuse Wildeve fără să dea importanță. Le-a cioplit cu briceagul un băiat de pe-aici ; n-au nici o valoare.

Christian se întoarse din prag, înhăță cutia și o vîri în buzunar.

Wildeve deschise ușa și privi afară. Noaptea era caldă și cerul înnorat.

— Ei, fir-ar să fie ! spuse el ; e întuneric ; dar sper că n-o să ne rătăcim.

— Hai să luăm un felinar, să-l avem la noi. — Li se aduse felinarul de la grajd ; îl aprinseră, Christian își luă bucata de pînză și amîndoi purceseră la deal.

În sala hanului, oamenii se puseră la taifas pînă cînd ceva le atrase atenția spre colțul de lîngă cămin. Locul era larg și dincolo de pervaz în deschizătura dintre sobă și perete se găsea — ca mai pretutindeni în Egdon, o bancă băgată în fund așa că dacă se așeza cineva pe ea rămînea nevăzut, dacă focul — cum era cazul acuma și în timpul verii — nu ardea. Din scobitura aceasta nu se vedea în clipa de față în lumina lumînărilor aprinse pe masă, decît un singur obiect : o pipă roșiatică de argilă. Privirile oamenilor fură atrase spre acest obiect din pricina unei voci, care, de după pipă, ceru foc.

— Să n-am parte dacă nu m-am speriat cînd l-am auzit verbind ! spuse Fairway întinzîndu-i o lumînare. Ia te uită, e Omul roșu ! Da mult ai mai tăcut, tinere !

— N-aveam nimic de spus, remarcă Venn. Cîteva minute mai tîrziu se ridică în picioare și ură celorlalți noapte bună.

Între timp, Wildeve și Christian înfruntau întunericul. Era o noapte înăbușitoare, caldă și umedă, plină de mirosurile grele ale ierburilor proaspete și neuscate încă de soare, printre care cel mai puternic era cel răspîndit de ferigă. Felinarul ce se bălăngănea în mîna lui Christian mătura în tăcere capetele plantelor mai 'nalte, trezind musculițele și alte insecte înaripate care zburau speriate și apoi se așezau pe bucățica de geam luminat.

— Deci ai de dus niște bani doamnei Wildeve ? întrebă Wildeve după o tăcere. Nu ți se pare ciudat că nu-mi sînt dați mie ?

— Cum nevasta și bărbatul fac un singur om, zic că ar fi tot una, spuse Christian. Dar am primit ordin să-i dau doamnei Wildeve în mînă : și-i bine să faci cum ți se spune.

— Fără îndoială, spuse Wildeve.

Oricine ar fi cunoscut împrejurările, și-ar fi dat seama că Wildeve se simțea jignit aflînd că era totuși vorba de bani și nu așa cum crezuse la Blooms-End, de vreo broderie sau alt fleac care nu le-ar fi privit decît pe cele două femei. Refuzul doamnei Yeobright dădea de înțeles că onoarea lui nu-i inspira destulă încredere pentru a-i încredința un bun aparținînd nevesti-si.

— Ce cald e în astă seară, Christian ! spuse el răsuflînd din greu cînd fură aproape de Rainbarrow. Hai să stăm puțin, pentru numele lui Dumnezeu !

Wildeve se trînti pe covorul moale de ferigă ; Christian puse mai întîi felinarul și pachetul pe pămînt, apoi se așeză și el strîngîndu-și genunchii pînă la bărbie. Își băgă mîna în buzunarul hainei și începu să zornăie.

— Ce zăngăne așa ? întrebă Wildeve.

— Zarurile, spuse Christian trăgînd repede mîna afară. Ce minunăție mai sînt și obiectele astea mititele ! E o joacă de care nu m-aș obosi niciodată. Vă supără dacă le scot nițel să mă uit cum sînt făcute ? N-am îndrăznit

să mă uit bine la ele de față cu lumea ca să nu se spună că sînt prost crescut. Christian le puse în podul palmei și le cercetă la lumina felinarului. Auzi, niște pătrățele mărunte ca astea să poarte în ele noroc și farmece ; și atîta putere ! Nu mi-aș fi putut închipui, spuse el în continuare, privind fascinat zarurile, care ca mai pretutindeni la țară, erau făcute din lemn și marcate pe fiecare față cu o bucată de fier înroșit.

— Ți se pare că sînt prea mici pentru cît cuprind, nu-i așa ?

— Întocmai. Credeți că or fi cu adevărat lucru' dracului, domnule Wildeve ? Dacă așa stau lucrurile, păi atunci nu-i bine că-s norocos.

— Acu că tot le ai, ar trebui să cîștigi și ceva parale. Cu bani, orice femeie-i gata să te ia de bărbat. Îți surîde norocul Christian, nu-l lăsa să-ți scape. Pe lumea asta unii au baftă și alții n-au. Eu mă număr printre ultimii.

— Ați mai întîlnit și-n afară de mine vreun om cu noroc ?

— Ba bine că nu. Am auzit o dată de un italian care cînd s-a așezat la joc n-avea decît un ludovic — asta-i o monedă străină — în buzunar. A jucat douăzeci și patru de ore în șir și a cîștigat zece mii de lire sterline, ruinînd banca. Și a mai fost unul care pierduse o mie de lire și a doua zi s-a dus la agentul de schimb să-și vîndă acțiunile ca să plătească datoria. Cel căruia îi era dator merse cu el în trăsură, și ca să le treacă timpul dădură cu zarul cine să plătească birjarul. Cel ce pierduse în ajun cîștigă iar celălalt voi să continue jocul. Cînd birjarul opri trăsura, îi porunciră să mîne îndărăt spre casă, căci toate cele o mie de lire se înapoiaseră la vechiul lor stăpîn.

— Ha, ha — nemaipomenit ! exclamă Christian. Și? și?

— Și a mai fost odată unul din Londra, un biet chelner de la clubul White. La început juca doar pe cîte o jumătate de coroană, apoi riscînd din ce în ce mai mult, se trezi într-o bună zi foarte bogat, își luă o slujbă în India și ajunse Guvernator al Madrasului. Fiică-sa se

mărită cu un membru al parlamentului iar episcopul de Carlisle îi botează unul din copii.

— Grozav ! grozav !

— Și altă dată un tînăr din America jucă pînă ce pierdu ultimul dolar. Își jucă apoi ceasul cu lanț : pierdu din nou ; își jucă umbrela : iar pierdu ; își jucă pălăria : o pierdu ; haina, la fel. Rămase în cămașă ; cînd începu să-și scoată ghetele, un chibiț îi dădu un șiling, impresionat de tenacitatea lui. Și cu șilingul acela cîștigă ; își luă mai întîi haina, apoi pălăria, umbrela, ceasul, banii și cînd plecă, era un om bogat.

— Straşnică treabă ! Mi se taie răsuflarea cînd mă gîndesc ! Domnule Wildeve tare mi-aș mai încerca norocul pe un șiling acum, că știu că fac parte dintre cei care cîștigă ; foc n-o ieși iar dumneata poți să-ți permiți să pierzi.

— În regulă, spuse Wildeve ridicîndu-se. Căută în jurul lui la lumina felinarului și găsi o piatră turtită ; o puse între el și Christian apoi se așeză lîngă ea. Mări flacăra felinarului ca să lumineze îndeajuns suprafața pietrei. Christian puse un șiling, la fel făcu și Wildeve, și aruncară zarurile. Christian învinse. Jucară pe doi șilingi și tot Christian fu cîștigătorul.

— Încă o dată pe patru șilingi, spuse Wildeve. De astă dată îi luă Wildeve.

— Ce să-i faci, cîte un mic accident ca ăsta i se întîmplă chiar celui mai norocos om, comentă el.

— Și-acum nu mai dau nici un ban ! strigă Christian înflăcărat. Cînd te gîndești că dacă aș mai putea juca, i-aș lua înapoi. Ah, ce n-aș da să fie ai mei — și bătu cu gheata în pămînt de răsunară monezile într-însa.

— Cum ? Nu cumva ai băgat banii doamnei Wildeve acolo ?

— Ba da. Sînt mai la siguranță. Da' o fi oare necinstit să joci pe banii unei cucoane măritate de vreme ce, în caz de cîștig, păstrez numai ce-i al meu și tot îi dau ce-i al ei ; iar de pierd, banii o să treacă la proprietarul lor de drept ?

— Nicidecum.

De cîtva timp, Wildeve medita la lipsa de stimă pe care i-o arătau prietenii neveste-si și se simțea profund ofensat. Fără să-și dea precis seama cînd anume, în mintea lui încolțise un plan de răzbunare. Voia să-i dea o lecție doamnei Yeobright și să-i demonstreze că nimeni nu era mai nimerit de a purta de grijă banilor lui Thomasin ca el, bărbatul ei.

— Bun, atunci să-i dăm drumul ! spuse Christian desfăcîndu-și șiretul uneia dintre ghete. Multe nopți am să visez ce fac acum, da' măcar știu că n-o să-mi pară rău că n-am mers mai departe.

Băgă mîna în ciubotă și scoase una din prețioasele guinee ale bietei Thomasin. Wildeve pusese pe piatră un *sovereign*. Reluară jocul. Întîi cîștigă Wildeve ; Christian riscă încă o monedă care mai păstra căldura piciorului său și, de rîndul ăsta, bătu. Continuară astfel, cîștigînd cînd unul cînd celălalt, norocul însă favorizîndu-l mai mult pe Wildeve. Amîndoi erau cufundați în joc și nu mai băgară nimic în seamă în afara zarurilor mititele care se rostogoleau sub ochii lor ; piatra turtită, felinarul aprins, zarurile, și cîteva frunzulițe de ferigă pe care cădea lumina, reprezentau pentru ei toată lumea.

În cele din urmă, Christian pierdu vertiginos ; spre groaza lui, toate cele 50 de monede ale lui Thomasin se aflau în posesia adversarului.

— Nu-mi pasă, nu-mi pasă ! mîrîi el desfăcînd șireturile ghetei stîngi ca să ia celelalte cincizeci de monezi. Știu că pentru ce-am făcut în noaptea asta o să mă ardă necuratu' în furca lui cu trei țăpușe ! Da poate tot cîștig și atunci o să-mi iau o nevastă să vegheze nopțile cu mine ca să nu-mi mai fie frică ! Iaca încă una, dă-i drumul omule ! zise el trîntind o guinee pe piatră ; zarurile fură din nou aruncate.

Timpul trecea. Wildeve se înfierbîntase și el. La începutul jocului, nu urmărise altceva decît s-o învețe minte pe doamna Yeobright. Voise să intre în posesia banilor — fie pe cale cinstită, fie altfel — și să-i înmîneze lui

Thomasin în prezența mătușă-si. Dar oamenii se abat de multe ori de la scopul lor inițial, chiar atunci cînd se străduiesc să-l atingă ; după ce luase primele douăzeci de guinee, Wildeve n-ar mai fi băgat mîna în foc că nu juca pentru propriul lui beneficiu. De altfel nici nu mai era vorba de banii neveste-si ci de cei ai lui Yeobright ; deși acest detaliu nu-l află decît mai tîrziu din gura lui Christian.

Erau orele aproape unsprezece cînd Christian, plîngînd aproape, puse pe piatră ultima guinee a lui Yeobright. Treizeci de secunde mai tîrziu, moneda strălucitoare se afla în tovărășia suratelor sale.

Disperat, Christian se trînti pe covorul de ferigi hohotind de remuşcări.

— Văleu, văleu, ce mă fac ? gemu el. Ce mă fac ? Oare s-o mai îndura cerul de sufletul meu păcătos ?

— Ce să faci ? Las' că nu mori din atîta lucru.

— Da nici să trăiesc nu mai vreau ! Am să mor ! Ești, ești un...

— Un om mai deștept decît vecinul său.

— Chiar așa — un om mai deștept decît vecinul său : un ticălos !

— Mă papă-lapte, nu fi bădăran.

— De asta crezi că-mi pasă mie acuma ? Și dacă vrei să știi, bădăran ești dumneata. Ai luat niște bani care nu ți se cuvin. Jumătate din ei erau ai bietului domn Clym.

— Cum așa ?

— Pentru că cincizeci de monezi trebuia să-i dau lui. Așa mi-a spus doamna Yeobright.

— Da ?... Ar fi fost mai frumos din partea ei dacă-i dădea neveste-si, Eustacia. Acum însă sînt în buzunarul meu.

Christian își trase ghetele în picioare și, oftînd din greu de se putea auzi pînă departe, încercă să se adune, se sculă și dispăru în întuneric. Wildeve vru mai întîi să stingă felinarul, gîndindu-se s-o pornească spre casă, crezînd că era prea tîrziu să mai meargă la Mistover să-și ia nevasta care se întorsese probabil cu trăsura Căpitanului. În timp ce meșterea la felinăr, o umbră ieșită dintr-un tufiș se apropie de el : era Omul roșu.

VIII

Intervine o forță nouă care tulbură cursul întîmplărilor

Wildeve tresări. Venn îi aruncă o privire rece lui Wildeve, apoi, fără să rostească un cuvînt, se așeză pe locul unde șezuse Christian, bägă mîna în buzunar, scoase un *sovereign* pe care-l puse pe piatră.

— Ne-ai pîndit din tufiș ? întrebă Wildeve.

Omul roșu dădu din cap.

— Pune partea ta, spuse el. Sau n-ai curaj să continui ?

Jocul de noroc este o distracție de care îți vine ușor să te apuci cînd ai buzunarele pline, dar îl întrerupi anevoie, dacă ai bani ; în altă împrejurare, Wildeve poate că ar fi avut prudența să refuze invitația, dar izbînda recentă îl determină să primească. Puse una din guinee alături de sovereignul Omului roșu.

— Eu joc pe o guinee, spuse el.

— Care nu-ți aparține, răspunse Venn ironic.

— Ba da, replică Wildeve demn. Aparține nevesti-mi, și ce-i al ei e și al meu.

— Foarte bine ; hai să începem. Scuturä cutia și aruncă opt, zece, nouă, totalizînd douăzeci și șapte de puncte.

Wildeve prinse încredere. Luă cutia ; zarurile lui totalizară patruzeci și cinci de puncte.

Omul roșu mă scoase un *sovereign* și Wildeve o guinee. De rîndul acesta Wildeve însumă cincizeci și unu de puncte, dar nu nimeri nici o pereche. Omul roșu, păstrîndu-și calmul, aruncă perechi de ași și luă banii.

— Mai hai o dată, spuse Wildeve disprețuitor. Dublează miza — și puse două din guineele lui Thomasin, iar Omul roșu, doi sovereigni.

Venn cîștigă iar. Scoaseră alți bani, și jocul continuă.

Wildeve era nestăpînit din fire și se înfierbînta ușor ; jocul începuse să-i obosească nervii. Se tot sucea și se învîrtea pe locul pe care ședea ; inima îi bătea să-i spargă pieptul. Venn rămăsese impasibil cu buzele strînse ; ochii încordați păreau două scîntei ; respirația nici nu se auzea. Semăna cu un arab sau cu un mecanism ; dacă nu și-ar fi

mișcat brațul cînd arunca zarurile, ar fi putut trece drept o statuie de argilă roșie.

Norocul trecu cînd de partea unuia, cînd de partea celuilalt, fără să se oprească la unul anume. Treceră astfel aproape douăzeci de minute. Lumina atrăsese fluturi de noapte și alte insecte zburătoare care se învîrteau în jurul ei sau se așezau pe fețele celor doi jucători. Aceștia însă nu le dădură prea multă atenție, păstrîndu-și ochii ațintiți asupra pietrei care pentru ei devenise arena unei lupte pe viață și pe moarte. Tocmai atunci sorții luaseră o nouă întorsătură : Omul roșu cîștiga neîncetat. Șaizeci de guinee, — cincizeci ale lui Thomasin și zece ale lui Clym trecuseră în mîinile lui. Wildeve își pierduse cumpătul, era neliniștit și exasperat.

— „Își recîștigă mai întîi haina" citá Venn șiret.

Încă o aruncătură și banii luară aceeași cale.

— „Apoi pălăria" continuă Venn.

— Ci taci ! spuse Wildeve.

— „Își recîștigă ceasul, își recîștigă banii și cînd plecă, era un om bogat" adăugă Venn cîte o propoziție de cîte ori îi venea rîndul.

— Încă cinci, strigă Wildeve, trîntind banii. Și mai dăm de trei ori — urma decide.

Automatul roșu din fața lui tăcu, dădu din cap și-i urmă pilda. Wildeve scuturá cutia și răsturnă o pereche de șesari plus cinci puncte. Bătu din palme :

— De data asta-i al meu potul ! Ura !

— Sîntem doi în joc, și rîndul meu abia a venit, spuse Omul roșu, luînd calm cutia.

Privirile lor se concentrară cu atîta atenție asupra pietrei, încît ai fi spus că vezi cum pornesc razele din ochii lor.

Venn răsturnă cutia și cînd o ridică, apăru un triplet de șesari.

Wildeve era furios. Cînd Venn întinse mîna să culeagă potul, Wildeve înhăță cutia cu zaruri și o azvîrli înjurînd îngrozitor. Apoi se ridică în picioare și începu să umble încolo și încoace ca un nebun.

— Ne oprim ? întrebă Venn.

— Nici gînd ! țipă Wildeve. Vreau să mai încerc ! Trebuie !

— Bine omule, da' ce-ai făcut cu zarurile ?

— M-a apucat furia şi le-am aruncat. Mare dobitoc sînt ! Vino şi ajută-mă să le caut, trebuie să le găsim.

Wildeve înşfăcă felinarul şi se aruncă în patru labe printre tulpinile de tătarcă şi ferigă.

— Nu cred că-s aici, spuse Venn venind după el. Ce ţi-a venit să faci aşa ceva ? Uite cutia. Zarurile trebuie să fie pe aproape.

Wildeve îndreptă lumina spre locul unde găsise Venn cutia şi dădu ierburile în lături. După vreo cîteva minute găsi unul din zaruri. Mai căutară ei ce căutară, dar nu mai găsiră nici unul.

— Nu-i nimic, spuse Wildeve, jucăm cu un singur zar.

— De acord, spuse Venn.

Îşi reluară locurile şi începură iar să joace mizînd cîte o guinee ; mai trecu un timp, dar se vede că norocului îi căzuse cu tronc în noaptea aceea Omul roşu. Cîştigă fără întrerupere încă paisprezece guinee. Avea acum în posesia lui şaptezeci şi nouă, iar lui Wildeve nu-i mai rămăseseră decît douăzeci şi una. Înfăţişarea celor doi adversari devenise ciudată. În mişcările şi mai ales în privirile lor se putea citi desfăşurarea jocului. Flacăra felinarului era reprodusă în miniatură în pupilele ochilor, marcînd clipele de speranţă şi cele de disperare ; vorbeau chiar şi ochii lui Venn, deşi muşchii încordaţi ai feţei lui nu trădau nimic. Wildeve continuă să joace cu inconştienţa deznădejdii.

— Ce-i asta ? întrebă el deodată auzind un foşnet ; ridicară amîndoi privirile.

Erau împresuraţi de nişte siluete nebuloase care se ţineau la cîţiva paşi dincolo de lumina felinarului. Îşi dădură repede seama că nu era altceva decît un pîlc de porumbei guşaţi din landă, cu capetele întoarse spre ei, urmărindu-i prudenţi şi atenţi.

— Huuşş! făcu Wildeve, şi toate cele patruzeci-cincizeci de făpturi se făcură nevăzute.

Jocul fu reluat.

Mai trecură zece minute. Apoi un fluture mare, un cap de mort venit din noapte, făcu cîteva rotogoale în jurul felinarului, pătrunse înăuntru şi stinse flacăra. Wildeve

tocmai întorsese cutia şi nu văzuse încă zarul ; acum ar fi fost cu neputinţă.

— Ei fir-ar al dracului ! urlă el. Ce facem acum ? Poate mi-au ieşit şesarii — n-ai chibrituri ?

— N-am, spuse Venn.

— Christian avea cîteva beţe. Unde-o fi ? Ei, Christian !

Dar în afara bîtlanilor cuibăriţi în vale, nimeni nu-i răspunse. Nici unul din cei doi bărbaţi nu se ridică în picioare. Pe măsură ce ochii li se obişnuiră cu întunericul începură să zărească punctişoare verzui luminoase răspîndite prin ierburi. Aceste punctişoare împestriţau povîrnişul ca nişte steluţe mărunte.

— Uite licurici ! spuse Wildeve. Aşteaptă puţin. Putem continua.

Venn rămase locului în timp ce Wildeve adună pe o frunză de degeţel într-un răstimp de patru-cinci minute, treisprezece licurici. Omul roşu izbucni în rîs văzîndu-l întors cu asemenea trofee.

— Eşti deci hotărît să continui ? întrebă el scurt.

— Nu dau niciodată înapoi, răspunse Wildeve supărat. Scuturâ licuricii aduşi pe frunză şi cu mîna tremurîndă îi rîndui în cerc pe piatră, lăsînd la mijloc un spaţiu luminat de cele treisprezece luminiţe palide şi fosforescente. Şi iarăşi începură jocul. Întîmplarea făcea ca anotimpul să fie cel în care licuricii străluceau cu maximă intensitate, aşa încît lumina pe care o răspîndeau era suficientă ; în asemenea nopţi, la lumina a doi, trei licurici se putea chiar descifra o scrisoare.

Nepotrivirea dintre ocupaţia celor doi bărbaţi şi decor era mare. Nemişcarea şi solitudinea acelui loc năpădit de o vegetaţie proaspătă şi plină de sevă, era sfîşiată de clinchetul monezilor, de zornăitul, de exclamaţiile jucătorilor înverşunaţi.

Îndată ce avură destulă lumină, Wildeve ridică cutia, şi singurul zar care le rămăsese îl încunoştinţă că norocul tot potrivnic îi era.

— Nu mai joc : ai măsluit zarurile, strigă el.

— Cum era să le măsluiesc cînd sînt ale dumitale ? spuse Omul roşu.

— Atunci schimbăm jocul : ăla care are mai puține puncte ia potul ; poate așa să ies din ghină. Ai ceva împotrivă ?

— Nicidecum — dă-i înainte.

— Ah, iar au venit — lua-i-ar dracu' ! țipă Wildeve, ridicînd ochii.

Porumbeii guşaţi se adunaseră iar şi-i priveau întocmai ca mai înainte, cu ochii lor timizi, mirîndu-se parcă ce caută niște oameni în aceste locuri, la asemenea ore ?

— Ce pacoste şi păsările astea ! Ce s-or fi holbînd așa la mine ? spuse el şi aruncă în ele cu o piatră, împrăştiindu-le ; după care, jocul continuă.

Wildeve mai avea zece guinee ; fiecare puse cîte cinci. Wildeve aruncă un trei ; Venn un doi şi luă monezile. Celălalt înhăță zarul şi-şi înfipse dinții în el ca şi cînd ar fi vrut să-l sfarme.

— Tot nu mă las — iaca ultimele cinci — strigă el aruncînd cinci monezi. Dracu să-i ia de licurici, se sting. De ce nu ardeți, nătărăilor ? Las că le vin eu de hac.

Îi învîrti şi-i răsuci cu un băț pînă ce partea luminoasă a codiței lor se întoarse iar în sus.

— Acuma-i destulă lumină. Dă cu zarul ! spuse Venn.

Wildeve răsturnă cutia în mijlocul cercului făcut de licurici apoi privi cu sufletul la gură : aruncase un as.

— Bravo mie ! Am spus eu că se schimbă norocul şi vezi că s-a schimbat.

Venn nu spuse nimic ; scutură încetişor cutia. Şi el tot as aruncă.

— Ah ! dracu' să mă ia, spuse Wildeve.

Zarul se rostogoli din nou pe piatră, şi din nou ieşi un as. Venn privi îngîndurat, şi aruncă la rîndul său ; zarul se despică în două, cu părțile neînsemnate în sus.

— N-am nici un punct, spuse el.

— Aşa-mi trebuie — am spart zarul în dinți. Ia-ți banii. Nimic e mai puțin ca unu.

— Nu-i iau.

— Ba ia-i, îți zic, i-ai cîştigat ! Şi Wildeve azvîrli monezile în pieptul lui Venn.

Omul roşu le adună, se ridică şi plecă, lăsîndu-l pe Wildeve încremenit.

Cînd se dezmetici, se ridică, își luă felinarul stins și porni spre șosea. Ajungînd acolo se opri. Liniștea nopții învăluia întreaga landă cu excepția culmilor dinspre Mistover. Din direcția aceea se auzeau ropote de cai ; văzu chiar două lămpi atîrnate de trăsuri coborînd valea. Wildeve se tupilă după un tufiș și aștepta.

Vehiculul se apropie și trecu pe lîngă el. Era o trăsură închiriată și în spatele vizitiului se aflau două persoane pe care le cunoștea prea bine : Eustacia și Yeobright care-și petrecuse brațul pe după mijlocul ei. Întoarseră cotul șoselei din vale îndreptîndu-se spre căsuța închiriată și mobilată de Clym, în care aveau să locuiască un timp și care se afla la vreo cinci mile spre răsărit.

Wildeve uită pe dată de pierderea banilor la vederea iubitei pierdute ; acum i se părea neprețuită și suferința lui creștea în proporție geometrică față de numărul evenimentelor care-i aminteau de despărțirea irevocabilă dintre ei. Porni în direcția opusă, cu sufletul cătrănit și o luă spre han.

Cam în același timp cu Wildeve, ajunsese și Venn la șosea la vreo zece yarzi mai încolo ; auzise și el trăsura și o așteptase să se apropie. Cînd însă îi văzu pe cei doi, păru dezamăgit. Dar după ce stătu un minut sau două pe gînduri, traversă drumul tăie landa și se opri la întorsătura șoselei de unde începea urcușul. Ieși înaintea trăsurii care venea la pas, și i se puse în cale.

Văzîndu-l în lumina felinarului, Eustacia tresări iar Clym își luă brațul de pe mijlocul ei. Apoi îl întrebă :

— Ce-i Diggory ? Ai ieșit singur la plimbare ?

— Da, și vă cer iertare că v-am oprit, spuse Venn. Dar trebuie s-o aștept pe doamna Wildeve — am să-i dau ceva din partea doamnei Yeobright. Nu cumva știți dacă a plecat spre casă ?

— Nu știu, dar trebuie să fie pe plecate. Poate s-o întîlnești la colț.

Venn făcu o plecăciune în semn de rămas bun și se întoarse în locul de unde plecase și unde drumul lăturalnic care ducea la Mistover încrucișa șoseaua. Aștepță aproape o jumătate de oră, după care văzu iarăși două lumini coborînd valea. Era trăsura demodată a căpitanului,

mînată de Charley ; înăuntru se afla Thomasin și era neînsoțită.

Omul roșu le ieși în drum tocmai cînd voiau să întoarcă.

— Vă rog să mă iertați că v-am oprit, doamnă Wildeve, spuse el. Dar trebuie să vă dau personal ceva din partea doamnei Yeobright. Îi întinse un pachețel în care se găseau cele o sută de guinee cîștigate de la Wildeve, înfășurate într-o bucată de hîrtie.

Thomasin își reveni din uimire și luă pachetul.

— Asta-i tot, doamnă, vă doresc noapte bună ! spuse el și dispăru.

Și astfel Venn, în dorința lui de a îndrepta strîmbătatea, puse în mîinile lui Thomasin nu numai cele cincizeci de monezi ale ei ci și cele cincizeci cuvenite vărului ei Clym. Greșise pentru că se bizuise pe cuvîntul lui Wildeve rostit la începutul jocului, cînd acesta negase cu indignare că guineea n-ar fi fost a lui. Omul roșu n-avea de unde ști că de la jumătatea jocului cîștigase banii altuia ; iar greșeala lui avea să aducă cu mult mai multă jale decît ar fi adus pierderea banilor.

Se făcuse tîrziu ; Venn se avîntă în landă pînă ajunse la locul ferit unde-și lăsase camionul și care se afla cam la vreo două sute de iarzi de locul unde își încercase Wildeve norocul. Intră în casa lui purtată de roți și, înainte de a închide ochii, rămase o clipă în prag, meditînd la cele petrecute în ultimele ceasuri. Înspre răsărit și miazănoapte, cerul acum senin începuse să se lumineze ușor ; erau orele unu sau două ale nopții dar în miez de vară întunericul n-are mult timp de zăbavă. Venn închise ușa și obosit se trînti pe pat să doarmă.

Cartea a IV-a

UȘA FERECATĂ

I

Reîntîlnirea de pe malul eleșteului

Soarele de iunie strălucea deasupra Egdonului schimbînd culoarea bălăriilor roșietice în stacojiu aprins. Doar în acest anotimp și doar pe astfel de vreme landa căpăta o înfățișare fastuoasă. Această perioadă de înflorire constituia cea de a doua diviziune a ciclului schimbărilor vizibile care se petreceau aici. Putea fi asemănată miezului de zi, care venea în urma dimineții sau a perioadei înverzite a puieților de ferigă ; iar după ea pogora seara ruginie sau perioada în care clopoței și ferigile îmbrăcau o haină castanie, locul acesteia i-l lua cea de a patra diviziune, iarna, cu nuanțele ei întunecate ce aminteau de noapte.

În căsuța lor din Alderworth, dincolo de East Egdon, Clym și Eustacia duceau o viață monotonă care li se părea încîntătoare. Pentru moment, nu percepeau nici una din schimbările peisajului și ale anotimpului. Trăiau închiși într-un fel de abur luminos prin care nu pătrundea nici o stridență, prin care totul venea învăluit în lumină. Erau fericiți cînd ploua, pentru că aveau un motiv să rămînă toată ziua împreună în căsuța lor ; cînd era vreme frumoasă, se simțeau fericiți că pot hoinări împreună pe dealuri. Erau ca două stele care evoluează una în jurul celeilalte, părînd de departe una singură. Solitudinea lor desăvîrșită îi făcea să fie neîncetat preocupați numai de ei ; unii ar putea spune că singurătatea deplină constituie un pericol, cei doi consumîndu-și afecțiunea reciprocă mult prea repede. În ceea ce-l privea pe el, Yeobright nu avea de ce se teme ; dar, aducîndu-și aminte de cele spuse mai de mult de Eustacia despre evanescența iubirii

— vorbe de care ea părea să fi uitat — Clym se simţea uneori îngrijorat; se înspăimînta la gîndul că pînă şi Egdonul este pieritor.

După trei sau patru săptămîni, Yeobright se apucă din nou cu rîvnă de citit. Studia neobosit căci voia să-şi înceapă cît mai curînd noua activitate.

Eustacia nu renunţase la visul ei şi sperase că, o dată măritată, avea să aibă destulă putere asupra lui Clym ca să-l convingă să se întoarcă la Paris. El se ferise să-i facă vreo promisiune; dar avea oare să reziste rugăminţilor şi argumentelor ei? Eustacia fusese atît de sigură de biruinţă, încît nici nu-i pomenise bunicului ei de Budmouth, spunîndu-i că, după toate probabilităţile, Parisul avea să fie oraşul în care se vor stabili. Îşi pusese toate speranţele în acest vis. În zilele tihnite ce se scurseseră de la căsătoria lor, ori de cîte ori se plecase Yeobright asupra ei ca să-i privească buzele, ochii şi trăsăturile feţei, nu existase o clipă să-şi uite gîndul, nici chiar atunci cînd îi întorcea privirile; iar acum, vederea cărţilor — indiciu al unui viitor potrivnic visului ei — fu o lovitură dureroasă. Abia aşteptase vremea cînd va fi stăpîna unei prăvălii cochete, oricît de mică, în apropierea unui bulevard parizian, şi-şi va petrece zilele dacă nu în centrul, măcar la marginea acelei lumi vesele pentru care era făcută, adulmecînd plăcerile oraşului. Dar Yeobright rămase neclintit în hotărîrea sa, ca şi cînd căsătoria ar fi reuşit mai degrabă să-i dezvolte tendinţele filantropice şi nu să i le atrofieze.

Îngrijorarea Eustaciei deveni extremă; dar era ceva în felul de a fi al lui Clym care-o împiedica să-i vorbească despre dorinţa ei. Tocmai atunci se petrecu un fapt care-i veni în ajutor. Incidentul avu loc într-o seară, la şase săptămîni după nuntă, ca urmare a greşelii comise fără ştiinţă de Venn, cînd înmînase alteia cele cincizeci de monede cuvenite lui Yeobright.

O zi sau două după primirea banilor, Thomasin îi trimisese o scrisoare de mulţumire mătuşii sale. Importanţa sumei o uimise; dar cum nimeni nu-i pomenise vreodată de cifre, binecuvîntă în gînd generozitatea unchiului ei. Mătuşă-sa insistase să nu sufle o vorbă bărbatului ei;

pe de altă parte, e lesne de înțeles că acesta evitase să povestească ceva nevesti-si despre scena petrecută în landă, la miezul nopții. Christian se temuse să-și dea în vileag partea lui de vină ; și, bănuind că printr-o cale sau alta, banii ajunseseră la destinație, afirmă doar atît, fără să povestească detaliile.

Iată de ce, după una sau două săptămîni, neprimind din partea fiului ei nici o confirmare de primire, doamna Yeobright începu să se neliniștească ; pe lîngă asta, o amăra și gîndul că supărarea era pricina tăcerii. Mai că nu-i venea să creadă așa ceva, dar de ce nu-i scrisese ? Îi luă la întrebări pe Christian și, de bună seamă că din răspunsurile lui încîlcite ar fi înțeles că era ceva necurat la mijloc, dacă jumătate din istorisirile lui n-ar fi coincis cu cuprinsul scrisorii lui Thomasin.

În această stare de nedumerire se găsea doamna Yeobright cînd într-o bună dimineață cineva-i dădu de știre că soția fiului ei plănuise să meargă la Mistover să-și vadă bunicul. Hotărî să urce dealul, să se întîlnească cu Eustacia și să afle din gura ei dacă nu cumva monezile familiei — care pentru ea aveau aceeași valoare pe care o au bijuteriile de familie pentru văduvele cu stare — se pierduseră.

Cînd Christian prinse de veste încotro voia să pornească, fu copleșit de panică. Nemaiputînd îndura, îi mărturisi că jucase pe guineele ei și îi povesti atît cît știa el din poveste — anume că le cîștigase Wildeve.

— Și o fi avînd oare de gînd să le păstreze pentru el ? exclamă doamna Yeobright.

— Nădăjduiesc și sînt încredințat că nu ! mormăi Christian. E un om bun și poate c-o să se poarte cum trebuie. A spus că mai bine i-ați fi dat Eustaciei partea lui domnu' Clym, și gîndesc c-o să i-o dea el.

Așa gîndi și doamna Yeobright de îndată ce se liniști, căci nu-i prea venea să creadă că Wildeve ar îndrăzni să-și însușească banii fiului ei. Iar restituirea lor prin intermediul Eustaciei era un gest la care te-ai fi putut aștepta din partea lui. Necazul doamnei Yeobright nu scăzu de fel. Faptul că Wildeve se făcuse stăpînul banilor și că dispusese de ei după capul lui, dînd nevestei lui Clym

— pentru că-i fusese și poate că-i mai era încă iubită — partea fiului ei, o revoltă peste măsură.

Ca pedeapsă, îl dădu imediat afară pe nenorocitul de Christian din slujba pe care-o avea la ea ; dar, neputîndu-se dispensa de ajutorul lui, îi spuse pe urmă că mai poate rămîne un timp, dacă vrea. Apoi plecă în întîmpinarea Eustaciei pradă unei porniri nu tocmai favorabile față de noră-sa, pe care cu jumătate de oră mai devreme, cînd hotărîse să-i iasă în cale, începuse s-o privească cu îngăduință. Atunci voise s-o întrebe prietenește dacă monezile ajunseseră sau nu la destinație ; acum avea s-o întrebe fără ocol dacă Wildeve îi dăduse ei în mînă banii lăsați în dar de tatăl lui Clym, cuveniți fiului ei.

Cînd ieși din grădină, erau orele două ; întîlnirea avu loc curînd căci o găsi pe tînăra fată pe banca de lîngă eleșteul din vecinătatea casei bunicului ei, unde Eustacia se oprise să-și odihnească ochii, pe decorul familiar, amintindu-și poate de romanticele episoade de odinioară la care fusese martor. O văzu apropiindu-se pe doamna Yeobright, privirea ei rămase însă indiferentă ca a unei străine.

Prima care vorbi fu soacra.

— Am venit anume să te întîlnesc, spuse ea.

— Da ? răspunse Eustacia surprinsă, căci doamna Yeobright, spre supărarea fetei, refuzase să vină la cununie. Nu mă așteptam de loc la întrevederea aceasta.

— Treburile m-au adus aici și nimic altceva, preciză ea și mai rece ca la început. Iartă-mă te rog că-ți pun această întrebare ! Ai primit un dar de la bărbatul lui Thomasin ?

— Un dar ?

— Adică bani !

— Cine, eu ?

— Ei, bine, da, dumneata, confidențial — asta am vrut să spun deși n-aș fi folosit cuvîntul ăsta.

— Bani de la domnul Wildeve ? Nu, niciodată ! Doamnă, nu înțeleg sensul întrebării !

Eustacia se aprinse atît de repede bănuind că vechea ei legătură cu Wildeve îi era cunoscută doamnei Yeobright, care venise s-o acuze că ar fi continuat relațiile cu el și ar fi primit daruri nepermise.

— N-am făcut decît să pun o întrebare, spuse doamna Yeobright. Am fost...

— Ar trebui să aveţi o părere mai bună despre mine. Am ştiut de la început că sînteţi împotriva mea ! exclamă Eustacia.

— Nu-i adevărat. Am fost doar de partea lui Clym, răspunse doamna Yeobright, subliniind prea mult cuvintele. Fiecare îi apără din instinct pe ai lui.

— Cum puteţi insinua că are nevoie de apărare împotriva mea ? strigă Eustacia cu lacrimi de mînie în ochi. Nu i-am făcut nici un rău luîndu-l de bărbat ! Cu ce-am păcătuit ca să mă judecaţi în felul ăsta ? N-aveţi nici un drept să mă vorbiţi de rău de vreme ce nu v-am făcut nici un rău.

— Am procedat aşa cum trebuia să procedez în asemenea împrejurare, spuse doamna Yeobright mai îmblînzită. Aş fi preferat să nu pun întrebarea pe care ţi-am pus-o, dar am fost nevoită. Nu mă sfiesc să recunosc adevărul faţă de dumneata. Părerea mea fermă era că nu trebuia să te ia de nevastă şi am încercat să-l conving prin toate mijloacele care-mi stăteau în putinţă. Acum însă că v-aţi căsătorit, nu am de gînd să ţin supărarea. Sînt gata să te îmbrăţişez ca pe o noră.

— Da, desigur, e foarte bine să poţi privi lucrurile cu atîta înţelepciune, murmură Eustacia cu pieptul clocotind mocnit. Dar cum puteţi crede că între mine şi domnul Wildeve este ceva ? Am şi eu demnitatea mea, la fel ca dumneavoastră. Mă simt ofensată ; oricare femeie în locul meu ar fi. Şi aş vrea să vă reamintesc că eu i-am făcut o favoare lui Clym devenind soţia lui, nu el mie ; de aceea nu permit să fiu tratată ca o intrigantă care suportă o ofensă numai pentru că a fost acceptată într-o familie.

— Oh ! făcu doamna Yeobright încercînd zadarnic să-şi stăpînească mînia. N-am ştiut pînă acum că neamul fiului meu n-ar fi cel puţin egal cu al vostru, dacă nu cumva mai bun. Mă pufneşte rîsul cînd te aud pomenind de favoarea făcută lui.

— A fost totuşi o favoare, susţinu Eustacia cu vehemenţă. Şi dacă aş fi ştiut atunci ceea ce ştiu acum, că o

lună după căsătorie tot în landa asta blestemată voi trăi. aș fi stat mult pe gînduri înainte de a zice da.

— Să nu mai repeți vorbele astea ; s-ar putea să nu fii crezută. Cît despre el, nu știu să fi recurs vreodată la minciună — sînt convinsă că n-a recurs — oricum ar fi stat cazul de cealaltă parte.

— Asta-i prea de tot ! — răspunse femeia cea tînără furioasă, aprinsă în obraji și scăpărînd fulgere din priviri. Cum îndrăzniți să-mi vorbiți astfel ? Vă spun încă o dată că de-aș fi știut cum voi trăi de cînd m-am măritat și pînă acum, n-aș fi primit să mă mărit. Nu mă plîng. Lui nu i-am spus nici un cuvînt, dar ăsta-i adevărul. De aceea vă rog să păstrați tăcerea asupra mărturisirii mele. Dacă acum îmi faceți un rău, nu mi-l faceți numai mie.

— Să-ți fac vreun rău ? Mă crezi în stare de așa ceva ?

— M-ați vorbit destul înainte de căsătorie și chiar adineauri m-ați bănuit de legături necinstite cu un bărbat care-mi dă bani !

— N-am putut pune frîu gîndului. Dar n-am rostit niciodată vreun cuvînt împotriva dumitale dincolo de pragul casei mele.

— Ați vorbit în schimb în casă, de față cu Clym ; mai rău nici că mă puteați lovi.

— Mi-am făcut datoria.

— Iar eu mi-o voi face pe a mea.

— Care te va obliga probabil să-l asmuți împotriva mamei sale. Așa se întîmplă totdeauna. De ce să fiu eu ferită de durerea de care au avut și altele parte înaintea mea.

— Înțeleg prea bine, spuse Eustacia cu suflul tăiat de emoție. Mă credeți capabilă de toate nemerniciile. Căci cine poate întrece în nemernicie o nevastă care își încurajează iubitul și își otrăvește bărbatul cu ocări împotriva rudelor lui ? Adică întocmai cum pretindeți că mă comport eu. Nu cumva aveți de gînd să-l scoateți de sub jugul meu?

Doamna Yeobright plăti dinte pentru dinte.

— Nu striga la mine, doamnă ! Nu-ți stă bine și nu merit să-ți strici frumusețea din pricina mea, ascultă-mă pe mine. Sînt doar o biată bătrînă care și-a pierdut fiul.

— Dacă v-aţi fi purtat cu mine cum se cuvine, îl aveaţi şi acum, spuse Eustacia în timp ce din ochi îi curgeau lacrimi fierbinţi. Dar v-aţi pierdut minţile şi între noi s-a deschis o prăpastie peste care nu-i loc de trecere.

— Nu din vina mea. Atîta obrăznicie la o femeie tînără nu mi-a mai fost dat să întîlnesc.

— Aţi avut ce-aţi căutat : m-aţi bănuit şi m-aţi făcut să vorbesc de soţul meu aşa cum altminteri n-aş fi vorbit. Iar acum îi veţi spune şi ne veţi face nefericiţi pe amîndoi. De ce nu plecaţi ? Între noi două nu încap sentimente de prietenie.

— Nu voi pleca înainte de a spune ce am pe suflet. Dacă cineva zice că am venit să-ţi pun întrebări fără să am motive s-o fac, omul acela minte. Dacă cineva zice că am încercat să împiedic căsătoria voastră prin mijloace necinstite, să ştii că şi acela minte. Am călcat pe picior greşit ; Dumnezeu a fost nedrept cu mine îngăduindu-ţi să mă ocărăşti. S-ar prea putea ca fiul meu să nu-şi găsească fericirea decît de mormînt, căci a nesocotit povaţa părintească. Tu, Eustacia, te afli fără să ştii pe muchea unei prăpăstii. Arată-i fiului meu o jumătate din răutatea pe care mi-ai arătat-o mie — şi nu va trece mult pînă atunci — şi vei vedea singură că deşi azi e duios cu tine ca un copil, inima lui poate deveni de piatră.

Mama plecă cu inima grea, şi Eustacia rămase singură, respirînd anevoie, privindu-se în apa eleşteului.

II

Soarta îi este potrivnică ;
el însă cîntă

După eşecul acestei întîlniri, Eustacia nu-şi mai petrecu după amiaza cu bunicul ei ci se întoarse grabnic acasă la Clym, cu trei ceasuri mai devreme decît plănuise.

Intră cu faţa roşie şi cu urmele mîniei în ochi. Yeobright o privi mirat ; n-o văzuse încă niciodată într-o stare vecină cu cea de acum. Trecu pe lîngă el şi ar fi

urcat singură în odaia de sus dacă Clym îngrijorat n-ar fi venit pe urmele ei.

— Ce s-a întîmplat, Eustacia ? întrebă el. Ea şedea pe covorul din faţa căminului, cu ochii în podea, cu mîinile împreunate şi cu boneta încă pe cap. Nu răspunse pe dată ; după un timp spuse cu voce înceată :

— M-am întîlnit cu mama ta, şi nu mai vreau s-o văd niciodată.

Lui Clym i se păru că se năruie casa sub el. Chiar în dimineaţa aceea, cînd Eustacia îi spuse că merge să-l vadă pe bunicul ei, Clym o rugase să treacă şi pe la Blooms-End şi să întrebe de mama lui, sau să folosească orice mijloace ar crede ea de cuviinţă care să grăbească împăcarea. Nevastă-sa plecase veselă şi bine dispusă, lăsîndu-l plin de speranţe.

— De ce ? întrebă el.

— Nu-ţi pot spune — nu-mi amintesc. M-am întîlnit cu mama ta. Şi nu mai vreau s-o văd niciodată.

— De ce ?

— Ce am eu cu domnul Wildeve acum ? Şi nu îngădui nimănui să mă bănuiască. Ah ! cum a putut oare să mă umilească în halul ăsta întrebîndu-mă dacă am primit bani de la el, sau dacă îl încurajez sau... da' zău că nu mai ştiu exact ce !

— Cum a putut să te întrebe aşa ceva ?

— M-a întrebat.

— Întrebarea trebuie să fi avut vreun sens. Ce ţi-a mai spus mama în afară de asta ?

— Nu ştiu ce a mai zis, ştiu doar că amîndouă am rostit cuvinte de neiertat.

— E cu siguranţă o neînţelegere la mijloc. Din vina căreia dintre voi nu s-a explicat ?

— Aş prefera să tac. Poate că împrejurările au fost de vină ; în orice caz a fost foarte penibil, ca să nu întrebuinţez alte cuvinte. Ah ! Clym, nu pot să nu-ţi spun. Din cauza ta mă aflu într-o situaţie extrem de neplăcută. Trebuie să faci ceva — spune că vei face ! — ca să mă scoţi din impasul ăsta, pentru că aşa nu mai pot. Hai să plecăm la Paris, Clym, şi reîntoarce-te la meseria ta cea veche. Nu-mi pasă cît de modest o să trăim la început, numai să fim la Paris şi nu în Egdon Heath !

— La perspectiva asta am renunțat de mult, spuse Yeobright surprins. Niciodată nu te-am lăsat să înțelegi că mă voi reîntoarce.

— Recunosc. Dar există gînduri pe care nu le poți alunga, ca acesta de pildă. Oare acum că sînt nevasta ta și împart cu tine soarta, n-am și eu dreptul să-mi dau cu părerea ?

— Draga mea, anumite hotărîri o dată luate nu mai intră în discuție ; credeam că am căzut de acord asupra acesteia care în mod special este irevocabilă.

— Vai Clym ! Cît de nefericită mă fac vorbele tale, spuse ea în șoaptă, plecînd ochii și întorcîndu-i spatele.

Dîndu-și seama că Eustacia nutrea această neașteptată nădejde, Clym rămase buimăcit. Era pentru prima oară cînd descoperea cît de ocolită e calea pe care-și urmărește o femeie împlinirea dorințelor. Însă hotărîrea lui era fermă, deși o iubea nespus pe Eustacia. Singurul rezultat al acestei discuții fu să-l cufunde pe Clym și mai mult în cărțile sale, spre a fi cît mai curînd în stare să răspundă capriciului ei prin argumente concrete.

A doua zi, misterul monezilor se limpezi. Thomasin le făcu o vizită scurtă și îi dădu lui Clym partea cuvenită lui. Eustacia nu era de față.

— Așadar acesta era înțelesul celor spuse de mama — exclamă Clym. Thomasin ai aflat de cearta cumplită care a avut loc între ele ?

În comportarea lui Thomasin față de vărul ei era mai multă reținere ca odinioară. De obicei, căsătoria îndreaptă spre alte direcții rezerva firească pe care o anihilează în anumite manifestări.

— Mi-a povestit mama ta — spuse Thomasin calmă. După ce s-a despărțit de Eustacia, a trecut pe la mine.

— S-a petrecut lucrul de care mă temeam cel mai mult. Cînd a venit la tine, mama era tare tulburată ?

— Da.

— Tare de tot ?

— Da.

Clym își sprijini cotul de stîlpul portiței de la grădină și-și acoperi ochii cu mîna.

— Nu-ţi face atîta sînge rău, Clym. Poate cu vremea se vor împăca.

El dădu din cap.

— Nu cred ; amîndouă au firi prea aprige. Mă rog, ce ni-i scris în frunte ni-i pus.

— Tot e bine că nu s-au pierdut banii.

— Mai bine i-aş fi pierdut de două ori, decît să se întîmple ce s-a întîmplat.

În tot acest răstimp plin de evenimente furtunoase, Yeobright simţea că era absolut necesar să progreseze cît mai grabnic spre ţinta propusă. De aceea stătea nopţi în şir şi citea pînă către ziuă.

Într-o dimineaţă, după un efort mai mare ca de obicei, se sculă cu o senzaţie ciudată la ochi. Soarele bătea direct în obloanele ferestrei şi cînd îşi întoarse ochii într-acolo un junghi puternic îl făcu să închidă pleoapele. De cîte ori încercă să privească în jur, simţi aceeaşi senzaţie dureroasă la lumină : lacrimi de deznădejde îi inundară obrajii. Cînd se îmbrăcă, fu obligat să-şi lege un bandaj peste ochi şi nu-l putu scoate toată ziua. Eustacia se sperie de-a binelea. Văzînd că şi a doua zi dimineaţă durerea era aceeaşi, hotărîră să trimeată după un doctor la Anglebury.

Acesta veni către seară şi declară că era vorba de o inflamaţie acută provocată de cititul la lumina lămpii după contractarea unei răceli care îi afectase ochii.

Exasperat de o întrerupere care întîrzia atingerea unui ţel la care voia să ajungă cît mai repede, Clym fu transformat într-un invalid. Stătea închis într-o cameră în care nu pătrundea nici o rază de lumină şi disperarea lui ar fi fost cumplită dacă Eustacia n-ar fi continuat să-i citească cu voce tare la lumina unei lămpi acoperite. Spera că simptomele cele mai grave ale bolii vor trece curînd ; dar la a treia sa vizită, doctorul îi aduse la cunoştinţă că abia peste o lună va putea ieşi din casă dacă-şi va feri ochii, dar că pentru multă vreme de acum înainte îi este interzis să-şi continue studiul şi să citească orice fel de tipărituri.

Trecu o săptămînă, şi încă una, fără ca nimic să înveselească viaţa posomorîtă a tinerei perechi. Eustacia era

copleşită de gîndurile cele mai negre, dar nu suflă nici o vorbă bărbatului ei. Ce se va întîmpla oare dacă-şi va pierde vederea sau dacă nu va mai fi niciodată în stare să facă o meserie care să fie pe placul ei şi prin care să plece o dată pentru totdeauna din căsuţa asta singuratică, împrejmuită de dealuri? Realizarea visurilor legate de încîntătorul Paris păreau incompatibile cu nenorocirea care dăduse peste ei. Pe măsură ce treceau zilele fără să aducă nici o urmă de ameliorare a bolii, mintea ei era din ce în ce mai întunecată; de multe ori pleca de lîngă dînsul şi se ducea în grădină unde vărsa lacrimi de adîncă deznădejde.

Din cînd în cînd Yeobright se gîndea să trimită după maică-sa; dar apoi se răzgîndea. Ştiindu-l în starea asta, nu putea decît s-o amărască şi mai tare; din pricina izolării în care trăia, ar fi fost aproape cu neputinţă să afle ce făcea, în afară de cazul cînd i-ar fi dat de ştire. Căznindu-se să ia lucrurile cît mai înţelept, aşteptă pînă se scurse şi cea de a treia săptămînă, cînd i se îngădui să iasă pentru prima oară din casă. Doctorul veni din nou să-l vadă şi Clym insistă să-i spună diagnosticul precis. Află cu stupoare că data la care ar fi putut să-şi reia studiul era tot atît de nesigură ca la început, ochii lui fiind foarte sensibilizaţi: deşi vedea îndeajuns ca să poată umbla, nu avea voie să facă nici un efort, putînd oricînd provoca reîntoarcerea fenomenelor acute ale oftalmiei.

Clym primi ştirea cu multă gravitate, dar fără semne de disperare. Luă o atitudine calmă şi bărbătească, îngăduindu-şi chiar să fie vesel. Nu era în primejdie să orbească, şi asta-l consolă. Să fii condamnat să priveşti lumea timp îndelungat de după nişte sticle fumurii nu era tocmai îmbucurător, şi în orice caz deocamdată îl împiedica să-şi realizeze planul; dar Yeobright era un adevărat stoic în faţa nenorocirilor care afectau doar situaţia lui socială; şi, dacă n-ar fi fost Eustacia, s-ar fi mulţumit cu un loc cît de modest, cu condiţia să poată într-un fel sau altul îndeplini acţiunea de culturalizare pe care şi-o impusese: ar fi putut de pildă ţine acasă un curs seral; de aceea nenorocirea nu-l copleşi, cum ar fi fost de aşteptat.

Se plimbă sub razele calde ale soarelui, apucînd-o spre apus prin cotloanele pe care le cunoştea cel mai bine, aflîndu-se pe lîngă vechea lui casă. Într-una din văi văzu sclipind ceva şi apropiindu-se văzu ca prin ceaţă că era uncalta de fier a unui om care tăia tătarcă. Secerătorul îl recunoscu, şi Yeobright înţelese după voce că era Humphrey.

Aflînd de boală, Humphrey îşi exprimă părerea lui de rău, şi adăugă :

— Dacă aţi fi fost de-o seamă cu mine, aţi fi putut continua să munciţi.

— Aşa-i, aş fi putut, spuse Yeobright reflectînd. Cît îţi aduce tăiatul tătarcei ?

— Apoi juma' de coroană suta de legături, şi vara cînd zilele sînt lungi, pot scoate destul ca să trăiesc.

Tot drumul pînă la Alderworth, Yeobright meditâ asupra unui subiect care îi surîdea. Ajungînd acasă, Eustacia îl întîmpină la fereastră iar el se duse spre ea.

— Iubita mea, îi spuse, sînt mulţumit. Iar dacă mama s-ar împăca cu noi aş putea spune chiar că sînt fericit.

— Teamă mi-e că aşa ceva nu se va întîmpla niciodată, replică ea îndreptîndu-şi ochii înnouraţi şi frumoşi spre depărtări. Cum poţi spune că eşti mulţumit, cînd nu s-a schimbat nimic ?

— Pentru că am descoperit o treabă ca să-mi cîştig existenţa în această perioadă de restrişte.

— Ce treabă ?

— Mă apuc de secerat tătarcă.

— Vai Clym ! Nu ! strigă ea ; speranţa care-i luminase o clipă faţa dispăru lăsînd-o şi mai tristă ca înainte.

— Ba da. Ar fi necugetat din partea noastră să trăim din puţinii bani pe care-i avem, cînd pot să-i economisesc cîştigîndu-mi existenţa în chip cinstit. Mişcarea în aer liber îmi va face bine şi cine ştie dacă în cîteva luni nu pot relua studiul.

— Dar bunicul s-a oferit să ne ajute dacă e nevoie.

— Nu e nevoie. Dacă încep să cosesc, vom avea cu ce trăi destul de bine.

— Da. In comparaţie cu sclavii, cu israeliţii din Egipt şi alte popoare nenorocite ca astea.

O lacrimă amară se prelinse pe faţa Eustaciei, el însă n-o văzu. În vocea lui răzbătu o undă de indiferenţă, din care tînăra femeie înţelese că ceea ce ei i se părea îngrozitor, pe el nu-l îndurera cîtuşi de puţin.

Chiar a doua zi, Yeobright purcese la Humphrey de la care împrumută jambiere, mănuşi, o piatră de ascuţit şi o seceră, urmînd să le înapoieze cînd va putea să-şi cumpere altele. Apoi porni la drum cu noul său tovarăş de muncă şi veche cunoştinţă şi, alegîndu-şi un loc unde tătarca creştea mai deasă, dădu pentru prima oară cu secera. Vederea lui, prea slabă ca să-şi atingă ţelul major, era suficientă pentru această nouă îndeletnicire. Munca nu i se păru greu de deprins ; cînd i se vor bătători palmele puţin, Clym era convins că va secera cu îndemînare.

În fiecare dimineaţă, se scula o dată cu soarele : îşi trăgea jambierele şi pleca să se întîlnească cu Humphrey. Începea lucrul la ora patru, iar către prînz, cînd soarele dogorea mai tare, se întorcea acasă şi se odihnea unul sau două ceasuri ; apoi se ducea din nou la cîmp unde rămînea pînă pe la nouă seara.

Acest bărbat venit de la Paris era de nerecunoscut în costumul lui de secerător, cu faţa ascunsă după ochelarii pe care era nevoit să-i poarte ; dacă prietenul lui cel mai apropiat ar fi trecut pe acolo, şi-ar fi continuat drumul fără să-l bage-n seamă. Era un punct întunecat, pierdut în mijlocul unei întinderi de verdele măslinei, şi nimic mai mult. Cînd nu făcea nimic, era adesea îndurerat din pricina situaţiei în care se afla Eustacia şi a înstrăinării mamei lui ; dar cînd muncea, era liniştit şi bine dispus.

Îşi petrecea zilele într-un univers de proporţii foarte reduse, lumea întreagă sfîrşindu-se la cîţiva paşi de dînsul. Prietenii lui erau vietăţile zburătoare şi cele ce se tîrau pe pămînt ; la rîndul lor, acestea se obişnuiseră cu el. Albinele îi zumzuiau în jurul urechilor şi se legănau nestingherite pe florile de tătarcă de lîngă el ; cîteodată veneau în număr atît de mare, încît tulpina se încovoia. Fluturii de culoarea chihlimbarului, care zburdau pe întinderile Egdonului şi nu puteau fi găsiţi nicăieri în altă parte, tremurau în suflarea buzelor lui, se aşezau pe spinarea lui plecată, şi se luau la întrecere cu sclipirile secerii purtate cînd sus cînd jos. Hoarde de cosaşi verzi ca

smaraldul săreau peste picioarele lui, căzînd pe spate, în cap, sau pe o parte, întocmai ca niște acrobați neîndemînatici, executînd mișcările la voia întîmplării ; iar alteori pătrundeau sub frunzele ferigilor unde înnodau legături sentimentale cu cei dintr-o specie de culoare mai potolită. Muște uriașe, care nu pătrunseseră în viața lor într-o încăpere, zburau sălbatice încoace și încolo fără să știe măcar că el e un om. De sub tufele de ferigă, lunecau șerpii în straie vii, galbene sau albastre, căci tocmai venise anotimpul cînd, schimbîndu-și vechea piele, culorile lor erau proaspete și lucioase. Puii de iepuri ieșeau din vizuine să se încălzească la soare ; razele calde le străbăteau pielița fină a urechilor, aproape transparentă, scoțînd la iveală vinișoarele de sînge. Nici iepurii nu se temeau de Clym.

Monotonia muncii îl liniștea, ba-i făcea chiar plăcere. Dacă ar fi fost în puteri, ar fi avut mustrări de conștiință ; cum însă era lipsit de ambiție, interdicția de a depune un efort mai mare era o justificare suficientă pentru îndeletnicirea aceasta simplă. De aceea, oricînd era singur, cînta ; sau cînd pleca cu Humphrey să caute mlădițe cu care să lege snopii, își înveselea tovarășul povestindu-i snoave despre viața și oamenii din Paris. Și timpul trecea mai iute.

Într-una din aceste calde după amiezi, Eustacia porni în direcția locului unde lucra Yeobright. Tăia cu nădejde tulpinile de tătarcă iar șirul de snopi care se întindea spre vale arăta cît muncise într-o singură zi. N-o văzu apropiindu-se și ea se opri lîngă el ascultînd cîntecul pe care-l îngîna. Fu uluită. La început, zărindu-l acolo, un biet om năpăstuit ce-și cîștigă hrana cu sudoarea frunții, îi dăduseră lacrimile de milă ; dar auzindu-l cîntînd în loc să-l vadă revoltat de o îndeletnicire care, oricît i-ar fi fost pe plac, pe ea ca nevastă o umilea, își schimbă pe dată sentimentele. Fără să-și dea seama de prezența ei, el își continuă cîntecul :

Le point du jour
A nos bosquets rend toute leur parure ;
Flore est plus belle à son retour ;
L'oiseau reprend doux chant d'amour ;

Tout célèbre dans la nature
Le point du jour.
Le point du jour
Cause parfois, cause douleur extrême ;
Que l'espace des nuits est court
Pour le berger brûlant d'amour,
Force de quitter ce qu'il aime
Au point du jour ! [1]

Era dureros de limpede pentru Eustacia că lui nici nu-i păsa de degradarea socială ; frumoasa şi mîndra femeie plecă în jos capul şi vărsă lacrimi amare de deznădejde, gîndindu-se la urmările pe care nepăsarea şi firea lui le avea asupra propriei ei vieţi. Apoi făcu un pas înainte :

— Aş prefera să mor de foame, decît să fac aşa ceva ! exclamă ea vehement. Şi mai poţi cînta ! Plec şi mă întorc la bunicul meu !

— Eustacia ! Nu te-am văzut deşi mi s-a părut că zăresc ceva mişcîndu-se, răspunse el cu blîndeţe. Veni spre ea, îşi scoase mănuşa lui mare de piele şi îi luă mîna. De ce îmi vorbeşti astfel ? E un cîntec vechi pe care l-am reţinut cînd eram la Paris şi care acum mi se pare că se potriveşte atît de bine vieţii noastre. Dragostea ta a şi trecut doar pentru că nu mai am înfăţişarea unui tînăr domn ?

— Iubitul meu, nu-mi pune întrebări de felul acesteia, căci ele m-ar putea face să nu te mai iubesc.

În zori
veşmînt împodobit cîrligul îmbracă.
Culoarea vie a florilor
Şi cîntul păsărelelor
Serbează laolaltă
Venirea zorilor.

În zori
Ades durerea este mare
Pentru ciobanu'ndrăgostit
Cînd părăseşte ce-a iubit.
Noaptea trecută scurtă pare,
În zori.
(fr.)

— Mă crezi în stare să risc cînd la mijloc e dragostea ta ?

— Dar faci totul numai după cum vrei tu ; nu ţii de loc seama de dorinţa mea, cînd te rog să te laşi de îndeletnicirea asta umilitoare. Îţi displace oare ceva la mine de te porţi aşa ? Sînt doar nevasta ta, de ce nu vrei să mă asculţi ? Da, sînt într-adevăr nevasta ta.

— Ştiu prea bine ce ascunde tonul ăsta.

— Care ton ?

— Pe care ai spus : într-adevăr, sînt nevasta ta. Sensul e de fapt : din păcate sînt nevasta ta.

— Cît de nemiloasă-i observaţia ta ! Chiar cînd nu-i lipsită de inimă, o femeie poate avea motivele ei să i se pară că n-are noroc ; dacă aşa sînt, înseamnă că sentimentul meu e firesc, nicidecum josnic. Vezi bine că nu încerc să te mint. Îţi aminteşti că înainte de a ne căsători te-am prevenit că nu am calităţile care să facă din mine o nevastă bună.

— Îţi baţi joc de mine vorbindu-mi astfel acum. Dacă vrei să dai dovadă de generozitate, singurul lucru pe care-l poţi face este să taci ; căci tu tot regina mea rămîi, Eustacia, chiar dacă eu nu mai sînt regele tău.

— Eşti bărbatul meu, nu-ţi ajunge ?

— Nu, dacă-ţi pare rău că eşti soţia mea.

— Nu-ţi pot răspunde. Mi-amintesc că o dată ţi-am spus că n-are să-ţi fie uşor cu mine.

— Ştiam de atunci.

— Prea ştiai multe ! Cel care iubeşte cu adevărat, nu poate fi atît de clarvăzător ; eşti neîngăduitor cu mine, Clym — nu-mi place de loc cînd îmi vorbeşti aşa.

— M-am însurat totuşi cu tine şi nu-mi pare rău. Cu cîtă răceală te porţi astăzi ! Şi cînd te gîndeşti că pe vremuri mi se părea că nu există o inimă mai fierbinte ca a ta.

— Mi-e teamă că amîndoi sîntem pe cale de a ne răci unul de altul ; îmi dau seama la fel de bine ca şi tine — suspină ea întristată. Şi ce mult ne iubeam acum două luni ! Nu te mai săturai să te uiţi la mine şi eu să

mă uit la tine. Cine-ar fi crezut atunci că astăzi ochii mei nu-ți vor mai părea atît de luminoși, iar mie buzele tale atît de dulci. Și n-au trecut decît două luni — să fie oare cu putință ? Da, din nenorocire este.

— Suspini draga mea, ca și cum ți-ar părea rău ; asta-i semn că mai sînt speranțe.

— Nu din pricina asta am suspinat. Sînt alte lucruri care mă fac pe mine, care ar face pe oricare femeie în locul meu, să suspine.

— Fiindcă măritîndu-te cu un bărbat lovit de soartă, ți s-au închis toate perspectivele, nu-i așa ?

— De ce mă obligi Clym să rostesc cuvinte care dor ? Merit tot atîta milă cît tine. Ce spun, tot atîta ? Cred că mai multă. Căci ție îți vine să cînți. Cu norii negri care s-au strîns deasupra capetelor noastre de-abia mă stăpînesc să nu urlu. Mie-mi vine să plîng iubitule, să plîng atît, încît chiar și un om cu o minte largă ca a ta ar fi uluit. Dacă prea puțin îți pasă de nenorocirea care te-a lovit, ar fi trebuit să renunți la cîntat din milă pentru mine. Doamne ! Să fiu eu bărbat în locul tău, n-aș cînta ci mai degrabă aș blestema.

Yeobright își puse mîna pe umărul ei.

— Nu înțelegi, fata mea dragă și lipsită de experiență, că nu sînt făcut ca tine și că nu mă pot revolta ca un Prometeu împotriva zeilor și-a sorții ? Am băut din paharul ăsta mai mult decît îți închipui. Dar de ce cunosc viața mai bine, de ce îmi dau seama că o carieră strălucită nu e neapărat grandioasă și că o îndeletnicire modestă, ca de pildă seceratul, nu e umilitoare. De vreme ce știu că cele mai de seamă privilegii nu au cu adevărat prețul ce li se atribuie, cum ar putea să-mi pară rău cînd le pierd ? De aceea cînt ca să-mi treacă vremea. Nu mă mai iubești chiar de loc, de-mi poți reproșa puținele clipe de mulțumire pe care le am ?

— Ba da, încă te mai iubesc.

— Cuvintele tale nu mai sună ca înainte. Cînd nu-ți mai surîde norocul, piere și dragostea.

— Nu pot să te mai ascult, Clym, mă amărăști prea tare, spuse ea cu vocea sugrumată. Mă duc acasă.

Cîteva zile mai tîrziu — înainte de sfîrșitul lunii august — Eustacia și Yeobright își luau împreună micul dejun.

În ultima vreme, Eustacia devenise din ce în ce mai apatică. Ochii ei frumoși aveau o privire pierdută ; fie că merita fie că nu, ar fi deșteptat mila în inima oricui o cunoscuse în răstimpul în care înflorise dragostea ei pentru Clym. Starea sufletească a celor doi soți era diferită și inversă cu situația fiecăruia. Clym, deși lovit de soartă, era vesel ; ba încerca chiar să-și consoleze nevasta, cu toate că ei nu-i fusese încă dat să cunoască o clipă de suferință trupească.

— Capul sus, iubito ; ai să vezi c-o să fie iarăși bine. Într-o bună zi o să-mi recapăt vederea ca mai înainte. Și jur pe ce am mai sfînt că mă las de tăiat tătarcă de îndată ce mă pot apuca de altceva. Nu poți dori cu adevărat să stau toată ziua în casă fără să fac nimic.

— Dar e îngrozitor — să tai tătarcă ! Tu, un om cu educație, care știe franceza și germana ; un om care merită mult mai mult.

— Am impresia că atunci cînd m-ai văzut prima oară și cînd ai auzit vorbindu-se de mine, ți-am apărut învăluit într-o aureolă : un bărbat care știe o mulțime de lucruri, cu o viață strălucitoare în urmă — pe scurt un erou, plin de farmec atrăgător, lîngă care e o plăcere să-ți petreci vremea.

— Da, spuse ea printre suspine.

— Iar acum nu sînt decît un biet năpăstuit, purtînd costumul ăsta întunecat de secerător.

— Nu fi ironic. M-am hotărît să pun capăt tristeții mele ; nu mai vreau să mă las copleșită. Azi după masă am de gînd să ies, dacă n-ai nimic împotrivă. E o petrecere cîmpenească la East Egdon ; merg și eu.

— Ca să dansezi ?

— De ce nu ? Tu nu cînți ?

— Mă rog, cum vrei. Să vin să te iau ?

— Dacă nu te întorci prea tîrziu de la lucru. Dar nu-mi purta de grijă. Cunosc drumul spre casă şi landa nu mă înfricoşează.

— Te atrage atît de mult petrecerea încît eşti în stare să faci tot drumul pînă în sat ?

— Poftim, acum îţi displace că merg singură. Clym, nu cumva eşti gelos ?

— Nu. Dar sînt gata să te întovărăşesc dacă-ţi face plăcere ; deşi avînd în vedere cum stau lucrurile, probabil că te-ai săturat de mine. Totuşi, parcă aş fi preferat să nu fi vrut să mergi. Da, poate că sînt gelos, căci cine altul e mai nimerit ca mine, un om pe jumătate orb, să fie gelos cînd are o nevastă ca tine ?

— Înlătură gîndurile astea. Lasă-mă să mă duc şi nu-mi lua bucuria.

— Mai bine aş pierde-o pe a mea, soţia mea dragă. Du-te şi fă cum vrei. Cine ar avea inima să te oprească de la o plăcere ? Viaţa mea e în mîinile tale ; şi pentru că mă suporţi alături de tine acum cînd sînt o povară, îţi sînt recunoscător. Da, du-te şi străluceşte. Cît despre mine, eu rămîn la treburile mele. În asemenea ocazii oamenii m-ar ocoli. Secera şi mănuşile mele sînt ca clopotul agăţat de Sfîntul Lazăr de gîtul leproşilor spre a da de ştire celor ce se apropie să-şi ferească privirile de spectacolul dureros al bolii.

O sărută, îşi puse jambierele şi ieşi.

După plecarea lui, Eustacia îşi odihni capul pe mîini, zicîndu-şi :

— Două vieţi irosite : viaţa lui şi viaţa mea. Unde am ajuns ! N-am să înnebunesc oare ?

Cercetă încă odată cele întîmplate în nădejdea de a găsi ceva care ar putea îmbunătăţi cît de cît situaţia, dar zadarnic. Îşi închipuia cum cunoscuţii din Budmouth, aflînd de destinul ei, vorbeau între ei : „Rău a mai nimerit fata aceea pentru care nimeni nu era destul de bun !“ Soarta îşi bătuse joc de toate speranţele ei ; şi dacă cerul n-avea să înceteze gluma sinistră pe socoteala ei, Eustaciei i se părea că singura scăpare era în moarte.

Se ridică deodată exclamînd :

— Trebuie să alung suferința! Da, o voi alunga. Nimeni nu va ști cît sufăr. Voi fi amarnic de veselă, mă voi strădui să rîd și să fac haz de necaz. Voi începe chiar de azi : mă duc să dansez.

Urcă în odaia de dormit și se îmbrăcă cu multă grijă. Dacă ar fi privit-o cineva, din pricina frumuseții ar fi socotit hotărîrea ei aproape firească. Văzînd impasul sumbru în care o împinsese întîmplarea și în oarecare măsură lipsa de discreție, chiar și un partizan moderat ar fi găsit că are motive să se întrebe cu ce drept orînduise Cel de Sus ca o ființă atît de desăvîrșită să se afle într-o situație în care farmecele ei să fie mai degrabă un blestem decît o binecuvîntare.

Cînd ieși din casă, erau orele aproape cinci. Era gătită de plimbare și înfățișarea ei ar fi putut răpune douăzeci de inimi. Amărăciunea și revolta i se citeau prea bine pe față cînd ședea în casă cu capul descoperit ; dar cînd se pregătea să iasă, boneta și îmbrăcămintea ei vaporoasă înduleeau duritatea expresiei ; chipul ei apărea ca învăluit într-un nor, și abia dacă se putea ghici unde se întîlneau țesăturile delicate ale veșmintelor cu pielea mătăsoasă a Eustaciei. Căldura începuse să se potolească și tînăra femeie mergea încet printre dealurile însorite avînd timp destul ca să nu se grăbească. Se făcea nevăzută de cîte ori drumul o purta printre desișurile de ferigi, crescute înalte ca niște păduri în miniatură, deși nici o tulpină n-avea să viețuiască pînă la anul viitor.

Locul unde se organizase serbarea cîmpenească era un fel de oază cum se întîlnește citeodată — nu prea des — pe podișul landei. Pe jos se întindea un covor de iarbă la marginea căruia se opreau brusc tufișurile de ferigă și tătarcă. O cărăruie înverzită, ascunsă de ierburi, îl împrejmuia. Eustacia porni pe această cărăruie, făcînd un ocol spre a vedea cine mai venise. Notele vesele ale orchestrei din East Egdon îi îndrumară fără greș privirile ; zări muzicanții așezați pe platforma unei căruțe cu roțile vopsite proaspăt în roșu, și împodobită cu panglici și ghirlande de flori. În fața lor era terenul principal de dans, în care se învîrteau cincisprezece, douăzeci de perechi ; alături de ei, dansatori mai puțin maeștri, încercau să țină pasul cu ritmul muzicii.

Tinerii purtau rozete roșii și albe, aveau obrajii aprinși și prindeau fetele la joc ; iar ele, din pricina mișcării și a emoției, se îmbujorau la față de întreceau în culoare panglicile cu care se gătiseră. Frumoasele cu plete lungi, frumoasele cu plete scurte, frumoasele cu cîrlionți, frumoasele cu părul împletit se roteau fără contenire ; văzîndu-le un străin s-ar fi mirat cum de s-au putut aduna atîtea fete vesele de aceeași vîrstă și înălțime din numai unul sau două sate. În fund, un bărbat dansa de unul singur, foarte fericit, cu ochii închiși fără să aibă habar de cei din jur. Cîțiva pași mai în lături ardea un foc sub un copac spinos cu crengile tăiate de care atîrnau, aliniate, trei ceainice. Alături era o masă, și în jurul ei femeile mai vîrstnice se agitau pregătind ceaiul ; dar Eustacia căută zadarnic nevasta negustorului de vite care o poftise și o asigurase că va fi bine primită.

Lipsa singurei cunoștințe pe care o avea Eustacia printre locuitorii din partea locului, îi strica serios planurile, căci venise aici să petreacă. Îi venea greu să se amestece printre ceilalți ; și apoi dacă s-ar fi dus singură către dînșii, i-ar fi ieșit cu siguranță matroanele în întîmpinare, oferindu-i o ceașcă de ceai, făcînd caz de prezența ei și tratînd-o ca pe o străină de a cărei prezență se simt onorate. Mai privi o dată, din spatele a doi dansatori, pe cei adunați acolo, și se hotărî să plece ; nu departe se afla o casă unde se gîndi să se oprească să bea ceva răcoritor, înainte de a face calea întoarsă o dată cu lăsarea serii.

Făcu întocmai ; și în vreme ce pașii o purtau din nou spre locul unde se desfășura serbarea cîmpenească, pentru că nu-l putea ocoli în drum spre Alderworth, soarele era spre asfințit. Era atîta liniște încît orchestra se auzea deslușit de la distanță ; fetei i se păru că acuma cînta cu și mai mult foc decît atunci cînd plecase, ca și cum așa ceva ar fi fost cu putință. Cînd ajunse pe deal, soarele dispăruse ; dar prea puțin le păsa Eustaciei și petrecăreților, căci pe cer apăruse luna plină și galbenă. Razele ei însă nu șterseseră încă dîra luminoasă dinspre apus. Jocul continua și în jurul platformei de dans

se adunaseră o mulțime de străini, formînd un cerc în care pătrunse și Eustacia fără teama de a fi recunoscută.

Un ceas, toată bucuria de viață a unor săteni care trăiau împrăștiați în restul anului pe felurite meleaguri, se concentrase aici. Cele patruzeci de inimi din pieptul perechilor înlănțuite, băteau cum nu mai bătuseră de douăsprezece luni, cîte se scurseseră de la serbarea trecută cînd petrecuseră laolaltă în tot atîta voie bună. S-ar fi zis că, din cînd în cînd, aceste inimi erau cuprinse de o ardoare păgînă, preaslăvindu-se singure ; o semeață manifestare a forței vitale.

Cîte oare din aceste înfocate îmbrățișări de o clipă erau să dureze, se întrebau atît tinerii îmbrățișați cît și Eustacia care îi privea. Începuse să rîvnească la speranțele și fericirea trezite de dans ca de o vrajă în fiecare dansator. Plăcîndu-i dansul la nebunie, Eustacia se așteptase ca trăind la Paris să aibă deseori ocazia să danseze. Din nefericire, știa că așteptările ei nu se vor realiza niciodată.

Și cum privea învîrtiturile și răsucirile perechilor la lumina lunii, cineva îi șopti deodată la ureche numele. Întorcînd capul mirată văzu lîngă ea un bărbat a cărui prezență o făcu să roșească pîn' la urechi.

Era Wildeve. N-o mai întîlnise de cînd se cununase cu Thomasin ; din dimineața aceea în care, aflîndu-se ca din întîmplare în biserică, o recunoscuse de-abia după ce-și ridicase vălul de pe ochi și se oferise să semneze ca martor. Totuși, ea n-ar fi putut spune de ce văzîndu-l îi năvălise sîngele în obraji.

Înainte ca ea să-i vorbească, el îi șopti :

— Tot așa de mult îți place dansul ?

— Cred că da, răspunse ea tot în șoaptă.

— Vrei să dansezi cu mine ?

— Mi-ar face mare plăcere ; dar oare celorlalți nu li se va părea ciudat ?

— Cum să li se pară ciudat cînd sîntem rude ?

— Ah, adevărat, sîntem rude. Poate că ai dreptate.

— Totuși, dacă nu vrei să fi văzută, acoperă-ți fața, deși la lumina asta e puțin probabil să te recunoască cineva. Sînt o mulțime de străini pe aici. Eustacia își

trase vălul peste ochi ; gestul însemna acceptarea invitației.

Wildeve îi oferi brațul și o conduse, străbătînd cercul de spectatori, pînă la locul unde se dansa. Două minute mai tîrziu fură prinși de vîltoarea jocului, croindu-și alături de alte perechi drumul spre capătul șirului de dansatori. Pînă la jumătatea lui, Eustacia își puse nu numai o dată întrebarea dacă nu s-ar fi cuvenit să respingă invitația lui Wildeve ; dar de la jumătatea șirului înainte, își spuse că devreme ce venise să petreacă, comportarea ei fusese cît se poate de firească. Ajunși în fruntea celorlalți, ritmul înflăcărat al rotirilor și lunecărilor îi acceleră zvîcnirile pulsului și Eustacia nu mai avu timp pentru alte gînduri.

Trecînd în pași amețitori pe sub brațele întinse a douăzeci și cinci de perechi, își simți întreaga făptură pătrunsă de o nouă forță vitală. Razele palide ale serii dădeau senzațiilor o putere magică. Există o anumită lumină în stare să schimbe echilibrul simțirilor, favorizînd în chip primejdios anumite stări sentimentale ; la care dacă se adaugă mișcarea, emoțiile cresc fără măsură iar rațiunea amorțită descrește invers proporțional cu ele ; acum luna revărsa asupra celor doi o asemenea lumină. Toate fetele din joc simțeau vraja ei. Eustacia însă mai mult ca ele. Striveau iarba sub picioare iar solul neted și bătătorit sclipea în lumina lunii ca suprafața lustruită a unei mese. Nu sufla nici o adiere ; steagul înălțat deasupra platformei pe care ședea orchestra, era lipit de băț ; siluetele muzicanților se proiectau pe cer ca niște umbre chinezești din care străluceau din cînd în cînd ca niște ochi uriași gurile circulare ale trombonului și cornului francez. Rochiile de sărbătoare ale fetelor își pierduseră coloritul viu din timpul zilei căpătînd toate o nuanță alburie. Cu o expresie de fericire pe chipul ei de statuie Eustacia plutea purtată de brațele lui Wildeve ; sufletul parcă uitase de timp și-l părăsise, lăsîndu-l golit și supus, așa cum se întîmplă cînd simțirile depășesc registrul normal.

Cît de aproape era de Wildeve ! și gîndul acesta o îngrozi. Îi simțea răsuflarea și el la rîndul lui o simțea pe a ei. Cît de rău se purtase față de el ! Totuși, erau

din nou împreună păşind în acelaşi ritm. Miracolul dansului o uimi. Existenţa ei înăuntrul vîrtejului fermecat se despărţea net, ca printr-un zid, de existenţa din afara lui. De cînd începuse dansul schimbase parcă climatul : se scuturase de frigiditatea arctică de care fusese cuprinsă, scufundîndu-se într-o stare emotivă tropicală. Venise împovărată de tristeţea vieţii ei şi intrase în joc ca într-o încăpere puternic luminată după o călătorie nocturnă prin pădure. Întîlnirea cu Wildeve i-ar fi înmulţit poate bătăile inimii ; dar Wildeve, dansul, lumina lunii, şi taina care îi lega, la un loc, începuseră să fie o desfătare. Care din aceste elemente — prezenţa bărbatului, dansul sau decorul — aveau mai mare pondere în complexul de dulci senzaţii prin care trecea Eustacia, nici chiar ea nu ştia.

Oamenii începură să se întrebe : Cine sînt ? dar nimeni nu făcu nici o încercare indiscretă de a le afla identitatea. Dacă Eustacia ar fi obişnuit să se plimbe în tovărăşia altor fete, situaţia ar fi fost alta ; aici însă n-avea a se teme de a le atrage atenţia care era toată concentrată asupra plăcerilor oferite de petrecere. Tînăra femeie trecea majestuoasă ca planeta Mercur în splendoarea apusului, prezenţa ei fiind abia remarcată în strălucirea terestră a clipei.

Cît despre ceea ce simţea Wildeve, nu era greu de presupus. Dragostea sa înflorea sub povara piedicilor ca sub un soare binefăcător, şi acum era într-un delir de sublime suferinţe. Nici un alt bărbat n-ar fi preţuit mai mult ca el posibilitatea de a socoti pentru cinci minute aî lui, ceea ce de fapt aparţinea altuia. De multă vreme începuse să suspine din nou după Eustacia ; la drept vorbind, semnarea actului de căsătorie cu Thomasin fusese pentru inima lui semnalul de întoarcere spre vechea dragoste ; iar complicaţiile iscate de pe urma căsătoriei Eustaciei reuşiseră să definitiveze această reîntoarcere.

Astfel că, din motive diferite, dansul care pentru toţi însemna o desfătare se transformase pentru cei doi într-un vîrtej irezistibil ; şi oricît de puternic ar fi fost înrădăcinat în ei simţul convenţiilor sociale, se simţeau împinşi spre vechile cărări, astăzi neîngăduite şi lui şi ei. Dansară de trei ori la rînd, apoi Eustacia, obosită de

viltoarea în care și așa zăbovise prea mult, se opri. Wildeve o conduse spre o movilă acoperită de iarbă pe care ca se așeză ; el rămase alături în picioare. De la începutul dansului și pînă acum, nu schimbaseră nici un cuvînt.

— Dansul și mersul te-au obosit, nu-i așa ? întrebă el afectuos.

— Nu, nu prea tare.

— Ce ciudat să ne întîlnim tocmai aici după ce nu ne-am văzut atîta vreme !

— Bănuiesc că nu ne-am văzut pentru că n-am vrut să ne vedem.

— Da. Și vina o porți tu, pentru că ți-ai călcat cuvîntul.

— N-are nici un rost să vorbim despre asta. Nu mai sîntem liberi. Nici eu, nici tu.

— Mi-a părut rău cînd am auzit că soțul tău e bolnav.

— Nu-i bolnav — e invalid.

— Asta am vrut și eu să spun. Să știi că îți sînt alături. Soarta a fost crudă cu tine.

Eustacia rămase tăcută. Apoi spuse cu vocea întristată :

— Ai auzit că s-a apucat de tăiat tătarcă ?

— Mi s-a spus, răspunse Wildeve șovăitor, și nu mi-a venit să cred.

— E adevărat. Ce părere ai despre mine, acum că sînt soția unui tăietor de tătarcă ?

— Aceeași din totdeauna, Eustacia. Nimic nu te poate înjosi : tu înnobilezi pînă și îndeletnicirea bărbatului tău.

— Aș vrea să gîndesc și eu ca tine.

— E vreo speranță ca domnul Yeobright să se facă bine ?

— El crede că da. Eu mă îndoiesc.

— M-am mirat cînd am aflat că a închiriat o casă aici. Eram convins, ca atîția alții, că imediat după nuntă te va lua cu el la Paris și că veți locui acolo. „Ce viitor plin de veselie și de strălucire o așteaptă !“ îmi spuneam în sinea mea. Presupun totuși că se va reîntoarce la Paris dacă își recapătă vederea ?

Băgînd de seamă că ea nu răspunde, o privi atent. Eustacia era gata să plîngă. Iluzia unui viitor care nu se mai putea împlini; amintirea dezamăgirii ei amare, cuvintele lui Wildeve care-i lăsară impresia că vecinii își băteau joc de ea erau peste ceea ce putea suporta mîndra Eustacia.

Văzînd-o atît de tulburată, Wildeve de abia își stăpîni pornirea spre ea. Dar se făcu că nu observă nimic și, după puțin, tînăra femeie își reveni.

— Nu-i așa că nu te întorci neînsoțită? întrebă el.

— Ba da, spuse Eustacia. Ce-ar putea să mi se întîmple în landă, mie care n-am nimic?

— Dacă ocolesc puțin, am același drum cu tine. Aș fi fericit să te întovărășesc pînă la Throope Corner. Și văzînd că Eustacia stă pe gînduri adăugă: sau poate crezi că nu se cuvine să fim văzuți pe drum împreună, după cele petrecute între noi vara trecută?

— Cum o să-mi treacă prin cap asemenea gînduri? spuse ea disprețuitoare. Am dreptul să aleg tovărășia cui doresc, chiar dacă netoții din Egdon pălăvrăgesc pe socoteala mea.

— Atunci, dacă nu mai vrei să stai, hai să plecăm. Drumul cel mai scurt e pe lîngă tufișul acela întunecat pe care-l vezi de vale.

Eustacia se ridică și porni cu el alături în direcția arătată, croindu-și calea printre ferigile și tulpinile de tătarcă umede și lăsînd în urmă zvonul vesel al muzicii și petrecăreții care continuau să joace. Luna era acum argintie și strălucitoare, dar landa respingea razele ei; peisajul era întunecat, fără nici o urmă de lumină cît cuprindeai cu ochii, acoperit de la răsărit la apus, de la miază zi la miază noapte, de o boltă alburie. Privite de pe o înălțime, fețele lor puteau fi luate drept două perle aruncate pe o masă de mahon.

Din pricina întunericului, cărăruia nu se vedea prea bine și Wildeve se împiedică de cîteva ori; iar Eustacia se undui grațios ori de cîte ori piciorul ei întîlni un smoc de buruieni sau o rădăcină mai groasă de plantă. De fiecare dată, un braț îi venea într-ajutor, sprijinind-o binevoitor pînă ce cărăruia devenea din nou netedă; atunci

brațul se retrăgea și rămînea la o depărtare respectuoasă.

Merseră așa, tăcînd, o bună bucată de vreme, și în cele din urmă ajunseră la Tiiroope Corner de unde, la numai cîțiva iarzi, o altă cărare ducea pînă la casa Eustaciei. La un moment dat băgară de seamă că doi oameni — păreau amîndoi bărbați — veneau către ei.

Cînd se apropiară, Eustacia sparse tăcerea spunînd :

— Unul dintre ei este soțul meu. Mi-a făgăduit să-mi iasă înainte.

— Iar celălalt este cel mai mare dușman al meu, spuse Wildeve.

— Pare să fie Diggory Venn.

— Întocmai.

— Penibilă întîlnire, spuse ea ; dar așa mi-e dat mie. Omul ăsta știe prea multe despre mine ; numai dac-o afla și mai multe, atunci poate va considera că ceea ce știe n-are nici o importanță. N-avem altă alegere : condu-mă pînă la ei.

— Gîndește-te bine înainte de a-mi da sfatul ăsta. N-a uitat cu siguranță niciunul din cuvintele pe care le-am rostit cînd ne-am întîlnit pe Rainbarrow și este în tovărășia soțului tău. Care dintre ei, văzîndu-ne împreună, vor crede că ne-am întîlnit și am dansat la petrecere din întîmplare ?

— Ai dreptate, spuse ea tristă. Să ne despărțim înainte de a ajunge la ei.

Wildeve își luă rămas bun aruncîndu-i o privire duioasă, și se făcu nevăzut printre tufișurile de ferigă și tătarcă ; Eustacia își continuă liniștită drumul. Două-trei minute mai tîrziu se întîlni cu bărbatul ei și tovarășul acestuia.

— Călătoria mea se oprește aici, Om roșu, spuse Yeobright de cum o zări. Mă întorc înapoi cu soția mea. Noapte bună.

— Noapte bună, domnule Yeobright, spuse Venn. Sper ca în curînd să vă știu iar sănătos.

Lumina lunii îi cădea pe față și Eustacia îi putu distinge toate trăsăturile. O privea bănuitor. Era cît se poate de probabil că ochiul lui ager descoperise ceea ce nu văzuse Yeobright, și anume un bărbat plecînd de lîngă ea.

Dacă Eustacia l-ar fi urmărit pe Venn, părerea ei ar fi fost pe dată confirmată. De cum o luă Clym de braț și se depărtară, Omul roșu întoarse spatele cărăruii ce ducea spre East Egdon și pe care venise numai pentru a se preumbla puțin cu Clym singur, căruța sa fiind pe undeva prin apropiere. Traversă cu pași mari porțiunea de landă fără cărare îndreptîndu-se cam în aceeași direcție în care pornise Wildeve. Doar un om obișnuit cu umbletul noaptea ar fi putut coborî vîlcelele pline de gropi cu repeziciunea lui Venn, fără a cădea și fără a-și prinde piciorul în vreo vizuină de iepure. Dar nimic din toate astea nu i se întîmplă lui Venn; ținta spre care mergea era hanul „La femeia amuțită". Parcurse drumul în aproximativ jumătate de oră, știind bine că dacă cineva ar fi plecat cam o dată cu el de la Throope Corner, n-ar fi putut ajunge aici înaintea lui.

Hanul singuratic nu se închisese încă, deși nu era mai nimeni, mușteriii lui obișnuiți fiind călătorii ce treceau pe acolo și care la ora aceasta își vedeau de drumurile lor. Venn intră, se așeză la o masă și ceru o halbă de bere, apoi pe un ton indiferent întrebă fata, dacă domnul Wildeve era acasă.

Thomasin se afla într-o încăpere dinspre fund și-i auzi vocea. Rareori intra în sala hanului cînd era plină, din pricina repulsiei ei firești față de acest fel de negustorie; dar văzînd că nu era nimeni, veni.

— Nu s-a întors încă acasă, Diggory, îi spuse ea prietenoasă. Dar îl aștept dintr-un moment într-altul. S-a dus pînă la East Egdon să cumpere o iapă.

— Avea cumva pe cap o pălărie cu boruri mari?

— Da.

— Atunci l-am zărit lîngă Throope Corner ducînd-o spre casă, spuse Venn rece. Era o frumusețe, albă la chip și cu coama neagră ca întunericul nopții. Trebuie să vină curînd.

Apoi se sculă, dar privind obrazul pur și drăgălaș a lui Thomasin pe care de cînd îl văzuse ultima oară se așternuse o umbră de tristețe, se încumetă să adauge:

— Mi se pare că domnul Wildeve lipsește cam mult de acasă, în ultima vreme.

— Da ! încuviință Thomasin pe un ton ce se voia glumeț. Știi, bărbații sînt cam haimanale. N-ai putea să mă înveți cum să fac să-l țin serile acasă, lîngă mine ?

— Să mă mai gîndesc, poate descopăr eu un plan — răspunse Venn pe același ton glumeț, dar cu intenția vădită de a se ține de promisiune.

Apoi făcu o plecăciune și dădu să plece. Thomasin îi întinse mîna ; și el, fără nici un suspin, deși ar fi avut destule motive, se întoarse și ieși.

Un sfert de oră mai tîrziu, cînd ajunse Wildeve acasă, Thomasin în felul ei umil de a-i vorbi, îl întrebă doar :

— Unde e calul, Damon ?

— În cele din urmă, nu l-am cumpărat. Omul acela cerea preț prea mare pe el.

— Dar cineva te-a văzut la Throope Corner ducîndu-l spre casă — o frumusețe de cal, alb la chip și cu coamă neagră.

— Da ? spuse Wildeve uitîndu-se cercetător la ea. Cine ți-a spus așa ceva ?

— Venn, Omul roșu.

Fața lui Wildeve se crispă :

— S-a înșelat, o fi văzut pe altcineva, rosti el încet ; era enervat dîndu-și seama că Venn începuse iar să manevreze din umbră.

IV

O intervenție coercitivă

În urechile lui Venn stăruiau încă acele vorbe ale lui Thomasin : „Cum să-l fac să-l țin serile acasă, lîngă mine ?“, care păreau rostite într-o doară dar care erau pline de înțeles.

Venn se oprise în Egdon Heath doar pentru că landa se afla în calea lui spre alte locuri : crezuse că familia Yeobright se putea lipsi de ajutorul lui și treburile sale îl chemau în alte părți. Cînd dintr-o dată se văzu din nou ca pe vremuri, obligat să ia în taină măsuri pentru binele lui Thomasin.

Ședea în căruța lui, cufundat în gînduri. Din cuvintele și comportarea lui Thomasin își dăduse seama că Wildeve nu avea destulă grijă de ea. Din ce altă pricină dacă nu a Eustaciei ? Totuși era puțin probabil ca lucrurile să fi ajuns atît de rău încît Eustacia să-l fi încurajat în mod sistematic. Venn se hotărî să cerceteze cu grijă drumul singuratic din vale care lega casa lui Wildeve de Alderworth, unde locuia Clym.

După cum am văzut, Wildeve era deocamdată nevinovat și, de cînd se măritase Eustacia, n-o întîlnise decît o singură dată, atunci la serbarea cîmpenească. Dar că acum avea de gînd să încerce iar s-o întîlnească, o dovedea prea bine obiceiul pe care și-l luase de curînd de a face lungi plimbări romantice, după lăsarea serii, îndreptîndu-se către Alderworth, unde poposea să admire luna și stelele și să privească îndelung casa Eustaciei ; apoi se reîntorcea agale la han.

Așa încît, a doua zi seara, cînd Omul roșu se puse la pîndă, îl zări urcînd poteca, proptindu-se de gardul grădinii, suspinînd și pregătindu-se apoi să facă cale întoarsă. Era limpede că intențiile lui Wildeve se păstrau încă în sfera iluziilor. Venn coborî iute vîlceaua înaintea lui și se opri acolo unde cărăruia se îngusta și unde sub bălăriile care-o năpădiseră se ascundea o groapă ; stătu plecat peste ea cîteva minute, apoi se dădu în lături. Cînd Wildeve ajunse în dreptul acelui loc, piciorul lui fu prins în ceva și căzu cît era de lung.

De cum își reveni, se ridică și ascultă. În afara vîntului de vară însă, întunericul era mut. Pipăind să vadă în ce-și prinsese piciorul, descoperi două tulpine de buruieni anume înodate, ca trecătorul să se împiedice de lațul format în mijlocul cărării. Wildeve smulse sfoara cu care erau legate și porni destul de repede mai departe. Acasă văzu că sfoara era, așa cum se așteptase de altfel, mînjită cu vopsea roșie.

Deși teama nu se număra printre slăbiciunile lui, Wildeve fu destul de tulburat. Dar nu-și schimbă obiceiurile. A doua sau a treia zi pe înserat o luă iar de-a lungul văii spre Alderworth, avînd grijă să nu calce pe potecă. Atîta vreme cît primejdia nu părea înfricoșătoare, faptul că cineva îl urmărea și încerca să-i stea în cale,

adăugă un surplus de farmec plimbărilor sale sentimentale. Își închipuia că există o înțelegere între Venn și doamna Yeobright și se găsea îndreptățit să lupte împotriva acestei coaliții.

Landa părea cu desăvîrșire pustie ; după ce privi un timp rezemat de gard, cu o țigară aprinsă în gură, spre casa Eustaciei, Wildeve — sub imboldul unei stări emotive exacerbate de mister — se apropie de fereastra întredeschisă, acoperită doar în parte de storuri. Se uită în odaie și o văzu pe Eustacia care ședea singură într-un jilț. Wildeve o contemplă cîteva clipe, apoi ieși din grădină și scutură cîteva ferigi din care se ridicară speriați fluturi mici de noapte. Prinse unul, veni iar lîngă fereastră și-i dădu drumul în încăpere. Fluturele se îndreptă spre flacăra lumînării aflată pe masa de lîngă scaunul Eustaciei, se roti de două-trei ori și muri cu aripile arse.

Eustacia tresări. Acesta era binecunoscutul semnal folosit pe vremuri de Wildeve, cînd venea în taină la Mistover. Își dăduse îndată seama că Wildeve era afară, dar înainte să ia o hotărîre, intră pe ușă bărbatul ei. Reacționînd la această coincidență neașteptată, Eustacia simți cum îi năvălește sîngele în obraji și fața ei se aninină dintr-o dată, ceea ce în ultima vreme i se întîmpla destul de rar.

— Ai obrajii aprinși, iubita mea, îi spuse Yeobright cînd se apropie îndeajuns ca să-și dea seama. Ți-ar sta bine să arăți cît mai des ca acuma.

— Mi-e cald, spuse Eustacia. Cred că am să ies să iau puțin aer.

— Să vin cu tine ?

— Nu, nu-i nevoie. Nu merg decît pînă la poartă.

Se ridică, dar înainte de a apuca să iasă din odaie, se auzi o bătaie la ușa din față.

— Mă duc eu, mă duc eu, spuse Eustacia cu o iuțeală neobișnuită, aruncînd o privire către fereastra prin care intrase fluturele de noapte ; dar nu văzu nimic.

— Nu-i prudent la ora asta, spuse Clym luîndu-i-o înainte ; Eustacia așteptă înnăbușindu-și agitația interioară sub felul ei calm de a fi.

Trase cu urechea şi-l auzi pe Clym deschizînd uşa. Urmă o tăcere, după care acesta închise uşa la loc, se întoarse şi spuse :

— Nu era nimeni. Mă întreb ce o fi însemnat bătaia aceea ?

Fu lăsat în nedumerire căci Eustacia nu găsi de cuviinţă să-i dea vreo explicaţie ; de altfel faptul că ea ştia ceva, adîncea misterul celor întîmplate.

Între timp, afară se petrecuse o mică dramă care o împiedicase să se compromită, cel puţin în acea seară. Tocmai cînd Wildeve se pregătea să dea drumul fluturelui pe fereastră, cineva se apropie de el : un bărbat cu o puşcă în mînă. Acesta urmări atent manevra celuilalt, se îndreptă spre casă, bătu în uşă şi se făcu nevăzut după colţul casei pierzîndu-se în întunericul din landă.

— Fir-ar să fie ! spuse Wildeve. Iar stă la pîndă !

Şi cum rezultatul semnalului său fusese zădărnicit de ciocănitul în uşă, Wildeve se strecură pînă la portiţă şi o luă iute pe cărare, nemaigîndindu-se decît cum să şteargă putina neobservat. La jumătatea văii, poteca trecea pe lîngă un tufiş pitic de nalbe care în decorul întunecat semăna cu pupila unui ochi uriaş. Ajuns în dreptul lui, Wildeve auzi un foc de puşcă şi văzu glonţul căzînd printre frunzele pe care călca.

Nu se îndoia cîtuşi de puţin că el fusese ţinta împuşcăturii ; se repezi furibund spre tufa de nalbe, lovind-o cu bastonul, dar nu găsi pe nimeni. Incidentul era mai grav decît cel din noaptea precedentă şi îi trebui mult timp pînă să-şi vină în fire. Acest soi de ameninţare care-l pîndea nu-i plăcea de fel ; de astă dată se simţise cu adevărat primejduit. Socotise intervenţiile lui Venn drept nişte glume proaste şi nu-l crezuse în stare de altceva ; acum însă acesta depăşise limitele ce despart un joc plicticos de unul periculos.

Dacă ar fi ştiut Wildeve cît de în serios luase Venn jocul, ar fi fost şi mai speriat. Văzîndu-l pe Wildeve dînd tîrcoale casei lui Clym, Omul roşu fusese orbit de mînie ; trăsese în el, hotărît să suporte orice consecinţe, numai să-l facă pe tînărul hangiu să-şi vadă de treabă. Venn nu se prea gîndise dacă fapta lui era sau nu legală.

De altfel, în asemenea cazuri, oamenii de teapa lui nu stau în cumpănă ; şi, de cele mai multe ori, nu greşesc, căci adesea dreptatea triumfă în pofida legii.

La vreo jumătate de milă mai jos de locuinţa singuratică a lui Clym, se găsea cătunul în care trăia unul din cei doi judecători ce se îngrijeau de menţinerea ordinei în parohia Alderworth ; către casa lui se îndreptă Wildeve. De cum deschise uşa, văzu haina judelui parcă anume agăţată în cui, ca să-i dea de ştire că avea să-l găsească. Totuşi, întrebînd de el, află de la nevastă-sa că nu era acasă. Wildeve spuse că-l aşteaptă.

Minutele treceau, judele însă nu apărea. Indignarea lui Wildeve se potoli, făcînd loc neliniştii : se simţea nemulţumit de sine, îi displăcea casa, nevasta judecătorului şi toată povestea în care intrase. Se ridică şi plecă. Chiar dacă cheful de a călca pe de lături nu-i pierise cu desăvîrşire, întîmplările serii i-l astîmpăraseră şi Wildeve nu se mai gîndi să hoinărească prin Alderworth după lăsarea întunericului, în speranţa de a o zări pe Eustacia.

Aşa că Omul roşu izbutise, prin mijloacele sale brutale, să pună capăt plimbărilor nocturne ale lui Wildeve. Chiar în acea seară împiedicase reîntîlnirea dintre Eustacia şi fostul ei iubit. Nu se aşteptase însă ca încercările lui Wildeve să ia un alt curs. După întîmplarea cu monezile, acesta nu se mai putea considera un oaspete bine venit în casa lui Clym ; dar era un lucru cît se poate de firesc să facă vizite unei rude de-a nevesti-si, şi Wildeve era hotărît s-o vadă pe Eustacia. Trebuia să aleagă altă oră mai convenabilă decît zece seara.

„De vreme ce este primejdios să mă duc noaptea, îşi spuse el, voi merge în plină zi."

În timpul acesta, Venn se dusese la doamna Yeobright cu care era în raporturi prieteneşti de cînd aceasta aflase de rolul său providenţial în povestea cu înstrăinarea monezilor de familie. O miră ora tîrzie a venirii lui, dar nu ezită să-l primească.

El îi povesti pe larg despre suferinţa lui Clym şi felul în care trăia ; apoi, venind vorba de Thomasin, pomeni în treacăt despre tristeţea zilelor ei.

— Credeți-mă doamnă, spuse el, nu le-ați putea da un ajutor mai mare decît ducîndu-vă des pe la casele lor, chiar dacă la început veți întîmpina o oarecare răceală.

— Nici ea, nici fiul meu n-au ținut seamă de mine cînd s-au căsătorit; de aceea nu mă interesează căsniciile lor. Necazurile și le-au făcut singuri, cu mîna lor. Doamna Yeobright încercă să vorbească cu severitate; dar veștile despre situația fiului ei o mișcaseră mai mult decît voia să arate.

— Vizitele dumneavoastră l-ar obliga pe Wildeve la mai multă corectitudine și ar putea evita nefericirea celor care vă sînt dragi.

— Ce vrei să spui cu asta?

— Am văzut astă seară ceva ce nu mi-a plăcut de fel. Aș dori ca între locuința fiului dumneavoastră și cea a domnului Wildeve, să fie o distanță de sute de mile în loc de patru sau cinci.

— Înseamnă deci că a fost cu adevărat ceva între el și nevasta lui Clym pe vremea cînd o chinuia pe Thomasin!

— Să sperăm că acum nu-i nimic între ei.

— Și speranța noastră este cu siguranță falsă. Vai Clym! Vai Thomasin!

— Pînă în clipa de față nu s-a petrecut nimic rău. De fapt l-am hotărît pe Wildeve să-și vadă de treabă.

— Cum?

— În nici un caz prin vorbe — am eu un plan pe care-l numesc sistemul fără cuvinte.

— Sper să reușești.

— Sînt încredințat, dacă mă ajutați și dumneavoastră împăcîndu-vă cu Clym și ducîndu-vă pe la el. În felul acesta îi veți putea ține sub observație.

— Mă rog, dacă așa stau lucrurile, spuse doamna Yeobright cu amărăciune. Am să-ți mărturisesc, Om roșu, că mă gîndisem să mă duc la el. Are să-mi fie mult mai ușor dacă ne împăcăm. O căsătorie nu se poate desface, viața mea se va sfîrși în curînd și aș vrea să mor liniștită. El e singurul meu copil, și acum după ce am văzut cum se poartă copiii, nu-mi pare rău că n-am alții. Cît despre Thomasin, niciodată n-am așteptat prea

mult de la ea ; de aceea nici nu pot spune că m-a dezamăgit. Pe ea am iertat-o de mult ; acum îl iert și pe el. Mă duc.

În vreme ce Omul roșu stătea de vorbă cu doamna Yeobright la Blooms-End, o discuție cu același subiect avea loc la Alderworth.

Clym se comportase toată ziua ca și cum ceea ce avea pe suflet îl împiedicase să vadă ce se întîmpla în jurul lui ; în cele din urmă, dădu glas celor ce-l apăsau. Începu să vorbească imediat după misterioasa bătaie în ușă.

— Azi, tot timpul cît am lipsit de acasă, m-am gîndit că trebuie să facem ceva să trecem peste prăpastia care s-a deschis între iubita mea mamă și mine, altfel nu-mi pot găsi liniștea.

— Și ce-ai vrea să facem ? întrebă Eustacia absentă, neputîndu-și potoli emoția stîrnită de recenta încercare a lui Wildeve de a o vedea.

— Nu am impresia că te interesează prea mult ce-ți spun, îi reproșă Clym, oarecum enervat.

— Greșești, răspunse ea adusă la realitate de tonul lui. Mă gîndeam și eu.

— La ce ?

— La fluturele ăsta de noapte al cărui cadavru îl mistuie flacăra lumînării..., spuse ea tărăgănat. Dar știi prea bine că mă interesează tot ce spui tu.

— Bine, draga mea. Atunci uite la ce m-am gîndit : cred că ar trebui să mă duc s-o văd... Și continuă cu căldură : Nu mîndria m-a împiedicat pînă acum să mă duc la ea, ci teama de a nu o supăra mai rău. Dar trebuie să fac ceva. Aș greși lăsînd ca relațiile dintre noi să fie mai departe așa cum sînt.

— Ce-ți poți reproșa ?

— Îmbătrînește, e singură și eu sînt unicul ei fiu.

— O are pe Thomasin.

— Thomasin nu-i fiica ei ; și chiar dacă ar fi, purtarea mea tot de neiertat ar rămîne. Dar asta e altceva. M-am hotărît să mă duc la ea și tot ce-ți cer ție este să mă ajuți și să încerci să uiți trecutul ; și dacă acceptă să se împace, n-o lăsa să facă singură primul pas ci făgăduiește-mi că va fi binevenită în casa noastră sau că tu nu vei refuza să fii primită în casa ei.

În primul moment, Eustacia strînse buzele ca şi cum ar fi fost în stare să facă orice pe lume în afară de ceea ce-i cerea Clym. Dar după ce stătu puţin pe gînduri, liniile din jurul gurii se înmuiară, dar faţa nu se îmblînzi cu totul.

— Nu vei găsi nici o împotrivire din partea mea ; dar după cele întîmplate îmi ceri prea mult rugîndu-mă să merg şi să-i fac avansuri — spuse ea.

— Nu mi-ai povestit niciodată lămurit ce s-a petrecut între voi.

— N-am putut şi nici acum nu pot. Cîteodată, în cinci minute semeni mai mult venin decît poţi culege într-o viaţă întreagă ; cam aşa stau lucrurile în cazul nostru. Tăcu cîteva clipe, apoi adăugă : Ce bine ar fi fost pentru tine, Clym, să nu te fi întors niciodată prin locurile astea... Venirea ta a schimbat viaţa a...

— Trei oameni.

— A cinci — rectifică Eustacia în gînd ; nu rosti însă nici-o vorbă.

V

Drumul prin landă

Joi 31 august, fu una din acele zile cînd chiar casele confortabile par sufocante şi orice adiere, o binefacere ; cînd pămîntul argilos al grădinilor se cască, încît copiii se sperie de cutremur ; cînd spiţele se desprind din roţile încinse ale carelor şi trăsurilor şi cînd insectele pişcătoare bîntuie aerul şi cutreieră pămîntul în căutarea unei picături de apă.

În grădina doamnei Yeobright plantele cele delicate, cu frunze mari, se plecară moleşite către orele zece ale dimineţii ; la unsprezece se înclină reventul ; iar spre prînz pînă şi frunzele de varză erau pleoştite.

La ceasurile unsprezece ale acelei zile, doamna Yeobright porni să străbată landa luînd-o către casa fiului ei ; aşa cum îi spusese Omului roşu, voia să facă tot ce-i stătea în putinţă ca să se împace cu Clym şi cu Eustacia.

Sperase să apuce să facă o bună bucată de drum înainte ca arşiţa să devină insuportabilă ; dar îndată după plecare, îşi dădu seama că nu avea să fie aşa. Soarele îşi pusese pecetea peste toată landa, razele lui fierbinţi din zilele precedente schimbaseră în cafeniu pînă şi roşul purpuriu al florilor. În văi, aerul era încins ca într-un cuptor ; iar nisipul albiilor prin care se scurgeau iarna apele şi care vara se transformau în poteci, era uscat ca după încinerare.

Pe vreme răcoroasă, doamna Yeobright ar fi parcurs fără greutate calea pînă la Alderworth, dar din pricina căldurii toride, călătoria devenea o corvoadă pentru o femeie trecută în vîrstă ; la capătul primelor trei mile îi păru rău că nu-l rugase pe Fairway s-o ducă cu droşca lui măcar o parte din drum. Dar de la locul unde se afla îi era totuna dacă se întorcea acasă sau mergea pînă la Clym. Aşa că purcese mai departe ; simţea pulsaţiile tăcute ale aerului care apăsau pămîntul ostenit. Privi cerul şi băgă de seamă cum zenitul care primăvara şi la începutul verii fusese albastru, avea străluciri vineţii metalice.

Ajunse lîngă un loc unde roiuri de efemeride îşi treceau vremea zburînd zălude prin aer, poposind pe pămîntul înfierbîntat sau pe firele de iarbă, sau în apa stătută a unui eleşteu, aproape secat. Apa din iazuri se evaporase, lăsînd în locul albastrului ei un strat de mîl în care se bălăceau nenumărate făpturi, hîrjonindu-se şi bîzîind de plăcere. Fiind o femeie cu înclinaţii spre meditaţie, poposi în cîteva rînduri şi la adăpostul umbrelei, le observă jocul şi fericirea ; căci în mintea ei încolţise îndoiala neştiind dacă rezultatul întîlnirii avea să fie cel aşteptat ; de aceea dădea frîu gîndului, ori de cîte ori acesta îşi găsea răgaz să cugete asupra lucrurilor mărunte pe care se opreau ochii.

Doamna Yeobright nu mai fusese pînă atunci în casa fiului ei şi nu ştia exact unde era. Urcă mai întîi la deal pe o potecă, apoi o apucă pe alta şi nu o găsi. Făcu cale întoarsă pînă ajunse la drumul drept de unde văzu în depărtare un lucrător. Se îndreptă spre el şi-l întrebă încotro s-o ia.

Omul îi arătă direcţia şi adăugă :

— Vedeți secerătorul acela, doamnă, lîngă cărarea de acolo ?

Doamna Yeobright privi stăruitor, deslușindu-l în cele din urmă.

— Dacă vă țineți după el, nu puteți greși drumul, căci merge tot într-acolo.

Doamna Yeobright se luă după lucrător. Veșmintele lui aveau o culoare ruginie care-l făcea să se deosebească tot atît de puțin de vegetația dimprejur ca omida de frunza din care se hrănește. Mergea mai repede decît bătrîna doamnă ; ea reușea totuși să păstreze între ei aceeași distanță, datorită obiceiului lui de a se opri lîngă fiecare tufiș de soc. Ajungînd la rîndul ei în dreptul tufișurilor, găsi în locurile unde poposise bărbatul cîte o jumătate de duzină de nuiele tăiate și așezate de-a lungul cărării. Le pregătise cu gîndul să înnoade snopii de tătarcă pe care avea să-i strîngă la întoarcere.

Făptura tăcută, preocupată de îndeletnicirea sa, părea la fel de neînsemnată ca oricare insectă. Un biet parazit al landei, frecîndu-se, în timp ce muncește, de suprafața ei, ca molia de suprafața unei haine, plin pe de-a-ntregul de ocupația sa, neștiind nimic altceva și inconștient de existența altor lucruri în afară de ferigi, tătarcă, landă, licheni și mușchi.

Secerătorul era atît de cufundat în ceea ce făcea, încît nu întoarse capul nici o singură dată ; pentru doamna Yeobright silueta aceasta cu cizme de piele și mănuși pînă la cot însemna doar un indicator mobil care-i arăta drumul, și nimic mai mult. Însă deodată mersul lui îi atrase atenția. Avea un fel de a păși care îi era cunoscut ; și mersul său o făcu să-l recunoască întocmai cum Ahimaaz fusese recunoscut din depărtare după mers, de către paznicul regelui.

— Are întocmai mersul răposatului meu bărbat, își spuse ea ; apoi își dădu seama că tăietorul de tătarcă nu era altul decît fiul ei.

De-abia fu în stare să-și stăpînească cumpătul, acum că era pusă în față cu realitatea. Aflase că Clym ieșea la secerat, dar crezuse că se ocupa cu asta doar ca să-și treacă din cînd în cînd timpul ; și iată că acum îl vedea cu ochii ei, un secerător oarecare, îmbrăcat după

cerințele îndeletnicirii, și judecînd după gesturile sale, absorbit de preocupările meseriei. Plănuind în grabă cum să-l scutească pe el și pe Eustacia de un astfel de trai, mări pasul și-l văzu intrînd în casă.

Într-o parte a casei lui Clym era o movilă, și pe vîrful movilei creșteau cîțiva brazi atît de înalți încît de departe, coroanele lor profilate pe cer aruncau o pată neagră dincolo de creștetul dealului. Ajunsă în locul acela, doamna Yeobright se simți rău din pricina supărării, a emoției și a oboselii. Coborî și se așeză la umbra copacilor ca să-și vină în fire și să cugete cum ar fi mai bine să se poarte ca să spargă gheața dintre ea și Eustacia, și nu cumva s-o irite și mai mult pe această femeie sub a cărei înfățișare placidă mocneau porniri mai aprige chiar decît ale ei.

Copacii la umbra cărora se adăpostise erau frînți, neprietenoși și sălbatici, și cîteva clipe doamna Yeobright uită de ale ei și îi privi. Nu exista nici măcar o crenguță în cei nouă pomi care să nu fi fost ruptă, îndoită sau despuiată de viscolele nemiloase în voia cărora trăiau. Unii erau spintecați ca de trăsnet, însemnați cu pete de tăciune, iar pe jos se așternea un maldăr de ace și conuri de brad căzute în timpul vijeliilor din anii trecuți. Locul purta numele de Foalele Diavolului și trebuia să vii aici într-o noapte de martie sau de noiembrie spre a descoperi de ce se numea astfel. În această după amiază fierbinte, cînd de abia se simțea cîte o adiere, nimeni n-ar fi bănuit că aerul era cel ce provoca mormăitul continuu al copacilor.

Poposi aici douăzeci de minute, poate mai mult, înainte de a-și aduna forțele să se îndrepte spre ușă; din cauza oboselii, curajul îi pierise cu totul. Oricui, de n-ar fi fost mamă, i s-ar fi părut umilitor ca ea, cea mai în vîrstă dintre cele două să facă primul pas. Dar doamna Yeobright se gîndise mult și acum singurul lucru care o neliniștea era cum să facă să nu-i apară Eustaciei lipsită de mîndrie, ci înțeleaptă.

De pe ridicătura pe care se afla, bătrîna vedea acoperișul casei din vale, cu grădina ei și toate atenansele modestei locuințe. Acum, tocmai cînd se ridică să por-

nească. văzu încă un bărbat apropiindu-se de poartă. Mișcările lui erau ciudate, nehotărîte, ca ale unuia care n-a venit nici cu treabă, nici invitat. Observă casa, apoi făcu un ocol și privi împrejurimea grădinii așa cum ar fi făcut cineva care a venit să vadă locul de naștere al lui Shakespeare, închisoarea Mariei Stuart sau Castelul Hougomont. Se întoarse din nou la poartă și intră. Doamna Yeobright fu contrariată, căci sperase să-și găsească fiul și nora singuri ; după o clipă de gînduri își spuse că prezența unei cunoștințe i-ar scuti poate de stinghereala primului moment al revederii, conversația mărginindu-se la subiecte de interes general, dîndu-i timp să se obișnuiască cu ei. Coborî pînă în poartă și se uită în grădină.

Pe pietrișul cărării dormea pisica, de parcă patul, sau covoarele din casă îi deveniseră nesuferite. Petalele nalbelor atîrnau ca niște umbrele închise, seva de abia prelingîndu-se în tulpini, iar frunzele cu suprafețe netede străluceau ca oglinzile. Un măr mărunt din speța Ratheripe creștea chiar lîngă poartă, și era singura plantă căreia solul îi pria ; în jurul merelor căzute pe jos, roiau viespi îmbătate de siropul lor ; altele se tîrau împrejurul micilor crăpături ale fructelor din care se înfruptau înainte de a se intoxica cu dulceața lor. Lîngă ușă era secera lui Clym și ultimele nuiele pe care-l văzuse culegîndu-le ; le aruncase lîngă prag înainte de a intra în casă.

VI

O întîmplare și urmările ei asupra doamnei Yeobright

Așa cum am văzut, Wildeve hotărîse să vină la Eustacia în timpul zilei și să-i facă vizite, cum se obișnuiește între rude, de vreme ce noaptea Omul roșu stătea la pîndă și nu-l lăsa să dea tîrcoale în jurul casei ei. Cum principiile lui puritane nu erau din cale

afară de puternice, îi era cu neputință să reziste farmecelor cu care îl vrăjise din nou în acea seară, cînd dansaseră sub razele lunii. Nu voia decît să stea de vorbă cu ea și cu bărbat-su, să sporovăiască puțin împreună, apoi să plece. O vizită cuviincioasă și convențională, dar care îi dădea prilejul să-și împlinească imperioasa nevoie de a o vedea. Nici măcar absența lui Clym n-o dorea, gîndindu-se că Eustaciei i-ar displace să se afle într-o situație compromițătoare, indiferent de dispoziția ei sufletească față de el. Femeile au deseori asemenea ciudățenii.

Porni așa cum hotărîse ; și întîmplarea vru ca el să ajungă în vreme ce doamna Yeobright se odihnea pe colina de lîngă casă. Îl văzu dînd ocol grădinii, apoi oprindu-se în prag și bătînd în ușă. Trecură cîteva minute pînă ce Wildeve auzi cheia învîrtindu-se în broască, ușa se deschise și îl întîmpină chiar Eustacia.

După înfățișare, nimeni nu și-ar fi închipuit că această femeie era aceași cu care dansase el cu o săptămînă în urmă ; căci Eustacia era ca apele adînci, liniștite la suferință.

— Sper că ai ajuns cu bine acasă ? întrebă Wildeve.

— Bineînțeles, răspunse Eustacia indiferentă.

— N-ai fost obosită a doua zi ? M-am temut c-ai să fii.

— Am fost puțin. Nu-i nevoie să vorbești în șoaptă, că n-are cine te-auzi. Servitoarea e dusă cu o treabă în sat.

— Da' Clym nu-i acasă ?

— Ba da, este.

— Crezusem că ai încuiat ușa pentru că erai singură și-ți era frică de hoți.

— Nicidecum ; iată-l pe bărbatul meu.

Schimbul de cuvinte avusese loc în antreu. După ce închise ușa de la intrare și răsuci cheia, Eustacia deschise ușa camerei alăturate și-l pofti să intre. Wildeve intră, crezînd la început că încăperea era goală ; dar după cîțiva pași tresări. Întins în fața căminului, dormea Clym. Lîngă el erau cizmele lui grosolane, mănușile de piele și vesta cu mînecă lungă pe care o îmbrăca la lucru.

— De ce doarme aici ? întrebă Wildeve încet.

— E tare obosit. A plecat la patru și jumătate dimineața și a muncit de atunci pînă acum. S-a apucat de cosit pentru că este singura treabă care nu-i cere să-și încordeze vederea.

Fu dureros pentru Eustacia să constate contrastul dintre cel care dormea și Wildeve, îmbrăcat într-un costum de vară și cu o pălărie ușoară pe cap; și spuse în continuare:

— Nu știi cît de diferit era cînd l-am văzut pentru prima oară, deși a trecut atît de puțină vreme de atunci! Avea mîinile la fel de albe și catifelate ca ale mele; privește-le acum cît sînt de bătătorite și de înnegrite! Și fața-i era albă, nu ca acum, arsă de soare și aproape la fel de întunecată ca pielea cizmelor!

— Da' de ce muncește? întrebă Wildeve în șoaptă.

— Pentru că nu suferă să stea degeaba; deși ceea ce cîștigă, contribuie prea puțin la echilibrarea bugetului nostru. Dar, spune el, cînd oamenii trăiesc din capital, trebuie să-și reducă pe cît posibil cheltuielile, încercînd să cîștige chiar și un penny dacă pot.

— Soarta nu te-a răsfățat, Eustacia Yeobright.

— N-am de ce să-i fiu recunoscătoare.

— Nici el — în afara unui dar neprețuit pe care i l-a făcut.

— Care anume?

Wildeve o privi în ochi.

Pentru prima dată în ziua aceea, Eustaciei îi năvăli sîngele în obraji.

— Nu știu bine în ce măsură sînt un dar, spuse ea liniștită. Credeam că te referi la darul pe care-l are de a fi mulțumit, și care mie una îmi lipsește.

— Pot prea bine înțelege mulțumirea în asemenea caz, deși mă întreb cum de se împacă cu situația asta precară?

— Pentru că nu-l cunoști. Ideile îl înfierbîntă, dar tot ce ține de aparență îi este indiferent. De multe ori mă face să mă gîndesc la apostolul Pavel.

— Mă bucur să aflu că are o fire atît de nobilă.

— Da, numai că din nefericire Pavel face o impresie excelentă în Biblie, dar mă îndoiesc că ar face-o și în viața de toate zilele.

Acum vorbeau în şoaptă, deşi la început nu se feriseră să-l trezească pe Clym.

— În orice caz, dacă prin asta vrei să spui că nu ai o căsnicie fericită, ştii bine a cui e vina, spuse Wildeve.

— Căsnicia mea nu este nefericită, răspunse ea cu oarecare vioiciune. Accidentul care a survenit pe urmă a fost cauza nenorocirii mele. Cum se spune pe la noi, am culeş scaieţi în loc de smochine, dar de unde puteam eu şti ce se va întîmpla ?

— Cîteodată, Eustacia, mă gîndesc că nu faci decît să-ţi ispăşeşti pedeapsa. De drept se cuvenea să fii a mea ; iar eu n-aş fi vrut să te pierd.

— Nu da vina pe mine ! Nu ne puteai avea pe amîndouă ; aminteşte-ţi că înainte să-mi dau seama, tu îţi îndreptaseşi privirile către o altă femeie. A fost o dovadă de cruzime şi de nestatornicie din partea ta. N-aş fi intrat în jocul ăsta dacă nu-l începeai tu.

— Pentru mine n-avea nici o importanţă. A fost un simplu amuzament. Bărbaţilor li se întîmplă din cînd în cînd să aibă o slăbiciune faţă de altă femeie chiar atunci cînd iubesc, fără ca dragostea lor să descrească. Răzvrătirea ta m-a împins mai departe decît voiam ; şi văzînd că nu mai încetezi, am mers şi mai departe şi m-am însurat !

Întorcîndu-şi privirile către Clym care dormea nesimţitor la cele dimprejur, adăugă în şoaptă :

— Am impresia că nu apreciezi cum ar trebui ceea ce ai, Clym... Ar trebui să fi mai fericit decît mine, măcar într-o privinţă. Chiar dacă ştie ce înseamnă să decazi şi să treci printr-o mare nenorocire, nu ştie ce înseamnă să pierzi femeia pe care o iubeşti.

— Nu este nerecunoscător şi preţuieşte ceea ce i-a dat soarta, murmură Eustacia. Din punctul ăsta de vedere, este un bărbat bun. Multe femei ar mulţumi cerului pentru un soţ ca el. Dar sînt eu chiar atît de vinovată dacă doresc nespus de mult să trăiesc, dacă îmi place muzica, poezia, lupta, dacă sînt pătimaşă şi vreau să simt şi să cunosc clocotul vieţii care pulsează în venele omenirii ? Acesta a fost visul meu de cînd mă ştiu, dar

nu mi-a fost dat să se împlinească. Dar cînd m-am măritat cu Clym, credeam că prin el se va împlini.

— De accea l-ai luat ?

— Greşeşti gîndind astfel. M-am măritat cu el fiindcă-l iubeam ; dar aş minţi dacă n-aş recunoaşte că-l iubeam şi pentru că vedeam în el o promisiune a vieţii la care rîvneam.

— Glasul tău sună iar trist ca odinioară.

— Dar n-am de gînd să mă las pradă disperării, strigă ea cu încăpăţînare. Ducîndu-mă la serbarea cîmpenească, am început un nou mod de viaţă, pe care-l voi urma. Dacă Clym poate cînta cu nepăsare, de ce n-aş putea şi eu ?

Wildeve o privi căzut pe gînduri.

— E mai uşor de spus că vei cînta, decît s-o faci ; dac-aş putea, te-aş ajuta să încerci. Dar nu pot şi trebuie să mă ierţi : viaţa mea şi-a pierdut rostul şi aşa va rămîne, fără un lucru pe care acum ştiu că nu-l voi dobîndi niciodată.

— Damon, ce-i cu tine de vorbeşti astfel ? întrebă ea ridicîndu-şi ochii ei adînci şi adumbriţi spre el.

— Deschis nu-ţi pot vorbi, şi cine ştie dacă străduindu-mă să-ţi spun păsul în şarade, te voi osteni să le dezlegi...

Eustacia tăcu o clipă, apoi spuse :

— În ce ciudată situaţie ne aflăm noi azi ! Îţi cauţi cuvintele cu o neobişnuită grijă. Ai vrea probabil să înţeleg că încă mă iubeşti. Îmi pare foarte rău, Damon, că nu sînt pe deplin fericită ca să te pot dispreţui aşa cum ar trebui pentru destăinuirea ta. Dar să nu mai vorbim despre asta. Vrei să stai pînă se trezeşte soţul meu ?

— Voiam să schimb cîteva cuvinte cu el ; dar nu ţin numaidecît. Eustacia, dacă te-am ofensat pentru că nu te-am putut uita, ai tot dreptul să mi-o spui ; dar să nu mă dispreţuieşti.

Ea nu-i răspunse, îl priviră amîndoi pe Clym, cufundat în somnul adînc al celor ce muncesc cu braţele, fără să-şi trudească simţurile şi mintea.

— Doamne cît îl invidiez pentru somnul lui ! spuse Wildeve. N-am mai dormit așa din copilărie — și sînt mulți ani de atunci.

În timp ce stăteau ei așa, se auzi deschizîndu-se portița grădinii și cineva bătu la ușă. Eustacia se duse la fereastră și se uită afară.

Se schimbă la față. Mai întîi se înroși, apoi sîngele îi părăsi chipul lăsîndu-i pînă și buzele palide.

— Să plec ? întrebă Wildeve ridicîndu-se.

— Nici eu nu știu.

— Cine-i ?

— Doamna Yeobright. Ce vorbe grele mi-a spus femeia asta ! Nu înțeleg de ce a venit, ce vrea ? Și pe deasupra mai și bănuiește că a fost ceva între noi pe vremuri.

— Fac cum zici tu. Dacă crezi că e mai bine să nu mă vadă aici, trec în odaia de alături.

— Bine, du-te.

Wildeve se retrase numaidecît ; dar de-abia ajunse în camera vecină, că Eustacia veni după el.

— Nu, spuse ea, nu-i bine așa. Dacă intră, n-are decît să te vadă și să creadă ce-o vrea ! Dar cum să-i deschid eu ușa cînd nu poate să mă sufere, și cînd nu pe mine a venit să mă vadă, ci pe fiul ei ? Nu voi deschide.

Doamna Yeobright bătu din nou, mai tare.

— Bătaia în ușă îl va trezi cu siguranță, continuă Eustacia, și îi va deschide chiar el. Ascultă !

Îl auziră pe Clym mișcîndu-se și rostind : „Mamă" ; crezură că se îndreptase spre ușă.

— Da, s-a trezit și-i va deschide, spuse Eustacia răsuflînd ușurată. Vino pe aici. Are o părere proastă despre mine așa că mai bine să nu te vadă. Uite cum sînt nevoită să mă ascund fără să fiu cu nimic vinovată, ci doar pentru că altora le place să spună că sînt.

Îl conduse la ușa din dos, care era deschisă, și de unde începea cărarea care cobora spre grădină.

— Încă o vorbă, Damon, spuse ea înainte de a-l lăsa să plece. Aceasta a fost prima oară că ai venit aici — să fie și cea din urmă oară. Pe vremuri am fost îndrăgostiți unul de celălalt, astăzi însă, nu ne mai este îngăduit să fim. La revedere.

— La revedere, spuse Wildeve. Mi-am atins scopul pentru care am venit și sînt mulțumit.

— Care scop ?

— Să te văd. Pe cuvînt de onoare că n-am dorit mai mult.

Wildeve făcu cu mîna frumoasei fete și o luă la vale prin grădină, urmărit de privirile ei, trecu gardul, porni printre ferigile care-i ajungeau pînă la șolduri și în sfîrșit dispăru. Cînd nu-l mai văzu, Eustacia întoarse alene spatele landei, întrebîndu-se ce se petrece în casă.

I se păru că prezența ei ar fi nedorită sau poate de prisos la prima întîlnire dintre Clym și mama lui. De altfel nu era cîtuși de puțin grăbită să dea ochii cu Doamna Yeobright. Hotărî să aștepte pînă ce Clym va veni s-o caute, și ieși în grădină. Făcu cîțiva pași, apoi văzînd că nu se întîmplă nimic se întoarse în casă îndreptîndu-se spre încăperea din față unde credea că cei doi stau de vorbă. Neauzind nici o voce, deschise ușa și intră. Care nu-i fu mirarea cînd îl găsi pe Clym întocmai cum îl lăsase cînd părăsise camera împreună cu Wildeve ; somnul părea să nu-i fi fost tulburat. Bătaia în ușă îl făcuse să viseze, și să rostească acel cuvînt, dar nu-l trezise. Eustacia se repezi la ușă și, în ciuda silei de a ieși în întîmpinarea celei care îi vorbise cu atîta asprime, descuie și privi afară. Nu văzu pe nimeni. Lîngă grătarul de șters picioarele era secera lui Clym și legătura de nuiele culeasă în drum spre casă ; cărăruia era pustie, iar poarta grădinii întredeschisă, dincolo de ea se întindea valea tăcută și purpurie sub razele nemiloase ale soarelui. Doamna Yeobright plecase.

În acest timp, mama lui Clym mergea pe poteca ascunsă Eustaciei de umărul dealului. Avea pasul grăbit și hotărît, tot atît de dornică să se îndepărteze de locurile acelea pe cît fusese la venire să ajungă. Ținea ochii în pămînt ; în ei se întipăriseră două imagini : uneltele lui Clym lăsate la intrare și fața unei femei privind-o de la o fereastră. Buzele îi tremurară, subțiindu-se nefiresc ; vorbea de una singură :

— Asta-i prea de tot, Clym, cum de-ai putut! E acasă; și totuși a lăsat-o să-mi închidă ușa în față!

Voind să se facă nevăzută cît mai grabnic, se abătu din drumul cel mai scurt spre casă și tot căutînd cu ochii pe unde să apuce, dădu peste un băiețel ce culegea afine într-un crîng. Băiatul nu era altul decît Johnny Nunsuch, cel care o ajutase pe Eustacia să aprindă focul pe colină; ca orice făptură măruntă, se simțea atras de către cei mai mari ca el, și de cum o zări pe doamna Yeobright, copilul începu să-i dea tîrcoale și să se țină după ea, lăsîndu-se în voia acestui instinct.

Ca într-o stare de somn hipnotic, Doamna Yeobright îi vorbi astfel:

— E cale lungă pînă acasă, copile, și nu vom ajunge înainte de lăsarea serii.

— Ba da, îi răspunse micuțul ei tovarăș, că vreau să mă mai joc înainte de cină și noi cinăm la șase cînd se întoarce tata. Și tatăl tău tot la șase se-ntoarce?

— Nu, nu se mai întoarce niciodată; nici el, nici fiul meu, nimeni.

— De ce ești așa supărată? Ai văzut vreo nălucă?

— Am văzut ceva cu mult mai rău: chipul unei femei care mă privea printr-o fereastră.

— Și te-ai speriat?

— Da. Cum să nu te sperii cînd vezi o femeie care se uită la drumețul ostenit și închide ușa casei?

— O dată cînd m-am dus la eleșteul mare de la Throope să prind mormoloci, m-am văzut privindu-mă în sus din apă și m-am speriat atît de tare că am sărit de un cot.

— ...dacă după ce-am făcut cu primul pas, ar fi voit să-l facă el pe-al doilea, cît de bine ar fi fost! Dar n-am avut noroc. Afară la ușa lor! Ea l-a răzvrătit împotriva mea. Oare un chip frumos poate ascunde o inimă urîtă? Se prea poate. Pe o zi ca asta n-aș fi ținut la ușă nici pisica vecinului.

— Ce tot spui?

— Niciodată — niciodată! Nici chiar dacă mă cheamă.

— Ciudată femeie mai ești că vorbești așa!

— Ba nu, de loc, răspunse ea copilului. Mulți oameni mari care au avut copii vorbesc ca mine. Cînd vei crește și mama ta va vorbi ca mine.

— Sper să nu fie așa ; pentru că nu șade frumos să vorbești prostii.

— Chiar așa, copile, prostii. Nu simți și tu că te sfîrșești de căldură ?

— Mi e și mie cald, dar nu chiar ca ție.

— De unde știi ?

— Ai fața albă și asudată, iar capul îl ții plecat.

— Oboseala mea vine dinăuntru.

— De ce la fiecare pas, faci așa ? spuse copilul șchiopătînd ca un invalid.

— Pentru că port o povară mai mare decît îmi îngăduie puterile.

Băiatul rămase pe gînduri și merseră în tăcere unul lîngă celălalt vreun sfert de oră, cînd doamna Yeobright, din ce în ce mai istovită, îi spuse copilului :

— Trebuie să stau să mă odihnesc.

După ce se așeză pe jos, băiatul o privi lung și-i spuse :

— Ce ciudat respiri, parcă ai fi un miel fugărit care-i gata să-și dea sufletul. Totdeauna respiri așa ?

— Nu totdeauna. Vocea ei de-abia se mai auzea, era mai mult o șoaptă.

— Poate c-ai s-adormi aici, nu-i așa ? Ai și închis ochii.

— Nu. N-am să mai dorm de loc pînă cînd într-o bună zi am să cad într-un somn lung, lung, foarte lung. Nu știi cumva dacă eleșteul de la Rimsmoor a secat în vara asta ?

— Cel de la Rimsmoor da, dar cel de la Oker nu, pentru că ăla e foarte adînc și nu seacă niciodată. E-aproape de aici.

— Are apă limpede ?

— Da, destul — fiindcă porumbeii gușați se bălăcesc cîteodată în el.

— Atunci ia asta te rog și mergi cît poți mai repede de-mi adă niște apă de băut. Mă simt tare slăbită.

Scoase din coşuleţul de nuiele pe care-l avea în mînă o ceaşcă de porţelan fără coadă ; înăuntru se mai aflau alte şase asemenea ceşti, păstrate de ea din copilărie şi luate să le ducă în dar lui Clym şi Eustaciei.

Băiatul plecă în grabă şi se întoarse cu cana umplută ; Doamna Yeobright încercă să bea, dar apa era atît de caldă că-i făcu greaţă, şi o vărsă. Nu se mişcă din loc şi închise ochii.

Băiatul aşteptă, începu să se joace, prinse cîţiva din fluturaşii cafenii care roiau puzderie, mai aşteptă puţin, apoi spuse :

— Mie îmi place mai mult să merg decît să stăm. Mai stai mult ?

— Nu ştiu.

— Atunci poate c-am s-o pornesc singur mai departe, continuă el, temîndu-se nu cumva să i se ceară vreun serviciu neplăcut. Mai ai nevoie de mine ?

Doamna Yeobright nu răspunse.

— Ce să-i spun mamei ? insistă copilul.

— Spune-i că ai întîlnit o femeie cu inima zdrobită, alungată de fiul ei.

Înainte de a pleca, băiatul îi aruncă o privire plină de remuşcări, întrebîndu-se dacă se făcea s-o lase astfel. Se uită în ochii ei ca şi cînd ar fi vrut să descifreze un manuscris vechi ale cărui slove îi erau necunoscute. Nu mai era atît de mic încît să nu priceapă că i se cerea compătimire, dar nu era nici destul de mare pentru a fi scutit de sentimentul de groază cu care percep copiii nefericirea din lumea adulţilor, lume ce li se pare imună la suferinţe ; era peste puterile lui să-şi dea seama dacă trebuia să deplîngă nenorocirea bătrînei sau să se ferească de ea. Plecă, cu ochii în pămînt fără să mai adauge nici o vorbă. După jumătate de milă uită de ea ; nu-şi mai amintea decît că se aşezase ca să se odihnească.

Efortul atît fizic cît şi moral o adusese pe Doamna Yeobright într-o stare vecină cu prostraţia ; continua să se tîrască, parcurgînd distanţe scurte şi poposind din ce în

ce mai des. Soarele străbătuse o bună bucată a drumului său spre vest şi se afla drept în faţa ei, ca o torţă incandescentă, gata să incendieze totul, şi aşteptînd parcă s-o înghită în dogoarea lui. O dată cu plecarea băiatului, pierise orice urmă de animaţie din cuprins, deşi bîzîitul lăcustelor ascunse printre buruieni şi tătarcă amintea cu destulă tărie că lumea măruntă a insectelor îşi trăia viaţa din plin chiar şi acum cînd animalele aparţinînd speciilor mai dezvoltate zăceau ameţite de căldură.

În două ceasuri, parcursese trei pătrimi din cale şi ajunsese în dreptul unei vîlcele; aici se întindea un desiş de cimbru, din care pornea o cărăruie; Doamna Yeobright se aşeză pe rogojina înmiresmată, formată din tulpinele de cimbru. Sub ochii ei puzderii de furnici forfoteau de-a curmezişul potecii căznindu-se în şir nesfîrşit, strivite sub povară. Privindu-le aveai impresia că vezi din vîrful unui turn strada unui oraş. Bătrîna îşi aminti că de ani de zile furnicile foiau în locul acesta şi se gîndi că cele pe care le observase de mult erau fără îndoială străbunele celor de astăzi. Se lăsă pe spate ca să se odihnească mai bine; partea dinspre răsărit a cerului, de un albastru blînd fu ca un balsam pentru ochii ei, şi simţi cu plăcere sub cap firele aspre de cimbru. Deodată, un bîtlan îşi luă zborul şi se înălţă ridicîndu-şi pliscul către soare. De-abia ieşise din vreun iaz din vale şi penele ude ale aripilor, picioarelor şi pieptului sclipeau în razele strălucitoare ale soarelui, de parcă ar fi fost din argint. Ce ademenitor era zenitul spre care se avînta pasărea, ce loc răcoros adăpostit de amărăciuni, rupt de sfera pămîntească de care biata femeie era ţintuită; ce n-ar fi dat să se poată înălţa nevătămată şi porni într-acolo ca pasărea!

Fiind însă mamă, curînd îşi uită necazurile. De-ar fi lăsat gîndul ei în urma lui o dîră luminoasă, ca cea a meteorului pe cer, s-ar fi putut vedea cum o apucase în cu totul altă direcţie decît bîtlanul; pornise în jos, spre răsărit oprindu-se pe acoperişul casei lui Clym.

VII

Tragica revedere a doi vechi prieteni

Între timp, el se trezise din somn și se ridicase aruncînd o privire împrejur. Eustacia stătea lîngă el pe un scaun și ținea în mînă o carte fără însă să citească.

— Ce somn adînc! spuse Clym frecîndu-se la ochi. Și ce vis am avut : nu-l voi uita niciodată!

— Mi s-a părut și mie că visai, spuse ea.

— Da. Am visat-o pe mama. Se făcea că am plecat cu tine să mergem la ea acasă ca să ne împăcăm, și cînd am ajuns, nu puteam intra deși striga la noi după ajutor. În sfîrșit, visurile nu-s altceva decît visuri. Cît e ceasul, Eustacia?

— Două și jumătate.

— Așa de tîrziu? N-aveam de gînd să stau așa mult. Pînă mîninc trece de ora trei.

— Ann nu s-a întors din sat și voiam să te las să dormi pînă vine.

Clym se duse la fereastră și privi afară. În cele din urmă spuse :

— Trec săptămînile și mama tot nu vine. Sperasem să capăt mai repede o veste din partea ei.

Ochii întunecați ai Eustaciei își schimbaseră expresia : se putu citi în ei pe rînd, teamă, părere de rău, hotărîre. Se afla într-o situație cumplit de grea din care nu vedea deocamdată altă ieșire decît amînarea.

— Trebuie neapărat să mă duc la Blooms-End, și cît mai curînd, continuă soțul ei. Cred că cel mai bine ar fi să merg singur. Își luă cizmele și mănușile, le aruncă din nou pe podea și adăugă : Cum tot o să mîncăm tîrziu azi, nu mă mai duc la cosit, rămîn și lucrez pînă diseară în grădină ; iar cînd s-o răcori pornesc la Blooms-End. Sînt convins că dacă fac un gest cît de mic, mama se va înduplecа pe dată. Am să cam întîrzii fiindcă îmi trebuie cel puțin un ceas și jumătate la dus și tot atîta la întors. Dar n-ai să te superi, nu-i așa? La ce te gîndești de ești atît de departe de mine?

— Nu-ţi pot spune, răspunse ea gravă. Aş vrea să plecăm Clym. De aici văd lumea întreagă întoarsă cu susul în jos.

— Nu e decît vina noastră. Mă întreb dacă Thomasin o mai fi fost pe la Blooms-End în timpul din urmă. Sper. Deşi nu prea cred, pentru că trebuie să nască luna viitoare, după cîte ştiu. De ce nu m-am gîndit la asta mai devreme? Biata mama trebuie să se simtă tare singură.

— Nu te du astă seară!

— De ce nu?

— S-ar putea să-ţi spună ceva care să-mi facă mie un mare rău.

— Mama mea nu-i răzbunătoare, răspunse Clym aprinzîndu-se uşor în obraji.

— Totuşi aş vrea să nu te duci, repetă Eustacia în şoaptă. Dacă nu te duci astă seară îţi făgăduiesc că mă duc eu mîine şi mă împac cu ea, şi că te aştept acolo pînă vii să mă iei.

— De ce vrei să faci asta acuma, cînd de atîtea alte ori cînd te-am rugat n-ai primit?

— Nu-ţi pot da nici o explicaţie decît că înainte de a o vedea tu, aş vrea să stau eu singură de vorbă cu ea, spuse Eustacia întorcînd impacientată capul şi privindu-l cu o anxietate de obicei frecventă la cei cu temperament sanguin, iar nu la cei cu o înfăţişare placidă ca a ei.

— Mi se pare ciudat că tocmai în clipa în care mă hotărăsc să merg la mama, accepţi ceea ce ai refuzat în atîtea rînduri. Dacă aştept pînă mîine ca să te duci tu mai întîi, înseamnă încă o zi pierdută; şi ştiu că n-am să pot închide ochii la noapte dacă nu o văd. Vreau să pun capăt acestei situaţii, şi-i voi pune. Na-i decît să-i faci o vizită după mine; e acelaşi lucru.

— Pot să te însoţesc?

— Ţi-ar fi greu să mergi pînă acolo şi să te întorci mergînd la fel de repede ca mine. Nu veni astă-seară, Eustacia.

— Atunci, fie cum vrei tu, răspunse ea cu vocea resemnată a celui dispus să facă un slab efort pentru a înlătura o nenorocire, dar care preferă să aştepte trăsnetul unei catastrofe decît să lupte cu adevărat.

Clym ieşi în grădină; Eustacia căzu într-o stare de apatie meditativă, pe care soţul ei o puse pe seama căldurii.

Seara, porni la drum. Deşi canicula verii era neîndurătoare, zilele scăzuseră simţitor; de-abia străbătuse o milă şi tonurile de roşu, cafeniu şi verde ale landei se şi topiseră într-o singură nuanţă uniformă, nepătată decît ici colo de movilițele de cuarţ şi nisip adunate la intrarea văgăunii vreunui iepure, sau de firul albicios al drumeagurilor care şerpuiau prin văi. În mai toate tufişurile izolate, alcătuite din plante spinoase, se ascundea cîte un uliu de noapte care-şi făcea cunoscută prezenţa printr-un lung şuierat, cît îl ţinea răsuflarea, asemănător uruitului unei mori puse în mişcare, cînd se oprea, bătea din aripi şi pornea în zbor împrejurul tufişului, aterizînd din nou pe una din tulpini de unde, după un răstimp de tăcere, începea din nou să şuiere. La fiecare pas, din ierburile călcate în picioare de Clym, se ridicau fluturaşi mărunţi şi se înălţau pînă acolo unde aripioarele lor prăfuite prindeau razele blajine ale apusului, care acum cădea pieziş pe dealuri şi vîlcele fără să le lumineze.

Yeobright străbătea acest ţinut învăluit în linişte şi tăcere, nădăjduind în sinea lui că în curînd totul va fi bine. După trei mile de mers, ajunse lîngă un loc de unde veni spre el o adiere parfumată; se opri şi-şi umplu plămînii cu mireasma bine cunoscută. Se afla tocmai în locul în care cu patru ceasuri mai devreme se odihnise mama lui întinsă pe covorul de cimbru. Şi cum stătea el acolo, deodată îi ajunse la ureche o şoaptă ce semăna a suspin şi a geamăt.

Privi în direcţia din care venea sunetul; însă nu văzu nimic în afara crestei dealului profilat pe cerul albastru. Dar făcînd cîţiva paşi observă pe jos un trup întins la picioarele lui.

Nici o clipă nu-i trecu lui Yeobright prin minte că ar fi fost cineva din familia lui. În acest anotimp deseori se întîmplă ca vreun cosaş ostenit să doarmă afară în landă, nemaivoind să facă un drum lung pînă acasă, şi să se reîntoarcă a doua zi; Clym îşi aminti însă geamătul şi

privind cu atenție văzu că trupul aparținea unei femei; deznădejdea îl învălui ca aerul rece care te lovește în față cînd deschizi ușa unui beci, deși nu fu convins că era vorba de maică-sa pînă nu se plecă și-i văzu chipul palid și ochii închiși.

I se tăie răsuflarea și strigătul de spaimă i se opri pe buze. În scurtele clipe care trecură pînă să-și dea seama că trebuie să facă ceva, pierdu orice noțiune de spațiu și timp, și i se păru că se găsea — ca pe vremuri cînd era copil — în landă, împreună cu mama lui, la același ceas al înserării. Apoi se trezi brusc și vru s-o ajute; plecîndu-se mai mult, observă că mai respira încă, slab, ce-i drept, dar regulat, înăbușindu-se din cînd în cînd.

— Doamne, ce s-a întîmplat? Mamă, ți-e foarte rău? Nu cumva ești pe moarte? strigă el lipindu-și buzele de obrazul ei. Eu sînt, Clym al tău. Cum ai ajuns aici? Ce înseamnă toate astea?

În momentul acela Yeobright uită de prăpastia deschisă între ei de dragostea lui pentru Eustacia; trecutul se împreună armonios cu prezentul, și în sufletul lui renăscu acea prietenie fără fisură care-i legase înainte de ruptură

Ea-și mișcă buzele, păru că-l recunoaște dar nu putu rosti nici o vorbă. Clym se frămînta cum s-o ducă de acolo înainte ca pămîntul să se umezească. Era voinic iar maică-sa plăpîndă. O cuprinse în brațe, o săltă puțin și o întrebă:

— Te doare?

Ea făcu semn din cap că nu și atunci o ridică; apoi își continuă încet drumul mai departe, purtînd-o pe brațe. Se răcorise de-a binelea; dar de cîte ori pășea pe cîte o bucată de pămînt nisipos, despuiat de vegetație, simțea dogoarea pe care țărîna o acumulase în timpul zilei. La început nu se gîndise la distanța care-l despărțea de Blooms-End; cu toate că dormise după masă, începu să simtă greutatea poverii. Continuă astfel, ca Eneas cu tatăl său; liliecii zburau în jurul capului său, păsările de noapte își filfîiau aripile aproape de fața lui, și cît vedea cu ochii nu era nici o ființă omenească.

La o milă de casă, maică-sa începu să se zvîrcolească neputincioasă ca și cum, obosită de drum nu mai suporta să fie dusă pe brațe. El o așeză pe genunchi și scrută privelișteа cu ochii. Locul în care poposiră era departe de șosea dar cam la o milă de casele lui Fairway, Sam, Humphrey și cea a familiei Cantle din Blooms-End. La numai cincizeci de yarzi era o colibă clădită din humă, acoperită cu paie și nelocuită. Clym o văzu și se îndreptă spre ea. Cum ajunse, o întinse pe maică-sa la intrare și dădu fuga să culeagă un braț de ferigi uscate, tăindu-le tulpinile cu briceagul. Le împrăștie în cocioaba fără ușă, și o culcă pe bătrînă peste ele. Apoi alergă cît îl ținură picioarele spre casa lui Fairway.

Nu trecu nici un sfert de oră, în care nu se auzi nimic în afara respirației întretăiate a suferindei, și mai multe umbre își făcură apariția în landă : sosise Clym întovărășit de Fairway, Humphrey și Susan Nunsuch ; în urma lor veneau Olly Dowden pe care o găsise întîmplător la Fairway, Christian și, șontîc, șchiopătînd, Grandfer Cantle. Aduseseră cu ei o lampă și chibrituri, apă, o pernă și alte lucruri luate în grabă cu gîndul că ar putea fi de folos. Sam fu trimis înapoi după rachiu, și un băiat porni pe ponciul lui Fairway să cheme un doctor din apropiere ; tot el fu însărcinat ca la întoarcere să treacă pe la Wildeve ca s-o anunțe pe Thomasin că mătușa ei se prăpădea.

Sam veni iute cu rachiul pe care la lumina lămpii i-l duseră la gură ca să-l înghită ; după care doamna Yeobright își reveni îndeajuns ca prin semne să-i facă să înțeleagă că o durea un picior. Olly Dowden fu prima care pricepu și-i examină piciorul. Era roșu și umflat. Roșcața pălea văzînd cu ochii iar în mijlocul ei apăruse o petișoară vineție, mai mică decît bobul de mazăre, un cheag de sînge, apărut ca o măruntă hemisferă deasupra gleznei.

— Știu ce-i, strigă Sam. A mușcat-o o năpîrcă.

— Da, își dădu Clym cu părerea. Îmi aduc aminte că am văzut odată, în copilărie, asemenea mușcătură. Ah, biata mea mamă !

— Tatăl meu a fost mușcat de șarpe, spuse Sam. Nu există decît un singur leac. Trebuie frecat locul cu gră-

sime de năpîrcă și asta se capătă frigînd-o. Așa i-au făcut lui.

— E un leac băbesc, spuse Clym cu îndoială, în care nu prea am încredere. Dar nu putem face nimic altceva pînă vine doctorul.

— E un leac care nu dă greș, spuse Olly Dowden sigură de ea, l-am folosit pe vremea cînd îngrijeam bolnavi.

— Atunci să ne rugăm Domnului să se facă lumină ca să putem prinde o năpîrcă, spuse Clym amărît.

— Să văd ce pot face, spuse Sam.

Luă o creangă verde de alun care-o ținea în mînă în chip de baston, o despică la unul din capete și prinse ca-n clește o pietricică apoi, cu lampa în mînă, porni printre ierburi. Între timp, Clym aprinse un foc și o trimise pe Susan Nunsuch după o tigaie. Înainte ca ea să se întoarcă, Sam aduse trei năpîrci, una zbătîndu-se în vîrful bățului iar alte două atîrnînd moarte de-a curmezișul lui.

— Am prins una vie și nevătămată, așa cum scrie la carte că trebuie să fie, spuse Sam. Astelalte două le-am omorît azi după amiază pe cînd eram la lucru; da' cum n-au murit înainte de apusul soarelui, carnea lor cred că încă nu s-a stricat.

Năpîrca vie arunca cătături sinistre spre fățurile din jurul ei, iar desenul măiestru al pielii ei parcă se aprinse de indignare. Doamna Yeobright văzu năpîrca: se cutremură toată și-și duse mîna la ochi.

— Priviți! spuse în șoaptă Christian Cantle. Vecini, dumneavoastră, oare de unde știm noi dacă nu cumva sufletul șarpelui din grădina lui Dumnezeu, ăla de-a dat mărul femeii ce umbla despuiată, nu trăiește în năpîrcile și șerpii de azi? Uitați-vă ce ochi are — parcă ar fi două boabe de agrișe otrăvite. Dee Domnul să nu ne deoache. Au mai fost oameni care au suferit de deochi la noi în sat. Nu mai omor o năpîrcă cîte zile-oi avea.

— E bine să te ferești de lucrurile cărora nu știi cum să te împotrivești, spuse Grandfer Cantle. De cîte primejdii n-aș fi scăpat eu în viață, dacă eram mai chibzuit.

— Pare-mi-se că aud ceva afară, spuse Christian. Bine ar fi ca necazurile să dea numai ziua peste om cînd își poate arăta curajul și, de-i iese în cale vreo hîrcă călare pe mătură, o poate lua la sănătoasa în loc s-o roage de îndurare.

— Chiar unul prost ca mine, tot n-ar face așa ceva, spuse Sam.

— Cîteodată nenorocirea vine de unde te aștepți mai puțin. Vecini, oare nu credeți că dacă se întîmplă să-și dea doamna Yeobright sufletul, am putea fi luați și duși la judecată pentru ucidere ?

— Nu pot face una ca asta, spuse Sam, decît dacă dovedesc că am comis cîndva vreo altă nelegiuire. Dar o să-și revină ea.

— Pe mine zece năpîrci dacă m-ar fi mușcat, tot n-aș fi pierdut nici măcar o zi de lucru, spuse Grandfer Cantle. Așa sînt eu făcut. De, de bună seamă că așa sînt toți bărbații crescuți să-nfrunte războiul. Ehe, prin cîte n-am trecut eu ; da nu țin minte să mă fi doborît ceva după ce-am fost la armată. Dădu din cap și surîse amintindu-și cum îi stătea uniforma. În tinerețele mele eram totdeauna în fruntea celor mai aprige încăierări.

— Asta fiindcă puneau în frunte pe cel mai mare prost, spuse Fairway de pe lîngă focul alături de care îngenunchease, suflînd de zor, ca să-l întețească.

— Chiar așa să fie, Timothy ? întrebă Grandfer Cantle cu o expresie de dezamăgire pe chip, apropiindu-se de Fairway. Care va să zică un om poate să creadă despre el o viață întreagă că este de toată nădejdea, și cînd colo să se înșele ?

— Lasă asta acum, Grandfer. Pune-ți mai bine picioarele în mișcare și culege niscaiva vreascuri. Nu se face la vîrsta dumitale să flecărești atîta cînd vezi cu ochii cum luptă moartea cu viața.

— Da, da, răspunse Grandfer cu melancolică resemnare. Grea noapte pentru ăi de au de făcut ceva în viață ; dacă aș fi meșter la cîntat din vreun instrument, n-aș avea inimă să le cînt.

Sosi Susan aducînd tigaia, năpîrca vie fu omorîtă și toate trei fură decapitate. Resturile fură tăiate de-a lungul și azvîrlite în tigaie, unde începură să sfîrîie și

să se perpelească. Din ele se prelinse curînd grăsimea topită în care Clym înmuie un colț al batistei și apoi unse rana.

VIII

Eustacia află de norocul altora, dar are parte de necazuri

În vremea aceasta, Eustacia rămasă singură în casa ei de la Alderworth, se simțea destul de amărîtă din pricina întorsăturii pe care o luaseră lucrurile. Dacă Clym avea să descopere că maică-sa fusese la ușa lui fără să fie primită în casă, situația putea deveni neplăcută pentru ea ; și nesiguranța în care se afla îi era la fel de nesuferită ca nenorocirile.

În oricare altă împrejurare o supăra să-și petreacă seara singură ; dar mai cu seamă această seară i se părea insuportabilă din cauza emoțiilor din ultimele ceasuri. Cele două vizite o lăsaseră într o stare de profundă neliniște. Nu-i păsa prea mult că mama lui Clym ar fi făcut-o să apară în ochii lui într-o lumină defavorabilă, dar o jignea într-atît, încît în ciuda nepăsării ei obișnuite, ar fi dorit să-i fi deschis ușa. Crezuse cu adevărat că soțul ei se trezise ; scuza ei nu era mincinoasă ; dar de neiertat fusese faptul că nu răspunsese la prima bătaie. Însă în loc să-și recunoască vina, o puse pe seama nu știu cărui Prinț al lumii, nebulos și atotputernic, care îi făurise destinul și o împinsese în impas.

În acest anotimp, plimbările pe înserat erau mult mai plăcute decît în timpul zilei, așa că un ceas după plecarea lui Clym se hotărî să pornească spre Bloomsend în nădejdea de a-l întîlni la întoarcere. Cînd ajunse la poartă, auzi zgomot de roți și-l văzu pe bunicul ei venind spre ea.

— Nu pot zăbovi nici o clipită, mulțumesc, răspunse acesta binețelor ei. Mă duc spre East Egdon ; am venit numai ca să-ți spun ultima noutate. De altfel poate ai auzit și tu despre norocul ce-a dat peste Wildeve,

— Nu, spuse Eustacia pălind.

— Da, a moștenit o avere de unsprezece mii de lire sterline — un unchi de-al lui din Canada a murit îndată după ce a primit vestea că toată familia lui, care se afla pe bordul vasului *Cassiopeia*, s-a înecat; așa că pe neașteptate Wildeve s-a pomenit singurul moștenitor.

Eustaciei îi pieri glasul.

— De cînd știe ? întrebă într-un tîrziu.

— Trebuie să fi aflat de dimineață, că pe la orele zece, cînd s-a întors Charley, am aflat eu. Asta zic și eu om cu noroc. Ce proastă ai fost, Eustacia !

— Ce vrei să spui ? îl întrebă ea ridicînd ochii și păstrîndu-și aparent calmul.

— Că după ce l-ai cucerit, nu l-ai păstrat.

— Așa cucerire !

— N-am știut că a fost ceva între voi pînă acum, în timpul din urmă ; și pe cuvînt că dac-aș fi știut m-aș fi făcut foc și pară ; dar dacă tot v-ați avut bine, de ce dracu' n-ai rămas cu el ?

Eustacia tăcu, dar îl privi ca și cînd ar fi fost gata să mărturisească faptul că gîndea la fel.

— Și ce mai face bietul tău bărbat ? continuă bătrînul. Nici el nu-i băiat rău.

— Mulțumesc, e bine.

— Mare noroc și pentru vară-sa, cum îi spune ? Pe cuvînt de onoare, fato, în corabia ei trebuia să te îmbarci ! Și acum trebuie să plec. Ai vreo nevoie ? Știi bine că ce-i al meu e și al tău.

— Nu, mulțumesc, bunicule, deocamdată nu ducem nici o lipsă, spuse ea rece. Clym taie tătarcă doar ca să-și omoare timpul, fiindcă nu poate face altceva.

— Dar i se plătește, nu ? Trei șilingi suta de snopi, după cîte mi se pare.

— Clym are destui bani, spuse ea roșind, dar nu se dă în lături să cîștige ceva cînd are prilejul.

— Bine face. Noapte bună — și căpitanul plecă mai departe.

După ce dispăru bunicul ei, Eustacia porni la drum, ducînd în mod mecanic un picior înaintea celuilalt ; gîndurile ei însă nu mai erau nici la Clym nici la mama

lui. În ciuda tînguielilor lui împotriva sorții, aceasta îl fusese prielnică și Wildeve era din nou într-o zodie bună. Unsprezece mii de lire sterline! Din toate unghiurile de vedere ale Egdonului era un om bogat. Chiar și pentru Eustacia suma era impresionantă; în orice caz i-ar fi ajuns să-și împlinească acele dorințe pe care Clym în austeritatea lui le socotea deșertăciuni. Nu prețuia banul din cale afară, dar o ademenea prin ceea ce-i putea oferi; interesul ei față de Wildeve sporea, imaginîndu-și bucuriile unei vieți îmbelșugate. Își aminti cu cîtă discretă eleganță venise îmbrăcat dimineața; își pusese probabil hainele cele mai noi, fără să-i pese de spinii tufișurilor de măcieș din marginea potecilor. Apoi se gîndi la felul cum se purtase cu ea.

— Da, acum îmi dau eu seama, își spuse ea. Cît ar vrea să mă aibă alături ca să-mi poată da tot ce doresc.

Recapitulă privirile și cuvintele lui pe care cînd le rostise nu le luase în seamă — și ajunse la concluzia că vorbise așa pentru că primise vestea cea nouă.

— Să fi fost un om care ține supărarea, mi-ar fi adus la cunoștință, plin de importanță, că a moștenit o avere; în loc să facă asta, n-a suflat o vorbă lăsîndu-mă doar să înțeleg că mă iubește ca pe o femeie superioară lui.

Tăcerea lui Wildeve asupra norocului care dăduse peste el fusese calculată tocmai ca s-o impresioneze pe Eustacia. Aceste delicate dovezi de bun gust erau una din cele mai puternice arme ale sale, folosite pentru cucerirea sexului frumos. De altfel, cu toate că de multe ori avea porniri necontrolate și era vindicativ, avea totuși, cînd voia, darul să se poarte cu femeile cu atîta neasemuită delicatețe, încît nu i se puteau lua în nume de rău infidelitățile, sau cuvintele grele spuse la supărare, părînd atent atunci cînd nu era decît indiscret și animat de sentimente cavalerești atunci cînd își compromitea iubita. Acest bărbat a cărui admirație Eustacia o disprețuise, ale cărui bune intenții de-abia le luase în seamă, pe care-l lăsase să plece pe ușa de din dos, era posesorul a unsprezece mii de lire sterline, și un om cu studii care-și făcuse practica pe lîngă un inginer.

Eustacia medita adînc asupra destinului lui Wildeve, uitînd că al lui Clym era mai aproape de al ei ; şi în loc să meargă să-l întîmpine, se aşeză pe o piatră. O voce o trezi din visare şi întorcînd capul văzu înaintea-i pe fostul ei iubit.

— Cum de eşti aici ? întrebă cu vocea ei gravă. Credeam că eşti acasă.

— După ce am plecat de la tine, m-am dus în sat. Şi acum mă întorceam acasă. Încotro mergi ?

Eustacia arătă cu mîna spre Blooms-End.

— Am ieşit înaintea soţului meu. Tare mă tem că azi după amiază cînd eram cu tine am făcut o greşeală şi o să am neplăceri.

— Ce-ai făcut ?

— Nu i-am deschis doamnei Yeobright.

— Sper să nu-ţi fi făcut vreun rău.

— Nu. Vina o port eu, spuse ea liniştită.

Se ridică şi făcură împreună cîţiva paşi fără să scoată nici un cuvînt ; apoi Eustacia rupse tăcerea spunînd.

— Cred că e cazul să te felicit.

— De ce ? A, da ; pentru cele unsprezece mii de lire sterline. De vreme ce n-am fost vrednic de altceva, trebuie să mă mulţumesc cu ele.

— Mi se pare că nu te bucuri prea mult. De ce nu mi-ai spus nimic cînd ai fost la mine ? îi reproşă ea. Am aflat cu totul întîmplător.

— Aveam de gînd să-ţi spun, spuse Wildeve. Dar — am să fiu sincer Eustacia — cînd am văzut că ţie norocul nu ţi-a prea surîs, am tăcut. Bărbatul tău care zăcea istovit de muncă m-a făcut să simt că ar fi fost deplasat din partea mea să-ţi vorbesc despre moştenirea care mi-a picat din senin. Şi totuşi, văzîndu-te alături de el, mi-am dat seama că în multe privinţe este mai bogat decît mine.

Eustacia îl întrebă răutăcioasă :

— Nu cumva ai face schimb cu el de dragul meu.

— Bineînţeles că aş face, răspunse Wildeve.

— Cum sîntem pe cale să ne închipuim imposibilul, ce-ar fi să schimbăm subiectul ?

— Foarte bine ; dacă vrei am să-ţi vorbesc despre planurile mele de viitor. Am să depun nouă mii de lire

sterline, o mie păstrez ca să am oricînd bani la îndemînă, iar cu cealaltă mie am de gînd să călătoresc anul viitor.

— Să călătorești ? Ce idee minunată ! Unde ai de gînd să pleci ?

— De aici la Paris, unde voi petrece iarna și primăvara. Apoi în Italia, Grecia, Egipt și Palestina, înainte de venirea căldurii. La vară vreau să mă duc în America ; apoi să plec spre Australia și India. Pînă atunci cred că mă voi sătura de colindat ; și mă voi întoarce la Paris, unde rămîn cît mă țin banii.

— Te întorci la Paris — repetă ea în șoaptă suspinînd. Nu-i mărturisise niciodată lui Wildeve dorința de a vedea Parisul pe care povestirile lui Clym o treziseră în sufletul ei ; iată-l totuși, fără să vrea, în stare să i-o împlinească.

— Te atrage Parisul ?

— Da. După părerea mea este locul în care s-a concentrat tot ce-i frumos în lume.

— La fel gîndesc și eu. Merge și Thomasin cu tine ?

— Da, dacă vrea. S-ar putea să prefere să rămînă acasă.

— Deci tu vei pleca și eu rămîn aici.

— Vei rămîne. Dar știi cine e vinovatul.

— N-am vrut să te judec, spuse ea repede.

— Așa mi s-a părut. Dacă vreodată îți vine să arunci vina pe mine, amintește-ți de seara în care mi-ai promis să vii pe Rainbarrow și n-ai venit ; mi-ai trimis în schimb o scrisoare. Sper ca niciodată să n-ai parte de durerea pe care am avut-o eu atunci. Asta a fost pricina despărțirii noastre. Apoi m-am pripit... Dar e o femeie cu multe calități și nu vreau să mă plîng.

— Știu prea bine că atunci eu eram vinovată, spuse Eustacia. Dar n-am fost întotdeauna eu. Ce să fac, am o fire iute care mă îndeamnă la acte necugetate. Vai, Damon ! nu-mi face reproșuri — nu le pot suporta !

Merseră în tăcere două sau trei mile, cînd deodată Eustacia spuse :

— Domnule Wildeve, nu v-ați abătut din drum ?

— Drumul meu nu duce nicăieri în seara asta. Te voi întovărăși pînă la dealul de unde se vede Blooms-End, căci e prea tîrziu să te las singură.

— Nu-mi purta de grijă. De altfel nimic nu m-a obligat să ies din casă. Aş prefera să nu fii cu mine. Ar părea ciudat dacă s-ar afla.

— Bine, atunci te las. Îi luă pe neaşteptate mîna şi o sărută ; era prima oară că făcea lucrul acesta după căsătoria ei. Ce lumină se vede colo pe deal ? adăugă el vrînd parcă să ascundă gestul.

Privi şi ea şi văzu pîlpîind un foc într-o văgăună nu departe de ei. Locul, care mai totdeauna era pustiu, părea de astă dată plin de lume.

— De vreme ce m-ai condus pînă aici, spuse Eustacia, fii te rog bun şi mergi cu mine pînă trecem de coliba aceea. Credeam că-l voi întîlni pe Clym în apropiere de casă, da' cum văd că nu vine, am să mă grăbesc să ajung la Blooms-End, poate îl prind acolo.

Se îndreptară spre colibă şi cînd fură în dreptul focului, văzură înăuntru la lumina lămpii o femeie zăcînd pe un culcuş de ferigă şi cîţiva oameni, femei şi bărbaţi, stînd în jurul ei. Eustacia nu o recunoscu pe doamna Yeobright şi nici pe Clym pînă cînd nu fu aproape de ei. Îl strînse de mînă pe Wildeve şi-i făcu semn să se ferească din lumină şi s-o urmeze.

— E bărbatul meu şi maică-sa, şopti ea neliniştită. Ce-o fi însemnînd asta ? Vrei să te duci şi să-mi spui şi mie.

Wildeve se întoarse lîngă peretele din spate al colibei. La un semn de-al Eustaciei se apropie.

— Cred că s-a întîmplat ceva grav, spuse Wildeve. De unde stăteau, puteau auzi cele rostite înăuntru.

— Nu pot să-mi dau seama încotro mergea, spunea Clym cuiva. Venea cu siguranţă de departe, dar chiar cînd a putut vorbi n-a vrut să-mi spună de unde. Ce credeţi că are ?

— Starea ei e destul de proastă, răspunse o voce pe care Eustacia o recunoscu ca fiind a singurului doctor din ţinut. O cauză este în bună măsură şi muşcătura şarpelui ; dar ceea ce a doborît-o este oboseala. Părerea mea este că a făcut un drum foarte lung.

— De cîte ori nu i-am spus să nu meargă prea mult pe căldură, spuse Clym disperat. Credeţi că am făcut bine ungîndu-i piciorul cu grăsime de năpîrcă ?

— E un leac vechi, folosit pe vremuri de vînătorii de vipere, răspunse doctorul. Hoffman, Lead şi, pare-mi-se, călugărul Fontana îl menţionează ca pe un tratament fără greş. Fără îndoială că aţi făcut bine, mă întreb însă dacă nu orice unsoare ar fi fost la fel de eficace.

— Veniţi, veniţi repede ! se auzi vocea unei femei speriate : Clym şi doctorul se grăbiră spre culcuşul pe care era întinsă doamna Yeobright.

— Vai Doamne, ce s-a întîmplat ?

— Cea care a strigat a fost Thomasin, spuse Wildeve. Înseamnă că au trimis după ea. Nu ştiu dacă n-ar fi mai bine să intru, mă tem însă să nu încurc şi mai rău lucrurile.

În colibă se aşternu o tăcere grea ; la un moment dat, Clym scoase un ţipăt.

— Doctore, ce se întîmplă ?

Doctorul nu răspunse pe dată ; în cele din urmă spuse :

— Nu mai are mult. Suferea mai de mult de inimă şi n-a rezistat la oboseală.

Femeile începură să plîngă ; aşteptarea era mereu întreruptă de exclamaţii rostite în şoaptă ; apoi se auzi un horcăit după care se lăsă o linişte încremenită.

— S-a terminat, spuse doctorul.

În celălalt colţ al încăperii, cîţiva murmurară „Doamna Yeobright a murit".

Cam în acelaşi moment, cei doi care stăteau la pîndă, zăriră un copil strecurîndu-se în colibă. Susan Nunsuch, mama lui, îl întîmpină în prag spunîndu-i încet să plece.

— Trebuie să-ţi povestesc ceva mamă, ţipă el cu vocea lui subţire. Femeia asta care doarme aici a mers cu mine astăzi ; şi ea mi-a zis ca să-ţi spun că am văzut-o şi că este o femeie cu inima zdrobită, alungată de fiul ei, şi eu am plecat spre casă.

Se auzi hohotul unui bărbat după care Eustacia spuse cu glas pierit :

— E Clym — ar trebui să mă duc la el, dar cum să îndrăznesc ? Mai bine nu ; hai să plecăm !

Îndepărtîndu-se, adăugă în şoaptă :

— Eu sînt vinovată. Cine ştie ce mă aşteaptă de acum încolo.

— Dar nu i-ați deschis ? întrebă Wildeve.

— Nu ; și de aici se trage totul. Ah ! ce mă fac, Doamne ? Nu vreau să-i întîlnesc — mă duc de-a dreptul acasă. Noapte bună Damon. Acum nu mai am putere să-ți spun nimic.

Și se despărțiră ; ajungînd pe culmea dealului, Eustacia privi înapoi. La lumina lămpii de gaz se vedea cîrdul de oameni îndreptîndu-se încet spre Blooms-End. Pe Wildeve nu-l mai zări.

Cartea a V-a

DESCOPERIREA

1

„La ce-i folosește lumina
celui în restriște ?"

Într-o seară, trei săptămîni după înmormîntarea doamnei Yeobright, pe cînd fața argintie a lunii trimitea un mănunchi de raze drept pe podeaua casei lui Clym din Alderworth, o femeie ieși dinăuntru. Se preumblă prin grădină, dornică de puțină răcoare. În mîngîierea palidă a lunii sub care și o vrăjitoare pare frumoasă, chipul ei armonios era divin.

Nu după multă vreme, un om care venea în sus pe șosea, se apropie și îi spuse codindu-se :

— Cum se mai simte Clym astă seară, doamnă ?

— Mai bine, deși mai are pînă să se facă sănătos, Humphrey, răspunse Eustacia.

— Tot aiurează ?

— Nu. Și-a revenit.

— Da tot așa vorbește mereu de maică-sa, bietul de el ? continuă Humphrey.

— Tot așa, dar parcă e ceva mai liniștit, spuse ea cu voce scăzută.

— Mare nenoroc că băiatul ăla de-i zice Johnny i-a pomenit de ultimele cuvinte rostite de maică-sa, cum că moare cu inima zdrobită c-a alungat-o fiul ei. Vorbe ca astea pot întoarce orice om pe dos.

Eustacia nu răspunse, deschise doar gura și inspiră ca și cum ar fi vrut să vorbească dar nu putu ; iar Humphrey o salută, scuzîndu-se că nu intră în casă unde îl poftise, și-și văzu mai departe de drum.

Eustacia se întoarse în casă și urcă în odaia de dormit unde ardea o lumină slabă. Întins pe pat, zăcea Clym, palid, tras la față, mișcîndu-și pe pernă capul dintr-o

parte într-alta, cu ochii larg deschiși, aprinși de parcă o flacără interioară îi mistuia pupilele.

— Tu ești Eustacia ? întrebă cînd ea se așeză.

— Da, Clym. Am ieșit pînă în poartă. Luna strălucește neasemuit de frumos și nu se mișca nici o frunză.

— Strălucește zici ? Ce importanță mai poate avea luna pentru unul ca mine ? N-are decît să strălucească, n-are decît să se întîmple ce s-o întîmpla, numai de n-aș mai apuca ziua de mîine !... Ah, Eustacia ! nici nu știu încotro să privesc : mă chinuiesc gîndurile de parcă m-ar sfîrteca mii de săbii. Dacă cineva ar vrea să rămînă nemuritor, pictînd o imagine a suferinței, cheamă-l să vină să mă vadă.

— De ce vorbești astfel ?

— Nu pot să nu mă gîndesc că eu am ucis-o.

— Nu-i adevărat, Clym.

— Ba da, este ; n-are nici un rost să mă dezvinovățești. Purtarea mea față de ea a fost monstruoasă — n-am făcut nimic ca să ne împăcăm și ea n-avea cum să mă ierte. Iar acum a murit ! Dacă cel puțin aș fi apucat să-i arăt dorința mea de a uita supărarea, și ar fi murit după aceea, mi-ar fi fost mai ușor. Dar nici măcar prin preajma casei ei n-am fost, și nici ea nu s-a apropiat de a mea ca să știe cît de bine ar fi fost primită — și asta mă chinuiește îngrozitor. Nici că mergeam spre ea în seara aceea n-a aflat înainte de a-și da sufletul, căci nu mai era destul de conștientă ca să înțeleagă ce-i spuneam. Ah ! să fi venit acasă la noi ! Cît de mult am dorit ! Dar n-a fost să fie așa.

Eustaciei îi scăpă un suspin adînc care o cutremură de parcă ar fi avut friguri. Încă nu-i spusese adevărul.

Yeobright era prea departe urmărind rătăcirea gîndurilor sale și, stăpînit de obsesia remușcărilor, nu băgă de seamă. În timpul bolii vorbise astfel, fără contenire. Aflînd din gura băiatului ultimile cuvinte ale maică-si — cuvinte rostite într-o clipă de adîncă amărăciune — mîhnirea lui Clym se transformase în disperare. Aceasta îl copleșise și el dorea să moară, cu aceeași ardoare cu care cel ce stă în plin soare tînjește după umbră. Se făcea că destinul îl așezase în focarul spre care convergeau toate durerile omenești. Se căina amarnic că

pornise prea tîrziu spre casa maică-si şi că acum nu-şi mai putea îndrepta greşeala şi susţinea într-una că numai sub înrîurirea unui duşman nemernic nu se gîndise că era de datoria lui să facă primul pas de vreme ce nu-l făcuse ea. Îi cerea într-una Eustaciei să-i dea dreptate; iar cînd ea, avînd pe suflet o taină de care nu se putea dezbăra, spunea că nu-şi poate da cu părerea, îi reproşa:

— Pentru că n-ai cunoscut firea mamei. Era totdeauna gata să ierte dacă îi întindeai mîna; credea despre mine că sînt încăpăţînat ca un copil, şi de aceea n-a vrut să cedeze. Nu-i stătea în obicei să păstreze supărarea: dar era mîndră şi-i venea greu să-şi arate sentimentele, aşa că era... Înţeleg prea bine de ce s-a ţinut departe de mine atîta vreme. Mă aştepta. Îmi închipui de cîte ori nu şi-a spus în gînd: Cum mă răsplăteşte el pentru toate sacrificiile mele! Cum am putut să nu mă duc la ea? Cînd am pornit spre casa ei, era prea tîrziu. Ah! cînd mă gîndesc simt că înnebunesc.

Citeodată, cînd remuşcarea devenea atît de insuportabilă încît nici măcar nu putea vărsa o lacrimă, tremura tot, şi febra îi creştea nu din pricina bolii ci a chinurilor sufleteşti.

— Dacă aş avea o cît de mică dovadă că n-a murit crezînd că-i port duşmănie, aş fi mai fericit decît dacă m-ar încredinţa cineva că voi ajunge în ceruri — spuse el într-o zi cînd se afla într-o asemenea stare. Dar n-am nici o dovadă.

— Prea te laşi în voia disperării, spuse Eustacia. Şi-au mai pierdut şi alţi bărbaţi mamele.

— Asta nu micşorează cu nimic pierderea mea. Deşi nu pierderea în sine mă deznădăjduieşte, ci felul în care a murit. Am păcătuit faţă de ea, şi nu mai am dreptul la lumină.

— Şi ea a păcătuit faţă de tine, cred eu.

— Nu, ea nu. Eu sînt vinovatul; asupra mea să cadă întreaga povară a păcatului.

— Ar fi bine să te gîndeşti înainte de a spune asta, răspunse Eustacia. Oamenii singuri au dreptul să se blesteme cît doresc; cei însuraţi n-au voie să uite că blestemul cade şi asupra nevestei lor.

— Durerea mea e prea mare ca să pot înțelge raționamentul tău savant, spuse bietul om. Mai bine strigă în gura mare, zi și noapte : Tu ești cel care ai făcut-o să moară. Recunosc că blestemîndu-mă, sînt nedrept față de tine, biata mea soție. Iartă-mă, Eustacia; nu mai știu nici eu ce fac.

Eustacia încerca pe cît putea să evite să fie în prezența lui Clym cînd acesta avea asemenea crize ; în acele clipe se simțea cum trebuie să se fi simțit Iuda Iscariotul la judecată. Înaintea ochilor îi apărea năluca femeii obosite, bătînd la o ușă pe care ea nu voia s-o deschidă, și un fior o scutura din cap pînă în picioare. Pentru Yeobright era însă mai bine cînd dădea glas aprigelor sale remușcări ; cînd tăcea, suferea infinit mai mult. Uneori cădea într-o stare de prostrație iar pe dinăuntru gîndurile îl măcinau necruțătoare ; atunci trebuia trezit, și doar vorbind găsea oarecare destindere.

Nu trecuse mult de cînd Eustacia intrase în dormitor după plimbarea ei prin grădină, și servitoarea veni s-o anunțe pe Thomasin.

— Ah ! Thomasin. Îți mulțumesc c-ai venit, spuse Clym văzînd-o. Privește în ce hal am ajuns. Aproape că mă rușinez cînd se uită vreun prieten la mine, ba chiar și de tine am ajuns să-mi fie rușine.

— De mine nu trebuie să te ferești, dragul meu Clym, spuse Thomasin gravă, cu vocea ei blîndă, adevărat balsam pentru cel îndurerat, ca aerul proaspăt ce pătrunde în temnița neagră. Nimic nu mă poate îndepărta de tine. Am mai fost pe aici, dar tu nu-ți aduci aminte.

— Ba îmi aduc, nu delirez Thomasin, și nici înainte n-am delirat. Să nu crezi ceva, chiar dacă îți spun ceilalți. Sînt disperat de consecințele faptei mele ; din cauza asta și a slăbiciunii, ceilalți mă iau drept nebun. Dar nu mi-am pierdut mințile. Altfel cum crezi că aș fi ținut minte împrejurările în care și-a dat sufletul mama. N-am avut eu norocul ăsta. Două luni și jumătate, ultimele din viața ei, Thomasin, a trăit biata mama singură, amărîtă și îndoliată din pricina mea ; nu m-am învrednicit să mă duc pînă la ea deși locuia la numai șase mile depărtare. Două luni și jumătate ! De șaptezeci și cinci de ori a răsărit soarele deasupra ei găsind-o părăsită cum nici

pe un cîine nu te-ai îndura să-l lași! Pînă și străinii i-ar fi ținut de urît și purtat de grijă dacă ar fi știut-o singură și bolnavă. Numai eu, care eram totul pentru ea, m-am ținut departe ca un netrebnic. Dacă există un Dumnezeu al dreptății, de ce nu mă trăsnește acum pe loc? Nu-i destul că mi-a luat aproape lumina ochilor? Cu cît m-ar lovi mai rău, cu atît aș crede mai mult în El.

— Taci! Taci! Te rog, Clym, nu mai vorbi așa! îl implora Thomasin, izbucnind în lacrimi; iar Eustacia, în celălalt capăt al odăii, cu toate că fața ei palidă era aparent calmă, simți pielea încrețindu-i-se.

Clym continuă să se tînguiască fără a lua în seamă rugămințile verișoarei lui.

— Nu merit nici măcar un semn de mînie din partea Cerului. Dar nu crezi, Thomasin, că mă cunoștea prea bine pentru a muri încredințată că nu vreau să trec peste neînțelegerea noastră? Cum de a putut gîndi vreodată așa ceva? Ah! Dacă m-ai putea convinge! Tu ce crezi, Eustacia? Vorbește-mi!

— Pot să te asigur că în ultimele clipe descoperise sentimentele tale, spuse Thomasin.

Palidă la chip, Eustacia tăcu.

— De ce n-a venit la noi? Ar fi fost binevenită și i-aș fi putut arăta cît o prețuiesc în ciuda celor întîmplate. Dar n-a venit; și nici eu nu m-am dus la ea, și a murit singură în landă, ca un animal gonit, fără nimeni alături să-i dea o mînă de ajutor înainte de a fi prea tîrziu. Ah, Thomasin, să fi văzut cum am găsit-o eu, o biată femeie dîndu-și sufletul, zăcînd noaptea pe pămîntul umed, gemînd fără s-o audă nimeni, crezîndu-se părăsită de toți, te-ar fi impresionat pînă la spaimă, chiar și un om fără suflet ar fi fost mișcat! Și acea femeie era mama mea! Nici o mirare că i-a spus copilului că-i era inima zdrobită. În ce hal trebuie să fi fost ea ca să rostească asemenea cuvinte? Și cine altul a adus-o în starea aceea dacă nu eu? E îngrozitor și aș vrea să ispășesc o pedeapsă mult mai crîncenă decît cea care mi-a fost dată. Cît a durat ceea ce numesc ceilalți delirul meu?

— O săptămînă, mi se pare.

— Și apoi m-am liniștit.

— Da, timp de patru zile.

— Și acum mi-am pierdut din nou liniștea.

— Încearcă totuși să ți-o păstrezi : te rog, ca să-ți recapeți puterile. Dacă ai putea șterge din minte...

— Bine, bine, spuse el impacientat. Dar nu vreau să-mi recapăt puterile. La ce-mi folosește sănătatea ? Ar fi mult mai bine să mor, și pentru mine și pentru Eustacia. Eustacia e aici ?

— Da.

— Ar fi și pentru tine mai bine să mor, nu-i așa, Eustacia ?

— Nu-mi pune asemenea întrebări, Clym.

— Nu e decît o presupunere fără importanță, pentru că din nefericire voi continua să trăiesc. Simt că mă fac bine. Thomasin cît o să mai rămîneți la han, acum după moștenirea pe care a primit-o soțul tău ?

— Încă o lună sau două ; pînă mă fac și eu bine. Nu putem pleca înainte. Cred că peste o lună, o lună și ceva.

— Da, da. Ah ! verișoară Thomasin. O să treci și peste asta — mai ai doar o lună care la sfîrșitul ei îți va aduce o mîngîiere ; mie însă n-o să-mi treacă niciodată, eu nu mă mai pot aștepta la nici o mîngîiere.

— Clym, ești nedrept cu tine. Crede-mă, mătușa n-a murit supărată pe tine. Știu sigur că dacă mai trăia, s-ar fi împăcat cu tine.

— Dar n-a vrut să-mi calce pragul, deși înainte de a mă căsători am rugat-o să vină. De-ar fi venit, sau de m-aș fi dus eu la ea, n-ar fi murit spunînd că e o femeie cu inima zdrobită, alungată de fiul ei. Ușa casei mele i-a fost totdeauna deschisă și am fi primit-o cu brațele deschise. Ea însă nu mi-a călcat pragul.

— Acum ai face bine să nu mai vorbești, Clym — se auzi în celălalt colț al camerei vocea slabă a Eustaciei care nu mai putea îndura să-l asculte.

— Lasă-mă mai bine pe mine să vorbesc în puținul timp cît voi sta aici — spuse Thomasin cu blîndețe. Tu nu-ți dai seama că privești lucrurile dintr-un singur punct de vedere, Clym ? Cînd i-a spus ce i-a spus băiatului, tu nu o întîlnișeși încă și n-o luaseți în brațe ; a vor-

bit într-o clipă de amărăciune. Știi bine că era cam impulsivă. Și mie îmi vorbea uneori cu asprime. Deși n-a venit să te vadă, sînt convinsă că avea de gînd. Îți închipui că o mamă poate fi supărată pe fiul ei timp de două sau trei luni fără să-i treacă măcar o dată prin gînd să-l ierte? Pînă și pe mine mă iertase; cum era să nu te ierte pe tine?

— Tu ți-ai meritat iertarea, pe cînd eu n-am făcut nimic. Eu, care voiam să-i învăț pe alții tainele nobile ale fericirii, n-am fost în stare să evit această cumplită nenorocire de care pînă și cei mai ignoranți ar fi știut să se ferească.

— Cum ai ajuns pînă la noi, Thomasin? întrebă Eustacia.

— M-a adus Damon pînă unde începe pajiștea. Are treabă la East Egdon și la întoarcere trece să mă ia.

Îndată după asta, auziră zgomot de roți. Sosise Wildeve și aștepta afară, în droș ă.

— Trimite să-i spuncă că în două minute cobor, o rugă Thomasin.

— Dau eu o fugă, spuse Eustacia.

Coborî în grabă scările. Wildeve se dăduse jos pe cînd Eustacia deschise ușa, și aștepta lîngă botul calului. Crezînd că este Thomasin, nici nu întoarse capul. Cînd o văzu, tresări și nu rosti decît:

— Ce-i?

— Încă nu i-am mărturisit, răspunse ea în șoaptă.

— Atunci nu-i spune nimic pînă nu se face bine — urmările ar putea fi fatale. Și tu ești bolnavă.

— Sînt nenorocită... Vai, Damon — spuse ea izbucnind în lacrimi. Nu... nu pot să-ți spun cît sînt de nenorocită. Nu mai pot îndura. Nu pot spune nimănui nimic, nimeni nu știe adevărul în afară de tine.

— Biata fată! exclamă Wildeve înspăimîntat de deznădejdea ei și luîndu-i în cele din urmă mîna într-ale lui. Trebuie să fie cu atît mai greu cu cît ai intrat în această cumplită încurcătură fără să fii vinovată. Nu ești făcută pentru necazuri. Dacă ai ști ce neputincios mă simt. De ce n-am putut oare să te feresc de ele?

— Damon, te rog dă-mi un sfat, ce să fac ? Simt că-mi pierd mințile stînd lîngă el ceas de ceas și auzindu-l cum se învinovățește de moartea ei, cînd știu prea bine că dacă există cu adevărat un vinovat, cu sînt acela. Nu știu ce să fac. Să-i spun sau să nu-i spun ? Mereu îmi pun această întrebare. Ah, cît aș vrea să-i spun, dar mă tem. Dacă află, mă ucide, ar fi singura reacție posibilă dat fiind starea de cumplită disperare în care se află. Cînd îl veghez, îmi sună mereu în urechi „Ferește-te de mînia celui răbdător."

— Așteaptă pînă se face bine și încearcă atunci. Dar să nu-i mărturisești chiar totul

— Ce să-i ascund ?

Wildeve tăcu o clipă.

— Că eram cu tine, urmă el în șoaptă.

— Da, trebuie să-i ascundem, avînd în vedere cele ce s-au vorbit pe seama noastră. Cu cît mai ușor e să săvîrșești o faptă necugetată decît s-o justifici.

— Măcar de-ar muri ! șopti Wildeve.

— Să nu spui asta. Nici chiar dacă l-aș urî n-aș dori liniștea cu un asemenea preț. Mă duc iar lîngă el. Thomasin m-a rugat să-ți spun că vine îndată. Noapte bună.

Intră în casă și curînd apăru Thomasin. Se așeză în droșcă lîngă soțul ei și cînd calul porni, Wildeve ridică ochii către fereastra dormitorului. Din cadrul ei, un chip palid și trist privea spre el. Era chipul Eustaciei.

II

În mintea lui tulburată
începe să se facă lumină

Cum la o tensiune prea înaltă orice sentiment se consumă, suferința lui Clym se potoli. Își recăpătă puterile, și o lună după vizita lui Thomasin putea fi văzut plimbîndu-se prin grădină. Pe fața lui își lăsaseră amprenta durerea și răbdarea, mila și amărăciunea, paloarea bolii și umbra morții. Păstra o tăcere nefirească asupra amintirilor din trecut, legate de maică-sa ; iar Eustacia, deși

știa prea bine că tot la ea îi era gîndul, se simțea prea bucuroasă să evite acest subiect. Cînd mintea-i fusese prea tulburată, inima îl făcuse să vorbească ; acum, după ce își revenise, de-abia de mai scotea vreun cuvînt.

Într-una din zile, pe cînd se afla în grădină, încercînd absent să scoată cu bastonul o buruiană din rădăcină, un băiat înalt și slăbănog apăru de după colțul casei și veni spre el.

— Tu ești, Christian ? spuse Clym. Mă bucur că ai venit la mine. Aș vrea cît mai curînd să te duci la Blooms-End să-mi dai o mînă de ajutor ca să punem toate lucrurile în ordine. Sper că e închisă casa, cum am lăsat-o ?

— Da, domnule Clym.

— Ai scos cartofii și celelalte legume din grădină ?

— Da, și slavă Domnului nu m-a prins ploaia. Da' eu am venit să vă aduc o veste, de astă dată îmbucurătoare pentru familia dumneavoastră, care în ultima vreme a avut parte numai de necazuri. M-a trimis domnul ăl bogat de la han, ăl de-i ziceam pînă acum hangiul, să vă spun că doamna Wildeve a născut o fetiță azi la orele unu precis, cîteva minute mai devreme sau mai tîrziu, și că se simte bine ; se zice că asta au așteptat de n-au plecat după ce au primit moștenirea.

— Mi-ai spus că ea se simte bine ?

— Da, domnule. Numai că domnul Wildeve tună și fulgeră că nu-i băiat, așa zic cei de la bucătărie, da' eu unul nu mi-am îngăduit să bag de seamă.

— Christian, ascultă-mă cu toată atenția.

— Sigur că da, domnule Yeobright.

— Ai văzut-o pe mama mea în ziua dinaintea morții ?

— Nu, n-am văzut-o atunci.

Pe chipul lui Yeobright se zugrăvi dezamăgirea.

— Da' am văzut-o în dimineața zilei în care s-a prăpădit.

Clym se lumină la față.

— Cu atît mai bine.

— Da, știu bine că era chiar în dimineața zilei ăleia, că mi-a spus : „Mă duc la el, Christian ; așa că n-am nevoie de zarzavaturi pentru masa de prînz."

— La cine se ducea ?

— La dumneavoastră. Acasă la dumneavoastră.

Yeobright îl privi uluit pe Christian.

— De ce nu mi-ai spus pînă acum ? întrebă el. Eşti sigur că voia să vină la mine ?

— Nu încape îndoială. Nu v-am spus fiindcă nu v-am mai văzut de atunci. Şi cum tot n-a ajuns pînă la dumneavoastră nici nu era nimic de spus.

— Şi eu care mă întrebam ce căuta atît de departe pe o asemenea căldură. Ţi-a spus cumva de ce voia să vină ? Ţin mult, Christian, să ştiu lucrul ăsta.

— Înţeleg, Mister Clym. Însă mie nu mi-a spus, da' cred că altora le-a spus.

— Cunoşti pe cineva căruia să-i fi vorbit ?

— Cunosc eu pe unul, da' vă rog domnule să nu-i pomeniţi de mine, că prea l-am văzut pe unde mă aşteptam mai puţin ; mai cu seamă în vis. Într-o noapte, vara trecută, s-a uitat la mine de parcă era Urgia, şi m-a speriat că două zile mi-a rămas părul zburlit pe cap. Se făcea că stătea în mijlocul cărării care duce către Mistover, şi din vale venea mama dumneavoastră, albă la faţă ca...

— Cînd s-a întîmplat asta ?

— Vara trecută, în vis.

— Prostii ! Cine-i omul ?

— Diggory, Omul roşu. A venit la ea cu o seară înainte ca doamna Yeobright s-o pornească spre dumneavoastră, şi au stat de vorbă. Cînd a ajuns el la poartă, eu încă nu plecasem că nu terminasem treaba.

— Trebuie să-l găsesc pe Venn — de ce oare n-am ştiut mai demult ? spuse Clym cu înfrigurare. Mă mir cum de n-a venit pînă acum să-mi povestească.

— A doua zi a părăsit Egdon Heath, şi poate nu şi-a închipuit că vreţi să-l vedeţi.

— Christian, spuse Clym, du-te şi găseşte-mi-l pe Venn. Dacă n-aş fi prins, m-aş duce eu. Te rog găseşte-l cît mai grabnic şi dă-i de veste că vreau să-i vorbesc.

— La căutat oamenii ziua sînt ca ogarii cei de soi — spuse Christian, privind îngrijorat spre soarele care apunea — dar noaptea nu-s bun de nimic, domnule Yeobright.

— Răscoleşte landa la orice timp din zi sau din noapte vrei, dar adu-mi-l pe Venn cît mai grabnic. Chiar mîine dacă poţi.

Christian plecă. Trecu o noapte şi o dimineaţă, dar Venn nu apăru. Către seară veni Christian tras la faţă de oboseală. Căutase ziua întreagă, dar nu dăduse de urmele lui Venn.

— Mîine ţine-te de treabă, dar întreabă pe cine poţi dacă nu ştie pe unde s-o fi aflînd, spuse Yeobright. Să nu te întorci pînă nu ai vreo ştire.

A doua zi, Yeobright porni spre Blooms-End ; casa bătrînească, cu grădină cu tot, era acum a lui. Din pricina bolii nu putuse face pregătirile ca să se mute ; dar, ca administrator al avutului mamei sale, fu nevoit să se ducă şi să controleze inventarul ; în acest scop, hotărîse să-şi petreacă noaptea acolo.

O luă deci spre Blooms-End, cu pas nici grăbit, nici hotărît, ci mergînd încet ca omul abia trezit dintr-un somn ameţitor. În primele ore ale după-amiezii, ajunse în vale. Locul, culorile, intensitatea luminii erau aceleaşi ca în multe alte după-amiezi care ţineau acuma de trecut ; aceste asemănări îi dădură iluzia că cea care nu mai era, avea să-i iasă în prag şi să-i ureze bun venit. Poarta era zăvorîtă şi storurile trase, întocmai aşa cum le lăsase în seara înmormîntării. Deschise poarta şi descoperi un păianjen care, crezînd că nimeni nu va mai trece pe acolo, ţesuse o pînză întinsă legînd uşa de grindă. După ce intră în casă, deschise ferestrele şi se apucă să facă ordine prin dulapuri şi cămări, arzînd hîrtii şi gîndindu-se într-una ce schimbări imediate să facă în vederea venirii Eustaciei ; avea să locuiască aici pînă în clipa — dacă acea clipă avea să vină vreodată — cînd va fi în stare să-şi realizeze planul lui cel vechi.

Pătruns de atmosfera încăperilor mobilate după gustul respectabil al părinţilor şi bunicilor lui, ideea prefacerilor impuse de idealurile estetice moderne ale Eustaciei îi deveni nesuferită. Pendula înaltă din lemn de stejar, cu cele două uşi pictate, pe cea de sus Înălţarea în ceruri, pe cea de jos Pescuitul miraculos ; colţarul cu vitrină aparţinînd bunicii, prin geamul căruia se vedeau ceşcuţele smălţuite ; măsuţele cu rotiţe pentru servitul

ceaiului ; recipientul agăţat de perete, cu robinet de alamă — unde oare aveau să fie ostracizate aceste venerabile obiecte ale trecutului ?

Observă că florile din fereastră se ofiliseră din lipsă de apă ; le aşeză pe prichici ca să fie luate. Tocmai atunci pietrişul potecii scîrţii sub paşii unui drumeţ, şi se auzi o bătaie în uşă. Yeobright deschise şi îl avu în faţă pe Venn.

— Bună dimineaţa, spuse Omul roşu. Doamna Yeobright e acasă ?

Yeobright privi în pămînt.

— Înseamnă că nu te-ai întîlnit cu Christian, şi n-ai vorbit cu nici unul din vecini.

— Nu. Abia m-am întors după o lipsă îndelungată. În ajunul plecării am fost pe aici.

— Şi n-ai aflat nimic ?

— Nimic.

— Mama... a murit.

— A murit ! repetă Venn în chip mecanic.

— Acum zace acolo unde aş vrea să zac şi eu.

Venn îl măsură din ochi, apoi spuse :

— Dacă nu ţi-aş vedea chipul, nu te-aş crede. Ai fost bolnav ?

— Da, am avut o boală.

— Doamne ce schimbare ! Acum o lună cînd m-am despărţit de ea, părea hotărîtă să înceapă o nouă viaţă.

— Părerea dumitale a devenit realitate.

— Aşa e. Nenorocirea te-a învăţat să pătrunzi mai adînc tîlcul vorbelor decît mine. Eu mă refeream la viaţa pămînteană. A murit prea devreme.

— Poate pentru că eu am trăit prea mult. Prin cîtă suferinţă am trecut luna asta, Diggory. Dar, te rog, intră ; doream mult de tot să te văd.

Îl pofti pe Omul roşu în camera cea mare în care avusese loc petrecerea de Crăciun ; se aşezară amîndoi pe banca cu spătar de lîngă cămin.

— Priveşte căminul stins şi rece, spuse Clym. Cînd din buşteanul ăsta pe jumătate ars şi din vreascurile acum transformate în cenuşă se ridicau flăcări, ea trăia încă ! Aici mai toate au rămas neschimbate. Nu-s în stare de nimic ! Îmi tîrăsc după mine viaţa ca un şarpe.

— Da' cum s-a întîmplat de-a murit ?

Yeobright îi povesti cîte ceva despre boala și moartea ei, adăugînd :

— După cele petrecute, orice durere, cît de mare, îmi va părea palidă. Am început prin a-ți spune că vreau să te întreb ceva, dar sar de la una la alta ca un om beat. Țin mult de tot să aflu ce ți-a spus mama ultima oară cînd ai văzut-o ? Am impresia că ați stat mai mult de vorbă.

— Vreo jumătate de ceas, dacă nu mai mult.

— Ați vorbit de mine ?

— Da, și probabil că în urma celor spuse a pornit a doua zi să străbată landa. Nu încape nici umbră de îndoială că venea spre dumneata.

— Dar cum putea să vină spre mine cînd mă găsea atît de vinovat ? Iată ce mă nedumerește.

— Eu știu că te iertase.

— Totuși, Diggory, o femeie care și-a iertat fiul și își dă sufletul în drum spre casa lui, poate spune că îi este inima zdrobită din pricina lui ? Nu-mi prea vine să cred.

— Ceea ce știu eu, e că nu te învinovățea pe dumneata. Spunea că toată vina o poartă ea și numai ea. Chiar ea, cu gura ei, mi-a spus-o.

— Dumneata știi din gura ei că nu m-am purtat rău cu mama ; în același timp însă, un altul știe tot din gura ei că m-am purtat rău. Și mama nu era femeia care să-și schimbe fără motiv părerile de la un ceas la altul. Cum se poate, Venn, ca într-un răstimp atît de scurt, să fi rostit cuvinte atît de deosebite ?

— Nici eu nu știu. E într-adevăr ciudat, doar te iertase și pe dumneata și pe soția dumitale și pornise spre voi cu gînduri de împăcare.

— Dacă e ceva pe lume care mă nedumerește, este acest lucru de neînțeles !... Ah ! Diggory, dac-am putea noi ăștia rămași în viață, sta de vorbă cu cei morți — o clipă măcar și despărțiți de zăbrele ca la închisoare — cîte n-am afla ! Cîți dintre cei care umblă semeți, cu capul sus, nu și l-ar ascunde ! Atunci aș dezlega și eu pe dată misterul. Dar a înghițit-o pămîntul pentru totdeauna, cum să-l mai dezleg ?

Întrebarea rămase fără răspuns, căci ce i-ar fi putut răspunde Venn? Cînd, cîteva minute mai tîrziu acesta plecă, în sufletul lui Clym amărăciunea făcu loc unei cumplite îndoieli.

Fu prada ei toată după masa. Un vecin îi pregătise patul în casa bătrînească, spre a nu fi obligat să facă drumul încă o dată a doua zi de dimineaţă; dar după ce se duse la culcare, simţindu-se singur în casa pustie, rămase treaz ceasuri în şir, rumegînd în minte mereu aceleaşi gînduri. Pentru el, problema esenţială şi vitală a existenţei sale era să dezlege misterul morţii mamei lui. Îşi aduse aminte de chipul vioi al unui băieţel intrînd pe uşa colibei în care îşi dăduse sufletul doamna Yeobright. Revăzînd în gînd ochişorii lui rotunzi, cu privire ageră, şi auzindu-i vocea piţigăiată deodată simţi o împunsătură în inimă.

O întrevedere cu băieţaşul ar fi putut scoate la iveală noi amănunte; deşi ar fi putut tot atît de bine rămîne fără nici un rezultat. După şase săptămîni, să te bizui pe mintea unui copil, nu pentru a afla nişte lucruri văzute şi auzite de el, ci înţelesul care se ascunde îndărătul lor, era o încercare nu tocmai promiţătoare; dar cînd toate căile care duc spre lumină sînt închise, ne strecurăm prin cele mai înguste poteci spre a ajunge la ea. Altceva nu-i rămăsese lui Clym de făcut; şi dacă n-avea să găsească răspunsul aşteptat, taina avea să se cufunde în abisul misterelor.

Cînd se hotărî, tocmai se luminase de ziuă, şi Clym se sculă. Încuie uşa de la intrare şi o luă peste fîşia de pămînt acoperită de iarbă verde, care mai încolo ceda locul buruienilor. Din dreptul gardului vopsit în alb, cărarea se desfăcea în trei: spre dreapta drumul pornea către hanul lui Wildeve şi satul din vecinătatea lui; drumul din mijloc ducea la Mistover Knap; iar cel din stînga, peste deal, într-alt colţ din Mistover Knap, unde locuia copilul. Yeobright o apucă pe cel din urmă, simţind cum îi pătrunde în oase răcoarea dimineţii neînsorite. Acestei senzaţii, Clym avea să-i atribuie mai tîrziu o semnificaţie.

Cînd Yeobright ajunse acasă la Susan Nunsuch — mama băiatului pe care-l căuta — își dădu seama că nimeni din familie nu se trezise încă. Dar în cătunele din acele regiuni tranziția de la starea de somn la viață se face iute și cu ușurință. Acolo trecerea de la noapte la zi e spontană, oamenii nepierzîndu-și vremea nici cu căscatul, nici cu spălatul. Yeobright ridică bastonul și lovi în pervazul ferestrei de sus ; în trei-patru minute, femeia coborî.

De-abia atunci Clym își aduse aminte că era aceeași femeie care se purtase atît de nemilos față de Eustacia. De altfel, așa se și explica lipsa de plăcere cu care-l întîmpină. Și pe deasupra, băiatul era din nou bolnav ; iar Susan, din noaptea în care copilul o slujise pe Eustacia aprinzîndu-i focul pe deal, era convinsă că vrăjitoriile Eustaciei erau cauza suferințelor lui. Acesta era sentimentul pe care-l ascundea comportarea ei ; pe vremea cînd căpitanul voise s-o dea în judecată pentru că vîrîse acul în brațul nepoatei sale în biserică, intervenția Eustaciei în urma căreia bunicul lăsase lucrurile baltă o întărîtase și mai mult pe Susan.

Yeobright își înfrînse repulsia față de ea, căci cel puțin cu mama lui fusese binevoitoare. Întrebă politicos de sănătatea copilului ; chipul ei însă nu se îmblînzi.

— Aș vrea să-l văd, continuă Yeobright după oarecare ezitare, ca să-l întreb dacă nu cumva își aduce aminte în legătură cu plimbarea lui cu mama, ceva ce nu ne-a spus pînă acum.

Îi aruncă o căutătură critică și neprietenoasă, în care Clym, dacă n-ar fi fost pe jumătate orb, ar fi citit limpede : cauți cu lumînarea încă o lovitură ca aceea care te-a pus la pămînt.

Chemă băiatul, îl pofti pe Clym să ia loc pe un scaun, apoi spuse :

— Hai Johnny, povestește-i domnului Yeobright tot ce-ți amintești.

— Nu-i așa că n-ai uitat plimbarea pe care ai făcut-o pe căldura aceea cu sărmana doamnă ? întrebă Clym.

— N-am uitat, răspunse băiatul.

— Și ce ți-a spus ea ?

Băiatul repetă întocmai vorbele rostite la intrarea în colibă. Sprijinindu-și coatele pe masă, Yeobright își ascunse fața în mîini ; iar femeia de lîngă el se mira de perseverența cu care acest bărbat își răsucea într-una cuțitul în rană.

— Cînd ai întîlnit-o, mergea către Alderworth, nu ?

— Nu ; dintr-acolo venea.

— Nu-i cu putință !

— Ba da. Doar am făcut drumul împreună. Eu tot de acolo veneam.

— Da unde era cînd ai văzut-o întîia oară ?

— Acasă la dumneavoastră.

— Bagă de seamă și spune adevărul! spuse Clym sever.

— Da, domnule ; la dumneavoastră acasă era cînd am văzut-o întîia oară.

Clym tresări iar Susan zîmbi ; dar zîmbetul ei nu-i înfrumusețea cîtuși de puțin chipul. În sinea ei gîndea desigur : acum va urma ceva îngrozitor.

— Și ce-a făcut acasă la mine ?

— S-a dus și s-a așezat sub copacii de pe Foalele Diavolului.

— Doamne Dumnezeule ! Cum de n-am știut pînă acum ?

— Nici mie nu mi-ai spus ! sări Susan cu gura.

— Nu ți-am spus că nu voiam să știi că am ajuns așa departe. Culegeam floricele și m-am îndepărtat mai mult decît aveam de gînd.

— Și ce-a făcut apoi ? spuse Yeobright.

— A privit spre casă și a văzut un om care tocmai intra.

— Eu eram omul acela, un tăietor de tătarcă purtînd niște crenguțe în mînă.

— Nu, nu erați dumneavoastră. Era un domn. Dumneavoastră erați mai de mult înăuntru.

— Atunci cine era ?

— Nu știu.

— Spune-mi ce s-a întîmplat apoi ?

— Sărmana doamnă se ridică și bătu la ușă, și doamna cu părul negru apăru la fereastră și se uită la ea.

Mama băiatului se întoarse către Clym și-i spuse.

— La asta nu v-aţi aşteptat !

Yeobright n-o luă în seamă.

— Continuă ! Şi ? îi spuse băiatului cu glas sugrumat.

— Şi cînd o văzu pe doamna cea tînără la fereastră, doamna cea bătrînă mai bătu o dată la uşă ; şi cum nimeni nu veni să-i deschidă, ridică secera, o privi, şi o puse din nou jos, apoi privi legătura de crengi ; în cele din urmă plecă, şi veni spre mine, răsuflînd din greu, uite aşa. Am mers ce-am mers împreună, ea cu mine, i-am spus eu cîte ceva şi ea mie, dar nu prea multe pentru că de-abia îşi trăgea răsuflarea.

— Ah ! suspină Clym plecîndu-şi capul. Spune mai departe, nu mă cruţa, spuse el.

— Nu putea vorbi şi nici merge ; iar faţa ei era vai ! atît de ciudată !

— Cum era ?

— Aşa cum este a dumneavoastră acum.

Yeobright simţi o sudoare rece şi femeia îl văzu pălind.

— Ce să însemne oare asta ? întrebă ea în şoaptă. Ce credeţi acum despre ea ?

— Taci ! Se răsti Clym furios. Apoi întorcîndu-se spre băiat. Şi ai lăsat-o să moară singură ?

— Nu ! sări femeia supărată. N-a părăsit-o, ea i-a spus să plece. Al de spune că a lăsat-o să moară singură, minte !

— Să nu mai vorbim de asta, spuse Clym cu glasul tremurînd. Ce a făcut el e nimic pe lîngă ce-a văzut. Spui că nu i-a deschis uşa ? A văzut-o de la fereastră şi nu i-a deschis uşa ? Doamne, Dumnezeule din ceruri ! — cum să înţeleg aşa ceva ?

Copilul se dădu îndărăt sub privirea lui Clym.

— Dacă aşa spune el, răspunse mama, să ştiţi că Johnny e un băiat cu frica lui Dumnezeu şi nu minte.

— „Alungată de fiul meu !“ Nu, mamă, pe sufletul meu că nu-i adevărat ! Nu de fiul tău, ci de... de... Blestemate fie ucigaşele !

Cu aceste cuvinte, Yeobright părăsi locuinţa umilă a Susanei. În pupilele ochilor săi fixaţi parcă asupra neantului, se aprinse o strălucire de gheaţă ; gura lui luase expresia pe care pictorii şi sculptorii i-o atribuie în imaginaţia lor lui Oedip. Ar fi fost în stare de orice faptă, cît de crudă. N-avea însă cum s-o săvîrşească. În loc să

aibă în fața ochilor chipul palid al Eustaciei și bărbatului cel necunoscut, înaintea sa se întindea landa cu înfățișarea ei nepăsătoare, care sfidase scurgerea secolelor și pe lîngă a cărei nemurire cele mai cumplite frămîntări ale ființei umane păreau neînsemnate.

III

Într-o dimineață mohorîtă,
Eustacia se gătește
de plecare

Pînă și pe Yeobright, care se îndrepta plin de mînie spre Alderworth, nepăsarea a tot ceea ce îl înconjura, îl copleși. Își dăduse el și în alte rînduri seama de influența pe care privelîștea o are asupra sentimentelor omenești ; dar pe atunci, natura îi sporise un simțămînt cu mult mai dulce decît cel pe care-l simțea acum. Era pe vremea cînd se despărțea serile de Eustacia, în văile umbrite de dincolo de dealuri.

Dar alungînd din minte asemenea gînduri, merse cu repeziciune pînă ajunse în fața casei sale. Eustacia n-avea obiceiul să se scoale prea de dimineață, și storurile de la camera ei erau lăsate. Totul părea cufundat în somn, doar un sturz singuratic își lua micul dejun în pragul ușii, unde găsise un melc, și în tăcerea care domnea, mestecatul melcului făcea multă gălăgie. Totuși Clym găsi ușa descuiată, căci fata din casă se trezise și trebăluia pe undeva pe la bucătărie. Yeobright intră și se îndreptă către odaia nevesti-si.

Ea se trezise probabil la auzul pașilor săi ; cînd deschise ușa, o găsi în cămașă de noapte, în fața oglinzii, ținîndu-și părul despletit într-o mînă, gata să-l rotească în jurul capului spre a-și începe toaleta. Cum de felul ei nu era prea vorbăreață și niciodată nu începea ea prima o conversație, nici măcar nu întoarse capul pînă ce Clym nu ajunse în mijlocul încăperii. El se opri în spatele ei și-l văzu prin oglindă. Fața îi era ca cenușa, ochii pierduți în gol cu privirea mînioasă. Oricît ar fi fost Eus-

tacia de stăpînită altă dată, cînd n-avea sufletul împovărat de o taină atît de apăsătoare, s-ar fi întors spre el surprinsă ; rămase însă ţintuită locului, uitîndu-se la el prin oglindă. Şi în vreme ce-l privea, obrajii îmbujoraţi de somn îşi pierdură culoarea, iar paloarea cadaverică de pe chipul lui se răsfrînse pe al ei. Clym era destul de aproape de ea ca să observe schimbarea, ceea ce-l făcu să spună :

— Văd că ştii despre ce este vorba. Se cunoaşte după faţă.

Coada-i scăpă din mînă şi căzu într-o parte, iar părul despletit îi acoperi umerii şi se resfiră pe cămaşa albă de noapte. Eustacia nu răspunse.

— Vorbeşte-mi ! porunci Yeobright.

Tot sîngele-i pierise din faţă, lăsîndu-i buzele la fel de albe ca obrajii. În cele din urmă se întoarse spre el şi-i spuse :

— Da, Clym, voi vorbi. De ce te-ai întors atît de devreme ? Pot să-ţi fiu de vreun folos ?

— Da, ascultînd cele ce-ţi voi spune. Mi se pare că soţia mea nu se simte bine.

— De ce ?

— Priveşte-ţi chipul, draga mea, chipul. Sau poate că palida lumină a dimineţii alungă roşul din obraji ? Ia aminte : am de gînd să-ţi spun un secret. Ha-ha !

— Vai ! E îngrozitor !

— Ce-i îngrozitor !

— Rîsul tău.

— Are de ce să fie îngrozitor, Eustacia, ai ţinut în căuşul mîinilor tale toată fericirea mea ; dar ca un diavol, ai lăsat-o să cadă la pămînt şi pulberea s-a ales de ea.

Eustacia tresări, se îndepărtă cîţiva paşi de el şi privindu-l drept în ochi îi spuse aproape rîzînd :

— Aha, vrei să mă sperii ! Crezi că are vreun rost ? Sînt doar fără apărare şi singură.

— Nemaipomenit !

— Ce vrei să spui ?

— Avem timp destul ca să-ţi spun, deşi ştii tu prea bine. Mi se părea nemaipomenit să fii singură cînd lipsesc eu de acasă. Mai bine mi-ai spune tu unde se ascunde acel care era cu tine în după masa zilei de treizeci şi unu august ? Sub pat ? În coşul căminului ?

Eustacia se cutremură de se-nfioră și țesătura ușoară din care era croită cămașa de noapte.

— Nu obișnuiesc să țin cu atîta exactitate socoteala zilelor, spuse ea, și nu-mi amintesc să fi fost altcineva cu mine, în afară de tine.

— Mă refer — spuse Yeobright cu vocea din ce în ce mai ridicată și aspră — la ziua în care ai închis ușa mamei mele și ai ucis-o. Ah ! Cîtă cruzime, cîtă cruzime ! — Se sprijini o clipă de tăblia patului, întorcîndu-i spatele, apoi strigă, repezindu-se la ea și apucîndu-i faldurile largi ale mînecilor : vorbește ! vorbește ! vorbește, m-auzi ?!

Pojghița subțire de timiditate care de multe ori acoperă îndrăzneala unei firi de nesupus se topise, și vorbele ajunseră pînă la inima neîmblînzită a femeii. Sîngele-i năvăli în obrajii pînă de curînd atît de palizi.

— Ce ai de gînd să faci ? întrebă ea încet, privindu-l cu un surîs trufaș — să nu crezi că mă sperii. Ar fi păcat să rupi mîneca.

Dar în loc să-i dea drumul, Clym o trase spre el.

— Spune-mi cum a murit mama, îi spuse el în șoaptă, cu respirația întretăiată — sau te... te...

— Clym, răspunse ea răspicat, ești tu oare în stare să îndrăznești să-mi faci ceva ce nu pot suporta ? Dar înainte de a da în mine, ascultă-mă. Să știi că nu vei obține nimic de la mine lovindu-mă, chiar dacă lovitura ta m-ar omorî, ceea ce este foarte probabil. Se prea poate însă să nu dorești să vorbesc, ci doar să mor.

— Să te omor ? Te aștepți să te omor ?

— Da.

— De ce ?

— Orice altă manifestare de ură față de mine n-ar fi pe măsura părerii de rău de a fi pierdut-o pe ea.

— Nu n-am să te omor — spuse el disprețuitor, ca și cînd ar fi luat dintr-o dată altă hotărîre. Am vrut, dar m-am răzgîndit. Ar însemna să fac din tine o martiră și să te trimit acolo unde se află ea ; și eu aș vrea să te țin cît mai departe de ea pînă la sfîrșitul lumii.

— Aproape că-mi doresc să-mi iei viața, spuse Eustacia cu amărăciune. Te asigur că în ultima vreme nu

mi-am jucat rolul ce-mi revine aici pe pămînt cu prea multă plăcere. A fi soţia ta, nu este o binecuvîntare a cerului.

— Ai închis uşa — ai privit-o de la fereastră — în casă se afla un bărbat străin — şi ai trimis-o la moarte. Ce lipsă de omenie ! Ce trădare ! Nu te voi atinge — să nu te apropii de mine — dar mărturiseşte totul !

— Niciodată ! Voi fi tăcută ca moartea de care nu mă feresc, chiar dacă vorbind aş înlătura jumătate din învinuirile ce le arunci asupra mea. Aşa să ştii. Spune-mi, ce om ţinînd la demnitatea lui şi-ar da osteneala, după asemenea ameninţări, să înlăture pînzele de păianjen din minţile unui nebun ? În nici un caz eu ; îl voi lăsa în voia lui, să gîndească cum poftеşte. Eu îmi văd de ale mele.

— Întreci măsura ! Dar trebuie să mă îndur de tine.

— Cîtă mărinimie !

— După ce sînt atît de chinuit, mă şi sfidezi Eustacia ! Să ştii însă că sînt de neînduplecat. Şi acuma doamnă, spune-mi numele lui !

— Niciodată. Hotărîrea mea e luată.

— Îţi scrie nu-i aşa ? Şi unde pune scrisorile ? — Cînd vă întîlniţi ? Ah ! scrisorile lui ! Îmi spui cum îl cheamă ?

— Nu-ţi spun.

— Atunci voi afla singur ! Ochii îi căzură asupra unui birouaş pe care obişnuia Eustacia să-şi scrie scrisorile. Vru să-l deschidă, dar era încuiat.

— Deschide-l !

— N-ai dreptul să-mi poruncеşti. Îmi aparţine.

Fără să mai rostească vreun cuvînt, Clym îl trînti la pămînt. Broasca se desfăcu şi o grămadă de scrisori se răspîndiră pe jos.

— Opreşte ! strigă Eustacia venind spre el, însufleţindu-se deodată.

— Lasă-mă ! Dă-te la o parte ! Vreau să le văd.

Eustacia se uită la scrisorile împrăştiate pe podea, îşi stăpîni pornirea şi se dădu indiferentă în lături ; el le culese şi începu să le cerceteze.

Nu găsi însă în cuprinsul nici uneia nimic compromiţător ; cu excepţia unui plic gol, adresat ei, cu scrisul lui Wildeve. Yeobright îl ridică. Eustacia rămase mută.

— Știi să citești, doamnă ? Privește plicul acesta. Mai sînt probabil și altele și vom afla fără îndoială și ce conțineau ele. Sînt sigur că în curînd voi avea plăcerea să-mi dau seama cît de pricepută este doamna mea într-o anumită meserie.

— Mie îmi vorbești astfel ? Mie ? întrebă ea uluită. Clym căută cu înfrigurare fără să găsească nimic.

— Ce era în plicul acesta ? o întrebă.

— Întreabă-l pe cel ce l-a trimis. Ce sînt eu, sluga ta să vorbești cu mine în felul ăsta ?

— Mai ai îndrăzneala să pui astfel de întrebări, doamnă ? Răspunde ! Și nu mă privi cu ochii ăștia ca și cînd ai vrea să mă ții iar sub vraja lor. Aș alege mai curînd moartea. Așadar nu vrei să-mi răspunzi ?

— Nu ți-aș răspunde nici chiar dacă aș fi nevinovată ca un copil nou-născut.

— Ceea ce nu e cazul.

— Bineînțeles că nu sînt ca un nou născut. Ceea ce crezi tu, n-am făcut ; dar dacă prin nevinovăție înțelegi să nu fi săvîrșit nici o greșeală, atunci sînt de neiertat. De înțelegerea ta însă n-am nevoie.

— Continui să mă înfrunți ! În loc să te urăsc, te-aș compătimi și mi-ar fi milă de tine dacă ai mărturisi. De iertat nu te voi ierta niciodată. Nu mă refer la iubitul tău — în privința lui, îndoiala e un chin care mă afectează doar pe mine. De cealaltă faptă e vorba : dacă mă aduceai pe mine în pragul mormîntului sau dacă mi-ai fi luat și bruma de lumină a ochilor mei slabi, tot te-aș fi putut ierta. Cum de te-a putut răbda pămîntul ?

— Taci ! Mă lipsesc de mărinimia ta. Te voi scuti însă să mai rostești alte vorbe de care mai tîrziu te vei căi.

— Plec chiar în clipa asta și nu mă mai întorc.

— Nu-i nevoie să pleci tu, plec eu. Rămînînd aici vei fi tot atît de departe de mine ca în oricare alt loc.

— Adu-ți aminte de chipul ei, gîndește-te la ea — cîtă bunătate i se citea în fiecare trăsătură a feței. La cea mai mică supărare, chiar femeile cele mai de treabă își dau la iveală grăuntele de răutate care zace în ele și care apare fie în încleștarea buzelor, fie în conturul obrajilor ; la ea, nici măcar în momentele de mare supărare, nu se

vedea umbra răutății. Avea o fire iute, dar iertătoare, iar sub mîndria ei se ascundea o blîndețe de copil. Și ce s-a ales din ea? Ce-ți păsa ție? O urai în vreme ce ea începuse să învețe să te iubească. Ah! cum de n-ai știut să răspunzi cu bine la bine, cum de ai putut aduce blestemul ăsta pe capul meu, făcînd-o să sufere și să moară din pricina cruzimii tale? Cine era bărbatul care prin prezența lui te-a făcut să ne faci atîta rău? Era cumva Wildeve? Soțul bietei mele verișoare Thomasin? Doamne! Cîtă nemernicie! Ți-a pierit glasul, după cîte văd? E firesc să-l pierzi văzînd dată în vileag nelegiuirea ta... Oare n-ai avut nici un pic de dragoste pentru mama ta, nici un gînd de afecțiune pentru ea, care să te fi îndemnat să ai milă față de mama mea? Cum de n-ai simțit inima sfîșiindu-ți-se în piept văzînd-o cum pleacă de la ușa noastră? Îți dai seama cum ai pierdut clipa în care puteai începe o viață cinstită, generoasă? De ce nu l-ai dat pe el afară, și n-ai primit-o pe ea zicîndu-ți: „de acum înainte voi fi o femeie cinstită și generoasă" Chiar dacă ți-aș fi spus eu să înăbuși ultima pîlpîire a speranței noastre de fericire, tot n-ai fi izbutit s-o stingi cu atîta desăvîrșire. Acum că a murit, odihnească-se în pace; și chiar o sută de curtezani să ai, nici ei, nici tu, nu-i mai puteți pricinui nici un fel de suferință.

— Exagerezi îngrozitor, spuse ea cu o voce slabă, ostenită, însă nu voi încerca să mă apăr — n-are rost. De azi înainte, tu nu mai însemni nimic pentru mine, așa încît nu vreau să mai vorbesc despre trecut. Prin tine am pierdut totul, și nu m-am plîns. Ai suferit și tu poate din cauza ideilor și a necazurilor tale, dar din pricina lor eu m-am socotit înșelată și nedreptățită. De cînd m-am înnămolit în căsnicia noastră, toți prietenii m-au părăsit. Așa ai găsit tu de cuviință să-ți arăți dragostea față de mine, închizîndu-mă în cocioaba asta și ținîndu-mă ca pe nevasta unui rîndaș? M-ai mințit, nu prin cuvinte, ci prin fapte, care sînt mai greu de înțeles decît cuvintele. Nu-i nimic: aici sau aiurea, tot trebuia să trăiesc undeva înainte de a trece pragul, de a intra în mormînt... vorbele-i i se opriră în gît, și capul i se plecă în pămînt.

— Nu înțeleg cele spuse de tine. Sînt eu care pricina păcatului tău ? (Tremurînd, Eustacia făcu un pas spre el). Nu cumva începi să verși lacrimi și vrei să-mi întinzi mîna ? Doamne, Dumnezeule, cum e cu putință ? Eu însă nu voi face greșeala să ți-o întind pe a mea. (Eustacia lasă vlăguită să-i cadă mîna, dar lacrimile continuau să-i curgă șiroaie pe obraz). Ba nu, dă-mi mîna, ți-o voi lua doar în amintirea sărutărilor nesăbuite cu care am acoperit-o, înainte de a ști pe cine iubeam. Unde-mi erau oare mințile ? Cum de-am putut crede în virtutea unei femei pe care toți o vorbeau de rău ?

— Vai ! Vai ! Vai ! izbucni ea, înfrîntă în cele din urmă. Și zguduită de hohotul de plîns, căzu în genunchi. Vai ! isprăvește o dată ! Vai cît de necruțător ești — pînă și cruzimea sălbaticilor cunoaște o anumită limită. Am vrut să fiu tare, dar m-ai învins. Îți cer îndurare, nu mai pot suporta — dacă ai mai păstrat un dram de omenie, încetează ! Dacă aș fi omorît-o pe mama ta cu propria mea mînă, tot n-aș fi meritat să mă chinuiești în halul ăsta. O ! Doamne, îndură-te de o femeie nenorocită ! Mă dau bătută și îți cer milă. Mărturisesc că n-am deschis ușa cînd a bătut întîia oară, dar aș fi deschis-o la a doua bătaie dacă n-aș fi fost încredințată că i-ai ieșit tu în întîmpinare. Cînd mi-am dat seama că nu te-ai trezit, m-am dus să deschid ușa, dar plecase. Iată cu ce am păcătuit față de ea. Dar și cei mai buni dintre noi greșesc cîteodată, nu-i așa ? Și acum plec pentru totdeauna, pentru totdeauna.

— Mărturisește totul și te voi compătimi. Bărbatul care era cu tine era Wildeve ?

— Asta nu-ți voi spune, răspunse ea disperată printre sughițuri. Nu stărui căci nu-ți voi spune. Plec din casa asta. Nu mai e loc pentru amîndoi într-însa.

— Nu-i nevoie să pleci tu, voi pleca eu. Tu poți rămîne.

— Nu. De îndată ce mă îmbrac, plec.

— Unde ?

— De unde am venit, sau oriunde în altă parte.

Se îmbrăcă degrabă în timp ce Yeobright măsura nervos camera în sus și în jos. În cele din urmă fu gata. Mîinile ei micuțe tremurau atît de tare încît nu-și putu

înnoda panglicile bonetei sub bărbie, şi renunţă să le mai lege. Clym veni spre ea zicîndu-i :

— Dă-mi voie să le leg eu.

Se supuse tăcută, ridicînd obrazul spre el. Era poate prima oară în viaţă cînd uitase cît era de frumoasă. El însă îi simţi farmecul şi, spre a nu fi ispitit să se îmblînzească, privi în altă parte.

După ce Clym înnodă panglicile, Eustacia se întoarse cu spatele spre el.

— Te-ai gîndit bine ? Nu preferi să rămîi şi să plec eu ? întrebă el încă o dată.

— Nu.

— Bine, fie cum vrei tu. Şi poate că atunci cînd vei mărturisi numele bărbatului, voi avea milă de tine.

Ea îşi aruncă şalul pe umeri şi coborî, lăsîndu-l singur în odaie.

Eustacia nu părăsise casa decît de cîteva clipe, cînd cineva bătu în uşa dormitorului.

— Da ! spuse Yeobright.

Era servitoarea care-l anunţă :

— A venit cineva din partea doamnei Wildeve să vă spună dumneavoastră şi doamnei că mama şi noul născut se simt foarte bine şi că pe fetiţă o vor boteza Eustacia Clementine.

Cu aceste vorbe fata se retrase.

— Ce glumă proastă face soarta uneori ! Numele acestui copil îmi va aminti veşnic nefericita mea căsătorie.

IV

Oficiile unui prieten uitat

Cînd ieşi pe uşa casei, Eustacia porni prin landă ca un ciulin luat de vînt. Nu ştia nici ce să facă, nici încotro s-o apuce. Ar fi vrut să fie noapte, să-şi poarte mîhnirea fără frica de a fi văzută. Străbătînd milă după milă printre ferigile uscate şi pînzele umede de păianjen, îşi îndreptă

în cele din urmă pașii spre casa bunicului ei. Găsi ușa din față încuiată. Făcu un ocol spre grajduri unde îl zări pe Charley.

— Căpitanul Vye nu-i acasă ? întrebă ea.

— Nu, doamnă, răspunse acesta nu tocmai binevoitor, s-a dus la Weatherbury, și nu se întoarce pînă diseară. Servitoarea e liberă și a plecat acasă, iar casa e încuiată.

Cum lumina abia pătrundea în grajd și Eustacia stătea în prag întorcînd spatele spre soare, Christian nu-i văzu bine fața ; totuși felul ei ciudat îi atrase atenția. Eustacia porni spre gardul care îngrădea curtea, dispărînd după stăvilar.

Cînd n-o mai zări, Charley ieși bănuitor din grajd și se îndreptă într-alt loc, spre mal, de unde o privi. Eustacia se sprijinise de stăvilar, cu fața în mîini și capul îngropat în bălăriile umede de rouă crescute pe țărmul bălții. Puțin îi păsa că perna jilavă și aspră pe care și-o alesese, îi udau boneta, părul și hainele. Charley își dădu seama că ceva nu era în ordine.

Pentru el Eustacia era ceea ce fusese Clym pentru Eustacia cînd îl văzuse întîia oară : o întruchipare romantică, abia definită și fermecătoare. Fusese atît de impresionat de felul ei trufaș de a fi și de a vorbi, încît — în afara acelei clipe binecuvîntate cînd îi îngăduise să-i țină mîna — nu îndrăznise să gîndească că ar fi o femeie supusă acelorași griji și obligații domestice ca celelalte femei. Despre viața ei intimă nu știa nimic. O considerase întotdeauna ca pe una din minunile lumii, plasată pe o orbită de unde existența lui umilă abia de apărea cît un grăunte de nisip ; văzînd-o cum sta nevolnică și rătăcită, proptită de stăvilar, îl cuprinse groaza. Nu mai putu rămîne locului. Sărind peste obstacole veni în goană spre ea, o atinse cu vîrful degetelor și-i spuse plin de milă :

— Doamnă, nu vă simțiți bine. Ce pot face pentru dumneavoastră ?

Eustacia tresări, se ridică și răspunse :

— Ah, Charley, ai venit după mine. Astă vară cînd am plecat de aici nu ți-ai închipuit că mă voi întoarce atît de amărîtă.

— Nu, doamnă. Cum aș putea să vă ajut ?

— Mă tem, că n-ai cum. Aș vrea să intru în casă. Sînt puțin amețită, asta-i tot.

— Sprijiniți-vă de brațul meu pînă la ușă, și încerc eu s-o descui.

O duse pînă la intrare și-i găsi un loc pe care să șadă ; apoi fugi în dosul casei, se cățără cu ajutorul unei scări pînă la fereastră și descuie ușa pe dinăuntru. După care o conduse în odaia unde se afla o sofa mare și demodată, pe care Eustacia se întinse. Charley o acoperi cu o pătură găsită în salon.

— Să vă aduc ceva de mîncat sau de băut ? întrebă el.

— Dacă ești bun, Charley. Văd că nu arde focul.

— Îl aprind pe dată, doamnă.

Dispăru ; se auzi un topor tăind lemne, și foalele suflînd în foc ; Charley se întoarse și-i spuse :

— Am aprins focul în bucătărie și acum îl aprind și aici.

Aprinse focul, în vreme ce Eustacia îl privea printre gene, cu gîndul aiurea. Suflînd în jăratic, Charley o întrebă :

— Să vă trag în fața focului că dimineața e cam răcoroasă.

— Da, dacă nu ți-e greu.

— Acu' să mă duc să vă aduc de-ale gurii ?

— Da, te rog, răspunse ea în șoaptă.

După ce plecă, auzi zgomote venind dinspre bucătărie și, uitînd unde se află, Eustacia făcu un efort să le deslușească. Cu mintea la ale ei, absența lui Charley nu i se păru lungă. Acesta intră în cameră purtînd în mîini tava pe care fumega ceainicul cu ceai, lîngă feliile de pîine prăjită — deși se făcuse ora mesei.

— Pune-le pe masă, spuse ea, mă scol îndată.

Charley făcu întocmai și se retrase spre ușă, dar băgînd de seamă că ea nu se mișcă, înaintă cîțiva pași.

— Dați-mi voie să vă aduc tava, dacă nu vreți să vă ridicați, spuse băiatul, aducînd tava lîngă sofa și îngenunchind. O țin eu.

Eustacia se săltă și-și turnă ceaiul în ceașcă,

— Ești foarte bun cu mine, Charley, șopti ea sorbind băutura fierbinte.

— Așa se și cade, răspunse el sfios, încercînd din răsputeri să nu-și oprească ochii asupra ei, deși Eustacia se afla în calea lor. Și dumneavoastră ați fost bună cu mine.

— Eu am fost bună cu tine ? întrebă Eustacia.

— Da, cînd mi-ați dat voie să vă țin de mînă, pe vremea cînd nu erați căsătorită și mai locuiați aici.

— Adevărat, chiar așa. De ce oare ? Am uitat — mi se pare că era în legătură cu colindul, nu-i așa ?

— Da, voiați să mergeți în locul meu.

— Îmi aduc aminte. Da, da, mi-aduc chiar prea bine aminte !

Și iar se posomorî ; Charley văzînd că nu mai bea nici nu mai mănîncă, luă tava.

Mai reveni de cîteva ori să vadă dacă arde focul, s-o întrebe dacă nu cumva dorea ceva, să-i spună că vîntul nu mai bătea din sud ci din vest, s-o întrebe dacă n-ar vrea să-i culeagă mure ; dar ea răspunse negativ sau cu indiferență la toate întrebările.

Stătu multă vreme pe sofa, apoi se sculă și urcă la etajul de sus. Camera în care dormise ea pe vremuri, rămăsese aproape neschimbată ; amintindu-și cîte se petrecuseră de atunci și cu cît era situația ei mai precară acum, pe față îi apărură din nou semnele deznădejdii. Aruncă o privire în camera bunicului ei în care prin fereastra larg deschisă pătrundea aerul proaspăt al toamnei. Ochii i se opriră asupra unor obiecte familiare, pe care însă acuma parcă le vedea cu adevărat pentru întîia dată.

Era o pereche de pistoale, atîrnînd lîngă patul bunicului ei ; ținea să le aibă la îndemînă, încărcate, pentru cazul în care casa, așezată într-un loc singuratic, ar fi fost călcată de hoți. Eustacia le privi îndelung, cum ar fi privit pagina unei cărți în care sînt scrise lucruri neașteptate și ciudate. Apoi repede, temîndu-se parcă de propriul ei gînd, coborî scările și rămase meditativă.

— Dac-aș avea curajul s-o fac ! spuse ea. Ce bine ar fi pentru mine și pentru cei din jurul meu. Și n-ar îndurera pe nimeni.

Stătu nemișcată ca o stană de piatră timp de zece minute ; ideea începu să pună stăpînire pe ea și privirea-i pierdută se însufleți.

Hotărîndu-se, urcă scările pentru a doua oară, cu pași ușori și pe furiș, și intră în odaia bunicului, cu ochii țintă spre căpătîiul patului. Pistoalele nu mai erau acolo.

Dispariția lor fu atît de neașteptată, și o descumpăni într-atît, încît simți cum i se moaie picioarele și fu gata să leșine. Cine le luase oare ? În afara ei, prin preajmă nu se afla decît un singur om. Fără să vrea, Eustacia întoarse capul spre fereastra deschisă prin care se vedea grădina pînă la zăgaz. Cățărat pe acesta stătea Charley ; înălțimea era destul de mare pentru a vedea ce se petrece în cameră. Privirea flăcăului o urmărea atent și cu solicitudine.

Eustacia coborî pînă la ușă și-i făcu semn să se apropie.

— Tu le-ai luat ?

— Da, doamnă.

— De ce ?

— Mi s-a părut că v-ați uitat lung la ele.

— Și ce-i cu asta ?

— Toată dimineața ați fost atît de amărîtă că m-am gîndit că poate nu mai vreți să trăiți.

— Ei și ?

— Și nu m-a lăsat inima să le știu în calea dumneavoastră. Cînd v-ați uitat la ele, am văzut în ochi că v-ați gîndit la ceva.

— Unde le-ai pus ?

— Le-am încuiat.

— Unde ?

— În grajd.

— Dă-mi-le.

— Nu, doamnă.

— Fă ce-ți spun.

— Nu pot. Țin prea mult la dumneavoastră ca să vi le dau.

Eustacia întoarse capul și, pentru prima oară în dimineața aceea, fața ei își pierdu imobilitatea de piatră, iar colțurile gurii își recăpătară conturul delicat pe care-l

pierduseră în clipele de disperare. În cele din urmă, îl întrebă cu glasul tremurînd :

— De ce să nu-mi pun capăt zilelor dacă nu mai vreau să trăiesc ? Mi-am stricat viața, și m-am săturat de ea, am obosit. Și tu nu mă lași să scap de ea. De ce, Charley ? Moartea în sine nu e dureroasă ; doare numai prin tristețea ce-o aduce celorlalți — dar după mine nu va plînge nimeni.

— Vorbiți așa numai din pricina necazului. Lovi-l-ar moartea și toate relele pe cel care v-a supărat ! Așa să-i dea Dumnezeu chiar dacă nu se cade să blestem.

— Charley, taci. După cele ce-ai văzut, ce ai de gînd să faci ?

— Să nu suflu nici o vorbă, dacă îmi făgăduiți că nu vă mai gîndiți la așa ceva.

— Să n-ai teamă. Momentul a trecut. Îți făgăduiesc, spuse ea, îndepărtîndu-se.

Intră în casă și se întinse pe canapea.

Mai tîrziu, după amiază, se întoarse bunicul. Ar fi vrut să-i pună întrebări, să afle ce s-a petrecut, dar privind-o, cuvintele i se opriră pe buze.

— Bine faci, faptele sînt prea grozave ca să vorbim despre ele, răspunse ea privirii lui. Pot spune să mi se pregătească patul în camera mea ? Aș vrea să locuiesc din nou aici, bunicule.

Bătrînul căpitan n-o întrebă ce însemnau cuvintele ei, și nici de ce își părăsise bărbatul, ci dădu ordin să i se pregătească odaia.

V

Un vechi obicei e reluat din întîmplare

Grija cu care o înconjura Charley pe stăpîna sa, nu cunoștea limite. Singura lui consolare era de a-i ușura ei suferința. Ceas de ceas, nu urmărea altceva decît să-i îndeplinească dorințele : prezența ei la Mistover i se părea

o binecuvîntare, şi, blestemînd cauzele necazului ei, se bucura totuşi de schimbarea survenită din pricina lor. S-ar putea ca Eustacia să rămînă pentru totdeauna la bunicul ei, gîndea el, şi atunci Clarley avea să fie din nou fericit ca mai înainte. Frica lui cea mare era ca nu cumva să-i treacă prin gînd să se reîntoarcă la Alderworth ; îi urmărea îngrijorat chipul cu aceeaşi afecţiune cu care ar fi privit o porumbiţă gata să-şi ia zborul. Pentru că o dată o salvase, oprind-o să facă poate un act necugetat, i se părea că îi revine într-o oarecare măsură rolul de paznic.

Mereu îşi tot bătea capul să-i facă mici plăceri, căutînd prin landă obiecte sau plante ciudate, ca de pildă trompeţele de muşchi, licheni cu vîrful roşu, capete de săgeţi din piatră uitate de triburile vechi ce populau Egdonul odinioară şi cristale de cremene şlefuite. Le aşeza prin locurile pe unde ştia că va trece, ca să le găsească din întîmplare.

Trecu o săptămînă în care Eustacia nu păşi pragul casei. Apoi începu să se plimbe prin curtea împrejmuită privind prin ocheanul bunicului ei, aşa cum făcea înainte de a se mărita. Într-o bună zi, acolo unde şoseaua străbătea în depărtare valea, zări o căruţă încărcată cu mobilă şi alte obiecte gospodăreşti. Privi încordată şi-şi dădu seama că erau ale ei. Seara, bunicul veni cu vestea că Yeobright se mutase în ziua aceea de la Alderworth în casa bătrînească de la Blooms-End.

În altă zi, tot prin ochean văzu două femei mergînd în vale. Vremea era frumoasă şi cerul senin, iar cele două siluete destul de aproape, aşa că desluşi fiecare amănunt. Cea care mergea înainte, purta în braţe o legătură din care atîrna o fîşie lungă de dantelă ; cînd soarele căzu în linie dreaptă asupra celor din vale, Eustacia îşi dădu seama că în legătură era un copilaş. Îl chemă pe Charley şi-l întrebă cine erau, deşi bănuia prea bine.

— Este doamna Wildeve cu fata care îngrijeşte de copil, spuse Charley.

— Cine duce copilul ? Fata ?

— Nu, doamna Wildeve, răspunse el ; fata vine în urma ei, fără nimic în mînă.

Flăcăul era bine dispus căci se aflau în a cincea zi a lui noiembrie și plănuise ceva care avea cu siguranță să-i abată Eustacici gîndurile de la necazuri. Doi ani de-a rîndul stăpînei lui îi făcuse plăcere să aprindă focul pe malul dinspre vale ; anul acesta însă, părea că uitase străvechiul obicei. Se ferea să-i amintească, dar se apucă să-l pregătească, cu atît mai zelos, cu cît anul trecut lipsise ; voia în felul acesta să-i facă o surpriză. Cum avea o clipă de răgaz, pornea în goană să strîngă tulpini de sorg, rădăcini uscate de copaci și alte vreascuri de prin văi, și le ducea pe ascuns la locul focului.

Nici cînd se lăsă seara, Eustacia nu păruse să-și amintească de aniversare. După ce privise prin ochean, intrase în casă, și nu mai ieșise. De cum se făcu întuneric, Charley clădi vreascurile tocmai pe locul ales de Eustacia în anii din urmă.

Cînd se aprinseră focurile pe culmi, Charley îl aprinse și pe al lui, aranjînd în așa fel lemnele ca să ardă multă vreme. Apoi se îndreptă spre casă, se învîrti pe lîngă ferestre și prin jurul ușii, pîndind momentul cînd Eustacia avea să-i vadă isprava și să iasă. Dar obloanele rămaseră trase, ușa închisă și nimeni nu observă ceea ce făcuse. Nevrînd s-o cheme el, se duse din nou la foc, mai puse cîteva lemne, pierzîndu-și în felul acesta încă vreo jumătate de oră. De-abia cînd provizia de combustibil scăzu la jumătate, se duse la ușa de din dos și trimise vorbă doamnei Yeobright să deschidă oblonul și să privească pe fereastră.

Eustacia, care stătea fără să facă nimic în salon, sări și deschise obloanele. Pe mal se înălțau limbile de foc și lumina roșietică pe lîngă care flăcările lumînărilor păliră, inundă încăperea.

— Bravo, Charley ! spuse Căpitanul Vye de lîngă colțul căminului. Sper că nu s-a apucat să-mi ardă lemnele... Ehei, tocmai se împlinește anul de cînd l-am întîlnit pe omul acela, Venn îi zice, care o aducea acasă pe Thomasin Yeobright. Cine și-ar fi închipuit că necazurile fetei ăleia aveau să se isprăvească atît de bine ? Mare proastă ai fost ! Ți-a scris bărbat-tu ?

— Nu, răspunse Eustacia, privind absentă focul prin fereastră ; era atît de absorbită de amintiri, încît nici nu luă în seamă lipsa de tact a bunicului ei.

Îl vedea pe Charley cărînd vreascuri și întețind focul ; și deodată, în închipuirea ei apăru un alt chip pe care focul l-ar fi putut chema într-acolo.

Părăsi odaia, își puse boneta pe cap, haina pe umeri și ieși. Ajungînd lîngă foc, cercetă malul cu înfrigurare și spaimă ; Charley, o încunoștiință mîndru și mulțumit de sine :

— Pentru dumneavoastră l-am aprins, doamnă.

— Mulțumesc, răspunse ea iute. Dar acum aș vrea să-l stingi.

— Mai are puțin și se stinge singur, spuse Charley dezamăgit.

— Nu prea cred, răspunse ea visătoare.

Nu mai rostiră nici un cuvînt ; se așternu tăcerea întreruptă doar de pocnetul vreascurilor mistuite de flăcări ; în cele din urmă, Charley dîndu-și seama că Eustacia nu voia să stea de vorbă, se retrase cu părere de rău.

Eustacia rămase lîngă mal cu ochii la foc, vrînd dar neîndurîndu-se, să se întoarcă în casă. Dacă n-ar fi fost din fire indiferentă la cele cinstite de oameni și de sfinți, s-ar fi grăbit să plece. Dar starea ei era atît de disperată, încît nu-i mai păsa de nimic. E mult mai ușor să pierzi decît să te obișnuiești cu gîndul că ai fi putut cîștiga ; și tocmai în clipa aceea, Eustacia, privindu-se dinafară, de pe poziția unei spectatoare obiective — cum fac atîția cînd se află într-o situație ca a ei — se gîndea cum își bătuse cerul joc de această femeie, pe nume Eustacia !

În timp ce stătea așa, auzi un zgomot : căzuse o pietricică în apă.

Dacă piatra ar fi izbit-o în piept, inima nu i-ar fi zvîcnit mai tare. Îi trecuse prin cap că la semnalul nevinovatului Charley ar fi fost cu putință să primească un răspuns, dar nu-l așteptase atît de devreme. De cîtă promptitudine dăduse Wildeve dovadă ! Totuși cum își putuse închipui că ar fi dorit să reia tocma acum vechiul lor obicei de a se întîlni ? În sinea ei, se dădu o luptă

între îndemnul de a pleca și dorința de a rămîne ; birui dorința. Dar se stăpîni chiar de a urca malul și, nici măcar nu întoarse capul. Rămase nemișcată fără să ridice ochii și fără să clintească vreun mușchi al feței ; dacă ar fi întors capul, focul i-ar fi luminat chipul și Wildeve care poate o privea, i-ar fi văzut gestul.

A doua piatră căzu în apă.

De ce zăbovea atît și nu cobora s-o caute ? Nemairezistînd curiozității, urcă una sau două trepte săpate în mal și ridică ochii.

Wildeve stătea înaintea ei. După ce aruncase pietricica, făcuse cîțiva pași spre ea ; focul le lumina amîndurora chipurile.

— Nu eu l-am aprins, strigă Eustacia. A fost aprins fără știrea mea. Te rog, nu veni spre mine.

— De ce stai aici de atîtea zile fără să-mi fi dat de știre ? Ți-ai părăsit casa și mă tem că sînt în parte vinovat.

— Nu i-am deschis maică-si ușa, de aceea s-au întîmplat toate !

— Nu-ți meriți soarta, Eustacia ; ești foarte nenorocită, îmi dau seama după ochi, după gură, după toată înfățișarea ta. Sărmana, sărmana mea fată ! Se apropie de ea. Ești peste măsură de nefericită !

— Ba nu, nu-i chiar așa.

— Lucrurile au mers prea departe — are să te distrugă suferința.

Ascultîndu-l, respirația de obicei atît de liniștită a Eustaciei se înteți :

— Eu... Eu... începu ea să spună și izbucni în hohote, zguduită profund de compătimirea lui ; mila era un sentiment pe care aproape că uitase că-l putea inspira.

Fu atît de descumpănită de propria ei ieșire, încît Eustacia nu mai avu putere să plece, dar se întoarse rușinată cu spatele spre Wildeve, fără să-i mai poată ascunde ceva. Continuă să suspine ; apoi plînsul încetă și se simți mai liniștită. Wildeve, care se împotrivise dorinței de a o lua în brațe, stătea tăcut lîngă ea.

— Te-am dezgustat, nu-i așa ? M-ai văzut plîngînd, eu care pe vremuri nu plîngeam niciodată — spuse ea în

șoaptă, ștergîndu-și ochii. De ce n-ai plecat ? Îmi pare rău că mi-am dat drumul de față cu tine ; am comis o indiscreție lăsîndu-te să afli, mai mult decît trebuia, ce-i în sufletul meu.

— N-ai greșit, căci sînt la fel de îndurerat ca și tine, spuse el emoționat și plin de respect. Cît despre indiscreție, nici nu poate fi vorba de așa ceva între noi, Eustacia.

— Să știi că nu eu te-am chemat — te rog să nu uiți, Damon ; sufăr cumplit, dar nu te-am chemat. Cel puțin ca soție m-am purtat corect.

— N-are importanță de ce am venit, dar iată-mă-s aici. Ah ! Eustacia, iartă-mă pentru tot răul pe care ți l-am făcut în acești doi ani ! Îmi dau din ce în ce mai bine seama că eu sînt pricina nefericirii tale.

— Nu tu, ci locul acesta în care trăiesc.

— Spui asta din generozitate. Dar eu sînt vinovatul. Trebuia sau să merg pînă la capăt sau să nu fac nimic.

— Ce vrei să spui ?

— N-ar fi trebuit să mă apropii de tine ; sau dacă am făcut-o, atunci trebuia să fac orice ca să te păstrez. Acum însă, nu am nici un drept să vorbesc astfel. Vreau doar să-ți pun o singură întrebare : îți pot fi de vreun folos ? Poate înfăptui cineva pe lumea asta ceva care să te facă mai puțin nefericită ? Dacă e cu putință, sînt gata de orice. Ordonă-mi, Eustacia, și fac tot ce-mi stă în puteri pentru tine ; nu uita că sînt un om bogat. Sînt convins că există o soluție prin care să te salvezi. Îmi face rău să văd o floare atît de rară în sălbăticia asta. Ai vrea să cumperi ceva ? Ai vrea să pleci în altă parte ? Ai vrea să scapi de aceste meleaguri ? Spune doar un cuvînt, și sînt în stare să fac orice numai să opresc aceste lacrimi pe care, dacă n-aș fi fost eu, nu le-ai fi vărsat.

— Sîntem amîndoi căsătoriți, spuse ea cu vocea stinsă, și nu se cade să primesc sprijinul tău, după — după...

— Gura lumii e slobodă, și n-ai cum opri bîrfitorii să trăncănească ; dar nu trebuie să te temi de ei. Cît despre mine, oricare ar fi sentimentele mele, îți dau cuvîntul de onoare că nu-ți voi pomeni măcar de ele pînă ce nu primesc învoirea ta. Îmi cunosc prea bine îndatori-

rile față de Thomasin, după cum îmi cunosc îndatoririle față de o femeie nedreptățită. Spune-mi cum te-aș putea ajuta ?

— Dîndu-mi posibilitatea să plec de aici.

— Și unde ai vrea să mergi ?

— M-am gîndit unde. Dacă ai putea să mă ajuți să ajung la Budmouth, mai departe mă descurc singură. De acolo sînt destule vapoare care traversează Canalul ; la Paris aș voi să plec. Chiar așa, continuă ea cu toată seriozitatea — ajută-mă să ajung fără știrea bunicului sau a bărbatului meu pînă la portul Budmouth ; de unde mai departe mă descurc eu.

— Vei fi oare în siguranță dacă rămîi singură ?

— Bineînțeles. Cunosc bine orașul Budmouth.

— Nu vrei să te însoțesc ? Sînt un om bogat.

Ea tăcu.

— Spune da, iubita mea.

Ea tăcu în continuare.

— Dă-mi de știre cînd vrei să pleci. Noi rămînem aici pînă în decembrie, apoi ne mutăm la Casterbridge. Pînă atunci sînt la ordinele tale.

— Am să mă mai gîndesc, spuse ea repede. Trebuie să mă hotărăsc dacă am dreptul să mă folosesc de sprijinul tău prietenesc sau dacă nu-i mai bine să încetez orice relații cu un bărbat care pe vremuri m-a iubit. Dacă mă voi decide să plec și să accept să mă însoțești, îți voi face semn într-una din aceste seri, la ora opt precis : în chiar aceeași noapte, la orele douăsprezece, să ai un cal și o trăsură ca să pornim spre Budmouth și să ajungem în port înainte de plecarea vaporului de dimineață.

— În fiecare seară la ora opt voi aștepta semnalul tău, și fii sigură că-l voi vedea.

— Acum, te rog, lasă-mă. Dacă iau hotărîrea să plec, nu te voi mai vedea decît o singură dată, în afară de cazul cînd nu pot pleca fără tine. Pleacă ! m-au părăsit puterile. Pleacă ! Pleacă !

Wildeve se îndreptă încet spre scări, și urcă dîmbul acoperit de întuneric ; privi înapoi spre Eustacia pînă ce dispăru, ascunsă după ridicătura de pămînt.

VI

Thomasin stă de vorbă cu vărul ei, iar acesta scrie o scrisoare

În acest răstimp, Yeobright se afla la Blooms-End sperînd că Eustacia se va reîntoarce. Mobilele abia şi le adusese de o zi, deşi locuia în casa bătrînească de mai bine de o săptămînă. Îşi petrecuse timpul lucrînd pe lîngă casă, măturînd frunzele căzute pe aleile grădinii, tăind tulpinile uscate de pe straturile de flori sau legînd vita smulsă de pe zid, de vîntul de toamnă. Muncea fără nici o plăcere, doar din nevoia de a găsi în această activitate o pavăză împotriva disperării. Şi apoi privea ca un soi de datorie sacră obligaţia de a păstra în cele mai bune condiţii tot ceea ce trecuse din mîinile mamei sale întrale lui.

Nici o clipă nu încetase să aştepte întoarcerea Eustaciei. Ca nu cumva să se îndoiască unde să-l găsească, dăduse dispoziţii să fie atîrnată la poarta grădinii de la Alderworth o placă pe care stătea scris cu litere albe locul unde se mutase. De cîte ori cădea o frunză, întorcea capul gîndind că aude pasul ei. Cînd o păsărică scormonea straturile de flori în căutarea unui vierme, i se părea că Eustacia trăgea zăvorul porţii ; iar serile, după apus, murmurele blînde şi stranii care ieşeau din vizuinile landei, din scorburi, din vîrtejul frunzelor moarte, şi din toate uscăciunile în care se puteau adăposti viermi şi insecte rămase în voia vîntului, deveneau în închipuirea lui şoapte de împăcare rostite de Eustacia.

Pînă la această oră îşi menţinuse hotărîrea de a nu o chema înapoi. Dar lipsa de indulgenţă pe care i-o arătase tămăduise în parte acuitatea durerii de a-şi fi pierdut mama şi trezise în schimb vechile sentimente pentru cea care luase locul doamnei Yeobright. Resentimentele violente dau naştere unor ieşiri violente care la rîndul lor reacţionează asupra primelor, domolindu-le. De ce se gîndea mai mult, de ce Clym era mai îngăduitor. Totuşi îi era cu neputinţă să vadă în soţia lui întruchiparea nevinovăţiei, deşi îşi pusese de multe ori întrebarea dacă

în dimineața aceea nu se pripise, dîndu-i prea puțin timp să-și revină.

Acum cînd supărarea se mai potolise, nu mai bănuia că între ea și Wildeve ar fi fost mai mult decît o prietenie poate cam lipsită de discreție — căci nu observase în comportarea ei nimic dezonorant. O dată ce admitea acest lucru, nu mai putea interpreta purtarea Eustaciei față de mama lui ca un act de neiertat.

În seara zilei de 5 noiembrie se gîndea la Eustacia mai mult ca niciodată. Ecouri din trecut, de pe vremea cînd zile întregi nu-și spuneau decît vorbe de iubire, îi reveneau în minte cu insistența murmurului de ape, atunci cînd te afli la cîteva mile distanță de malul mării.

— Ar fi putut însă, își spuse el, să se hotărască pînă acum să-mi vorbească și să-mi mărturisească ce era între ea și Wildeve.

Și în loc să rămînă acasă, în seara aceea se gîndi să se ducă să-i vadă pe Thomasin și pe bărbatul ei. Iar dacă va găsi prilejul, va aduce vorba despre motivul pentru care se despărțiseră, el și Eustacia, bineînțeles nemaipomenind că în casă era o a treia persoană atunci cînd Eustacia o gonise pe maică-sa. Dacă Wildeve era nevinovat, va spune el singur că fusese de față ; dacă însă intențiile lui nu erau curate, cum avea o fire nestăpînită, va spune poate ceva din care el, Clym va putea deduce în ce măsură Eustacia era compromisă.

Dar ajungînd la Thomasin o găsi numai pe vară-sa acasă, Wildeve aflîndu-se în drum spre focul aprins la Mistover de către neștiutorul Charley. Thomasin se bucură ca de obicei văzîndu-l pe Clym și-l duse să-i arate copilașul ce dormea, umbrind grijulie cu mîna flacăra lumînării.

— Tamsie, știai că Eustacia a plecat de la mine ? îi spuse el cînd se așezară.

— Nu, răspunse Thomasin alarmată.

— Și nici că m-am mutat de la Alderworth ?

— Nu. Știrile de la Alderworth n-ajung niciodată pînă la mine, decît cînd mi le aduci tu. Da' ce s-a întîmplat ?

Cu glasul plin de emoție, Clym îi povesti vizita lui la Susan Nunsuch, cele aflate de la băiatul ei, cum o învinuise pe Eustacia de a fi închis ușa mamei lui din

răutate și cu bună știință, și cum reacționase soția lui. Nu-i spuse însă că în după amiaza aceea Wildeve era cu Eustacia.

— Și eu care nu știam nimic de toate întîmplările astea ! spuse Thomasin în șoaptă, speriată. Ce îngrozitor ! Ce-o fi făcut-o să... Ah ! Eustacia ! Și cînd ai aflat te-ai dus la ea orbit de furie, nu-i așa ? N-ai fost oare prea necruțător ? Să fie chiar atît de rea cum se pare ?

— Poți fi prea necruțător cu dușmanul propriei tale mame ?

— Cred că da.

— Mă rog, să admitem că așa este. Dar spune-mi ce fac acum ?

— Să te împaci cu ea — dacă după o ceartă atît de crîncenă mai încape împăcare. Mai bine nu-mi spuneai. Te rog încearcă să te împaci. Trebuie să existe o cale, dacă amîndoi doriți lucrul acesta.

— Nu sînt sigur că dorim amîndoi, spuse Clym. Dacă ar fi dorit, ar fi avut destul timp să-mi trimită vorbă.

— Nici tu, deși am impresia că vrei, nu i-ai dat de știre.

— Ai dreptate ; dar am fost chinuit de îndoială, dacă după asemenea comportare să-i cer să se întoarcă sau nu. Văzîndu-mă acum, e greu să-ți închipui prin ce-am trecut, ce coșmar au fost pentru mine zilele din urmă. Ce amarnică rușine să găsească mama ușa casei mele închisă ! Voi putea oare s-o iert vreodată sau măcar să accept s-o văd în fața ochilor ?

— Poate că nu și-a dat seama cît de grav era gestul ei, sau poate că nici n-a vrut să n-o primească în casă.

— Așa spune și ea, că n-a vrut, dar faptele rămîn fapte și mama n-a călcat pragul casei mele.

— Crede în părerea ei de rău, și cheam-o la tine.

— Și dacă nu vine ?

— Va fi o dovadă că nu știe să ierte și că este deci vinovată. Dar nu-mi vine să cred.

— Așa am să fac. Am să mai aștept o zi, două — în nici un caz mai mult de două ; și dacă nu primesc nici un semn din partea ei, am să-i scriu eu. Sperам să-l găsesc și pe Wildeve acasă. E plecat ?

Thomasin roși puțin.

— Nu, zise ea, a ieşit doar să se plimbe.

— De ce nu te-a luat şi pe tine ? Pe o seară frumoasă ca asta, aerul curat ţi-ar face la fel de bine ca şi lui.

— Eu nu ţin să ies. Şi apoi mai e şi copilul.

— Da, bine. Mă gîndeam dacă n-ar fi fost bine să mă sfătuiesc şi cu el, continuă Clym.

— Cred că în locul tău n-aş face-o, se grăbi ea să răspundă. La ce ţi-ar folosi ?

Clym îi privi chipul. Era limpede că Thomasin nu ştia că bărbatul ei avea vreun amestec în cele petrecute în după amiaza aceea dramatică ; dar din comportarea ei, se vedea că ascunde o bănuială şi că îi era cunoscută legătura afectuoasă din trecut dintre Wildeve şi Eustacia.

Dar cum mai mult de atît nu putea afla, se ridică să plece mai chinuit de îndoieli decît venise.

— Ai să-i scrii pînă într-o zi sau două, nu-i aşa ? îl întrebă tînăra femeie. Tare mult aş vrea să puneţi capăt despărţirii voastre.

— Îi scriu, spuse Clym. Nici mie nu-mi place cîtuşi de puţin situaţia asta.

Plecă peste deal spre Blooms-End. Înainte de a merge la culcare, se aşeză şi scrise următoarea scrisoare.

„Draga mea Eustacia,

Inima mă obligă să-i dau ascultare, fără să mai ţin seama de raţiune. Vrei să te întorci la mine ? Întoarce-te, şi nu voi mai pomeni niciodată de trecut. Am fost prea aspru, dar, vai ! Eustacia, de ce mi-ai aţîţat mînia ? Tu nu poţi şti, nu vei şti niciodată cît m-au costat cuvintele de ocară pe care m-ai făcut să ţi le spun. Îţi făgăduiesc tot ceea ce poate făgădui un om cinstit, şi anume că niciodată nu vei mai suferi din pricina asta. De vreme ce ne-am legat prin jurămînt, Eustacia, cred că ar fi bine să încercăm ca viaţa ce-o mai avem de trăit s-o ducem împreună. M-am gîndit mult la suferinţa ta din dimineaţa aceea în care ne-am despărţit ; ştiu că era adevărată şi găsesc că ai vărsat destule lacrimi. Dragostea noastră trebuie să continue. Inimile noastre sînt făcute să se iubească. Nu te-am chemat înapoi pînă acum, Eustacia, pentru că nu puteam alunga gîndul că cel care era lîngă tine în după masa aceea, era iubitul tău.

Dar dacă vei veni și îmi vei explica ce se ascunde sub aparențe, nu mă voi îndoi o clipă de cinstea ta. De ce n-ai venit pînă acum? Credeai că nu te voi asculta? Nu puteai crede așa ceva, după toate sărutările și jurămintele pe care ni le-am făcut întreaga vară sub razele lunii. Întoarce-te și vei fi binevenită. Nu mă mai pot gîndi la vina ta — într-atît sînt de absorbit de dorința de a te justifica.

Soțul tău, pentru totdeauna

Clym."

— Gata, își spuse el punînd scrisoarea în sertar — îmi pare bine că am scris-o. Dacă nu vine pînă mîine, i-o trimit.

Între timp, acasă la ea, Thomasin, rămasă singură după plecarea lui, suspină îngrijorată. Datoria față de bărbatul ei o făcuse să-și ascundă îndoiala ce-o avea că interesul lui Wildeve pentru Eustacia nu încetase după căsătorie. Dar nici nu știa nimic precis; oricît ar fi ținut la vărul ei Clym, soțul îi era totuși mai aproape.

Cînd, puțin mai tîrziu, Wildeve se întoarse din plimbarea spre Mistover, Thomasin îi spuse:

— Unde ai fost Damon? M-am speriat să nu cumva să fi căzut în rîu. Nu-mi place să rămîn singură în casă.

— Te-ai speriat? spuse el bătînd-o ușor peste obraz ca și cînd ar fi fost un cățel sau o pisică. Și eu care credeam că tu nu te sperii niciodată. Ai început probabil să fii mîndră și nu-ți mai place să locuiești aici de cînd ne-am îmbogățit. Ce să fac, durează cam mult povestea asta cu casa cea nouă, dar n-aș fi putut grăbi lucrurile decît dacă în loc de zece mii de lire am fi avut o sută de mii; atunci n-ar mai fi fost nevoie să fim precauți.

— Nu de așteptare e vorba; ba chiar aș prefera să mai rămînem aici încă un an decît să i se întîmple ceva copilului. Da' nu-mi place cînd dispari serile. Ai ceva pe suflet, Damon, îmi dau seama. Umbli toată ziua îngîndurat și privești landa de parcă ar fi o închisoare, nu un cuprins sălbatic care te îmbie la plimbări.

El o privi surprins și compătimitor.

— Nu cumva îți place Egdon Heath? întrebă.

— Îmi place locul lîngă care m-am născut ; am învățat să-i iubesc chipul bătrîn și încruntat.

— Vai de mine, draga mea. Nu știi ce spui.

— Ba știu. Un singur lucru îmi displace la Egdon Heath.

— Care anume ?

— Că nu mă iei niciodată cu tine cînd ieși să te plimbi prin landă. De ce hoinărești atît într-un cuprins pe care nu-l suferi ?

Întrebarea, deși simplă, îl descumpăni și se așeză înainte de a răspunde.

— Nu cred că mă duc prea des într-acolo. Dă-mi un exemplu cînd m-ai văzut.

— Îți voi da, răspunse ea triumfătoare. Cum astă seară cînd ai ieșit copilul adormise, m-am gîndit să văd încotro pornești atît de misterios, fără să-mi spui o vorbă. Am ieșit în goană și m-am luat după tine. Te-ai oprit acolo unde se încrucișează drumurile, te-ai uitat împrejur la focurile aprinse pe dealuri, apoi ai rostit : „Fir-ar să fie, mă duc !" Și ai apucat grăbit spre stînga. Eu am rămas în loc și m-am uitat după tine.

Wildeve se încruntă, apoi spuse căznindu-se să zîmbească :

— Și ce descoperire ai făcut, mă rog ?

— Poftim, acum te-ai supărat ; gata, nu mai vorbim de asta — se duse, se așeză pe un scăunel și-l privi în față.

— Prostii ! spuse el ; ăsta-i obiceiul tău, să dai totdeauna înapoi. Dă-i înainte, acuma că ai început. Ce ai văzut apoi ? Vreau neapărat să știu.

— Nu fi așa, Damon ! îl rugă ea în șoaptă. N-am văzut nimic. Ai dispărut, am aruncat o privire spre focuri și m-am întors acasă.

— Presupun că nu-i prima oară că mă urmărești. Încerci să-mi descoperi vreo faptă rea ?

— Nici pomeneală ! N-am făcut niciodată așa ceva, și nici acum n-aș fi făcut dacă nu mi-ar fi ajuns la urechi niște vorbe în legătură cu tine.

— Ce vrei să spui ? întrebă el impacientat.

— Am auzit... am auzit că obișnuiai să pornești serile spre Alderworth, și mi-am amintit că se spunea...

Wildeve se întoarse enervat către ea şi se ridică în picioare :

— Hai, doamnă, îi porunci gesticulînd cu mîna, dă-i drumul odată ! Doresc să aflu ce-ai auzit pe socoteala mea.

— Am auzit doar că pe vremuri ai ţinut foarte mult la Eustacia. Atît şi nimic mai mult. Nu văd de ce te superi.

Îi văzu ochii plini de lacrimi.

— Nu-i ceva nou, spuse Wildeve şi crede-mă te rog că n-am vrut să mă port rău cu tine, aşa că n-ai de ce să plîngi. Hai să nu mai vorbim de asta.

Discuţia era încheiată şi Thomasin bucuroasă să aibă un motiv ca să nu-i mai pomenească de vizita lui Clym şi de poveştile lui.

VII

Noaptea de şase noiembrie

O dată luată hotărîrea de a fugi, Eustacia se temea să nu intervină ceva care s-o abată din drum. De fapt numai revenirea lui Clym i-ar fi putut modifica situaţia. În ochii ei, acesta îşi pierduse aureola din trecut ; dar îşi amintea totuşi cîteodată anumite calităţi simple, omeneşti, de-ale lui şi o clipă i se înfiripa din nou în suflet speranţa că se va întoarce la ea. Gîndind la rece însă, nu prea îi venea să creadă că ispăşirea ei va lua vreodată sfîrşit. Se vedea nevoită să trăiască mai departe singură şi ostracizată. Înainte vreme, doar landa i se părea duşmănoasă ; acum însă simţea că nicăieri pe lume nu-şi va găsi un altfel de loc.

Către seara zilei de şase, hotărîrea ei de a pleca deveni iarăşi puternică. Pe la patru îşi strînse puţinele lucruri luate în grabă cînd părăsise casa ei de la Alderworth, precum şi cele păstrate la Mistover : făcu din ele o bocceluţă nu prea mare pe care o putea duce o milă, două, în mînă fără să obosească. Timpul se în-

tunecase ; nori groşi de culoarea noroiului atîrnau ca nişte hamace întinse peste cer, şi o dată cu lăsarea nopţii, începu să bată un vînt de furtună ; dar nu ploua încă.

Neputîndu-şi afla liniştea în casă, şi neavînd ce face, Eustacia hoinări pe deal înçolo şi încoace, nedepărtîndu-se prea mult de locuinţa bunicului de care se pregătea să se despartă. Umblînd aşa fără ţintă, trecu pe lîngă bordeiul vecinei Susan Nunsuch. Uşa era întredeschisă şi în dreptul ei, flacăra focului arunca pe jos o fişie de lumină. Cînd Eustacia păşi în rază, silueta tinerei femei se văzu deodată de parcă ar fi fost o năluca — o făptură alcătuită din lumină, înconjurată de întuneric : o clipă mai tîrziu, se contopi din nou cu noaptea.

Fu de ajuns pentru ca femeia care şedea înăuntrul bordeiului s-o vadă şi s-o recunoască. Susan Nunsuch tocmai fierbea o băutură de leac pentru băieţaşul ei bolnăvicios, căruia îi era rău. Susan scăpă lingura, ameninţă cu pumnul umbra dispărută şi se apucă din nou de treabă, cu mintea în altă parte.

La ceasurile opt — ora la care îi făgăduise Eustacia lui Wildeve să-l anunţe printr-un semnal dacă lua vreo hotărîre — cercetă cu ochii curtea să vadă dacă nu era nimeni, merse spre şopronul unde erau depozitate vreascurile de sorg şi-l alese pe cel mai lung. Se duse apoi lîngă eleşteu şi, după ce se uită dacă obloanele erau lăsate, aprinse capătul băţului. Cînd începu să ardă, îl ridică deasupra capului, mişcîndu-l de la dreapta spre stînga pînă ce flacăra îl mistui.

Un minut sau două mai tîrziu, gestul îi fu răsplătit — dacă în acest caz mai poate fi vorba de răsplată — zărind o văpaie în apropierea hanului lui Wildeve. Promptitudinea răspunsului dovedea conştiinciozitatea cu care îşi ţinuse cuvîntul dat de a sta în fiecare seară de veghe la această oră, ca să aştepte ziua cînd ea va avea nevoie de ajutorul lui. După cum stabiliseră, patru ore mai tîrziu, adică la miezul nopţii, el trebuia să fie gata s-o ducă la Budmouth.

Eustacia se întoarse acasă. Se retrase îndată după ce isprăvirăa masa, şi aşteptă la ea în odaie să vină ceasul plecării. Noaptea fiind întunecoasă şi furtuna aproape,

căpitanul Vye nu ieşise ca-n celelalte seri lungi de toamnă, să stea de vorbă prin vecini sau să treacă pe la han ; stătea jos de unul singur, sorbind un grog. Pe la zece auzi o bătaie în uşă. Servitoarea deschise, şi în lumina luminării se ivi Fairway.

— A trebuit să dau o fugă pe la Lower Mistover în astă seară, spuse el ; şi domnul Yeobright m-a rugat să vă las asta în drum ; da' să vedeţi, am pus-o în panglica de la pălărie şi am uitat de ea pînă acasă cînd era gata să mă culc. Aşa că m-am întors ca să v-o aduc.

Lăsă o scrisoare şi plecă. Fata i-o dădu căpitanului care observă că era adresată Eustaciei. O întoarse pe o parte şi pe cealaltă, bănuind că era scrisul bărbatului ei, fără să fie însă sigur. Se gîndi să i-o ducă totuşi numaidecît şi urcă scările ţinînd-o în mînă, dar cînd ajunse lîngă uşa nepoatei sale, văzu că prin gaura cheii nu pătrundea nici o rază de lumină ; Eustacia se trîntise pe pat îmbrăcată, voind să se odihnească şi să adune puţină putere înainte de a porni în călătorie. Bunicului i se păru mai înţelept să n-o deranjeze şi, coborînd din nou, puse scrisoarea deasupra căminului ca să i-o dea a doua zi dimineaţa.

La unsprezece se duse la culcare, fumă sus la el în odaie şi jumătate de oră mai tîrziu stinse lumina, nu înainte de a ridica oblonul cum făcea în fiecare seară, căci dimineaţa cînd deschidea ochii, îi plăcea să vadă încotro bătea vîntul iar de la fereastra camerei lui zărea stîlpul cu morişca de vînt. Cum se întinse în pat, observă cu mirare stîlpul luminat, despicînd ca o dreaptă fosforescentă întunericul de afară. Fenomenul nu putea avea decît o singură explicaţie : în casă, cineva aprinsese o lumină care cădea pe stîlp. Deoarece toţi se duseseră de mult la culcare, bătrînul se sculă, deschise încetişor geamul şi privi în dreapta şi în stînga, să dezlege misterul. Fereastra Eustaciei era luminată şi dintr-acolo venea raza care lumina stîlpul. Căpitanul rămase sprijinit de pervaz întrebîndu-se de ce s-o fi sculat fata şi gîndindu-se să-i bage plicul pe sub uşă, cînd deodată auzi un foşnet de haine venind dinspre peretele despărţitor dintre dormitorul lui şi culoar.

Căpitanul crezu că Eustacia, neputînd să doarmă, coborîse să-şi i-a de jos o carte ; faptul i s-ar fi părut lipsit de importanţă dacă n-ar fi auzit-o plîngînd.

— Se gîndeşte la bărbatul ăla al ei, îşi spuse. Ah ! ce gîscă ! N-a avut de lucru şi s-a măritat. Mă întreb dacă scrisoarea o fi de la el ?

Îşi aruncă haina de marinar pe spate şi se îndreptă spre uşă strigînd :

— Eustacia ! — Nu primi răspuns. Eustacia ! repetă el mai tare — pe cămin e o scrisoare pentru tine.

Nici de astă dată nu-i răspunse nimeni în afara vîntului, care vîjîia prin colţuri şi a picăturilor de ploaie care băteau în ferestre.

Ieşi în capul scărilor şi aşteptă vreo cinci minute. Ea nu se întoarse. Intră apoi la el să-şi ia o luminare, hotărît să se ducă după ea ; mai înainte aruncă o privire în odaia ei. Patul era nedesfăcut şi păstra încă urma trupului ei ; se nelinişti şi mai mult băgînd de seamă că nu luase cu ea sfeşnicul. Speriat de-a binelea, se îmbrăcă în grabă şi coborî scările ducîndu-se la uşa de la intrare pe care o încuiase şi o zăvorîse cu mîna lui. Era descuiată. Nu mai încăpea nici o îndoială că Eustacia părăsise casa în toiul nopţii ; dar încotro o luase ? Era cu neputinţă să plece după ea. Dacă s-ar fi aflat casa în drum, doi oameni luînd-o în altă direcţie, i-ar fi putut da de urmă ; în plină landă însă, unde tot atîtea direcţii se încrucişau cîte meridiane într-unul din polurile globului, pe o noapte fără lună şi fără stele, slabă nădejde să găseşti pe cineva, oricît ai căuta. Neştiind ce să facă, bătrînul se opri în salon unde tresări dînd cu ochii de scrisoarea neatinsă de pe cămin.

La unsprezece şi jumătate, cînd toată casa era cufundată în tăcere, Eustacia aprinsese o luminare, îşi pusese o haină mai călduroasă, îşi luase bagajul şi după ce suflase în luminare, coborîse scările. Cînd ieşi începuse ploaia ; stătu o clipă descumpănită în prag, privind la stropii care se înteţeau, ameninţînd să se transforme în potop. Acum însă nu mai putea da înapoi din pricina vremii proaste. Nici chiar scrisoarea lui Clym n-ar mai fi oprit-o din drum. Întunecimea nopţii era funebră ; întreaga natură parcă se pregătea de îngropăciune. Co-

roanele răsfirate ale brazilor dindărătul casei se înălțau la cer ca niște clopotnițe de catedrală. Pînă la hotarele orizontului, nu se vedea nimic în afara luminii de la fereastra cocioabei lui Susan Nunsuch.

Eustacia deschise umbrela și apucă spre treptele săpate în dealul de lîngă helești ; o dată dîmbul trecut, nu mai era nici o primejdie să fie văzută. Porni apoi pe poteca ce ducea la Rainbarrow, împiedicîndu-se de cîte o rădăcină de tătarcă, de cîte un tufiș uscat sau de ciupercile umflate de umezeală, care în acest anotimp abundau împrăștiate prin landă de parcă ar fi fost ficații și bojocii puternici ai unui imens animal. Luna și stelele abia pîlpîiau de după norii groși. O asemenea noapte, purta gîndurile călătorului spre întîmplările de groază înscrise în cronicile vremurilor depărtate, spre momentele de spaimă și întuneric consemnate de istorie și legende, ca de pildă ultima epidemie de ciumă din Egipt, înfrîngerea armatei lui Sennacherib, trădarea de pe muntele Ghetsemani.

În cele din urmă, Eustacia ajunse pe Rainbarrow și se opri să-și adune gîndurile. Între haosul din mintea ei și cel răscolit de furtună era o perfectă armonie. Deodată își dădu seama că nu avea destui bani pentru o călătorie atît de lungă. Lipsită de simț practic, sfîșiată ziua întreagă de cele mai contradictorii simțăminte, neglijase aspectul material al fugii, realizînd brusc situația în care se afla, suspină amar și trupul i se gîrbovi sub umbrela deschisă, de parcă o mînă nevăzută o atrăgea în jos, spre gorgan. Îi era oare scris să rămînă captivă toată viața ? Bani, niciodată nu se gîndise cu adevărat la valoarea lor. Dar pînă și pentru a dispărea din ținut avea nevoie de ei. Să-i ceară lui Wildeve ajutor material fără să-i îngăduie s-o urmeze i-ar fi fost imposibil oricărei femei ce avea cît de puțină mîndrie ; iar să plece cu el, deși știa bine că o iubea, ar fi umilit-o.

Oricine ar fi fost în preajmă-i ar fi compătimit-o, nu atît din cauza vîntului și a ploii, și nici a singurătății, cu toate că în afara resturilor pămîntești, prefăcute în humă, de sub picioarele ei, era cu desăvîrșire izolată de omenire, ci din cauza chinului din lăuntrul ei care se exterioriza printr-o ușoară pendulare a întregii făpturi.

Era adînc nefericită. Buzele ei repetau zgomotul picăturilor de ploaie care cădeau de pe umbrelă pe mantie și de pe mantie pe pămînt; fața îi era înlăcrimată întocmai ca priveliștea. Întîlnise prea multe opreliști în cale și aripele-i erau frînte; chiar să fi avut mijloacele necesare pentru a ajunge la Budmouth și a se îmbarca pe un vapor care s-o ducă pînă la celălalt țărm, n-ar fi fost cu mult mai bucuroasă, într-atît de potrivnic i se părea totul în jur. Vorbi cu glas tare. Cînd în asemenea situație o femeie care nu e nici bătrînă, nici surdă, nici nebună, suspină și vorbește de una singură, înseamnă că e la mare ananghie.

— Pot oare pleca? Pot oare pleca? gemu ea. E prea mărunt ca să mă dăruiesc lui, nu e în stare să se ridice la înălțimea năzuințelor mele!... Ah, dac-ar fi fost la fel de mare ca Saul sau Bonaparte! Dar să-mi calc jurămîntul dat în fața altarului, pentru el, nu merită!... Și singură să plec, n-am bani! Și chiar să am, la ce mi-ar folosi? Anul viitor va trece cum a trecut acesta, și cel care va veni apoi, la fel ca toți ceilalți. Cît am rîvnit și cît m-am străduit să fiu o femeie deosebită, și ce soartă potrivnică am avut!... N-am meritat-o! strigă ea cuprinsă de o amarnică revoltă. Ce cruzime să fiu aruncată într-o lume atît de prost orînduită! Aș fi putut ajunge departe dar am fost lovită și strivită de împrejurări pe care n-am știut să fiu stăpînă! Cu ce am greșit cerului să mă pedepsească atît de aspru?

Lumina îndepărtată pe care o văzuse Eustacia cînd părăsise casa bunicului ei, venea, după cum bănuise, dinspre cocioaba în care locuia Susan Nunsuch. Cu ce se îndeletnicea femeia însă, nu bănui. Văzînd-o trecînd prin fața ușii cinci minute după ce băiatul îi spusese: „Vai, ce rău mi-e, mamă!“ Susan fusese convinsă că apropierea Eustaciei era nefastă.

Iată de ce, o dată treaba isprăvită, Susan nu se duse ca de obicei la culcare. Ca să alunge farmecele răufăcătoare pe care își închipuia că le aruncă în juru-i biata Eustacia, mama băiatului recurse la o practică veche și sinistră, menită să nimicească și să anihileze pe cel îm-

potriva căruia era îndreptată. Pe vremea aceea superstiția era foarte răspîndită în cuprinsul Egdonului unde de altfel mai dăinuie și azi.

Femeia luă lumînarea aprinsă și trecu în încăperea alăturată unde, printre altele, se găseau două vase mari de argilă tuciurii în care era strînsă mierea din vara trecută. Deasupra lor pe un raft era un bulgăre galben și neted, în formă de emisferă, făcut din ceara de albine adunată în aceeași vară. Susan apucă bulgărele, tăie din el cîteva felii subțiri pe care le puse într-un polonic de metal, pe care, întorcîndu-se în odaie, îl băgă în cenușa fierbinte din vatră. Cînd ceara se făcu moale ca un aluat, începu s-o frămînte cu degetele. Ochii ei căpătară o privire fixă și concentrată. Începu să modeleze ceara și se vedea prea bine că voia să-i dea o anumită formă. O formă asemănătoare omului. Tot încălzind ceara și modelînd-o, tăind dintr-însa și frămîntînd-o, rupînd bucățele și apoi lipindu-le la loc, izbuti după vreun sfert de oră să transforme materia gălbuie în ceva care aducea destul de bine cu o femeie, măsurînd cam cincisprezece centimetri în înălțime. O puse pe masă ca, răcindu-se să se întărească. Apoi, cu lumînarea în mînă urcă spre camera în care dormea copilul.

— Nu cumva ai băgat de seamă ce purta doamna Eustacia azi după masă, în afară de rochia ei neagră ?

— O panglică roșie la gît.

— Nimic altceva ?

— Nimic, doar sandale în picioare.

— O panglică roșie și sandale în picioare, repetă femeia pentru sine.

Doamna Nunsuch se duse și căută pînă ce găsi o bucățică foarte îngustă de panglică roșie, pe care o legă la gîtul păpușii de ceară. De pe biroul hodorogit din dreptul ferestrei, luă o sticlă și o pană, și-i înnegri picioarele ca să pară încălțate, închipuind prin niște linii încrucișate, baretele sandalelor ce se purtau pe atunci. În sfîrșit, trecu în jurul capului un fir, care să amintească cordeaua din pletele Eustacici.

Ținînd ciudatul obiect în mînă, Susan întinse brațul și-l privi de la distanță cu vădită mulțumire dar fără urmă de surîs. Oricine cunoștea locuitorii de pe Egdon

Heath, şi-ar fi dat seama că păpuşa de ceară o întruchipa pe Eustacia Yeobright.

Din coşul de lucru aflat pe pervazul ferestrei femeia scoase o testea de ace din cele demodate, lungi şi galbene, cu capetele în aşa fel prinse ca să se desfacă la prima întrebuinţare. Apoi, cu o înfrigurare diabolică, începu să le înfigă în păpuşă. Înfipse vreo cincizeci de ace, unde apucă, în cap, în umeri, în trunchi, altele în tălpile picioarelor.

Cînd isprăvi, se întoarse spre focul de turbă din vatră ; sub stratul gros de cenuşă pe care-l face turba, focul părea stins, dar dedesubt, tăciunii mocneau aprinşi. Susan îi aţiţă, şi puse în jurul lor alte cîteva bucăţi de turbă luate din colţul de lîngă cămin ; flacăra ţîşni veselă şi luminoasă. Apucînd apoi cu cleştele făptura de ceară, o ţinu deasupra flăcărilor privind cum se topeşte pe încetul şi rostind în şoaptă un şir lung de cuvinte. Vorbea parcă o limbă misterioasă, de fapt spunea pe de-a-ndoaselea Ruga Domnului ; acesta era descîntecul obişnuit prin care cei ce credeau în asemenea ritualuri păgîne, cereau ajutorul forţelor obscure împotriva unui duşman. Susan rosti de trei ori şi rar lugubra incantaţie, între timp imaginea Eustaciei se micşorase mult. Din locul unde curgeau picăturile de ceară, se ridicau cîte 6 limbi de foc care, încolăcindu-se în jurul păpuşii plăsmuite de Susan Nunsuch, o mistuiau nemiloase. Din cînd în cînd, cădea o dată cu picătura de ceară şi cîte un ac înroşindu-se în jarul din vatră.

VIII

Călători ce rătăcesc
prin ploaie şi întuneric

În vreme ce efigia Eustaciei dispărea printre flăcări, iar tînăra femeie aştepta pe gorgan cu sufletul prăbuşit în prăpastia deznădejdii, Yeobright se afla singur în casa de la Blooms-End. Îşi ţinuse făgăduiala faţă de Thomasin

și-l trimisese pe Fairway cu scrisoarea către nevastă-sa, iar acum aștepta cu crescîndă nerăbdare să-i audă pasul sau măcar să primească un semn care să-i vestească întoarcerea ei. Dacă Eustacia era încă la Mistover nu se putea să nu-i trimită cel puțin o scrisoare de răspuns prin același curier ; deși, ca s-o lase să procedeze după cum găsea ea de cuviință, îi spusese lui Fairway să nu ceară răspuns. În cazul în care ar fi căpătat ceva, trebuia să-l aducă numaidecît ; iar dacă nu, se ducea direct acasă fără a mai trece pe la Blooms-End.

În sinea lui, Clym nutrea însă altă speranță. S-ar fi putut ca Eustacia să nu folosească nici tocul nici hîrtia ; s-ar fi potrivit mai bine cu firea ei să-l ia prin surprindere și să apară deodată în ușă. Soțul ei n-avea de unde să știe cît de contrarie era hotărîrea pe care o luase Eustacia.

Spre părerea de rău a lui Clym, o dată cu lăsarea nopții, ploaia se înteți și începu să toarne. Vîntul urla și vîjîia împrejurul casei, izbind în ferestre picături de apă cît bobul de mazăre. Bîntuia neastîmpărat prin încăperile părăsite, bătînd cu furie în uși și ferestre, îmbulzind în spărturile și golurile zidurilor crengi răzlețe și surcele ridicate în vîrtejuri. Era una din acele nopți cînd crăpăturile din pereții vechilor biserici se cască și se adîncesc iar urmele petelor de umezeală de pe tavanele conacelor părăginite, se înviorează și se întind, la început cît latul de palmă, cuprinzînd pe încetul o suprafață din ce în ce mai mare. Portița gardului din fața casei se trîntea și se deschidea într-una, și odată cu ea zvîcnea și inima din pieptul lui Clym ; dar nimeni nu se arătă ; era ca și cum umbrele nevăzute ale celor morți treceau pe acolo, voind să-l viziteze.

Între zece și unsprezece văzînd că nici Fairway nici altcineva nu vine, se duse să se culce și, cu toată îngrijorarea, adormi numaidecît. Dar nu dormi adînc, continuînd și prin somn să aștepte ; așa că un ceas mai tîrziu, auzind o bătaie în ușă, se trezi, se sculă din pat și privi prin fereastră. Turna cu găleata și landa toată gîfîia încercînd parcă să absoarbă potopul. Era prea întuneric ca să deslușească ceva.

— Cine-i ? strigă el.

Auzi niște pași ușori în prag și vocea disperată a unei femei spunîndu-i :

— Vai, Clym, coboară și deschide-mi !

Tot sîngele îi năvăli în față de emoție.

— Nu poate fi decît Eustacia ! își spuse. Dacă era ea, îl luase cu adevărat prin surprindere.

Aprinse în grabă o lumînare, se îmbrăcă și coborî. Cînd deschise ușa, în fața lui apăru o femeie înfofolită care se îndreptă spre el.

— Thomasin ! exclamă el fără să-i poată ascunde dezamăgirea. Tu, Thomasin, pe o astfel de vreme ? Și unde-i Eustacia ?

Thomasin era udă pînă la piele, speriată și cu răsuflarea tăiată.

— Eustacia ? Nu știu Clym, dar bănuiesc, spuse ea peste măsură de tulburată. Dă-mi voie mai întîi să intru și să mă odihnesc și-ți explic. Se întîmplă o mare nenorocire — bărbatul meu și Eustacia !

— Ce ? Cum ?

— Cred că bărbatul meu e pe cale să mă părăsească sau să facă o faptă îngrozitoare — nici eu nu știu ce — Clym, vrei să te duci să afli ? N-am pe nimeni să mă ajute în afară de tine ! Eustacia nu s-a întors încă ?

— Nu.

Ea vorbea fără să răsufle.

— Atunci să știi că s-au înțeles să fugă împreună ! El a venit acasă pe la opt și mi-a spus ca din întîmplare : „Tamsie am aflat că trebuie să plec într-o călătorie." „Cînd ?" l-am întrebat eu. „În noaptea asta mi-a răspuns el. „Unde ?" „Nu-ți pot spune acum" mi-a răspuns „Mă întorc mîine." Apoi s-a dus și și-a văzut de-ale lui fără să mă mai bage în seamă. Am așteptat tot crezînd că va pleca, dar pe la zece mi-a spus : „Ai face mai bine să te duci să te culci." Nu știam ce să fac, și m-am dus la culcare. Cred că și-a închipuit că am adormit, căci jumătate de oră mai tîrziu a venit în cameră și a umblat în scrinul acela de stejar în care ținem banii, cînd avem mai mulți în casă, și a luat un sul de bancnote, probabil, deși eu nu știam că le pusese acolo. Cred că le scosese de

la bancă ieri sau alaltăieri cînd a fost în oraș. De ce-i trebuiesc atîția bani dacă pleacă numai pentru o zi? După ce a coborît, mi-a trecut prin cap Eustacia și mi-am amintit că s-au întîlnit serile trecute — știu sigur că s-au întîlnit, Clym, pentru că l-am urmărit o parte din drum; nu ți-am spus cînd ai fost la noi pentru că nu voiam să-l judeci pe Damon și nici nu bănuiam că era ceva atît de serios. Și atunci n-am mai putut rămîne în pat: m-am sculat și m-am îmbrăcat și cînd am auzit că e în grajd, m-am gîndit să viu să-ți spun. Am coborît scările pe furiș și am pornit încoace.

— Deci nu plecase cînd ai părăsit casa?

— Nu. Te rog, dragul meu văr, dragul meu Clym, du-te și încearcă să-l înduplecî să nu plece. Pe mine nu mă ia în seamă, și n-ascultă ce-i spun; îi tot dă înainte că pleacă într-o scurtă călătorie, și că se întoarce pînă mîine și așa mai departe; dar nu cred spusele lui; poate reușești tu să-l înduplecî.

— Mă duc, spuse Clym. Ah! Eustacia!

Thomasin ținea în brațe o boccea mare; după ce se așeză, începu s-o desfacă pînă cînd în cele din urmă, apăru — ca un bob într-o păstaie — un copilaș; străbătuse drumul fără să știe, apărat și de frig și de ploaie. Thomasin îl sărută apoi spuse printre lacrimi:

— Am luat și fetița cu mine de teamă să nu i se întîmple ceva. Tare mi-e frică să nu se îmbolnăvească, dar n-am putut-o lăsa singură cu Rachel!

Clym puse cîțiva butuci în cămin, înlătură cenușa de pe jăraticul care nu se stinsese încă și, suflînd cu foalele, aprinse focul.

— Usucă-te, spuse el. Merg să mai aduc lemne.

— Nu, nu, te rog nu-ți pierde timpul. Am eu grijă de foc. Du-te cît mai repede, te rog.

Yeobright urcă în goană scările ca să-și ia haina. Cît lipsi, se auzi încă o bătaie în ușă. De astă dată nu-și mai închipui că ar putea fi Eustacia: cel care bătuse avea pasul rar și greoi. Yeobright bănuind că este Fairway aducînd un răspuns în scris, coborî iar și deschise ușa.

— Dumneata, căpitane Vye? spuse el omului șiroind de apă care stătea în prag.

— Nepoată-mea i-aici ? întrebă acesta.

— Nu ?

— Atunci, unde-i ?

— Nu știu.

— Ar trebui să știi. Ești soțul ei.

— Cu numele doar, răspunse Clym ridicînd glasul. Am impresia că are de gînd să fugă cu Wildeve chiar în noaptea asta. Tocmai porneam pe urmele lor.

— În orice caz, de la mine a plecat ; a părăsit casa cam acum jumătate de oră. Cine-i înăuntru ?

— Vara mea, Thomasin.

Căpitanul îi făcu o plecăciune, cu gîndul însă în altă parte.

— Sper, spuse el să nu fie decît o fugă.

— Decît ? Dar ce-ar putea fi mai grav pentru o femeie căsătorită, decît să fugă cu altul ?

— Am luat cunoștință de o întîmplare ciudată. Înainte de a porni în căutarea ei, l-am chemat pe Charley, băiatul de la grajd. Zilele trecute mi-au dispărut pistoalele.

— Pistoalele ?

— Charley mi-a spus atunci că le luase să le curețe. Acum mi-a mărturisit că le-a ascuns pentru că a văzut-o pe Eustacia privindu-le îndelung ; apoi chiar ea i-a mărturisit că voia să-și facă seama, rugîndu-l însă să nu spună nimănui și jurînd că nu se va mai gîndi la așa ceva. Nu cred să aibă destul curaj să le folosească pentru a se sinucide ; dar de gîndit s-a gîndit ; și cel căruia îi trece prin cap una ca asta o dată, îi trece și a doua oară.

— Unde sînt pistoalele ?

— Încuiate la loc sigur. Nici o grijă, nu pune ea mîna pe ele. Dar gloanțele nu sînt singurul mijloc prin care-ți poți lua viața. Ce v-a făcut să vă certați atît de rău încît s-o aduci în halul ăsta ? Nu încape îndoială că nu te-ai purtat cu ea cum se cuvine. Mă rog, eu am fost împotriva căsătoriei voastre și văd că am avut dreptate.

— Vii și dumneata cu mine ? întrebă Yeobright făcîndu-se că n-a auzit ultima replică a căpitanului. Dacă vii, îți spun pe drum de ce ne-am certat.

— Încotro o luăm ?

— Spre Wildeve — fii încredințat că într-acolo a luat-o și ea.

Thomasin interveni plîngînd :

— Mi-a spus că trebuie să plece imediat într-o scurtă călătorie ; dar dacă era scurtă, de ce avea nevoie de atîția bani ? Vai, Clym, oare ce se va întîmpla ? Copilașul meu, tare mi-e teamă că în curînd ai să rămîi fără tată !

— Eu am plecat, spuse Yeobright ieșind în pragul ușii.

— Aș merge și eu cu tine, spuse bătrînul nehotărît. Da frică mi-e că picioarele astea ale mele nu m-or putea duce pe o noapte ca asta. Nu mai sînt tînăr cum am fost o dată. Iar dacă fugarii nu-și pot continua drumul, ea se va întoarce la mine și trebuie să fiu acasă s-o primesc. Oricum, pînă la han tot nu pot să merg, așa că ce să mă mai codesc. Mă duc drept acasă.

— Cred că-i cel mai bun lucru, spuse Clym. Thomasin stai să te usuci și simte-te ca la tine acasă.

Cu aceste vorbe închise ușa și porni întovărășit de căpitanul Vye de care se despărțise la poartă, acesta apucînd-o pe drumul din mijloc ce ducea spre Mistover. Clym o luă la dreapta spre han.

Rămasă singură, Thomasin scoase de pe ea hainele ude de ploaie, apoi luă copilul în brațe, îl duse sus și-l culcă în patul lui Clym ; întorcîndu-se iar jos, mai puse niște lemne pe foc și încercă să se usuce. Vioaie, flacăra din cămin împrăștia în odaie o senzație de tihnă, întărită de zgomotul vijeliei de afară, de vîntul care izbea ferestrele și vîjîia sinistru în coșul căminului ca prologul unei tragedii

În casă se afla doar cea mai neînsemnată parte din Thomasin, căci acum, știindu-și fetița la adăpost, plecase și ea cu gîndul împreună cu Clym în căutarea fugarilor. Vreme îndelungată îl urmări în închipuire, dar cu încetul scurgerea timpului i se păru chinuitor de lentă. Totuși nu se mișcă. Veni însă un moment cînd nu mai putu sta locului ; îi era cu atît mai greu cu cît știa că Yeobright încă nu ajunsese la han. În cele din urmă, se duse lîngă patul în care copilașul dormea adînc ; dar nu fu în stare să-și ia mintea de la nenorocirile care își închipuia că se petrec la ea acasă ; imaginația devenise mai puternică decît realitatea. Nemaiputîndu-se stăpîni, coborî scările și deschise ușa. Afară, turna cu găleata ; la lumina lumînării, picăturile apropiate cădeau ca niște sulițe, ascunzînd privirilor

şiroaiele dindărătul lor. Înfruntarea aversei echivala cu scufundarea într-o apă doar uşor rarefiată de aer. Tocmai greutatea drumului o îmboldea să pornească mai grabnic spre casă : orice, numai să pună capăt acestei stări de încordare şi nelinişte.

— Cum am făcut drumul pînă aici, am să-l fac şi la întoarcere, îşi spunea ea. Nu-i bine să lipsesc.

Cu mişcări iuţi, luă copilul în braţe, îl înfofoli, îşi puse haina, adună cenuşa peste jăraticul aprins ca nu cumva să ia foc casa şi ieşi. Se opri să pună cheia după oblon, la locul ei obişnuit, apoi întorcîndu-se hotărîtă spre întunericul ameninţător de dincolo de gard, făcu temerară, primii paşi. Cum însă mintea îi era aţintită într-altă parte, nici vremea nici noaptea n-o îngroziră pe Thomasin, cu toate că din pricina lor mergea anevoie.

Curînd ajunse în plină vale şi, traversînd dîmburile, o luă pe drumul dinspre partea dealului. Vîntul trecea şuierînd peste landă, bucurîndu-se parcă de o asemenea noapte. Paşii femeii se rătăceau din cînd în cînd printre tufişurile înalte de feriga uscată şi ţeapănă, care-i închideau calea ca o strajă. În cîteva rînduri, trebui să ridice copilul deasupra capului pentru a-l feri de vîrfurile ude ale unor tulpini prea înalte. Pe deal, unde vîntul sufla puternic şi neîntrerupt, ploaia nu mai cădea ci urma o traiectorie orizontală, paralelă cu pămîntul, aşa încît nici un ochi, oricît de pătrunzător, n-ar fi putut bănui depărtarea de la care şiroaiele de apă se desprindeau din aburul norilor. Aici Thomasin n-avea cum se apăra şi simţea împunsătura fiecărei picături lovind-o nemilos ca săgeţile înfipte în trupul Sfîntului Sebastian. Băltoacele care în oricare altă parte ar fi părut negre, păleau faţă de întunecimea landei, formînd pete nebuloase ce puteau fi ocolite.

Cu toate acestea, lui Thomasin nu-i părea rău că plecase. Ea nu vedea, ca Eustacia, demoni plutind prin aer şi spirite malefice ascunse printre crengi şi tufişuri. Nu asemăna picăturile ce-i biciuiau faţa, cu scorpioni, ştiind că nu sînt altceva decît ploaie ; pentru ea Egdonul nu era un monstru ci pur şi simplu o întindere de pămînt ca oricare alta. Şi dacă uneori îi era frică, temerile ei erau întemeiate ; cînd landa lua o înfăţişare sinistră,

ca acum, n-o iubea. Nu din pricini inexplicabile, ci pentru că era un loc bătut de vînt şi ploaie, pe care călătorul anevoie îl putea străbate, rătăcindu-se la prima neatenţie şi riscînd să răcească sau să se îmbolnăvească.

Totuşi, dacă ţi-e bine cunoscută cărarea, nici chiar pe asemenea vreme nu-i din cale afară de greu s-o urmezi, simţind sub talpa piciorului pămîntul bătătorit; dar o dată pierdută, slabă nădejde s-o mai poţi găsi. Din cauza copilului care o împiedica să vadă pe unde calcă, Thomasin se abătu din drum, tocmai cînd suia culmea unui deal, şi nu-i mai rămăsese de parcurs decît o treime din distanţă. În loc să încerce, bîjbîind încoa şi încolo, să regăsească poteca, porni drept înainte bizuindu-se pe simţul ei de orientare prin acele meleaguri pe care poate doar Clym sau porumbeii guşaţi le ştiau mai bine decît ea.

Într-un tîrziu, Thomasin ajunse în dreptul unei văgăuni şi deslusi prin ploaie o pată luminoasă ce se dovedi a fi forma dreptunghiulară a unei uşi deschise. Cum ştia prea bine că primprejur nu se afla nici o casă, Thomasin îşi dete seama la a cui uşă nimerise.

— Este desigur camionul lui Diggory Venn, îşi spuse.

Ştia de altfel că locul unde poposea de obicei Venn cînd rămînea mai multă vreme prin ţinut, era prin apropiere de Rainbarrow şi ghici numaidecît că nimerise în tainicul lui ascunziş. Îşi puse întrebarea dacă să-l roage sau nu s-o ajute să regăsească poteca. În graba ei de a ajunge acasă, se hotărî să-i ceară ajutorul fără să se gîndească ce ciudat i se va părea s-o vadă acolo la acel ceas tîrziu de noapte. Dar cînd se apropie de camion şi privi înăuntru, Thomasin descoperi că era gol, deşi nu încăpea nici o îndoială că aparţinea Omului roşu. Focul ardea în sobă, şi felinarul atîrna în cui. Lîngă prag, ploaia abia stropise podeaua; n-o udase, semn că uşa nu era de multă vreme deschisă.

Deodată Thomasin auzi pe cineva venind prin întunericul din spatele ei şi, întorcînd capul văzu în lumina difuză a felinarului, prin perdeaua de picături de ploaie, chipul binecunoscut al bărbatului îmbrăcat în salopetă de corduroy, roşu din cap pînă în picioare.

— Credeam că ai coborît în vale, spuse acesta fără să-i privească faţa. Cum de te-ai întors din nou aici?

— Diggory ? întrebă Thomasin cu vocea pierită.

— Cine-i ? spuse Venn, nedeslușindu-i trăsăturile. Și de ce plîngi ?

— Vai, Diggory ! nu mă recunoști ? spuse ea. E și greu, înfofolită cum sînt. N-am plîns și nici n-am mai trecut pe aici.

Venn se apropie pînă ce o văzu în lumină.

— Doamnă Wildeve ! tresări el. Ce întîlnire neașteptată la asemenea oră ! Ai luat și copilul ! Ce nenorocire te-a făcut să-ți părăsești casa într-o noapte ca aceasta ?

Ea nu-i putu răspunde pe dată ; fără a-i cere îngăduința Venn sări în camion, o apucă de braț și o ajută să se urce înăuntru.

— Ce s-a întîmplat ? o întrebă el iar, după ce se așezară.

— M-am rătăcit întorcîndu-mă de la Blooms-End și mă grăbesc să ajung acasă. Te rog ajută-mă să regăsesc poteca. Ar fi trebuit să cunosc Egdonul mai bine ; nu știu nici cu cum de m-am putut rătăci. Te rog, Diggory, arată-mi repede poteca.

— Sigur că da. Te conduc. Dar ai mai trecut o dată pe aici, nu-i așa, doamnă Wildeve ?

— Nu. În clipa asta am ajuns.

— Ciudat. Acum vreo cinci minute dormeam cu ușa închisă, ca să nu intre ploaia înăuntru ; și cum am somnul ușor m-am trezit auzind o femeie plîngînd și foșnetul unei rochii trecînd pe lîngă tufișurile de tătarcă. Am deschis ușa și, cu felinarul în mînă, am zărit silueta unei femei. Cînd lumina căzu pe ea, a întors capul și a pornit iute spre vale. Am pus felinarul la loc în cui, dar curiozitatea m-a făcut să mă îmbrac și să pornesc pe urmele ei, însă n-am putut-o găsi. De aceea lipseam cînd ai venit : văzîndu-te credeam că ești cea în căutarea căreia plecasem.

— Poate că era cineva de prin partea locului, mergînd spre casă.

— Cu neputință. E prea tîrziu. Iar foșnetul rochiei era un foșnet de mătase.

— Deci n-am fost eu. Privește, rochia mea nu-i de mătase... Ne aflăm cumva între Mistover și han ?

— Da, nu sîntem prea departe de drum.

—Oare n-o fi fost ea ? Diggory, trebuie să plec chiar acum ! Și sări din camion înainte ca Diggory s-o poată ajuta ; acesta luă felinarul și sări la rîndul său.

— Dă-mi mie copilul, doamnă, spuse el. E greu, și trebuie să fii obosită.

Thomasin stătu o clipă în cumpănă apoi îi încredință copilul.

— Vezi să n-o strivești, Diggory, spuse ea, să nu-i sucești mînuța ; și ține-i fîșia asta pe față, ca să n-o ude ploaia.

— Fii fără grijă, răspunse Venn. Cum crezi c-aș putea face vreun rău cuiva care îți aparține ?

— Mă gîndeam că poate din greșeală, se scuză Thomasin.

— Fetița e uscată, pe dumneata însă ploaia te-a pătruns pînă la piele, spuse Omul roșu care vrînd să zăvorască ușa camionului, zări pe podea, în locul unde stătuse tînăra femeie, unele picături scurse din hainele ei.

Thomasin, ținîndu-se de el, apucă întîi la dreapta, apoi la stînga, ocolind tufișurile mai înalte ; din cînd în cînd se opreau în loc, iar Venn acoperea felinarul și privea în urmă spre a-și da seama în ce direcție se înalță Rainbarrow : gorganul trebuia să fie drept în spatele lor dacă voiau să meargă pe calea cea bună.

— Ești sigur că ploaia n-a udat copilul ?

— Sînt. Da' cît are băiețelul ?

— Băiețelul ! repetă Thomasin cu reproș. Oricine-și poate da seama că e fetiță. Are aproape două luni. Cît mai avem pînă la han ?

— Vreun sfert de milă, poate ceva mai mult.

— Hai să mergem mai repede.

— Mi-e teamă că n-ai să te poți ține după mine.

— Sînt tare grăbită să ajung. Ah ! uite lumină la o fereastră !

— Nu cred să fie de la o fereastră. După mine pare să fie felinarul unei căruțe.

— Vai ! exclamă Thomasin disperată. Cum vreau să mă văd mai repede acasă — dă-mi copilul Diggory — de aici poți să te întorci !

— Te duc tot drumul, spuse Venn. Pînă la lumina aceea e o porțiune de mlaștină în care te afunzi pînă în gît dacă n-o ocolești.

— Da' lumina vine de la han, și nu-i nicio mlaștină în fața lui.

— Nu-i adevărat, lumina e cu vreo sută de metri mai jos de han.

— N-are a face, spuse Thomasin cu sufletul la gură. Mergi spre lumină, nu spre han.

— Bine, răspunse supus Venn ; apoi întrebă după o scurtă tăcere : Aș vrea să-mi spui ce s-a întîmplat. Sper că ți-am dovedit că poți avea încredere în mine.

— Sînt anumite lucruri despre care... despre care nu se poate vorbi.

Un suspin îi sugrumă vocea, și nu putu spune mai mult.

IX

Nenorocirea adună
pe cei patru laolaltă

Văzînd la ora opt semnalul Eustaciei, Wildeve începu deîndată să se pregătească să-i vină în ajutor și — spera el — să plece cu ea. Era tulburat și felul în care o anunță pe Thomasin că trebuie să facă o călătorie, avu darul să-i trezească bănuiala. Cînd nevastă-sa se duse la culcare, își adună la repezeală lucrurile de care avea nevoie și urcă sus la sertarul cu bani de unde scoase o sumă destul de mare în hîrtii, ridicate în contul moștenirii pentru a face față eventualelor cheltuieli de mutare. Apoi dădu o raită prin grajd și prin șopron, să vadă dacă trăsura, calul și hamurile erau gata de călătorie. Jumătate de oră mai tîrziu, întorcîndu-se în casă, Wildeve crezu că Thomasin era în pat și că dormea. Îi spuse băiatului de la grajd să nu aștepte și să se culce, lăsîndu-l să înțeleagă că nu va pleca înainte de trei sau patru dimineața ; deși neobișnuită, totuși această oră era mai puțin misterioasă decît miezul nopții, ceasul stabilit de Eustacia pentru a

avea timp să prindă vaporul ce părăsea portul Budmouth între unu și două.

Cînd termină toate pregătirile, nu-i mai rămase nimic altceva de făcut decît să aștepte. Îi era cu neputință să scape de sentimentul apăsător care pusese stăpînire pe el de cînd se întîlnise ultima oară cu Eustacia ; dar spera că banii îl vor vindeca și de răul acesta. Încercase să se convingă că trecînd pe numele neveste-si jumătate din avutul său, dădea dovadă de generozitate cîștigînd astfel dreptul să-și arate devotamentul cavaleresc față de altă femeie și să împartă cu aceasta, dacă bineînțeles ea îi va îngădui, soarta. Deși hotărîse să nu iasă din voia Eustaciei, s-o lase unde îi va spune și să plece dacă ea îi va cere, era atît de vrăjit încît inima îi bătea cu putere, încredințat că nu așa se va întîmpla și că, de comun acord, își vor uni viețile.

Nu zăbovi prea mult furat de asemenea gînduri, presupuneri și speranțe, căci la douăsprezece fără douăzeci se furișă iar spre grajd, unde aprinse felinarele și înhămă calul ; apoi, luîndu-l de căpăstru, scoase trăsura acoperită din curte și se opri la marginea drumului, cam la un sfert de milă distanță de han.

Aici așteptă adăpostindu-se de ploaie sub streașina unui dîmb înalt. De-a lungul șoselei, în lumina felinarelor se vedea cum vîntul rostogolea pietricelele lovindu-le unele de altele, făcîndu-le grămadă ; le părăsea apoi și se năpustea vîjîind în landă, scuturînd uscăciunile și pierzîndu-se în întuneric. Peste toată larma răzbătea dinspre sud, unde se afla stăvilarul, vuietul rîului care mărginea landa în acea parte.

Wildeve stătu nemișcat pînă cînd își închipui că sosise miezul nopții. Începuse să se îndoiască în sinea lui dacă pe o asemenea vreme Eustacia se va încumeta să coboare din deal ; totuși, cunoscîndu-i firea, bănui că va veni.

— Biata de ea ! îi e scris să n-aibă noroc, spuse el în șoaptă.

În cele din urmă se apropie de felinar și se uită la ceas. Spre uimirea lui, trecuse aproape un sfert de oră de la miezul nopții. Acum îi părea rău că nu urcase pînă la Mistover, dar drumul pe șosea era mult ocolit și disproporționat de lung față de cărarea ce tăia dealul ;

hotărîseră să se întîlnească în vale pentru a nu obosi inutil calul.

Tocmai în clipa aceea, se auziră niște pași apropiindu-se; dar lumina felinarului fiind îndreptată în altă direcție, cel care venea nu putea fi văzut. Pașii se opriră, apoi se auziră iar.

— Eustacia? întrebă Wildeve.

Călătorul înainta și cînd razele de lumină căzură asupra lui, Wildeve recunoscu de îndată silueta lui Clym, sclipind din cap pînă în picioare din pricina umezelii: acesta însă nu-l recunoscu pe Wildeve, adăpostit îndărătul felinarului.

Yeobright se opri nedumerit dacă trăsura ce aștepta în ploaie avea sau nu vreo legătură cu fuga nevesti-si. Apariția lui Clym întunecă cu totul judecata lui Wildeve, care nu văzu în el decît rivalul său de moarte, de care Eustacia trebuia cu orice preț îndepărtată. De aceea tăcu, sperînd ca Yeobright să treacă mai departe fără să pună vreo întrebare.

În vreme ce amîndoi stăteau încremeniți, neștiind ce să facă, un zgomot înăbușit ajunse pînă la ei; niciunul din cei doi nu se îndoi o clipă: era zgomotul provocat de căderea unui trup în vîltoarea riului, undeva în apropierea zăgazului.

Tresăriră amîndoi.

— Doamne Dumnezeule! N-o fi ea? exclamă Clym.

— De ce să fie ea? întrebă Wildeve speriat, uitînd că pînă în acel moment se ascunsese în umbră.

— Ah, trădătorule, tu erai? strigă Yeobright. De ce să fie ea? Pentru că săptămîna trecută și-ar fi pus capăt zilelor dacă i-ar fi fost cu putință. Ar fi trebuit să fie supravegheată! Ia unul din felinarele astea și vino cu mine.

Yeobright îl apucă pe cel de lîngă el și plecă; Wildeve nu mai zăbovi să-l desfacă pe celălalt și porni după Clym spre zăgaz, pășind în urma lui.

În partea de jos a stăvilarului de la Shadwater se formase un bazin circular cu un diametru de cincizeci de picioare, în care apa năvălea prin deschizăturile a zece porți uriașe ce se ridicau și se lăsau, acționate de un sistem obișnuit de macarale și roți dințate. Zidul ce

căptușea bazinul împiedica apa să surpe malurile ; dar iarna, uneori, forța cu care venea era atît de mare încît rodea peretele și-l lua cu sine. Clym ajunse în dreptul porților, cutremurate din temelii de furia rîului. Jos sub spuma valurilor nu se deslușea nimic. Se cățără pe podul de scîndură și, ținîndu-se de balustradă ca să nu-l răstoarne vîntul, trecu în cealaltă parte a rîului. Acolo se plecă peste zid încercînd să îndrepte lumina felinarului spre adînc, dar nu putu vedea nimic altceva decît virtejul apelor izbite de parapet.

Wildeve ajunse și el lîngă pod, de unde, în lumina tulbure și tremurîndă aruncată de felinarul din mîna lui Clym deasupra viltorii, fostul inginer deslușì cursul curenților șuvoaielor venind prin cele zece porți. Pe suprafața acestei oglinzi alcătuite din culmi plutea, mînat de curent, un trup întunecat.

— Vai, iubita mea ! strigă Wildeve cu vocea sufocată de groază ; și, pierzîndu-și capul, se aruncă în clocotul cazanului, fără să-și scoată haina groasă ce-o purta.

În cele din urmă, Yeobright zări și el trupul plutind pe apă și, încredințat că era vorba de a salva o viață, fu cît pe aci gata să sară după Wildeve. Îi veni însă în gînd un plan mai bun : sprijini felinarul de un stîlp, așezîndu-l în așa fel încît să stea drept, apoi ocoli în fugă malul pînă ajunse în locul unde se întrerupea zidul și apa era mai puțin adîncă ; de acolo sări și se avîntă, plin de curaj, în vîltoare. Pămîntul îi fugi de sub picioare, iar el înotă tras de curent spre mijlocul bazinului, unde îl zări pe Wildeve luptîndu-se din răsputeri.

În tot acest timp, Venn și Thomasin se căzneau să străbată fîșia de landă spre lumină. Se aflau la prea mare depărtare de rîu ca să audă căderea corpului, dar observară că felinarul fusese luat de la locul lui și urmăriseră traiectoria punctului luminos. De cum ajunseră lîngă trăsură, Venn bănui că se întîmplase ceva și se grăbi spre direcția în care se mutase sursa de lumină. Venn mergea mai repede decît Thomasin, așa că fu înaintea ei lîngă stăvilar.

Felinarul se găsea lîngă stîlpul de care-l sprijinise Clym, cu razele îndreptate spre apă ; Omul roșu privi

într-acolo şi văzu plutind un trup nemişcat. Avînd copilul în braţe, se întoarse înapoi la Thomasin.

— Ţine te rog copilul, doamnă Wildeve, spuse el grăbit. Du-l iute acasă, cheamă băiatul de la grajd şi spune-i să trimită încoace toţi oamenii pe care poate să-i găsească. A căzut cineva în apă.

Thomasin luă copilul şi o apucă la goană. Trecu pe lîngă calul înhămat la trăsură care, deşi odihnit şi abia scos din grajd stătea nemişcat, conştient parcă de nenorocire. De abia atunci îşi dădu ea seama al cui era. Fu gata să-şi piardă cunoştinţa şi i-ar fi fost cu neputinţă să facă un singur pas, dacă n-ar fi susţinut-o grija de a ocroti fetiţa. În această stare de groaznică îndoială intră în casă şi, după ce-şi văzu copilul în siguranţă, trezi băiatul şi fata de serviciu şi fugi să dea de veste celor care locuiau în casa cea mai învecinată.

Diggory, întors lîngă mal, băgă de seamă că pe apă pluteau scînduri smulse din zăgaz. Găsi una în apă şi, luînd-o sub braţ, iar în mîna cealaltă ţinînd felinarul, intră în bazin prin locul ales de Clym. Cînd fu pe punctul de a pierde piciorul, se culcă peste scîndura ce-l purta deasupra clocotului. Cu felinarul într-o mînă, îşi făcu vînt cu picioarele şi se roti de cîteva ori în jurul bazinului, mînat de curenţi cînd spre margine, cînd spre mijlocul rîului.

La început nu văzu nimic. Deodată însă, în lucirile vîrtejurilor şi albul valurilor de spumă, descoperi o pălărie de femeie. Tocmai cerceta atent porţiunea dinspre peretele din stînga, cînd simţi atingerea unui trup ridicîndu-se la suprafaţă. Nu era, aşa cum se aşteptase o femeie ci un bărbat. Omul roşu luă în dinţi cîrligul de care atîrna felinarul, cu o mînă apucă de guler omul ieşit din adînc şi, ţinîndu-se cu cealaltă de scîndură, îşi făcu vînt în mijlocul curentului care-i purtă cu scîndură cu tot spre liman. De cum simţi sub picior prundişul albiei, Venn se ridică şi încercă din răsputeri să iasă la mal. Cînd apa îi ajunse pînă la piept, aruncă scîndura, trăgînd după el cu amîndouă mîinile trupul înecatului, care i se păru nefiresc de greu. În cele din urmă, îşi dădu seama că de picioarele nefericitului necunoscut

se agăţase cu disperare un alt bărbat, care pînă acum se ţinuse la fund.

Inima-i bătu plină de speranţă auzind paşi îndreptîndu-se spre el şi zărind în apropiere cei doi oameni, trimişi într-ajutor de Thomasin. Aceştia alergară spre locul unde se găsea Venn şi împreună îi scoaseră pe cei doi înecaţi la mal şi îi întinseră pe iarbă, despărţindu-i unul de celălalt. Venn, le lumină feţele. Primul, cel care ieşise la suprafaţă, era Yeobright, celălalt, Wildeve.

— Trebuie să ne întoarcem să mai căutăm, spuse Venn. Este şi o femeie. Faceţi rost de o prăjină.

Unul din oameni se duse la pod şi rupse o bucată din balustrada de lemn. Omul roşu, întovărăşit de ceilalţi doi, se aruncă în apă, prin acelaşi loc ca mai înainte şi, unindu-şi eforturile, cercetară adîncul pornind de la margine spre centru. Venn nu se înşelase socotind că dacă ar mai fi căzut cineva, apa l-ar fi adus într-acolo, căci la jumătatea drumului bătul se lovi de ceva.

— Împinge încoace, strigă Venn şi toţi trei traseră de prăjină pînă ce trupul inert le atinse picioarele.

Venn dispăru în fundul apei, şi reapăru ţinînd în braţe o grămadă de pînzeturi ude sub care se ascundea un corp neînsufleţit : era tot ce rămăsese din deznădăjduita Eustacia.

La ţărm, îi aştepta Thomasin, copleşită de nenorocire, aplecată peste cei doi bărbaţi lipsiţi de simţire. Calul şi trăsura se aflau la locul unde şoseaua se apropia cel mai mult de rîu şi, în cîteva minute, cele trei trupuri scoase din apă fură urcate în trăsură. Venn luă hăţurile într-o mînă, sprijinind-o cu celălalt braţ pe Thomasin ; ceilalţi veneau pe urmele lor şi ajunseră în acest fel la han.

Fata din casă, trezită din somn de Thomasin se îmbrăcase în goană şi aprinsese focul, lăsînd cealaltă servitoare să sforăie liniştită într-una din odăile din dos. Trupurile lipsite de viaţă ale lui Clym, Wildeve şi Eustacia fură aduse în casă şi întinse pe covor, cu picioarele spre focul din cămin ; fură aplicate toate procedeele de reanimare pe care le cunoşteau cei de faţă iar băiatul de la grajd fu grabnic trimis după doctor. Părea însă că nu mai rămăsese nici urmă de suflare în nici unul

din cei înecați. Totuși, cînd Thomasin, pe care agitația o scoase pentru moment din starea ei de prostrație, duse la nasul lui Clym o sticluță cu săruri de amoniu trecută în zadar pe la nasul celorlalți, acesta suspină.

— Clym trăiește ! strigă ea.

Curînd, începu să respire regulat ; degeaba încercă însă biata femeie să-l readucă în simțire și pe bărbatul ei, administrîndu-i același remediu. Wildeve nu dădu nici un semn de viață. Era evident că atît el cît și Eustacia depășiseră stadiul din care i-ar fi putut trezi mirosurile aromitoare. Încercările continuară pînă la venirea doctorului, cînd trupurile celor trei fură transportate în odăile de sus și culcate pe paturi.

Curînd, Venn, văzînd că prezența lui nu mai era de nici un folos, se îndreptă spre ușă ; nici nu-i venea să creadă că o asemenea cumplită catastrofă se abătuse asupra acestei familii a cărei soartă îl interesa atît de mult. Întîmplarea tragică și neașteptată avea s-o zguduie desigur profund pe Thomasin. Și nu mai trăia nici înțeleapta și vajnica doamnă Yeobright ca să-i fie bietei fete sprijin ; căci oricare ar fi fost părerea observatorului obiectiv despre pierderea unui soț ca Wildeve, lovitura era greu de suportat și o năucise. Cît despre Venn, știind că nu-i poate alina durerea, gîndi că nu avea nici un rost să mai zăbovească într-o casă în care nu era decît un străin.

Se întoarse la căruța lui, trecînd peste landă. Focul nu se stinsese încă, și toate lucrurile erau așa cum le lăsase. Își dădu seama că hainele de pe el erau ude și atît de îmbibate de apă, încît deveniseră grele ca de plumb. Le scoase, și le întinse în fața focului, apoi se culcă. Îi fu însă cu neputință să-și găsească liniștea, închipuindu-și agitația din casa pe care abia o părăsise ; cuprins de remușcări că plecase, se îmbrăcă iar cu alte haine, încuie ușa și porni în grabă spre han. Cînd intră în bucătărie, încă mai turna cu găleata. În vatră ardea un foc zdravăn, și două femei — dintre care una era Olly Dowden — forfoteau primprejur.

— Ce se aude ? întrebă Venn în șoaptă.

— Domnul Yeobright e mai bine ; dar doamna Yeobright și domnul Wildeve au murit și-s reci. Doctorul spune că și-au dat duhul înainte de a fi scoși din apă.

— Așa mi s-a părut și mie cînd am dat de ei. Dar doamna Wildeve cum se simte ?

— Cum să se simtă cînd a trecut prin ce a trecut ? Doctorul a pus-o la pat, că era sărmana de ca tot atît de udă ca și cei care s-au aruncat în rîu. Nici dumneata, Om roșu, nu ești prea uscat.

— Da nu-s nici ud. Am fost de m-am schimbat. M-a plouat însă pe drum la întoarcere.

— Șezi lîngă foc. Cucoana a zis să-ți dăm orice ceri și i-a părut rău cînd i s-a spus că ai plecat.

Venn își trase scaunul lîngă foc și rămase cu ochii la flăcări și mintea aiurea. Aburul care ieșea din picioarele lui se ridica o dată cu fumul spre coșul căminului, în vreme ce el se gîndea la cei din încăperile de la etaj. Doi dintre ei trecuseră în lumea cealaltă, cel de al treilea de-abia scăpase din ghearele morții iar femeia zăcea la pat și devenise văduvă. Ultima oară cînd stătuse lîngă același cămin, Wildeve era viu și sănătos ; Thomasin cu surisul pe buze își vedea de treabă în camera alăturată ; Yeobright și Eustacia erau de scurtă vreme bărbat și nevastă, iar doamna Yeobright trăia la Blooms-End. Și părea atunci, că în felul acesta se vor scurge încă cel puțin viitorii douăzeci de ani. Dar iată că dintre toți, doar cursul vieții lui nu se schimbase.

Auzi pe cineva coborînd scara. Era dădaca ; ținea în mînă un ghemotoc de hîrtie umedă, mototolită. Absorbită de ceea ce făcea, nici nu-l observă pe Venn. Dintr-un sertar al bufetului, scoase cîteva fire de sfoară și le întinse lîngă vatră, legîndu-le de grătarul pe care-l trăsese în afară ; apoi, desfăcînd hîrtiile ude începu să le înșire una cîte una, ca rufele, pe sfoară.

— Ce-s astea ? întrebă Venn.

— Banii sărmanului domn Wildeve, răspunse femeia. I-au găsit în buzunar, cînd l-au dezbrăcat.

— Înseamnă că avea de gînd să lipsească mai multă vreme de acasă ? spuse Venn.

— Asta nu vom ști niciodată.

Venn n-ar fi plecat pentru nimic în lume, căci tot ce-i era mai drag se afla sub acoperișul acestei case. Și cum nimănui nu-i venea să meargă la culcare, în afara celor doi care adormiseră pentru vecie, nimic nu-l obliga să plece. Așa încît se retrase în colțul de lîngă cămin unde îi plăcea lui să stea, și urmări cu privirea aburul ce se ridica din cele două șiruri de bancnote puse la uscat ; mînate încoace și încolo de curentul din cămin, hîrtiile muiate se zvîntară începînd să foșnească. Femeia apăru iar, le desprinse de pe sfoară și, strîngîndu-le cu grijă, le luă sus. Curînd coborî doctorul, cu aerul unui om care nu mai avea nimic de făcut, își puse mănușile și ieși ; ropotul calului său pe șosea se îndepărtă, pînă ce nu se mai auzi.

La ora patru, cineva bătu încet la ușă. Era Charley, trimis de căpitanul Vye să întrebe dacă se aflase ceva de Eustacia. Fata care-i deschisese îl privi în ochi neștiind ce să-i răspundă, apoi conducîndu-l la Venn, îi spuse acestuia :

— Vrei te rog să-i povestești dumneata ?

Venn îi povesti. Charley nu rosti nici o vorbă ; scoase doar un sunet de abia auzit, apoi izbucni într-un hohot :

— Pot s-o mai văd o ultimă oară ?

— Cred că da, spuse Diggory. Dar n-ai face mai bine să fugi repede și să-i dai de știre căpitanului Vye ?

— Aveți dreptate. Da' atîta vreau, s-o mai văd o ultimă oară.

— O vei vedea, șopti o voce în spatele lui ; întorcîndu-se, zăriră cu toții, în lumina cenușie a dimineții, o siluetă alungită și palidă ca de nălucă, învăluită într-un cearșaf, amintindu-le celor de față de Lazăr ieșind din mormînt.

Era Yeobright. Venn și Charley tăcură, iar Clym continuă :

— O vei vedea. După ce se va lumina de ziuă, vei avea destul timp să duci căpitanului vestea. Și dumneata ai vrea s-o vezi, nu-i așa Diggory ? Acum e neasemuit de frumoasă.

Venn se ridică în picioare și, împreună cu Charley, îl urmă pe Clym pînă la scări, unde se descălță ; la fel făcu și Charley. Urcară scările după Clym pînă ajun-

seră la etaj, unde se afla o luminare aprinsă, pe care Yeobright o luă în mînă, petrecîndu-i în una din odăi. Deschise uşa, se îndreptă spre pat şi dădu în lături cearşaful.

Stătură tăcuţi privind-o pe Eustacia, pe care nemişcarea morţii o făcea mai frumoasă decît fusese vreodată vie. Paloarea nu este cuvîntul care să descrie albul chipului ei ; pielea feţei era strălucitoare de parcă ar fi fost de lumină. Buzele ei modelate cu măiestrie păstrau o expresie inefabilă, de parcă o pornire lăuntrică de demnitate ar fi îndemnat-o să renunţe la vorbire. Încremenirea veşnică le pecetluise într-o clipă cînd în sufletul ei resemnarea luase locul deznădejdii. Părul negru, despletit şi răvăşit cum nu i-l văzuse nimeni pînă atunci, îi încununa creştetul ca o pădure întunecată. Înfăţişarea ei mîndră, nepotrivită cu mediul rustic în care trăise, era în sfîrşit în perfectă armonie cu împrejurarea.

Nu scoase nici unul vreun cuvînt pînă ce Clym o acoperi şi le spuse :

— Acum veniţi dincoace.

Se îndreptară spre alt unghi al aceleiaşi încăperi unde pe un pat mai mic zăcea Wildeve. Pe faţa lui se citea mai puţină linişte decît pe a Eustacici, dar purta acelaşi însemn luminos al tinereţii ; chiar şi cel care n-ar fi avut nici un motiv să-l iubească, îşi dădea seama, văzîndu-l acum, că fusese hărăzit unui altfel de destin. Singurele urme lăsate de lupta lui aprigă pentru a trăi erau degetele sîngerînde, rănite şi roase de pietre atunci cînd încercase cu disperare să se agaţe de peretele stăvilarului.

Yeobright se purtase în aparenţă atît de calm, şi rostise atît de puţine silabe, încît Venn îl crezu resemnat. De-abia cînd părăsiră odaia îşi dădu seama de adevărata stare în care se afla Clym. Închizînd uşa, acesta îi spuse cu un rînjet de amărăciune şi o înclinare a capului spre încăperea în care zăcea Eustacia :

— E a doua femeie pe care am ucis-o în răstimpul acestui an. Sînt în parte vinovat de moartea mamei mele ; şi sînt principalul vinovat al morţii ei.

— Cum aşa ? întrebă Venn.

— I-am spus cuvinte grele iar ea a părăsit casa noastră. N-am chemat-o înapoi decît prea tîrziu. Eu eram acel care trebuia să se înece. Ar fi fost mai drept ca apa rîului să mă înghită pe mine și s-o scoată pe ea vie la mal. Dar mie nu mi-e scris să mor. Cei care ar fi trebuit să trăiască, sînt morți, iar eu sînt viu !

— N-ai voie să te învinuiești în felul acesta, răspunse Venn. E ca și cum ai spune că părinții sînt vinovați de crima săvîrșită de copiii lor, deoarece, dacă nu-i făceau părinții, copiii n-ar fi existat.

— Da, Venn, așa-i cum spui, dar dumneata nu cunoști tot adevărul. Dacă Dumnezeu s-ar fi milostivit și mi-ar fi curmat viața, ar fi fost mai bine pentru toți. Am început însă să mă obișnuiesc cu grozăvia sorții mele. Se spune că vine o vreme cînd omul se obișnuiește într-atîta cu nenorocirea, încît îi vine să rîdă în fața ei. De bună seamă că nu mai am mult pînă vine vremea asta și pentru mine.

— Intențiile dumitale au fost totdeauna bune, spuse Venn. N-ai nici un temei să vorbești cu atîta disperare.

— Nu sînt disperat. Mi-am pierdut însă orice speranță, și durerea mea cea mare este că nici legea, nici oamenii nu mă pot pedepsi pentru ceea ce am făcut.

EPILOG

Viața își urmează
nestingherită cursul

Luni și săptămîni în șir se vorbi în cuprinsul Egdon despre moartea Eustaciei și a lui Wildeve. Tot ce se știa despre dragostea lor fu amplificat, exagerat, modificat, schimbat, încît, în cele din urmă, faptele petrecute de-abia de mai aduceau cu cele povestite. Cu toate astea, moartea năpraznică nu le știrbi din demnitate nici ei, nici lui. Nenorocirea le salvase onoarea, încheind brusc povestea vieții lor, ferindu-i pe amîndoi de inevitabila degradare la care ajung cei mai mulți, de ridurile, uitarea și decrepitudinea aduse de ani.

Pentru cei loviți îndeaproape de catastrofă, efectul fu oarecum diferit. Străinii — care cu siguranță mai auziseră de asemenea întîmplări — auzeau acum de încă o întîmplare tragică; pentru cei apropiați însă, nimic din cele știute mai înainte nu îi pregătise îndeajuns ca să suporte lovitura. Prin neprevăzutul lui, doliul o uluise pe Thomasin lăsînd-o cu simțirile amorțite; și totuși, aflînd că bărbatul pe care-l pierduse nu fusese vrednic de iubirea ei, durerea nu-i fu mai mică. Ba chiar, în chip paradoxal, faptul păru să-l ridice în ochii tinerei sale neveste; era norul fără de care curcubeul nu apare.

În schimb, frica de necunoscut trecuse. Temerile ei vagi de a fi părăsită luaseră sfîrșit. Înainte, tremurase la gîndul unei nenorociri; acum nenorocirea avusese loc, și-i putea măsura gravitatea. Îi rămăsese ceea ce iubea cel mai mult pe lume, micuța Eustacia. Nu se revoltase împotriva soartei, suferința ei era plină de umilință; această atitudine este cea mai bună chezășie că sufletul se va tămădui.

Dacă s-ar fi putut reduce la o măsură comună, tristețea de acum a lui Thomasin și veselia de pe vremuri a Eustaciei ar fi atins cam același nivel. Căci bucuria și lumina pe care le răspîndise odinioară Thomasin în jurul ei, făceau să pălească razele ce treceau drept lumină pe un fundal mai sumbru.

Venirea primăverii o liniști ; venirea verii o alină ; cînd în sfîrșit sosi toamna, începu să se învioreze, fericită că fetița, sănătoasă și voinică, creștea, și cu fiecare zi devenea tot mai isteață. Cît despre griji materiale, avusese norocul să fie ferită de ele. Wildeve murise fără să lase testament, iar ea și fetița erau singurele lui rude. După ce taxele de succesiune și datoriile fură plătite, cînd restul moștenirii unchiului lui Wildeve ajunse în posesia ei, descoperi că dispunea de un capital de zece mii de lire sterline, de pe urma investiției căruia avea să beneficieze ea și copilul.

Unde va locui ? Fără îndoială că la Blooms-End. Odăile, ce-i drept, erau cam joase, nu cu mult mai înalte decît cabinele unei corăbii, și pentru pendula cea nouă adusă de la han, trebui coborît nivelul podelei în locul unde o puseră ; ba nici așa nu încăpu și trebuiră să-i taie ornamentația frumoasă de aramă cu care se termina în partea de sus ; dar așa cum erau ele, odăile erau multe la număr iar casa dragă din pricina amintirilor. Clym o primi bucuros, mulțumindu-se cu cele două odăi de sus, din capul scării de din dos, izolîndu-se de Thomasin și de cele trei slugi pe care acum, că avea bani, socotise necesar să le angajeze ; acolo își ducea el viața, de unul singur, cu gîndurile lui.

Amărăciunea nu îi schimbase înfățișarea prea mult ; căci adevărata transformare se petrecuse înăuntrul său. S-ar fi putut spune că avea o minte plină de riduri. N-avea dușmani, și nimeni nu-i putea reproșa ceva : tocmai de aceea era mereu măcinat de nevoia de a-și face singur reproșuri.

Cîteodată se gîndea că destinul își bătuse joc de el ; atunci își spunea că faptul de a te naște nu este decît concretizarea unei dileme și că oamenii, în loc să se străduiască să reușească în viață ar face mai bine să se gîndească cum să moară evitînd rușinea. Totuși nu zăbovi

prea mult meditînd asupra nedreptății nemiloase cu care lui și altora ca el le fusese torturat sufletul. Numai oamenii prea rigizi rămîn credincioși unui asemenea gînd. Ceilalți, în marea lor majoritate, încearcă să construiască ipoteze care să nu degradeze Cauza Primordială și ezită să creadă într-o forță dominantă cu o valoare morală inferioară lor ; chiar și atunci cînd varsă torente de lacrimi, ei se străduiesc să găsească argumente în favoarea adversității supreme care-i condamnă la suferință.

Cu toate că zadarnice erau cuvintele de consolare ale celor din jur, Clym, în singurătatea lui își găsise împăcarea. Pentru unul ca el, casa și venitul de o sută douăzeci de lire anual pe care i le lăsase mama lui, erau suficiente să-și ducă traiul, noțiunea de suficient ținînd de sume mari ci mai degrabă de proporția dintre venituri și necesități.

Obișnuia să facă de unul singur lungi plimbări prin landă ; atunci punea stăpînire pe el trecutul cu umbrele lui, și-l obliga să-i asculte poveștile. În închipuirea lui se trezeau la viață străvechii locuitori ai meleagurilor : uitate triburi celtice străbăteau drumurile din preajmă, iar lui i se părea că trăiește printre ei, că le privește chipurile și că îi vede răzleți printre gorganurile landei, intacte și neatinse din vremea cînd fuseseră construite. Cele ale barbarilor de demult, care se îndeletniciseră cu agricultura, se deosebeau de cele din Egdon ca scriitorii ce-au scris pe hîrtie de cei ce-au folosit pergamentul. Plugul șterse de secole urmele lăsate de primii, pe cînd ale celor de aici, încă dăinuiau. Totuși, și unii și alții munciseră și muriseră fără să știe ce se va întîmpla cu rodul muncii lor. Clym medită asupra factorilor invizibili care intervin în evoluția lucrurilor, aducînd uitarea sau nemurirea.

Apoi veni iarăși iarna cu vînturile, înghețurile și nopțile ei înstelate. Cu un an în urmă, Thomasin abia de-și dăduse seama de scurgerea anotimpurilor : anul acesta, ființa ei regăsise disponibilitatea de a răspunde la toate senzațiile din afară. Viața acestei blînde făpturi, a fetiței și a servitorilor, pătrundea în conștiința lui Clym, aplecat asupra unor tratate cît mai voluminoase, sub forma unor sunete filtrate parcă printr-un perete de lemn ; în cele

din urmă însă, urechea lui se obișnui într-atît cu zvonul venit din cealaltă parte a casei încît cunoștea semnificația celui mai mic zgomot. O bătaie regulată la interval de jumătate de secundă însemna că Thomasin își leagănă copilul ; un zumzet slab, că-i cîntă ca s-adoarmă ; scrîșnetul nisipului ca între două pietre de moară îl vestea că Humphrey, Fairway sau Sam călcau cu pașii lor grei pe podeaua de piatră a bucătăriei ; o călcătură ușoară și o melodie veselă, fredonată de o voce pițigăiată, anunțau vizita lui Grandfer Cantle ; melodia se întrerupea brusc cînd Grandfer Cantle ducea la gură o stacană cu bere ; cînd se auzeau uși trîntite și multă mișcare, se făceau pregătiri pentru mersul la piață ; căci Thomasin, deși urcase o treaptă pe scara socială, ducea o viață cumpătată, economisind fiecare ban pentru fetiță.

Într-o zi de vară, Clym se afla în grădina în care dădea fereastra, de obicei deschisă, a salonului. Privea ulcelele cu flori de pe pervaz ; udate și îngrijite de Thomasin, arătau iarăși ca pe vremea cînd trăia doamna Wildeve. Deodată o auzi pe Thomasin, care era în salon, scoțînd un țipăt :

— Vai cum m-ai speriat ! spuse ea cuiva care intrase. Am crezut că e umbra dumitale.

Mînat de curiozitate, Clym făcu cîțiva pași și privi pe fereastră. Spre mirarea lui, îl văzu pe Diggory Venn ; acesta nu mai semăna cu negustorul de vopsea pentru oi, pe care-l știa, ci arăta ca orice creștin cumsecade, purtînd cămașă albă, vestă înflorată de culoare deschisă, cravată cu picățele albastre și haină verde. Înfățișarea lui nu avea nimic neobișnuit decît doar faptul că era atît de diferită de cea dinainte. Îmbrăcămintea lui vădea o grijă deosebită de a evita culoarea roșie sau orice nuanță apropiată de roșu ; de ce oare cei de curînd scăpați din jugul unei profesii urăsc orice le amintește de meseria prin care s-au îmbogățit ?

Yeobright se îndreptă spre ușă și intră în casă.

— Nu știi cum m-am speriat ! spuse Thomasin zîmbind amîndurora. Nu-mi venea să cred că s-a albit din proprie voință ! Mi se părea nefiresc !

— De la Crăciun, m-am lăsat de negoțul cu vopsea, spuse Venn. Mi-a adus un venit destul de bun și, făcîn-

du-mi socotelile, mi-am dat seama că am strîns destui bani ca să iau ferma cu cele cincizeci de vaci pe care o avea tatăl meu cînd trăia. Întotdeauna m-am gîndit să-i calc pe urme dacă îmi schimb meseria ; și iată că am făcut-o.

— Da' cum de-ai devenit alb, Diggory ? întrebă Thomasin.

— Încetu' cu încetu', doamnă.

— Arăți mult mai bine acum decît ai arătat vreodată înainte !

Venn păru încurcat ; iar Thomasin, dîndu-și seama de lipsa ei de tact față de un bărbat care poate mai nutrea încă sentimente de afecțiune pentru ea, roși. Clym nu observă însă nimic și adăugă în glumă :

— Cu ce-o mai speriem noi pe fetița lui Thomasin, acum că ai devenit iarăși un om ca toți oamenii ?

— Ia loc, Diggory, îl invită Thomasin, și stai să iei ceaiul la noi.

Venn dădu să plece spre bucătărie, dar Thomasin, continuînd să coasă, sări prevenitoare :

— Rămîi aici cu noi. Și spune-mi, unde se află ferma dumitale, domnule Venn ?

— La Stickleford, doamnă, cam la vreo două mile la dreapta de Alderworth, acolo unde începe imașul. Dacă domnului Yeobright i-ar face plăcere să treacă din cînd în cînd pe la mine, să nu mă ocolească pe motiv că n-a fost poftit în casa mea. Vă mulțumesc foarte mult, dar n-am să rămîn la ceai, pentru că am ceva de făcut și trebuie să mă apuc de îndată. Mîine este sărbătoarea florilor și oamenii de la Shadwater s-au înțeles cu cîțiva dintre vecinii dumneavoastră să înfigă prăjina chiar lîngă gardul casei unde se întinde o porțiune frumoasă de pajiște, spuse Venn făcînd cu brațul semn spre locul din fața casei. I-am spus însă lui Fairway, continuă el, că înainte de a începe pregătirile ar fi bine să vă cerem încuviințarea, doamnă Wildeve.

— N-am nici o cădere să mă împotrivesc, răspunse ea. Proprietatea noastră nu trece nici cu o palmă măcar dincolo de gardul alb al grădinii.

— Dar s-ar putea să nu vă facă plăcere să vedeți o liotă întreagă petrecînd și învîrtindu-se în jurul unui băț, chiar aici, sub nasul dumneavoastră.

— Nu mă supără cîtuși de puțin.

Curînd Venn își luă rămas bun și plecă ; către seară, Yeobright ieși să se plimbe și ajunse pînă la casa lui Fairway. Apusul de mai era încîntător, iar mestecenii din marginea cuprinsului sălbatic al Egdonului își îmbrăcaseră noul veșmînt de frunze, gingașe ca aripile fluturilor, și diafane cum e chihlimbarul. Lîngă locuința lui Fairway, mai la o parte de drum, se afla un loc deschis unde se adunaseră toți tinerii de pe o rază de vreo două mile. Unul din capetele prăjinei era rezemat de o capră și o mulțime de femei roiau în jur, împodobindu-l cu flori de cîmp. Pe aceste meleaguri, spiritul veselei Anglii se păstrase încă neașteptat de viu ; simbolicele ritualuri legate prin tradiție de fiecare anotimp erau și acum adînc intrate în obiceiul oamenilor din Egdon. În mai toate asemenea cătune îndepărtate, multe din manifestări aveau origină păgînă : adorația și omagiul adus naturii, veselia exuberantă a petrecerilor, frînturi de rituri teutonice închinate unor divinități ale căror nume au fost uitate nu erau altceva decît rămășițe ale religiei medievale.

Yeobright nu zăbovi printre cei ce se pregăteau de petrecere și se întoarse acasă. Cînd a doua zi de dimineață Thomasin dădu în lături perdelele de la odaia ei de dormit, zări în mijlocul pajiștei prăjina încărcată de flori, înălțîndu-și vîrful spre cer. Răsărise ca din pămînt în timpul nopții, sau poate o dată cu venirea zorilor. Deschise fereastra ca să vadă mai bine cununile aninate de băț. Florile își răspîndeau miresmele în aerul proaspăt, care purta pînă la ea parfumul uriașului buchet. În vîrful prăjinii erau cîteva cercuri legate între ele și garnisite cu flori mărunte ; imediat dedesubt urma o porțiune albă de flori de păducel ; se înșirau apoi mănunchiurile de clopoței, apoi cele de viorele, cele de liliac, de narcise și așa mai departe pînă jos. Thomasin le privi bucurîndu-se că petrecerea cîmpenească se va desfășura în preajmă.

O dată cu venirea după-amiezii, începură să se strîngă oamenii ; pe Yeobright spectacolul îl interesă destul ca să deschidă geamul pentru a vedea mai bine. Curînd, Thomasin ieşi pe uşa care se afla chiar sub fereastra lui şi întoarse capul spre el. De optsprezece luni, de la moartea lui Wildeve, Yeobright n-o mai văzuse îmbrăcată în culori vesele, ca azi ; la drept vorbind, din ziua în care se măritase nu se mai gătise aşa.

— Ce frumoasă te-ai făcut astăzi, Thomasin ! spuse el. Te-ai gătit din pricina petrecerii ?

— Nu numai.

Roşi, plecîndu-şi ochii ; el însă nu băgă de seamă, deşi felul ei de a fi i se păru ciudat, mai ales că vorbea numai cu el, fără să fie nimeni de faţă. Era oare cu putinţă să-şi fi lăsat hainele cernite doar ca să-i placă lui ?

Începu să se gîndească la comportarea ei din ultimile săptămîni, cînd lucraseră adesea în grădină împreună, întocmai ca atunci cînd erau copii şi-i supraveghea mama lui. Şi dacă în sinea ei începuse să-l privească cu alţi ochi ca pînă acum ? Pentru Yeobright o asemenea presupunere însemna o problemă gravă ; se simţi tulburat şi neliniştit. Îşi cheltuise pentru Eustacia întreaga lui capacitate de iubire şi orice urmă de disponibilitate murise o dată cu ea. Se îndrăgostise prea tîrziu — în plină maturitate — pentru a păstra suficiente rezerve din care să mai poată lua vreodată naştere o altă dragoste, cum se întîmplă în tinereţe. Şi chiar dacă ar mai fi fost în stare să iubească, această nouă dragoste ar fi fost ca o plantă care creşte anevoie şi cere multă îngrijire, pentru ca pînă la urmă să rămînă mică şi plăpîndă, cum sînt păsările ieşite toamna din ouă.

Eventualitatea unei complicaţii de acest fel îl îngrijoră într-atît, încît către orele cinci, cînd sosi orchestra iar instrumentiştii atacară primele măsuri cu destul entuziasm ca să-i dărîme casa, Clym ieşi pe uşa de din dos, coborî în grădină, sări peste gard şi se făcu nevăzut. Îi era peste putinţă să ia parte la petrecere deşi voise să rămînă.

Dispăru timp de patru ore. Cînd se întoarse pe aceeaşi cale pe care plecase, amurgul se lăsase de-a binelea şi

roua aburise fiecare fir de iarbă. Muzica cea gălăgioasă amuțise ; dar intrînd în curte prin spate, nu-și dădu seama dacă sătenii plecaseră cu toții, pînă cînd nu ajunse în dreptul ușii din față. În prag stătea Thomasin singură. Îi aruncă o privire încărcată de reproșuri.

—Ai dispărut tocmai cînd a început petrecerea, spuse ea.

— Da. Nu mă simțeam în stare să iau parte la ea. Tu ai fost, nu-i așa ?

—Nu, n-am fost.

— Mi s-a părut că de asta te-ai gătit.

— Da, da' nu puteam să mă duc singură ; era atîta lume. Și acum mai este cineva acolo.

Yeobright făcu un efort să vadă prin întuneric dincolo de gard și desluși, chiar lîngă prăjină, o siluetă cenușie, măsurînd agale în sus și în jos tăpșanul înverzit.

— Cine-i ? întrebă în cele din urmă.

—Domnul Venn, răspunse Thomasin.

— Puteai să-l poftești în casă, Tamsie. Totdeauna s-a purtat foarte drăguț cu tine.

— Am să-l poftesc acuma, spuse ea ; și, fără să mai stea pe gînduri, se îndreptă spre portița în apropierea căreia se afla Venn.

— Mi se pare că este domnul Venn ? întrebă ea.

Venn tresări ca și cum, prefăcutul de el, n-ar fi știut că ea era acolo și răspunse :

—Da, eu sînt.

— Nu vrei să ne faci plăcerea să intri în casă ?

— Mă tem să nu vă...

— Te-am văzut dansînd astă-seară cu cele mai drăguțe dintre fete. Îmi închipui că nu intri fiindcă vrei să mai zăbovești pe aici și să te gîndești la orele plăcute care au zburat ?

— Ei bine, aveți în parte dreptate, răspunse domnul Venn ostentativ sentimental. Dar motivul principal pentru care prefer să rămîn, este că aștept să răsară luna.

— Ca să constați cît de frumos arată în lumina lunii cununile de flori cu care e împodobită prăjina ?

— Nu. Ci ca să caut o mănușă pe care a pierdut-o una dintre fete.

Thomasin nu-și mai găsi vorbele de mirare. Singura explicație a faptului că un bărbat care avea de făcut patru sau cinci mile pînă acasă își pierdea timpul pentru un asemenea scop, era că bărbatul respectiv nutrea un deosebit interes față de posesoarea mănușii.

— Ai dansat cu ea, Diggory ? întrebă cu o voce din care reieșea că descoperirea aceasta îl făcuse să crească mult în ochii ei.

— Nu, răspunse el suspinînd.

— Deci nu vrei să intri la noi ?

—Nu în astă-seară, mulțumesc.

— Nu dorești să-ți dau un felinar ca să-ți fie mai ușor să cauți mănușa acelei domnișoare, domnule Venn ?

— Nu, mulțumesc, nu-i nevoie, doamnă Wildeve. Peste cîteva minute trebuie să răsară luna.

Thomasin se întoarse în prag.

— Vine ? întrebă Clym care o așteptase unde îl lăsase.

— Astă-seară nu, răspunse ea, apoi trecu pe lîngă el și intră în casă ; curînd Clym se retrase și el în odaia sa.

După plecarea lui Clym, Thomasin urcă încetișor scările pe întuneric, se opri lîngă leagăn, încredințîndu-se că fetița dormea, și se duse la fereastră ; ridică un colț al perdelei și privi afară. Venn era tot acolo. De la postul ei de observație văzu cum creștea deasupra dealurilor dinspre răsărit lumina palidă a cerului, pînă cînd deodată apăru o bucată de lună, inundînd valea cu razele ei. Silueta lui Diggory se contură cu mai multă precizie pe fondul verde ; mergea aplecat, cercetînd iarba fir cu fir, pentru a regăsi prețiosul obiect pierdut, mișcîndu-se încoace și încolo pînă ce nu mai rămase nici o palmă de loc necălcată sub picioarele lui.

— Ce ridicol ! își spuse Thomasin în sinea sa, încercînd să fie batjocoritoare. Cînd te gîndești în ce hal se poate prosti un bărbat ! Să aștepte luna ca să caute mănușa unei fete ! Și încă un bărbat înstărit și cu o situație ca a lui ! Ce păcat !

În cele din urmă Venn găsi mănușa ; își îndreptă spatele, apoi o duse la buze. O vîrî în buzunarul de la piept

al hainei, — locul cel mai aproape de inimă în care îmbrăcămintea de azi îngăduie unui bărbat să păstreze ceva — apoi porni pe firul văii, drept înainte, în direcția în care se afla locuința sa, la marginea imașului.

II

Pașii o poartă pe Thomasin spre pajiștea de lîngă șoseaua romană

Cîteva zile, Clym o văzu foarte puțin pe Thomasin ; cînd se întîlneau era mai tăcută ca de obicei. În cele din urmă o întrebă de ce era atît de preocupată.

— Sînt tare intrigată, răspunse ea cu candoare. Pentru nimic în lume nu sînt în stare să-mi închipui de cine s-a îndrăgostit Diggory Venn. Niciuna dintre fetele care au fost la serbarea florilor nu mi s-a părut potrivită pentru el și totuși cu siguranță că a fost și ea.

Clym încercă o clipă să-și imagineze cum arăta aleasa lui Venn ; dar rezolvarea acestei probleme neinteresîndu-l din cale afară, își continuă treaba prin grădină.

O bună bucată de timp nu-i fu dat lui Thomasin să descopere nici un indiciu. Pînă ce, într-o după masă cînd se îmbrăca să iasă la plimbare, i se ivi ocazia să strige din capul scărilor „Rachel". Rachel era o fetiță de treisprezece ani, care ducea copilul în brațe cînd îl scoteau la aer ; auzindu-se chemată, veni iute sus.

— N-ai văzut prin casă una din mănușile mele noi, o întrebă Thomasin, perechea acesteia ?

Rachel nu răspunse.

— De ce taci ? întrebă stăpîna.

— Cred că s-a pierdut, doamnă.

— S-a pierdut ? Cine s-o piardă ? N-am îmbrăcat mănușile astea decît o dată.

Rachel era foarte fîstîcită și începu să plîngă.

— Nu vă supărați, coniță, da' cînd a fost serbarea florilor n-aveam mănuși și le-am văzut pe astea pe masă

și m-am gîndit să le iau și să le aduc după aia înapoi. Ziceam că n-o să li se întîmple nimica, da' una s-a pierdut. Cineva mi-a dat bani să vă cumpăr altă pereche, da' pînă acum n-am putut merge nicăieri ca să cumpăr.

— Cine ți-a dat bani ?

— Domnul Venn.

— Știa că mănușa era a mea ?

— Da. I-am spus.

Thomasin rămase atît de uluită încît uită s-o certe pe Rachel care se făcu nevăzută. Nu se mișcă ci-și întoarse doar privirea spre locul unde se înălțase prăjina. Stătu pe gînduri dacă să mai iasă sau nu și pînă la urmă se hotărî să-și petreacă după-masa dînd zor să isprăvească jacheța fetiței, croită după ultima modă. Cum de reuși să dea zor și să nu facă nimic timp de două ceasuri, ar fi fost un mister pentru oricine n-ar fi băgat de seamă că recenta întîmplare avusese darul să canalizeze întreaga ei vrednicie spre o activitate mintală.

Ziua următoare își văzu de treburile ei obișnuite, continuîndu-și plimbările prin landă, întovărășită doar de micuța Eustacia, care era la vîrsta cînd copiii umblă prin lume neștiind încă bine de trebuie să folosească picioarele sau mîinile ; și ca să iasă din încurcătură folosește toate cele patru membre. Lui Thomasin îi plăcea s-o ducă pe cîte-o pajiște unde nu era nimeni și unde putea să se antreneze ; acolo iarba și firele de cimbru alcătuiau o saltea destul de moale pe care, în caz de pierdere a echilibrului, cădea fără să se lovească.

O dată, pe cînd tocmai se pregăteau să înceapă antrenamentul, iar tînăra mamă se tot pleca să culeagă din calea copilului bețele, tulpinile mai răsărite de ferigă și alte asemenea elemente care fiind cu unu sau doi centimetri prea înalte ar fi constituit o barieră de netrecut, se sperie văzînd chiar lîngă ea un bărbat călare ; călcînd pe covorul verde, calul se apropiase fără zgomot. Călărețul, care nu era altul decît Venn, își scoase pălăria și o salută cavalerește.

— Diggory, dă-mi mănușa înapoi, îi spuse Thomasin potrivit obiceiului ei de a ataca direct subiectul ce-o preocupa.

Venn descălecă numaidecît, bägă mîna în buzunarul de la piept şi-i întinse mănuşa.

— Mulţumesc. Drăguţ din partea dumitale că te-ai deranjat să mi-o găseşti.

— Drăguţ din partea dumitale că-mi spui asta.

— Ba de loc. M-am bucurat cînd am aflat că e la dumneata. Oamenii se poartă de obicei cu atîta indiferenţă, încît am fost uimită descoperind că te gîndeşti la mine.

— Dacă n-ai fi uitat cum eram pe vremuri, n-ai fi fost uimită.

— N-am uitat, răspunse ea prompt. Dar bărbaţii cu firea dumitale vor deobicei să fie independenţi.

— Cum e firea mea ? întrebă el.

— Nu ştiu exact, spuse Thomasin cu simplitate ; ştiu însă că-ţi place să-ţi ascunzi sentimentele sub înfăţişarea unui om care nu se gîndeşte decît la aspectul practic al vieţii ; nu ţi le dai în vileag decît cînd eşti singur.

— Ei, dar cum de ţi-ai dat seama ? întrebă Venn şiret.

— Aşa, mi-am dat eu seama, spuse ea aplecîndu-se să repună pe picioare fetiţa care, între timp se dăduse peste cap.

— Nu trebuie să judeci oamenii după înfăţişare, spuse Venn. De la o vreme încoace nu mai ştiu ce înseamnă sentimentele. N-am avut mintea decît la treabă, aşa că sentimentele mele toate s-au risipit ca aburul. Singura mea preocupare este cum să cîştig bani. Banii au devenit singurul meu ţel în viaţă.

— Vai, Diggory, ce păcat de dumneata ! spuse Thomasin privindu-l ca şi cum ar fi stat în cumpănă dacă să-l ia în serios sau să considere vorbele lui rostite anume ca s-o necăjească.

— Aşa-i viaţa, ce să-i faci — spuse Venn cu vocea omului ce-şi recunoaşte resemnat viciile de care nu se poate dezbăra.

— Tocmai dumneata, care pe vremuri te purtai cu atîta căldură !

— Îmi convine argumentul acesta, pentru că orice om poate redeveni cum a fost. Thomasin roşi. Deşi, acum e cam greu, continuă Venn.

— De ce ? întrebă ea.

— Pentru că eşti mai bogată decît erai atunci.

— Ba nu, adică nu cu mult. Aproape toată moştenirea am trecut-o asupra fetiţei, după cum se şi cuvenea ; n-am păstrat decît atît cît să pot trăi.

— Asta mă bucură, spuse Venn cu blîndeţe privind-o cu coada ochiului ; în felul acesta e mai uşor să fim prieteni.

Thomasin roşi din nou, şi după ce mai rostiră cîteva cuvinte cîtuşi de puţin neplăcute, Venn încălecă şi plecă.

Discuţia avu loc într-o vîlcea lîngă vechiul drum roman, pe unde Thomasin trecea adesea. Oricine putu observa că faptul de a-l fi întîlnit acolo pe Venn n-o făcu să ocolească vîlceaua. Iar dacă, la rîndul lui, Venn mai trecu sau nu prin locul unde o întîlnise pe Thomasin, avea să iasă la iveală două luni mai tîrziu, după comportarea tinerei femei.

III

O discuţie serioasă are loc între Clym şi Thomasin

În tot acest răstimp, Yeobright meditase destul de mult asupra îndatoririlor faţă de verişoara lui. Nu putea să nu-şi dea seama ce păcat ar fi fost să se irosească zadarnic atîta duioşie şi sensibilitate, dacă acestei fiinţe blînde şi atît de tînără încă, i-ar fi fost hărăzit să-şi petreacă restul vieţii singură printre mărăcinii şi ferigile din landă. Consideraţiile acestea le făcea însă de pe poziţia unui economist, nu a unui îndrăgostit. Pasiunea lui pentru Eustacia îl secătuise şi sufletul său nu mai avea ce dărui a doua oară. Aşa încît nu avea rost să se gîndească s-o ia de nevastă, nici chiar dacă ar fi făcut-o pentru binele ei.

Dar lucrurile nu erau atît de simple. Cu ani în urmă, mama sa ţinuse mult să-i vadă împreună, pe el şi pe Thomasin. Nu se poate spune că această idee devenise cu adevărat o dorinţă ; fusese mai degrabă un vis plăcut.

Să devină cînd le-o veni vremea bărbat şi nevastă, asta ar fi vrut ea. Aşa încît, ce altă cale ar fi urmat un om, care ca Yeobright venera amintirea mamei sale? Din nefericire, orice dorinţă a părinţilor la care, în timpul vieţii lor ar fi renunţat după jumătate de oră de discuţie, se transformă după moartea lor, într-o poruncă pe care copiii se încăpăţînează s-o aducă la îndeplinire cu conştiinciozitate fără să-şi dea seama că aceiaşi părinţi, dacă ar fi trăit, ar fi fost cei dintîi să-i sfătuiască să nu facă aşa ceva.

Dacă de hotărîrea sa n-ar fi depins decît viitorul lui, Yeobright i-ar fi cerut cu dragă inimă mîna lui Thomasin. El unul n-ar fi avut nimic de pierdut îndeplinind speranţa mamei sale dispărute. Dar perspectiva de a o vedea pe Thomasin legată de o nălucă, incapabilă să iubească, îl îngrozea. Simţea cum în el totul se stinsese; singurele manifestări ale vieţii, ce dovedeau că nu murise cu desăvîrşire, erau în număr de trei. Prima dintre ele era plimbarea lui zilnică pînă la micul cimitir în care zăcea maică-sa; cea de a doua, drumurile sale tot atît de dese, după lăsarea nopţii, spre locul ceva mai depărtat unde fusese înmormîntată Eustacia; iar a treia, pregătirea pentru o vocaţie care părea să fie singura în stare să-l aline şi să-l apropie de vechile sale năzuinţe, anume aceea de propovăduitor itinerant al celei de a unsprezecea porunci. Ar fi fost greu de presupus că Thomasin şi-ar fi găsit fericirea alături de un bărbat care-şi petrecea astfel zilele.

Totuşi se hotărî să-i ceară mîna şi s-o lase pe ea să-şi aleagă singură soarta. Astfel, într-o bună zi către seară, pe cînd soarele trimitea spre vale umbra prelungă a acoperişului, aceeaşi umbră pe care de nenumărate ori o contemplase încă pe vremea cînd doamna Yeobright era în viaţă, Clym cobora scările mulţumit în sinea lui că-şi împlineşte datoria.

Thomasin nu se afla în camera ei, dar o găsi în grădina din faţa casei.

— De mult voiam să vorbesc cu tine, Thomasin, despre ceva de care depinde viitorul tău şi al meu, spuse el.

— Şi vrei să începi chiar acum ? răspunse Thomasin roşind în clipa în care-i întîlni privirea. Mai aşteaptă puţin, Clym, şi lasă-mă mai întîi pe mine să vorbesc, pentru că deşi pare ciudat, tocmai voiam şi eu să-ţi spun ceva.

— Foarte bine, spune-mi, Tamsie.

— Sper că nu ne aude nimeni, continuă ea privind în jur şi coborînd vocea. Mai întîi, făgăduieşte-mi însă că n-ai să te superi şi n-ai să mă certi chiar dacă n-ai să fii de acord cu ceea ce am să-ţi spun.

Yeobright făgădui şi ea i se destăinui.

— Am nevoie de sfatul tău, căci eşti singura mea rudă, mai mult decît atît, îmi eşti ca un fel de tutore, nu-i aşa, Clym ?

— Da, cam aşa cred şi eu ; un fel de tutore, răspunse el uluit de emoţia tinerei femei.

— Mă gîndesc să mă mărit, adăugă ea pe nerăsuflate. Dar nu voi face acest pas fără să fiu convinsă că n-ai nimic împotrivă. De ce taci ?

— M-ai luat pe neaşteptate. Dar te asigur că mă bucură vestea. Bineînţeles că n-am nimic împotrivă, draga mea Tamsie. Şi cu cine vrei să te măriţi ? Îmi este cu neputinţă să ghicesc. Ba nu, am ghicit, trebuie să fie bătrînul doctor — n-am vrut să spun că-i bătrîn, pentru că de fapt nici nu este. Aha ! am băgat eu de seamă cînd te-a îngrijit ultima oară.

— Nu, nu-i el, se grăbi ea să rectifice eroarea. Este domnul Venn.

Clym deveni dintr-o dată grav.

— Poftim, vezi că nu e pe placul tău ; mai bine nici nu-ţi spuneam ! izbucni ea. Şi nici n-am vrut să-ţi spun, numai că el insistă atît, încît nu mai ştiu ce să fac.

Clym îşi îndreptă privirile spre landă.

— Mie îmi place Venn destul de mult, răspunse el în cele din urmă. Este un om cinstit şi în acelaşi timp destoinic. Şi nu e prost, dovadă că a ştiut să-ţi cîştige bunăvoinţa. Dar, Thomasin, nu ţi se pare totuşi că nu este destul...

— Destul de gentleman pentru mine ? Întocmai aşa cred şi eu. Îmi pare rău că ţi-am spus ; n-am să mă mai

gîndesc la el. Totuşi, să ştii că dacă mă mărit vreodată, cu el mă mărit.

— Nu văd de ce, spuse Clym ascunzîndu-şi cu grijă intenţia cu care venise şi pe care ea n-o bănuise. Poţi să găseşti un medic sau un avocat sau un alt bărbat cu o meserie asemănătoare, mutîndu-te la oraş şi făcînd acolo noi cunoştinţe.

— Viaţa de oraş nu mi se potriveşte — sînt prea simplă şi neşlefuită. Nu ţi-ai dat niciodată seama că mă port ca o fată de la ţară ?

— Cînd m-am întors de la Paris, aveam şi eu impresia asta, acum însă n-o mai am.

— Din pricină că şi tu ai început să te comporţi ca un om de la ţară. Doamne ! N-aş putea locui într-o casă ce dă spre stradă, pentru nimic în lume ! Oricît de ridicol ar fi, ţin mult la bătrînul Egdon, m-am învăţat cu el şi n-aş putea fi fericită nicăieri altundeva.

— Nici eu, recunoscu Clym.

— Atunci cum poţi spune să mă mărit cu un bărbat care trăieşte la oraş ? Orice ai zice tu, sînt convinsă că dacă mă voi recăsători vreodată, numai cu Diggory m-aş căsători. Nimeni n-a fost niciodată mai bun cu mine ca el, şi m-a ajutat ori de cîte ori a putut, chiar fără ştiinţa mea.

— Da, aşa e, spuse Clym pe un ton neutru. Aş vrea din toată inima să-ţi pot spune : mărită-te cu el. Dar îmi este cu neputinţă să uit părerea mamei mele şi n-aş fi eu dacă nu aş respecta-o. De altfel avem şi motive destule s-o respectăm măcar acuma.

— Prea bine, suspină Thomasin, să nu mai vorbim de asta.

— Dar nu eşti cîtuşi de puţin obligată să mă asculţi. Ţi-am spus doar ce gîndesc.

— Numai că eu nu pot să nu ţin seama de sfaturile tale, spuse ea cu tristeţe. Nu trebuia să mă gîndesc la el, trebuia să mă gîndesc mai mult la familia mea. Ce porniri rele zac în mine ! Buzele îi tremurară, şi întoarse capul ca să ascundă o lacrimă.

Clym, deşi jignit de ceea ce considera el lipsă de gust din partea verişoarei sale, se simţi uşurat văzînd că în ceea ce-l privea, problema căsătoriei fusese rezolvată. Cîteva zile în şir, o văzu pe Thomasin de la fereastra camerei sale, plimbîndu-se tristă prin grădină. Era aproape supărat pe ea că-l alesese pe Venn ; apoi îi păru rău că se pusese în calea fericirii lui Venn. care, de vreme ce renunţase la vechea lui meserie, era de fapt la fel de cinstit şi de statornic ca oricare altul din cuprinsul Egdon. Într-un cuvînt, Clym nu ştia ce să facă.

Prima oară cînd se întîlniră, ea îi spuse fără nici o altă introducere :

— Acum e mult mai respectabil decît era pe vremuri !

— Cine ? A, da : Diggory Venn.

— Singurul cusur pe care i-l găsea mătuşa era negoţul cu vopsea de oi.

— Se prea poate, Thomasin, să nu cunosc destul de bine motivele mamei mele. Aşa că cel mai bine ar fi să faci cum crezi tu.

— Dar tu n-ai să-mi ierţi niciodată că am călcat dorinţa mamei tale.

— Nu-i adevărat. Voi socoti că tu eşti încredinţată că dacă ea l-ar vedea cum arată acum, l-ar găsi potrivit pentru tine. Chiar asta este părerea mea. Nu mă mai întreba, Thomasin, şi fă cum vrei tu. Eu unul voi fi mulţumit.

Se pare că Thomasin se lăsă convinsă ; căci doar cîteva zile mai tîrziu, pe cînd Clym hoinărea prin landă trecînd printr-un loc unde nu mai fusese de mult, Humphrey care tocmai lucra pe acolo îi spuse :

— Mă bucur că doamna Wildeve şi Venn se au iarăşi bine.

— Da ? întrebă Clym distrat.

— Da ; şi el face tot ce poate să-i aţină calea ori de cîte ori iese ea la plimbare cu copilul, cînd e timp frumos. Totuşi, domnule Yeobright, nu pot să nu mă gîndesc că pe dumneata ar fi trebuit să te ia. E mai mare păcatu' să clădeşti două cămine acolo unde ar ajunge numai

unu'. Cred că nu-i timpul pierdut să încerci — aşa cred eu — numai să vrei.

— Cum crezi că ni-ar lăsa conştiinţa să mă însor, după ce am băgat două femei în mormînt? Cum de-ţi trece aşa ceva prin cap, Humphrey? După cele ce s-au întîmplat mi s-ar părea o glumă proastă să mă înfăţişez din nou la altar şi să mă însor a doua oară.

— Nu te mai socoti vinovat de moartea lor, domnule Clym, şi nu mai spune că dumneata le-ai băgat în mormînt.

— Bine, să lăsăm asta, spuse Yeobright. Dar Dumnezeu m-a însemnat şi din pricina acestui semn nu mi-ar şade bine să joc rolul de îndrăgostit. Am în minte două planuri, şi în afară de ele nu mai încape nimic. Vreau să deschid o şcoală serală şi să devin predicator. Ce spui despre asta, Humphrey?

— Am să vin bucuros să te ascult.

— Mulţumesc. Nici nu-mi doresc altceva.

În timp ce Clym cobora în vale, pe cealaltă potecă a dealului venea Thomasin; se întîlniră în poartă.

— Bănuieşti oare ce am să-ţi spun? îl întrebă ea aruncîndu-i voioasă o privire peste umăr.

— Bănuiesc, îi răspunse el.

Thomasin îi cercetă chipul.

— Văd că ai ghicit bine. În cele din urmă m-am decis. Mi-a spus şi el că aş face bine să iau o hotărîre, şi am luat-o. În cazul în care n-ai nimic împotrivă, am fixat şi data pentru ziua de douăzeci şi cinci, luna viitoare.

— Fă cum te îndeamnă inima, draga mea. Nu pot decît să mă bucur ştiind că ţi-ai regăsit calea spre fericire. Drept ar fi ca tot un bărbat să răscumpere suferinţa pe care ţi-a pricinuit-o cel dintîi [1].

[1] Autorul aduce aici la cunoştinţă cititorului că în concepţia sa, povestea nu se încheia printr-o căsătorie între Thomasin şi Venn. Acesta trebuia să-şi păstreze pînă la sfîrşit caracterul ciudat şi singurătatea şi să dispară în chip misterios din landă, fără ca nimeni să ştie unde, iar Thomasin să rămînă văduvă. Dar anumite necesităţi ale publicării în serie l-au obligat să-şi schimbe intenţiile.

Cititorii pot deci alege între cele două sfîrşituri, cei cu principii estetice mai austere avînd temei să creadă că primul este cel adevărat.

IV

Veselia domneşte din nou
la Blooms-End,
iar Clym îşi găseşte
în cele din urmă vocaţia

În dimineaţa zilei în care trebuia să aibă loc căsătoria, oricine ar fi trecut prin Blooms-End ar fi observat că în timp ce casa lui Yeobright pe dinafară părea destul de liniştită, în locuinţa învecinată, care aparţinea lui Timothy Fairway, era mare forfotă. Se auzea mai cu seamă zgomot de paşi şi scrîşnetul nisipului presărat pe podea. Afară nu se zărea decît un singur om ; dar şi acesta părea că întîrziase la întîlnire, căci se îndreptă grăbit spre uşă, trase zăvorul şi intră fără să aştepte să fie invitat.

Nici înăuntru încăperea nu arăta ca de obicei. Se aflau strînşi laolaltă cei mai importanţi oameni de prin partea locului, Fairway, Grandfer Cantle, Humphrey, Christian şi unul sau doi cosaşi. Era o zi caldă şi toţi purtau, fireşte, cămăşi cu mîneci scurte, în afară de Christian care, ori de cîte ori se afla într-o altă casă decît a lui, simţea un soi de panică dacă se despărţea de vreunul din efectele lui vestimentare. Peste masa solidă de stejar din mijlocul odăii era întinsă o bucată de pînză dungată pe care Grandfer Cantle şi Humphrey o ţineau unul într-o parte, celălalt în cealaltă parte, în timp ce Fairway, cu faţa crispată şi asudată din pricina efortului, o freca cu o bucată de ceară galbenă.

— Ceruiţi pînza ca să faceţi o saltea ? întrebă noul venit.

— Da, Sam, răspunse Grandfer Cantle aferat şi scump la vorbă. Spune Timothy, să trag mai mult de colţul ăsta ?

Fairway mormăi cîteva cuvinte, şi continuă să ceruiască pînza cu aceeaşi rîvnă.

— După cît se vede, o să iasă o saltea straşnică, spuse Sam după o clipă de tăcere. Pentru cine-o faceţi ?

— Vrem s-o dăm în dar celor doi care-şi întemeiază casă laolaltă, spuse Christian care stătea cu mîinile în-

crucișate, copleșit de importanța activității la care lua parte.

— Așa se cade, și-mi pare că darul o să le fie folositor.

— Salteaua are mare preț în ochii ălor de nu cresc gîște, nu-i așa, mister Fairway ? întrebă Christian cu respect ca și cînd s-ar fi adresat unui atoateștiutor.

— Da, răspunse acesta, îndreptîndu-se din șale, ștergîndu-și sudoarea de pe frunte și întinzînd bulgărul de ceară lui Humphrey, care începu să frece la rîndul lui pînza. Nu că ăștia doi ar duce lipsă de așa ceva, da' se cuvine să le arătăm o leacă de prietenie după toate cîte au tras pînă acum în viață. Eu le-am dat celor două fete ale mele cîte una în zestre cînd s-au măritat, și în ultimul an s-au strîns în casă destule pene. Și-acum, vecini, cred că am ceruit îndeajuns pînza. Grandfer Cantle, ai face bine să ții gura saltelei, că eu încep să bag penele.

Cînd totul fu pregătit, Fairway și Christian aduseră cîțiva saci mari de hîrtie, umpluți pînă la refuz dar ușori ca niște baloane, și răsturnară conținutul lor în învelitoarea de pînză. Pe măsură ce se goleau sacii de hîrtie, tot mai mulți fulgi și pene începură să zboare prin odaie pînă cînd, în cele din urmă, datorită lui Christian care răsturnă unul din saci alături de deschizătura saltelei, peste capetele celor dinăuntru se stîrni o adevărată ninsoare.

— N-am pomenit un prostănac mai mare ca tine, Christian, îi spuse Grandfer Cantle scos din răbdări. După cît de gol ți-e capul, s-ar crede că te tragi dintr-un tată care n-a cunoscut alte meleaguri în afară de Blooms-End. Zău că toată iscusința și viața de militar a lui taică-tu nu i-au folosit cîtuși de puțin lu' fecioru-su. Dacă e să ne luăm după fiu-meu Christian, puteam tot atît de bine să fi rămas acasă ca voi toți ăilalți, și să nu fi călătorit în viața mea prin alte părți. Și totuși, în ceea ce mă privește, nu s-ar putea spune că am fost slab de minte.

— Nu te necăji atît de rău, taică ; știu că sînt un mare nătărău. Teamă mi-e că mai bine făceam dacă nu mă năștеam.

— Hai lasă Christian. N-ajută la nimic să-ți pierzi nădejdea, băiete. Încearcă și tu să te îndrepți, spuse Fairway.

— Da, da, încearcă să te îndrepți, reluă cu convingere Grandfer ca și cînd el ar fi fost acela care l-ar fi sfătuit primul. Stă în firea lucrurilor ca un bărbat fie să facă armata, fie să se căsătorească. E o datorie către țară să faci măcar una din două ; eu le-am făcut pe amîndouă. Dar cînd nici nu lupți pentru țară, nici nu-i dăruiești feciori, înseamnă că ești un nevolnic.

— N-aș avea tăria să înfrunt focurile de armă, bîigui Christian. Cît despre însurătoare, mărturisesc că am vrut în cîteva rînduri, da' fără folos. De bună seamă că se mai găsesc case în care femeia e stăpîn fiindcă n-are bărbat, da' în mare încurcătură m-aș afla dac-aș da peste o astfel de casă ; că vedeți, vecini dumneavoastră, ce s-ar face taica singur, fără nimeni lîngă el să-l îngrijească la bătrînețe.

— Atîta obligație ai și tu, băiete, spuse Grandfer Cantle aţîţat. Ce n-aș da să nu mă chinuie frica de boală ! — De mîine m-aș apuca iar să cutreier lumea în lung și-n lat ! Dar șaptezeci și unu' de ani i-o vîrstă care apasă greu spinarea unui drumeț. Ei Doamne ! șaptezeci și unu de ani bătuți pe muche ! Mai bine aș număra tot atîtea monede de aur în locul anilor. Și bătrînul suspină adînc.

— Capul sus, Grandfer, spuse Fairway. Bagă mai multe pene în saltea și nu te pierde cu firea. Te-or fi lăsat pe dumneata picioarele, da' tot chipeș ai rămas. Mai ai încă vreme pentru multe isprăvi.

— Pe legea mea, Timothy, pornesc spre tinerii însurăței, anunță Grandfer Cantle prinzînd curaj și ridicîndu-se sprinten în picioare. Mă duc la ei diseară să le cînt un cîntec, ce zici ? Știi că-mi stă în obicei să cînt cînd se iveşte prilejul, și-mi dau cu părerea că nici ei n-or fi uitat. Pe vremuri, la toți le plăcea să asculte „De vale în grădina lui Cupidon" cînd îi ziceam eu ; mai știu și altele la fel de frumoase, chiar mai frumoase. De pildă :

Din portița casei
Îi spusei alesei :
„O, vino la mine, iubita mea iar."

Sînt sigur c-o să le fie pe plac. Şi dacă stau să mă gîndesc, n-am mai deschis gura să cînt cu adevărat din noaptea solstiţiului de ast'vară cînd am făcut chef la han ; şi-i mai mare păcatu' să dai uitării un dar ca ăsta cu care atît de puţini sînt înzestraţi !

— Ai dreptate, spuse Fairway. Hai de scutură puţin salteaua. Am băgat într-însa atîtea pene cît poate cuprinde, şi acum cred că n-ar strica să ne udăm gîtlejurile şi să luăm ceva de ale gurii. Christian, fă bine te rog şi urcă-te să iei bucatele de sus de pe bufet, că n-ajung pînă la ele ; între timp aduc eu ceva cu care să le umezim, ca să lunece mai uşor.

Lăsară treaba baltă şi se aşezară la masă, troieniţi în fulgii care umpleau încăperea ; proprietarele lor iniţiale îşi băgau din cînd în cînd capul prin uşa întredeschisă şi măcăiau indignate văzînd hainele atîtor surate de-ale lor împrăştiate pe jos.

— Zău că nu scap cu zile ! spuse Fairway scoţînd o pană din gură şi pescuind fulgii care pluteau în cana lui de lut.

— Ehe, cîte n-am înghiţit eu ! şi pot spune chiar că una mi-a gîdilat gîtlejul în chip plăcut, spuse Sam liniştit din colţul lui.

— I-ascultaţi, ce se-aude ? mi se pare că-i o trăsură care vine încoace ! exclamă Grandfer Cantle sărind de la locul lui şi îndreptîndu-se spre uşă. Ei sînt, se întoarce ; nu m-aşteptam să-i văd pînă într-o jumătate de oră. Ia te uită ce repede se mai face o căsătorie, cînd ţi-ai pus în cap s-o faci !

— Cît despre asta, aşa-i adăugă Fairway ca şi cînd ar fi fost nevoie să întărească spusele celui care vorbise înaintea lui.

Se ridică şi merse lîngă Grandfer ; ceilalţi făcură la fel. O trăsură trecu iute ca vîntul pe dinaintea lor ; în ea se aflau Venn şi doamna Venn, Yeobright şi o rudă a lui Venn, sosită de la Budmouth cu ocazia nunţii. Trăsura fusese luată cu chirie din oraşul învecinat ; Venn nu ţinuse seamă nici de distanţă, nici de preţ, căci în ţinut nu găsise nici un vehicul care să-i pară destul de arătos pentru un asemenea eveniment şi pentru o mireasă ca

Thomasin ; iar biserica era la prea mare depărtare pentru ca nuntaşii să meargă pe jos.

Cînd trăsura trecu prin faţa celor ieşiţi în prag, strigară cu toţii — Ura !! — şi-şi fluturară mîinile ; la fiecare mişcare, în jurul lor se ridica un nor de fulgi care li se prinseseră în păr sau de haine : Grandfer Cantle se răsucea vioi pe călcîie, ţopăind de zor, iar soarele răsfrînt în medaliile de pe pieptul lui, trimitea sclipiri vesele. Birjarul de pe capră le aruncă o privire semeaţă ; pînă şi la mire şi mireasă se uita cu condescendenţă : căci unde oare în altă parte — se întreba el — nişte oameni, fie ei bogaţi ori săraci, s-ar fi încumetat să-şi întemeieze un cămin într-un cuprins sălbatic ca Egdon ? Thomasin însă nu se arătă mărcaţă, ci le făcu semn cu mîna mişcînd-o mlădios deasupra capului, ca şi cînd ar fi fost aripioara unei păsări şi întrebîndu-l cu lacrimi în ochi pe Diggory dacă nu s-ar cuveni să oprească şi să mulţumească bunilor lor vecini pentru salutul lor cald. Venn îi răspunse că de vreme ce aveau să se întîlnească cu toţii spre seară acasă, nu era nevoie să le mulţumească pe loc.

După aceste clipe de însufleţire, cei din uşă se întoarseră la treaba lor ; continuară să umple şi să coasă salteaua ; cînd fu gata, Fairway înhămă caii, puse voluminosul dar în căruţă şi îl duse acasă la Venn la Stickleford.

După ce Yeobright se achită de rolul ce-i revenea în timpul oficierii ca rudă apropiată a miresei cînd se întoarse cu nuntaşii acasă le spuse că nu va lua parte la petrecerea care urma să aibă loc spre seară. Thomasin nu-şi putu ascunde dezamăgirea.

— Dacă aş şti că prezenţa mea nu te-ar întrista, aş rămîne. Dar unul ca mine nu poate decît să strice petrecerea.

— Nu-i adevărat.

— Draga mea, ţi-aş fi recunoscător dacă mă laşi să plec. Îmi dau seama că-ţi pot părea neprietenos dar, scumpă Thomasin, adevărul este că nu mă simt bine printre oameni care se veselesc. Voi fi adesea oaspete în casa

ta cea nouă, așa încît absența mea din astă seară nu trebuie să te afecteze.

— Bine, uite că cedez. Fă așa cum vrei.

Clym se retrase ușurat în încăperile sale de la mansardă și își petrecu toată după-amiaza notînd ideile esențiale ale predicii cu care voia să înceapă punerea în aplicare a planului său la care, cu toate necazurile și schimbările survenite în viața lui, nu renunțase. Meditase îndelung asupra intențiilor sale, le cîntărise bine, și nu găsise nici un motiv care să împiedice realizarea lor, deși acum scopul lui devenise mult mai modest. După viața sănătoasă dusă în aer liber, își recăpătase în oarecare măsură vederea, nu îndeajuns însă pentru efortul pe care i l-ar fi cerut activitatea intensă de educare la care se gîndise. Dar nu se plîngea : chiar dacă proporțiile inițiale ale planului fuseseră reduse, rămînea totuși o justificare suficientă pentru existența sa.

O dată cu lăsarea serii, la etajul de jos al casei răsunară vocile nuntașilor și zgomot de pași, iar portița grădinii se deschidea și se închidea fără încetare. Petrecerea trebuia să înceapă devreme și musafirii sosiră cu mult înaintea nopții. Yeobright se strecură pe scara de din dos și ieși în landă ; voia să se plimbe pînă la plecarea oaspeților și să se întoarcă să le ureze mirilor drum bun înainte ca aceștia să pornească spre casa lor. Pașii îl purtară fără voia lui spre Mistover, pe cărarea pe care mersese în acea groaznică dimineață cînd aflase cumplitul adevăr din gura băiatului lui Susan.

Nu se abătu pe la bordeiul femeii ci-și continuă calea spre deal, de unde se zărea casa în care pe vremuri locuise Eustacia. În timp ce privea într-acolo, cineva se apropie de el. Clym, văzîndu-l ca prin ceață, fără să-l recunoască, l-ar fi lăsat să treacă fără să-l oprească, dar trecătorul — care era Charley — îl salută.

— Charley, nu te-am văzut de-o veșnicie, îi spuse Yeobright. Treci adesea pe-aici ?

— Nu, răspunse flăcăul. Arareori cobor dincoace de mal.

— Nu te-am văzut la sărbătoarea florilor.

— N-am fost, răspunse Charley cu aceeași voce stinsă. Nu prea merg eu pe la petreceri.

— Spune-mi, Charley, nu-i așa că țineai la doamna Eustacia ? îl întrebă Yeobright cu blîndețe...

Eustacia îi vorbise de multe ori de dragostea romantică pe care i-o arătase Charley.

— Da, foarte mult. Și aș vrea să vă rog...

— Ce ?

— Dacă nu vă supărați, domnule Yeobright, aș vrea să vă rog să-mi dați în păstrare un lucru care a fost al ei.

— Cu mare plăcere, Charley. Să mă gîndesc ce anume, și-ți dau. Da' mai bine vino cu mine acasă, să căutăm împreună.

Se îndreptară împreună spre Blooms-End. Cînd ajunseră în dreptul casei, se întunecase de-a binelea iar obloanele erau trase și nu se vedea ce se petrece înăuntru.

— Hai primprejur, spuse Clym. Să intrăm prin spate.

Ocoliră amîndoi casa și suiră pe întuneric scara încolăcită care ducea în salonașul lui Clym de la etaj ; ajuns aici, acesta aprinse o luminare ; Charley veni pe urmele lui. Căutînd în sertarul biroului său, Yeobright scoase niște foi subțiri de hîrtie între care păstrase cîteva bucle de păr, negre ca pana corbului ; cînd desfăcu hîrtia, dădu la iveală șuvițele șerpuitoare ca niște pîraie întunecate. Alese una din ele, o împături într-o foiță albă și i-o întinse flăcăului care avea ochii plini de lacrimi. Acesta sărută pachețelul, îl băgă în buzunar și spuse cu glasul sugrumat de emoție.

— Vai, domnule Clym, cît sînteți de bun !

— Te conduc o bucată de drum, spuse Clym.

Coborîră scările ; larma petrecerii pătrundea pînă la ei. O luară pe cărăruia care ducea spre poarta din față, trecînd pe lîngă o ferestruică dosnică prin care răzbeau razele de lumină dinăuntru. Fiind ferită privirilor de către niște tufișuri înalte, obloanele nu fuseseră trase, așa încît se putea vedea dinafară în încăperea în care se aflau nuntașii.

— Charley, uită-te și spune-mi ce fac ? îl rugă Clym. În seara asta am din nou vederea slăbită și nu văd prin geam.

Charley își frecă ochii umeziți de lacrimi și se apropie să privească.

— Domnul Venn îl roagă pe Christian Cantle să cînte, spuse Charley, și Christian se foiește speriat pe scaun, iar tat'su s-a și pornit să cînte în locul lui.

— Da, recunosc vocea bătrînului, spuse Clym. Așadar nu se dansează. E și Thomasin în odaie ? Văd parcă pe cineva trecînd prin fața luminărilor, și cred că e ea.

— Ea e. Pare fericită. Are obrajii roșii și rîde de ceea ce-i povestește Fairway. Vai, Doamne.

— Ce-a fost zgomotul ăsta ? întrebă Clym.

— Domnul Venn, care-i atît de înalt, trecînd pe sub o grindă, s-a lovit în creștetul capului. Doamna Venn s-a speriat, s-a repezit la el și i-a pus mîna pe frunte să vadă dacă nu cumva și-a făcut un cucui. Acum au început iar să rîdă cu toții ca și cînd nimic nu s-a întîmplat.

— Crezi oare că-i pasă cuiva de lipsa mea ? întrebă Clym.

— Nu, cîtuși de puțin. Acum au ridicat paharele și închină în cinstea cuiva.

— Poate că în cinstea mea ?

— Nu, într-a doamnei și domnului Venn, că-l văd pe el mulțumindu-le inimos. Iată, acum doamna Venn s-a sculat și se gătește de plecare, așa mi se pare.

— Ei, văd că nu se sinchisesc ei de mine ; dar așa-i firesc. Totu-i așa cum trebuie să fie, și mă bucur s-o știu pe Thomasin fericită. Să plecăm că acuși vor ieși din casă.

Îl conduse pe băiat pînă la cărarea din landă și după un sfert de oră se întoarse ; musafirii plecaseră iar Venn și Thomasin erau gata de drum. Mirii se așezară în trăsura cu patru roți adusă de la ferma lui Venn de la Stickleford, de omul lui de nădejde ; micuța Eustacia, cu îngrijitoarea ei, fuseseră instalate în spate ; iar fermierul, călare pe un ponei, care tropăia din copite de parcă ar fi bătut toba, venea pe urma lor, ca pajii de pe vremuri în urma echipajelor.

— Te lăsăm din nou stăpîn pe casa ta, îi spuse Thomasin lui Clym, luîndu-şi rămas bun. Mi-e teamă să nu te simţi prea singur după zarva pe care am făcut-o noi.

— Nu-ţi face griji din pricina asta, spuse Clym zîmbind cu oarecare amărăciune. Apoi ceilalţi plecară, iar el intră în casă. Îl întîmpină doar tic-tacul vechiului ornic : în locuinţă nu se mai afla ţipenie de om. Christian, care era bucătar, servitor şi totodată grădinar, dormea noaptea în satul lui. Yeobright se aşeză într-un fotoliu şi căzu pe gînduri. În faţă era fotoliul în care obişnuia să stea maică-sa ; în seara asta şezuseră pe el alţii, care de-abia de-şi mai aminteau că fusese al ei. Pentru Clym însă, mama lui continua să fie o prezenţă. Chiar dacă în mintea celorlalţi imaginea ei începuse să păleasca, pentru el rămînea veşnic o sfîntă a cărei aureolă nici chiar dragostea lui pentru Eustacia nu reuşea s-o întunece. Simţea o mare durere în suflet ; această mamă, pe care o preţuise atîta, nu-l binecuvîntase în ziua cînd se unise cu Eustacia în faţa altarului, acea zi care ar fi trebuit să fie încununată de bucurie. Iar cele ce urmară dovediseră că nu ea greşise. Dacă i-ar fi ascultat povaţa, ar fi fost mai bine, nu numai pentru el, dar mai cu seamă pentru Eustacia.

— Sînt vinovat ! spuse el în şoaptă. Ah ! mamă, măicuţă ! da-r-ar Dumnezeu să mai trăiesc o viaţă ca să plătesc tot ce-ai îndurat din cauza mea !

În duminica următoare nunţii, Rainbarrow oferea o privelişte neobişnuită. Pe creasta gorganului se zărea din depărtare o siluetă stînd nemişcată, întocmai cum stătuse Eustacia cu vreo doi ani şi jumătate în urmă. Acum însă vremea era frumoasă, adierea verii blîndă, şi în loc de miez de noapte, după-amiază. Cei din apropierea gorganului îşi puteau da seama că cel din vîrf nu era singur : pe panta dealului făceau roată, o mulţime de femei şi bărbaţi. Omul din mijloc era un predicator, iar cei adunaţi în juru-i îi ascultau cuvintele, mestecînd cîte un fir de iarbă între dinţi sau aruncînd pietricele în vale. Era prima dintr-o serie de „predici pe deal" cum li se spu-

nea, despre morală, care urmau să aibă loc în fiecare duminică după masă cît timp avea să dureze vremea bună.

Fusese ales ca loc de întîlnire Rainbarrow, din două motive : în primul rînd pentru că se afla oarecum în centrul caselor răsfirate prin ținut, iar în al doilea rînd pentru că de la înălțimea lui, oratorul putea fi văzut din toate părțile și atrage într-acolo, de cum apărea, pe cei ce voiau să-l audă. Vorbitorul avea capul descoperit iar vîntul îi înfoia ușor părul, cam prea rar pentru vîrsta lui, căci era un bărbat care număra mai puțin de treizeci și trei de ani. Purta ochelari fumurii iar chipul lui, marcat de viață, era meditativ ; totuși, în ciuda acestor semne de prematură îmbătrînire, vocea lui suna fără cusur, plină, muzicală și emoționantă. Anunțase de la început că predicile sale aveau să aibă uneori caracter laic, alteori caracter religios, dar n-aveau să fie niciodată dogmatice ; și că textele exemplificatoare aveau să fie culese din tot soiul de cărți. În după amiaza aceasta își alesese următorul citat :

«Iar regele se ridică în întîmpinarea ei, și se plecă adînc în fața ei, apoi se așeză iar pe tronu-i și porunci să se aducă un scaun pentru muma regelui ; iar ea se așeză la dreapta lui. Apoi ea îi spuse : „voiesc să-mi împlinești o dorință ; rogu-te nu spune nu". Și regele-i spuse, „Rostește-ți dorința, mamă : nicicînd nu-ți voi spune nu".»

În cele din urmă, Yeobright își găsise vocația : îmbrățișase cariera de predicator itinerant, abordînd în discursurile sale teme morale ; și din acea zi munci fără preget, vorbind nu numai pe înțelesul oamenilor simpli din cătunele din preajma gorganului, ci chiar și pe al celor mai învățați — încumetîndu-se să-și ridice glasul în pragul sau porțile primăriilor din orașe, în piețe publice și în tîrguri, la capete de poduri, prin șure și hambare, în orice loc avea prilejul, prin orașele și satele Wessex-ului. Nu ținea seama de crezuri și sisteme filozofice, preferînd parabolele ce înfățișau gîndurile și faptele celor vrednici. Unii credeau în spusele lui, alții nu ; unii își dădeau cu părerea că vorbele lui ar fi prea simple, alții se plîngeau

de lipsa unei argumentații teologice ; în vreme ce o altă categorie era de acord că pentru unul care nu vedea îndeajuns ca să facă altceva, era cît se poate de nimerit să țină predici. Dar pretutindeni pe unde poposea, era primit cu brațele deschise, căci tragica poveste a vieții sale răzbise pînă departe.

Sfîrșit

CUPRINS

CARTEA I-A

CELE TREI FEMEI

Un chip pe care vremea nu lasă urme 5
Pe scenă își face intrarea Omul, mînă în mînă cu necazul 9
Datini ale locului 14
Popas la Turnpike Road 34
Oamenii cumsecade sînt uluiți 39
O umbră solitară se profilează pe cer 51
Regina nopții 64
Cei ce se află acolo unde s-ar părea că nu e nimeni . . 70
Dragostea împinge omul la viclenie 75
O încercare deznădăjduită de a convinge 85
Necinstea unei femei cinstite 94

CARTEA A II-A

SOSIREA

Vești despre cel așteptat 103
Cei de la Blooms-End se pregătesc 107
Un sunet abia auzit poate da naștere unui vis îndrăzneț 112
Eustacia purcede la o aventură 116
La lumina lunii 125
Cei doi stau față-n față 132
O alianță între Frumusețe și Ciudățenie 143
Într-o inimă blîndă, iese la iveală fermitatea 152

CARTEA A III-A

FASCINAȚIA

„Gîndul mi-este împărăția" 163
O hotărîre care dezamăgește 168
Primul act al unei drame străvechi 177
Un ceas de fericire și multe de tristețe 191
Un schimb de vorbe tari, după care izbucnește neînțelegerea 199
Yeobright pleacă și ruptura se adîncește 206
Dimineața și seara unei zile 212
Intervine o forță nouă care tulbură cursul întîmplărilor 226

CARTEA A IV-A

UȘA FERECATĂ

Reîntîlnirea de pe malul eleșteului 233
Soarta îi este potrivnică; el însă cîntă 239
Eustacia luptă împotriva tristeții 250
O intervenție coercitivă 261
Drumul prin landă 268
O întîmplare și urmările ei asupra doamnei Yeobright 272
Tragica revedere a doi vechi prieteni 283
Eustacia află de norocul altora, dar are parte de necazuri 290

CARTEA A V-A

DESCOPERIREA

„La ce-i folosește lumina celui în restriște?" 298
În mintea lui tulburată începe să se facă lumină . . . 305
Într-o dimineață mohorîtă, Eustacia se gătește de plecare 315
Oficiile unui prieten uitat 322
Un vechi obicei e reluat din întîmplare 327
Thomasin stă de vorbă cu vărul ei, iar acesta scrie o scrisoare 334
Noaptea de șase noiembrie 340
Călători ce rătăcesc prin ploaie și întuneric 347
Nenorocirea adună pe cei patru laolaltă 357

CARTEA A VI-A

EPILOG

Viața își urmează nestingherită cursul 368
Pașii o poartă pe Thomasin spre pajiștea de lîngă șoseaua romană 377
O discuție serioasă are loc între Clym și Thomasin . . . 380
Veselia domnește din nou la Blooms-End iar Clym își găsește în cele din urmă vocația 386

Coli tipar : 25

Tiparul executat la
Combinatul Poligrafic
„CASA SCÎNTEII"
București — R.S.R.
Comanda nr. 220

ZENIT

Personajele lui Thomas Hardy nu sînt decît niște apariții vremelnice în peisajele elementare care le înconjoară. În descrierile de natură, Thomas Hardy se revelă a fi maestru... Dar se depășește pe sine cînd zugrăvește natura golită de omenirea vizibilă, însă impregnată de cele mai aprige triste̦i omenești.

RENÉ LALOU

Întoarcerea băștinașului

Lei 11,50